

આ પદ્ધતિ! કે ખૂન?

લખનાર:

પી. વી. મહેતા.

ચિત્રકાર: મુંદરરાવ ગારક્ષકર.

પ્રકાશક: મેસર્સ ડી. લખમીદાસ
અને કુ. મુંબઈ.

મિસ ગ્લેન.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૅપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૧૦૭

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ અ.પ.ધા.લ. ૬ પૂન

વિષય ૪૩૩૩:૩

આપઘાત

કે

ખૂન?

(એક અદ્ભૂત ભેદભરી વાર્તા.)

અંગ્રેજી ઉપરથી અનુવાદક,

પુ. વા. મહેતા.

પ્રસિદ્ધ કર્તાઓ,

દી. લખમીદાસનો કું.

પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરનાર—વેચનાર.

કી. રૂ. ૨૧

કોટ, મુંબઈ.

ઈ. સ. ૧૯૧૯

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી દોષીરાઈટ-સંગ્રહ
૯૧૦૮

અનુક્રમણિકા.

- પ્રકરણ ૧—“આલો.”
- ” ૨—“ઝેર.”
- ” ૩—“તમે જાણો.”
- ” ૪—હૃદય ખંધ.
- ” ૫—સફેદ કોશીન.
- ” ૬—એક વચન.
- ” ૭—મધ્યરાત્રિ.
- ” ૮—“કંઈક વિશેષ હતું.”
- ” ૯—“હું તે કદી ફરી સંભારીશ નહિ.”
- ” ૧૦—“પહેલું પગથીયું.”
- ” ૧૧—“મારી સ્ત્રીનું ખુન થયું છે.”
- ” ૧૨—“હવે-હું કામે લાગીશ.”
- ” ૧૩—આડી તેડી વાતો.
- ” ૧૪—“હું ચેતીને આઘીશ.”
- ” ૧૫—“શમ્ય વાતો ઉપર ધ્યાન આપવું.”
- ” ૧૬—“મારે માહિતિ જોઈએ છે.”
- ” ૧૭—“ભૂકી શું કરી શકે.”
- ” ૧૮—“એ મને જોલવા દેશે?”
- ” ૧૯—“છેલ્લો સંદેહ.”
- ” ૨૦—જોવાયેલી કુંચી.
- ” ૨૧—“સ્તા ઉપર છું.”
- ” ૨૨—જેનીનો પ્રપંચ.
- ” ૨૩—“હું હવે બુદ્ધ કરવા માગતો નથી.”

પ્રકરણ ૨૪—“હવે હું નિરાંતે બેસી રહીશ.”

” ૨૫—“અગત્યનું.”

” ૨૬—“એનો અર્થ શું ?”

” ૨૭—જોઈએ છે એક છબી.

” ૨૮—કબરસ્તાન.

” ૨૯—દૂંક અને ખરપડી.

” ૩૦—“તેને ખબર નથી.”

” ૩૧—“મારા મિત્ર મી. ફ્રાંક.”

” ૩૨—ખટપટ.

” ૩૩—છબીઓ.

” ૩૪—પકડાયો.

” ૩૫—ખુલ્લો દાવ.

” ૩૬—માર્થા શું જાણે છે ?”

” ૩૭—મેરીકની હિલચાલ.

” ૩૮—પડદો ઉપડવાની તૈયારી.

” ૩૯—કબ્રસ્તાનમાં ગ્લેન અને જોસેફર.

” ૪૦—“મને તમારે સાંભળવીજ પડશે.”

” ૪૧—ગ્લેન શું જાણે છે ?

” ૪૨—હુઝનો દાવ.

” ૪૩—ત્રણ કાગળો.

આપઘાત

કે ખૂન ?

પ્રકરણ પહેલું.

“ચાલો.”

“હા...શ ! કેવી નિરાંત વળે છે. કેવો આનંદ થાય છે. કામધંધામાંથી છુટા થઈ, જીનો સહવાસ છોડી નવા સહવાસમાં દાખલ થવું અને અહિં વીન્સ્ટનમાં જીન મહિનાની સવારમાં જેમ ફ્રાઈના નાસ્તા વાસ્તે તૈયાર રહેવું એ શિવાય એક સમજી માણસને સુખી બનાવવા વધારે બીજું શું જોઈએ ?” કેનેથ જેસ્પર પોતાના બાળપણના મકાનમાં એક સુંદર સવારે ખુશ થતો રહેજ મોટેથી આમ બડબડતો હતો.

શહેરમાં પોતાના ધંધાને અંગે તે જે કામમાં રોકાયો હતો તે કામ એવું હતું કે ઘણાક જીવાનોને તેથી ઘણો ઉત્સાહ પ્રાપ્ત થયો હોત અને તેના પરિણામથી પોતાને અસાધારણ ફતેહ મળેલી ગણત; પરંતુ જેસ્પરને તે કામથી અસંતોષ થયો હતો, અને તેના પરિણામથી પોતાના ધંધા ઉપર તેને તિરસ્કાર ઉત્પન્ન થયો હતો; અને તેથીજ ધંધો છોડી દઈ તે પોતાના બચપણના ગામમાં પોતાની ફ્રાઈને ત્યાં આગલેજ દિવસે આવ્યો હતો.

બારી આગળ ઉભો ઉભો તે વિચારતો હતો કે આ આરામ ને કુરસદનો વખત ગામડાંમાં ઘણાજ આનંદથી પસાર થશે

એટલામાંજ ટેલીફોને ટનનનનન અવાજ કરી તેના વિચારનો ભંગ કર્યો. અત્યારના પહોરમાં તેને સંભારનાર તેનો એવો તે કોણ મિત્ર હતો તે વિશે મનમાં વિચાર કરતો તે ટેલીફોન આગળ ગયો તે વખતે તેને લેશ માત્ર ખ્યાલ નહોતો કે આ અવાજ તેના આરામ અને કુરસદના ખ્યાલોને સ્વપ્નવત્ કરી નાખશે.

“હલ્લો સેન્ટ્રલ !”

“કોણ મી. જેસ્પર છે? કેનેથ જેસ્પર?”

“હા, મને કોણ બોલાવે છે?”

“કેપ્ટન વૅલેન્ડ તમને બોલાવે છે. હું હમણાંજ તમને મેળવી દઉં છું. કેમ છે કેન?”

“અરે આ તો જોક કુલકોટ !” જેસ્પર બોલ્યો. “જોક તું છે?”

“હા તું આંચો છે એમ મને ખબર નહિ. પણ આપણને વાત કરવાને વખત નથી. વૅલેન્ડ તારે માટે ખૂબ પાડે છે. પછી આવજો.”

“હું આવીશ. નાસ્તો લઈને જરૂર આવીશ. હવે કેપ્ટન સાથે મેળવ.”

“બહુ સારું.”

તરતજ એક ધીમો અવાજ આંચો. “કોણ જેસ્પર છે?”

“હા કેપ્ટન, હું છું.”

“ઈશ્વરને ખાતર, કેન, જલદી અહિં આવી પહોંચ. જરા રાખ. રસ્તામાંથી ડોક્ટર રૉથને તેડતો આવજો. બીજા કોઈને એક શબ્દ પણ કહીશ નહિ. બીજે કાંઈ રોકાઈશ નહિ. હું એક ભયંકર વિટંબણામાં આવી પડ્યો છું.”

“બહુ સારું કેપ્ટન હું હમણાંજ આવું છું.”

આ શબ્દો બોલીને તે ટેલીફોન આગળથી આવો ખસ્યો તે વખતે તેનો ચહેરો તદ્દન ફેરવાઈ ગયો હતો. સરળ, નિશ્ચિંત

યુવાનમાંથી ફેરવાઈને તટાર, ચાલાક, ગંભીર ને મજ્જમ માણસનો દેખાવ તેણે ધારણ કર્યો હતો; તેની આંખોનો ચળકાટ જ કહી આપતો હતો કે તેનામાં પોતાના મિત્રને મદદ કરવાની શક્તિ અને પ્રબળ ઇચ્છા હતી.

જેસપર અને કેપ્ટન વૅલ્ડનની ઉમ્મરમાં જો કે ઘણા તફાવત હતા છતાં નેચો મિત્રો હતા; બન્ને મિત્રો કરતાં વધારે હતા. જેસપરનો ખાપ દશ વર્ષ ઉપર મરી ગયો ત્યારે જેસપરને તેણે પોતાના જીવનમિત્ર કેપ્ટન વૅલ્ડનને હવાલે સોંપ્યો હતો. અને નિર્વાહ માટે જેસપરને પોતાના ધંધા ઉપર આધાર રાખવો પડે નહિ એટલા બહોળા ધનનો વારસો તે મૂકી ગયો હતો.

કેપ્ટનને ત્યાં જવા માટે જેસપર કપડાં પહેરતો હતો ત્યારે તેની ફાંદાએ ખારણા ઉપર ટકોરા માર્યા ને અંદર આવવાની રજા મળતાં અંદર આવી.

“આવો ફાંદા, હું દીલગીર છું કે નાસ્તામાં તમારી સાથે ભાગ લઈ શકીશ નહિ-વાત એમ છે કે, મને ફાંદાએ ઉતાવળથી બોલાવ્યો છે; શા વાસ્તે તે હું બોલતો નથી અને ડૉક્ટર રૉથને ત્યાં મારે જેમ બને તેમ ઉતાવળથી જવું જોઈએ. તમે મારા ચોરડા બંધ કરશોને? અને હું ક્યારે પાછો આવીશ તે કહી શકતો નથી. પણ જેમ બને તેમ જલદીથી આવીશ. સાહેબજી, ફાંદા.” અને તે ગયો.

“હું હું!” મીસ જેસપર પડદા ખસેડી ને ખારણાં બંધ કરતી બડબડતી હતી. “એનું એજ ધકધ્યાન. એ આવી ઉતાવળમાં હોય છે ત્યારે હું એને કંઈ પુછીજ શકતી નથી. શું પુછું? એને હું બરોબર ચોગખું છું.” એમ બડબડતી તે નાસ્તો લેવા આવી ગઈ.

જેસપરે નાસ્તામાંથી ડૉક્ટર રૉથને ઉતાવળથીજ તેડી લીધો હતો. ડૉક્ટરે હમેશાની માફક જરૂર પુરતી ચીજો સાથે રાખી લીધી

હતી. ગામથી થોડે છેટે ગયા ત્યાં સુધી ખેમાંથી એકને પણ કંઈ ખોલવાનું સુન્યું નહોતું. છેવટે ડોક્ટર ખાલ્યો.

“કૅપ્ટનના ઘરમાં મંદવાડ શિવાય કંઈક વિશેષ છે એ તો દેખીતું જ છે.”

“એમજ છે. નહિતર મને શું કામ ખોલાવે. મને ખરેખર સાંભરે છે કે ગઈ કાલે સાંજે કૅપ્ટન મારે ત્યાં થોડીવાર આવ્યા હતા ત્યારે તેણે કહ્યું હતું કે બધાં સારાં છે. અલબત્ત—”

“અલબત્ત મીસીસ વૅલ્ડેન્ડ શિવાય. પણ તે પણ એટલાં સારાં થયેલાં છે કે, કાલેજ છોકરાંઓ લગ્ન પછીની મુસાફરીની વાતો કરતાં હતાં.”

“આવતી કાલે તેઓ જશે એમ કૅપ્ટન કહેતા હતા. એમ લાગે છે કે મેરીકને કામધંધા વાસ્તે અચાનક ગઈ કાલે શહેરમાં જવું પડ્યું હતું. મીસીસ મેરીકની તબીબેત તો નહિ બગડી હોય?”

“મેં તેને કાલેજ જોઈ છે એટલે તે તો હોઈ શકે નહિ. મેરીક શિવાય બધાંને મેં કાલે જોયાં હતાં અને ડોરીસ થ્રે—તેનું નવું નામ મીસીસ મેરીક મને ઘણું અડવું લાગે છે—એ તો ઘણીજ તન્દુરસ્ત હતી. કૅપ્ટન ઘણોજ અધીરો થઈ ગયો હશે. તેનામાં ધીરજનો ગુણ તો છેજ નહિ. બૂઝું જેરપર?”

જેરપર સહેજ હસ્યો ને કહ્યું “સાધારણ રીતે કૅપ્ટન જરા ઉતાવળીયા સ્વભાવના છે. પણ વિપત્તિના સમયમાં આણીની વખતે મેં તેને આશ્ચર્યકારક રીતે દૃઢતાથી કામ કરતા જોયા છે.”

“ખરેખર, વિપત્તિ સમયે આપણા સારા કે નરસા ગુણો જેવાને તેવા બહાર દેખાઈ આવે છે. કૅપ્ટનના બધા ગુણો તેના શાન્ત નિખાલસ ચ્હેરા ઉપર દેખાતા નથી.”

“કોઈના પણ દેખાય છે ખરા?”

“મને ઘણી વખત એમ લાગે છે કે તારી બાબતમાં પણ એવુંજ છે.”

“ઉપકાર-” જેસપરે શાન્તિથી કહ્યું. પછી એકદમ બોલી ઉઠ્યો. “જુઓ-પણે ઉપરના છબ્બમાં કૅપ્ટન ઉભા છે. આપણી તરફ જુવે છે ને બોલાવે છે.”

આ વખતે તેઓ વૅલ્ડેન્ડસના દરવાજામાં પેઠા હતા. અને જેસપરે એક હાથ આંખ ઉપર રાખી લાંબી નજરે જોયું ને બોલ્યો “ઓ પ્રભુ! વૅલ્ડેન્ડ લયલિત જણાય છે. શું થયું છે તે કોણ જાણે. ઉભા રાખો ડૉક્ટર.” આ વખતે સૉન્ડર્સ માળી એક ખુણામાંથી ગાડી આગળ આવીને ઉભો હતો. અને બોલ્યા ચાલ્યા શિવાય હાથ ઉંચા કરી ગાડી ઉભી રાખવાની ઇશારત કરતો હતો. ગાડી ઉભી રહેતાં તે બોલ્યો “સાહેબ, કૅપ્ટન વૅલ્ડેન્ડની એવી ઇચ્છા છે કે તમારે ચુપકીથી અંદર જવું. હું ઘોડાને તબેલામાં લઈ જઈશ અને તમારે કૅપ્ટનના વાંચવાના ઓરડામાંથી ધીમેથી અંદર જવાનું છે. એ ઓરડો ઉઘાડો છે.”

“પણ છે શું સૉન્ડર્સ ?” ડૉક્ટરે ગાડીમાંથી ઉતરતાં પુછ્યું.

“હું કહી શકતો નથી સાહેબ. મને કંઈ ખબર નથી. મારે અહિં બેસીને તમને અટકાવવા એવો કૅપ્ટનનો હુકમ હતો. તે તો ભૂત જેવા ફીક્કા થઈ ગયા છે.” એમ કહી તે ઘોડાને દોરીને તબેલા તરફ ગયો.

ડૉક્ટર અને જેસપર, તેમને કહ્યા પ્રમાણે ઘરના ઉત્તર તરફના ખુણા ઉપરના એક નાના ચોકમાં પડતા બારણા તરફ ધીમે ધીમે ગયા. બારણું ખુલ્લું હતું અને ઓરડો પણ ખુલ્લો હતો. ડૉક્ટરે જેસપરને આગળ ચાલવા કહ્યું. તેઓ અંદર પેઠા તે વખતેજ કૅપ્ટન વૅલ્ડેન્ડ સામી બાજુના બારણામાંથી અંદર આવ્યો અને મુંગે મોઢાડે બારણું ખંધ કર્યું. તેનો તે વખતનો ચહેરો એવો હતો કે જન્મે નવા આવનારાઓએ ચમકીને એક બીજાની રક્ષા મું લયથી જોયું. આવકારનો એક પણ શબ્દ બોલ્યા વગર કૅપ્ટન તેમની

તરફ આવ્યો અને ગાઢા અવાજે બોલ્યો “કેન, એ બારણું બંધ કર. અને ધીમેથી ચાલજે. તમે અહિં આવ્યા છો એમ હજી કોઈએ જાણવું જોઈએ નહિ. મારે તમને એક લયંકર દેખાવ દેખાડવાનો છે—ચાલો.”

પ્રકરણ બીજું.

“ઝર.”

તે બારણા તરફ વળ્યો, સ્ટેજ અચકાયો ને ડૉક્ટર તરફ દુર્યો:—“રૉથ, ધધ્ધર જાણે છે કે મારે આ વખત ઘણા સાવધ રહેવાનું છે. મારું બળ ટકાવી રાખે એવી દવા પીધું તો તેથી કંઈ હરકત થશે?”

કૅપ્ટન વૅલેન્ડ સાધારણ રીતે એક ચુસ્ત દારૂનિષેધક હતો; તેથી તેની આવી અચાનક માગણીજ બતાવી આપતી હતી કે તેના મન ઉપર કેવો ભારે બોજ પડ્યો હતો. એક પણ શબ્દ બોલ્યા વગર ડૉક્ટરે પોતાની પેટીમાંથી એક શીશી કહાડી તેમાંની થોડી દવા કૅપ્ટનને પાઈ. તેથી કૅપ્ટનના ઉપર ઘણીજ સારી અસર થઈ ને તે બોલ્યો “ચાલો હવે હું સારો છું. કોઈ આપણને જોય તે પહોંલાં આપણે જવું જોઈએ.”

જેરૂપર આગળ આવીને બોલ્યો “કૅપ્ટન મારે હાથ ઝાલો. મારે ટેકે ચાલો. કયે રસ્તે?”

“ઉપર.”

અડધા દાદરે પહોંચ્યા એટલે કૅપ્ટન બોલ્યો “તમે ખૂમ નહિ પાડતા. મીસીસ વૅલેન્ડ નીચે છે. તેને કંઈ બળર પડવી જોઈએ

નહિ ” એમ કહી તે આગળ ચાલ્યો. ડૉક્ટર અને જેસપર એક બીજા સહામું અર્થસુચક દૃષ્ટિ કરતા તેની પાછળ ગયા.

ઉપર તદ્દન શાન્ત હતું. સવારમાં પણ હજી ઘણું ઝેલું હતું. અને કોઈ જાગેલું જણાતું નહોતું. તેઓ એક મોટા ઓરડામાં પેઠા એટલે પાછળથી કંઈ અવાજ આવ્યો. કંપ્ટને ઈશ્વર ત કરી બન્નેને ઉભા રાખ્યા. થોડીવારે એક છોકરી હાથમાં બરફના પાણીનું પવાલું તાસકમાં લઈને તેમની તરફ આવી, તેને કંપ્ટને કહ્યું “ માર્થા, તારે—તારે હાથમાં અંદર જવાની જરૂર નથી. મને આપ-તાસક આ ડૉક્ટરને આપ. અને એ પાછા આવે ત્યાં સુધી તું નીચે જા. અને-જેજે-તારી શેઠાણીને એક શબ્દ પણ કહીશ નહિ.” એમ કહી તે ફરી ગયો; અને તેની સુચનાથી ચેતી ડૉક્ટરે તે છોકરીના હાથમાંથી તાસક લઈ લીધી.

“ ડૉક્ટર ” તે છોકરીએ પુછ્યું “ મીસ ડૉરીસ-કે કોઈ બીજું માફું છે ? ”

“ બસ માર્થા હું જલદીજ પાછો આવીશ, અને તે દરમ્યાન બીજું કોઈ ઉપર આવે નહિ તેનું ધ્યાન રાખજે. જા હવે.”

તે છોકરીના ગયા પછી તેઓ બધા એક પરોણાના વપરાસના ઓરડા તરફ ગયા. કંપ્ટને આડું બેઠને મુજતા હાથે એક કુંચી ડૉક્ટર રાંધને આપી ને ગળગળા થઈને કહ્યું “ તમે બન્ને અંદર જાઓ.”

ડૉક્ટરે ધીમેથી બારણું ઉઘાડ્યું; અંદર બેઠને એકદમ ચમક્યો. અને પછી તરતજ અંદરના પલંગ તરફ ધસ્યો અને જેસપર પણ તેની પાછળ ગયો. ત્યાં શું બેયું ? લગ્નના પોશાકમાં સજ્જ થયેલી એક છોકરી ત્યાં ચતીપાટ પડેલી હતી અને તેના સુંદર ચહેરા ઉપર ભય અને નિરાશાનાં ચિન્હો દેખાઈ આવતાં હતાં. તેની આંખો અડધી ઉઘાડી અને અડધી મીચેલી જણાતી હતી. તેના

રીક્ષા ચ્હેરા ઉપરથીજ તરત જણાયું કે તે છોકરી મૃત્યુ પામેલી હતી. તેનો સુંદર પણ ભયભિત ચ્હેરા થોડા આડા થયેલો હતો અને તેનો એક સફેદ વીંટીવાળો હાથ છાતી ઉપર પડેલો હતો. અને બીજો! આહ! તે શું કહી આપતો હતો! તે એક તકીયા ઉપર આડા લાંબાવેલો પડ્યો હતો અને તેની તદ્દન નજીક-બહુ આંગળામાંથી હમણાંજ છટકેલી હોય એવી રીતે—એક રૂપાના હાથાવાળી ખીસ્તોલ પડી હતી. જમણા કપાળમાં એક જીજી કાણું જણાતું હતું અને તેની નીચેજ તકીયા ઉપર લોહી જણાતું હતું—જે તેણીનું મરણ કેવી રીતે થયું હતું તે જણાવી આપતું હતું. તે શરીર, છ વરસની ઉમ્મરથી કેપ્ટનના ઘરમાં તેની છોકરીની સાથેજ એક છોકરીની માફક ઉછરેલી કેપ્ટન વૅલેન્ડની સુંદર અને બહાલી માબાપ વગરની ભાણેજ ડોરીસ મેરીકનું હતું— ડોરીસ મેરીક જે ફક્ત ત્રણ અઠવાડીયાં પહેલાં ડોરીસ થે હતી.

“ ડોરીસ મેરીક ! ”

“ મરી ગઈ છે ! ”

ધીમેથી અને માન સાથે ડૉક્ટર રાથે તેણીનો છાતી ઉપર પડેલો હાથ ઉંચક્યો અને ચ્હેરા સામું જોયું. હાથ પાછો મૂકતાં તેણે ધીમેથી કહ્યું “ મરી ગયાને ઘણા કલાક થયા છે. ” પછી તે, કેપ્ટન જે અંદર આવીને બારણાંને અઢેલીને ઉભો હતો તેના તરફ ગયો ને પુછ્યું “ એ કેમ બન્યું ? ”

કેપ્ટને માથું ધ્રુણાવ્યું. “ હું કંઈ તક પણ કરી શકતો નથી. ગઈ રાતે તો તે હમેશ માફક ઘણી સુખી દેખાતી હતી. હું ધારૂં છું કે તે ઘણીજ સુખી હતી. પણ આજે સવારે તેણે હમેશની માફક વહેલાં ઉઠીને પાણી માગ્યું નહિ—તમે એની ટેવો જાણો છો ડૉક્ટર, મારી માફક તે પણ હમેશ બેઠેલી ઉઠીને બહાર નીકળી પડતી. આજે સવારે હું વહેલો ઉઠીને બહાર ગયો અને

SUGRATHA - 38

॥ तदन नखे लाहि अ गाम धी दुगम ११-१ १२१ - १२१ ५ १ ३ ५९॥ ११
 ५०२ १ ५ ० १

તેને જોઈ નહિ. ત્યારે મેં ધાયું કે તે સુધ રહી હશે અને પાણીનું
 આસ મારી જાતે લઈ જઈને તેને ઉંઘતી પકડવાનો મને વિચાર
 થયો. રસોડામાંથી માર્થાની તાસક લઈને હું ઉપર આવ્યો ને
 બારણું ઠોક્યું. વારંવાર ઠોક્યા પછી મેં તેને ખૂમ પાડી પણ
 કંઈ જવાબ નહિ મળ્યો; એટલે તે બહાર ગઈ હશે. એમ ધારી
 ખાત્રી કરવા મેં બારણું ઉઘાડ્યું અને ઓ ઈશ્વર! મેં શું જોયું!”
 તેનો અવાજ રૂંધાઈ ગયો; ઘણા પ્રયત્નથી તેણે આગળ ચલાવ્યું.
 “ગમે તેમ કરી મેં માફ દુઃખ અને ભય સહન કર્યાં. નીચે
 જઈને માર્થાને કહ્યું કે બોલાવ્યા વગર તેણે ઉપર જવું નહિ; પછી
 મારા ઓરડામાં જઈને મેં તમને બેને બોલાવ્યા. એ માફ પહેલું
 કૃત્ય મેં પ્રેરણાથી કર્યું.”

“અને તમારાં પત્નિ?” ડૉક્ટરે પુછ્યું.

“એ વખતે તે ઉંઘતી હતી. સવારમાં તે ઓરડાની બહાર
 નીકળતી નથી તેટલો પરમેશ્વરનો પાડ છે. આ વાત હજી કોઈ
 જાણતું નથી. મેં ઓરડાને તાળું દીધું—અને હવે શું કરવું?”

ડૉક્ટર રાંધે ફરી પાછું પલંગ ઉપર પડેલા મૃત શરીર તરફ
 જોયું ને પુછ્યું “તમે કંઈ-મત બાંધ્યો છે?”

“નહિ હું ધારતો હતો કે તે ઘણીજ સુખી છે. આપઘાત
 તેને શું કામ કરવો પડે!”

“નહિજ.” ડૉક્ટરના મોઢામાંથી તે શબ્દ અણધાર્યો બહાર
 પડ્યો ને ફરી પાછું તેણે તે છોકરી તરફ જોયું. તે વખતે જેસપર—
 જે વાંકો વળીને પીસ્તોલ તપાસતો હતો તે અચાનક ચમકીને
 તટાર થયો ને બીજા બેનાં સ્હામું ત્રાંસી નજરથી જોયું; અને
 પોતાનો ભાવ છુપાવતાં તેણે કહ્યું “કદાચ અકસ્માત પણ બન્યો
 હોય.”

“હું ઇચ્છું છું કે તેમ હોય—પણ આ પીસ્તોલ તેની પોતાનીજ છે.”

“ત્યારે શું ખૂન થયું હોય એમ લાગે છે? તમે કંઈજ સાંભળ્યું નહોતું, કેપ્ટન?”

“એક શબ્દ પણ નહિ.”

કેનેથ જેસ્પર ખારી આગળ જઈને પાછા ફર્યો. ગંભીર ને શાન્ત થઈ કહ્યું “કેપ્ટન, આપણે કંઈ કરવું જોઈએ; અને તે પણ તરતજ. અમે બંને મદદ કરવાને અહિં આવ્યા છીએ. અને હું તો આખો વખત તમારે આધિન છું. અત્યારે આપણે શું કરવું?” તેણે ડોક્ટર તરફ કંઈ સુચના માટે જોયું પણ ત્યાંથી કંઈ સુચના મળી નહિ. “મીસીસ વૅલેન્ડને ખબર કરવી જોઈએ અને મીસ ગ્લેન—”

કેપ્ટન ચમક્યો “અરે હા! ગ્લેનનો તો મને વિચારજ આવ્યો નહોતો અને મારી પતિન—આ દુઃખ તે ખમી શકશે ડોક્ટર?”

“હું ઇચ્છું એટલાં તે સશક્ત નથી. પણ તે દૃઢ મનનાં છે. તેણે અંત તમારી છોકરીએ આ હકીકત તરતજ જાણવી જોઈએ. તમારી રજા હોય તો હુંજ મીસીસ વૅલેન્ડને આ હકીકત જાહેર કરું.”

“કરશો? હું-હું તો નહિ કરી શકું” કેપ્ટને કહ્યું.

“હું ધારું છું, કેપ્ટન, કે તમે તમારી છોકરીને કહો. અત્યારે આપણી વચમાં કોઈ પણ આવી પહોંચવાનો સંભવ છે. અને તેઓ જો ખમી શકે તો આપણે કંઈ એક નિશ્ચય કરવો એ આવશ્યક છે—શિવાય કે તમે આ બાબતને જાહેરમાં જવા દેવાને ખુશી હો.” એમ કહી તેણે પલાંગ તરફ દૃષ્ટિ ફેરવી.

“ભલા ભગવાન! આપણે તે અટકાવી શકીશું? અટકાવી શકીએ તો કેવું સાડું?”

“એનો આધાર આપણા બધા ઉપર છે.” એમ બોલીને જેસ્પરે ડૉક્ટર તરફ અર્થસુચક દૃષ્ટિથી જોયું. “તમે જો એનને જગાડવા જતા હોતો હું અહિં ચોકી કરીશ.”

કૅપ્ટન અને ડૉક્ટરના ગયા પછી જેસ્પરે ચોરડો અંદરથી બંધ કર્યો અને વચમાં ઉભા રહી ખારીકાઇથી ચોતરફ નિરીક્ષણ કર્યું. પછી અંદરનાં એક ખાણનાં તરફ જઈ અવાજ કર્યા વગર એકદમ ઉઘાડીને અંદર ગયો. તે ધારતો હતો તેમ તે કપડાં પહેરવાનો સારી રીતે શણગારેલો ચોરડો હતો. દીવાલ પાસે બે બાજુ ટૂંકો વ્યવસ્થાસર ગોઠવી હતી. અને એકજ નજરે તેણે જોઈ લીધું કે તેમાંની ત્રણ ડોરીસ એના નામની બંધ કરેલી હતી અને દરેકની કુંચી કળમાં હતી. બીજી ટૂંકો ઘણી વપરાયેલી જણાતી હતી પણ તેના ઉપર કોઈનું નામ નહોતું. આ પણ દીધેલી હતી પણ તેની કુંચીઓ નજરે પડતી નહોતી. જલદીથી તેણે દરેકનાં ઢાંકણાં ઉઘાડી જોયાં અને પછી ત્યાંની દરેક ચીજોમાં ખારીકાઇથી તપાસ કરી. પછી પાછો તે સુવાના ચોરડામાં ગયો ને ત્યાં તપાસ ચલાવી. અન્તે, ઘણા સંકોચથી, તેણે તે છોકરીના તકીયા નીચે પણ હાથ ફેરવી જોયો પણ તેને કંઈ મળ્યું નહિ. અને તેથી તે નિરાશ થયેલો જણાયો. ફરી પાછી પેલી બંધ ટૂંકો તરફ દૃષ્ટિ ફેરવી. “નહિ અત્યારે તેને ઉઘાડવાનો પ્રયત્ન કરવો એ જોખમ ભરેલું છે. અત્યારે બિલકુલ વખત નથી.” તેજ વખતે તેને ભાન આવ્યું કે કૅપ્ટનને ગયાને જોઈએ તે કરતાં વધારે વખત થયો છે “એ પણ વિચિત્ર લાસે છે. હું કસમ ખાધને કહું છું કે એન વૅલેન્ડ અહિં ક્યારની આવી પહોંચી હોત.” તેજ વખતે તેણે ખાણના ઉપર ટકોરા સાંભળ્યા. ખાણનાં આગળ

જઘને સાંભળ્યું તો “કેનેથ ઉઘાડ” એમ કંપનને બોલતાં સાંભળ્યો. બારણું ઉઘાડતાં કંપન વધારે ગભરાયલો તેની નજરે પડ્યો.

“કેન, જલદી આવ. દયાની ખાતર આવ! મારી પત્નિ પાસેથી રાંથને ગમે તેમ કરીને તેડી આવ. એન—એન—”

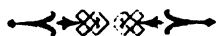
“શું?”

“તેણી—તેને કંઈ થાય છે. હું તેને પ્રથમ તો જગાડીજ શક્યો નહિ. અને હવે—તે માંદી છે.”

તરતજ જેસ્પર બહાર કુદ્યો અને કંપનને ત્યાં ઉભા રહેવાનું કહી એકદમ નીચે ગયો. ભાગ્યે ત્રણ મીનીટ ગઈ હશે એટલામાં તે ડોક્ટરને તેડીને પાછો આવ્યો. કંપન તેની છોકરીના ચોરડા પાસે ઉભો હતો. ડોક્ટર અંદર ગયો થોડી વારે અંદરથી ખૂમ પાડી “વેલેન્ડ, જેસ્પર—તમે બન્ને અંદર આવો.” તે બીછાના આગળ બેઠો હતો અને એવેન વેલેન્ડનો એક હાથ તેણે પકડ્યો હતો. “કેનેથ તું પેટ્રી બાબુ બા. અને તેનો જમણો હાથ ખુબ ચોળા. રાતો થાય ત્યાં સુધી ભાર દબને ચોળજે. તારા બળની જરૂર છે. અને કંપન તમે તમારાં પત્નિને બોલાવો અને છોકરીને ગરમ પાણી લાવવાનું કહો. એવેન હમણાંજ સાજ થશે. પણ આપણે મહેનત કરવી પડશે. તેને ઝેર આપેલું છે.”

પ્રકરણ ત્રીજું.

“તમે જાણો.”

તેના વાલીને મદદ કરવાને જેસ્પર આટલી તત્પરતા બતાવે તેમાં લેશમાત્ર આશ્ચર્યકારક નહોતું. તેઓ વચ્ચે ત્રેવઠો સંબંધ

હતો. પ્રથમ તો પાલ્ય અને પાલકનો સંબંધ હતો; પછીથી તેઓ એક ધંધામાં ભાગીદાર થયા હતા. અને ત્યાર પછીથી તેઓ મિત્રો થયા હતા. પાલ્ય તરીકે જેરપર, કૅપ્ટનને ત્યાં રહેતો નહોતો પણ નજીકમાંજ તેની ફાઇઝ જેમ જેરપરની સાથે તે રહેતો હતો. ભાલુ-તર છોડ્યા પછી જેરપરે પોતાના પાલકનો ધંધો સ્વીકાર્યો; અને “વેલેન્ડ અને જેરપર”ની પેઢીમાં જેરપર એક ઘણોજ ખાહોશ વકીલનો મદદગાર નીવડ્યો. પણ આપણી વાર્તાની શરૂઆત થાય છે તે પહેલાં દશ દિવસ અગાઉજ જેરપરે વકીલાતનો ધંધો છોડી દીધો હતો; અને તે પણ જે દિવસે તેના પહેલા કેસમાં તેને ફત્તેહ મળી તેજ દિવસે. આ કેસમાં તેને એક ખૂનીનો ખચાવ કરવા રોક્યો હતો. તે પોતે ખૂનીને નિર્દોષ માનતો હતો. પરંતુ કેટલોક પુરાવો મેળવતાં તેને એક હકીકત એવી જણાઈ આવી કે તે ખૂનીનો દોષ પુરવાર કરવાને યસ હતી. છતાં પોતે ફી લીધેલી હોવાથી અને વૅલેન્ડના કહેવાથી ખૂનીનો આખર સુધી તેણે ઘણોજ ચાલાકીથી ખચાવ કર્યો અને અન્તે તેમાં ફત્તેહ પામ્યો. પણ આ ફત્તેહ તેને ઘણી અકારી લાગી અને ધંધો છોડી દેવાને તેણે નિશ્ચય કર્યો. તે પ્રમાણે ધંધો છોડી પોતાની ફાઇઝને ત્યાં તે પાછો આવીને રહ્યો ત્યારથી આ વાર્તાની શરૂઆત થાય છે. આ કેસમાં જેરપરની સંશોધક શક્તિ તેને પોતાને તેમજ વેલેન્ડને સારી રીતે જણાઈ આવી હતી; અને તેથીજ વેલેન્ડે આજે પહેલા વહેલો તેને બોલાવ્યો હતો એમ કહીએ તો ચાલે.

વેલેન્ડ પ્રથમ તો કોઈ કામને અંગેજ વીન્સ્ટન આવ્યો હતો. પણ પાછળથી મીસીસ વેલેન્ડને ભયંકર મંદવાડ લાગુ પડ્યો. તે સારી થવા લાગી એટલે તેની ભાણેજ ડોરીસ શ્રે અને યુજીન મેરીકનાં લગ્ન થયાં. યુજીન મેરીક એક દેખાવડો માણસ હતો અને એક વરસથીજ વીન્સ્ટનમાં આવી મીલકતો વેચનાર અને વ્યવસ્થા

કરનાર એજન્ટ તરીકે ધંધો શરૂ કર્યો હતો. તે સારી રીતભા-
તનો અને મીલનસાર સ્વભાવનો હોવાથી જલદીથીજ બધાને
પ્રિય થઈ પડ્યો હતો; અને પરિણામે ડોરીસ શ્રે અને યુજીન મેરી-
કનાં લગ્ન થયાં હતાં. ત્યાર પછી એક અઠવાડીએ મીસીસ
વેલેન્ડ પાછી સપડાઈ અને વેલેન્ડને એકદમ વીન્સ્ટન આવવું પડ્યું
અને તેના બદલામાં જેરુપરે, આપણે ઉપર કહી ગયા તેમ ખૂનીને
બચાવ્યો. મીસીસ વેલેન્ડની તબીબેત પાછી સુધરતી ચાલી,
પણ તે તદ્દન સુધરે નહિ ત્યાં સુધી ડોરીસ અને મેરીકે “હની-
મુન”ની મુસાફરીએ જવાનું બંધ રાખ્યું હતું.

જેરુપર વીન્સ્ટન આવ્યો તેજ સાંજે કૅપ્ટન તેને મળવા આવ્યો
હતો અને તેના કુટુંબની બધી હકીકત તેને કહી હતી. મીસીસ
વેલેન્ડ હવે ધાસ્તીમાંથી પસાર થઈ હતી. નવું પરણેલું જોડું સુખી
હતું અને તેઓએ આખરે “હનીમુન” નો પ્રવાસ કરવા જવાનો
ઠરાવ કર્યો હતો. અને કૅપ્ટન, તેની પત્નિ અને ગ્લેન તેમની
પાછળ એક પખવાડીયાં પછીથી જવાનાં હતાં. ડોરીસ બધી
નૈયારી કરતી હતી: અને મેરીકને અચાનક કંઈ કામસર શહેરમાં
જવું પડ્યું છે; તેવી રીતે બધી હકીકત કહીને કૅપ્ટને જેરુપરને
સવારે નાસ્તા વખતે આવવાનું નોતરું દીધું હતું. બીજે દિવસે
સવારે એ નોતરું કેવી રીતે આવ્યું તે આપણે જાણીએ છીએ.

*

*

*

હવે અત્યારે ગ્લેન વેલેન્ડ થોડી શુદ્ધિમાં આવી હતી. તેને
ચાકરોની સંભાળમાં મૂકી સામેના ખંડમાં કૅપ્ટન, મીસીસ વેલેન્ડ,
ડૉક્ટર અને જેરુપર મસલત ચલાવતાં હતાં: અત્યાર સુધી એ
ચાર સિવાય બીજું કોઈ આજનો ભેદ જાણતું નહોતું. ડૉક્ટરે
વાત શરૂ કરી. “મીસીસ વેલેન્ડ, કૅપ્ટન, આપણે એક પણ પણ
નકામી જવા દેવી જોઈએ નહિ. આ ભયંકર વાત, કોઈ પણ

રૂપમાં આપણે બીજાને જણાવવી પડશે. તમે કંઈ વિચાર.....”

“ઓ પ્રભુ! ડૉક્ટર—કેનેથ શું આ ભયંકર બીના આપણે આખા વીન્સ્ટનમાં ફેલાવવી પડશે? તમે અમારો વિચાર કયો છે?”

તેમાંના કોઈ જવાબ આપે ને પહેલાં મીસીસ વેલેન્ડે વાંકાં વળી ડૉક્ટરને હાથ અડકાડ્યો ને બોલી “ડૉક્ટર, તમારે અમને મદદ કરવી પડશે” અને એક પણ તેઓની આંખ મળી.

“અને તેના પતિનું શું?” ડૉક્ટરે પુછ્યું, અને તે શબ્દોથી જોરપર કુદી ઉઠ્યો.

“આપણે તાર કરવો જોઈએ.” તે બોલ્યો. તેઓ એક બીજા સ્ક્રામું જોવા લાગ્યા. પણ કૅપ્ટને માથું ધ્રુણાવ્યું “તેનું કંઈ નિશ્ચિત ઠેકાણું નથી.”

“તેની ઓફીસ?” જોરપરે પુછ્યું.

વેલેન્ડે નિઃશ્વાસ મૂક્યો “ગયે અઠવાડીયેજ તેણે બદલી છે. અને વિચિત્ર એ છે કે મેં તેનું નવું સરનામું જાણ્યું નથી.”

આ ક્ષણે ફરીથી મીસીસ વેલેન્ડ વચમાં બોલી: “ગમે તેમ પણ યુજીન કાલે વહેલો પાછો આવશે; ઘણું કરીને તો આજે રાતરેજ આવશે. થયેલી બિના તેનાથી કંઈ ફેરવાવાની નથી તેમ તેનાથી કંઈ બનવાનું નથી. અને અત્યારે તેને આપણા તાર મળે અને સાંજ સુધીમાં આવી પહોંચે એ બનવું અશક્ય છે. તો પછી આપણે શા માટે તાર કરવો જોઈએ? અને તેમાં તમે લખશો પણ શું?”

“બરોબર છે” રાધ અને જોરપર બન્ને બોલી ઉઠ્યા. પછી તરતજ જોરપરે કહ્યું “તો પણ એના ઓરડામાં તેનું કાર્ડ કે સરનામું નહિ હોય?”

મીસીસ વેલેન્ડે જવાબ આપ્યો. “અરૂં છે આપણે ખાત્રી કરવી એ સારૂં છે. તેથી એ કદાચ વહેલો આવી શકે. કેનેથ તું જોઈ આવશે?”

“ઉભો રહે” ડૉક્ટરે કહ્યું “તું ત્યાં પાછો જાય તે પહેલાં આપણે કંઈ નિશ્ચય કરવો જોઈએ. થોડી વાર પહેલાં, મીસીસ વેલેન્ડે, મને તમે મદદ કરવાનું કહ્યું હતું. હું કેવી રીતે મદદ કરું તે કહેશો?”

“તમે જાણો” તેણીએ દઢતાથી કહ્યું.

પ્રકરણ ચોથું.

“હૃદય ખંધ.”

“કેપ્ટન” ડૉક્ટરે વેલેન્ડે તરફ ફરીને કહ્યું “તમારાં પતિન બહાદુર છે. ડોરીસનાં મરણની મેં તેમને વાત કહી ત્યારે મને ધાસ્તી હતી કે તે ઘણાંજ નંખાઈ જશે. પણ જ્યારે તેનું મરણ કેવી રીતે થયું તે મેં કહ્યું ત્યારે પોતાની સ્થિતિ ભૂલી જઈ બીજાનાં વિચાર કરવામાં પડ્યાં. અને આ ભયંકર બીના વીન્સ્ટનમાં કેવા રૂપમાં જાહેર કરવી તે બાબતની ચિંતામાં પડ્યાં. તેઓએ તરત કહ્યું કે—”

“મેં કહ્યું” તેણી વચમાં બોલી ઉઠી “અને હજી પણ કહું છું કે ખરી બીના જાહેર થવી જોઈએ નહિ. ડોરીસ એ આપઘાત કરે! ઓ પ્રભુ! ડૉક્ટર, તમે મને મદદ કરશોજ.”

એક ક્ષણભર, ડૉક્ટર અને જેરુપર વચ્ચે દૃષ્ટિમિલન ચાલ્યું અને પછી ડૉક્ટરે કહ્યું “હું તમારા કુટુંબનો ડૉક્ટર છું અને મિત્ર પણ છું. હું તેની સાબીતિ આપવા આહું છું.”

“પણ કેવી રીતે ? કેવી રીતે ?” કૅપ્ટને અધીરાઈથી પુછ્યું.

“ઘણા વખત પહેલાં મીસીસ વેલેન્ડના મ્હાંથી મેં સાંભળ્યું હતું કે ડોરીસના બાપ, મી. ગ્રે, હૃદયના કંઈક દરદથી મરણ પામ્યા હતા. તેજ હકીકત તેઓએ અત્યારે ચાકરો ને બીજા માણસો આગળ કહેવી જોઈએ.”

મીસીસ વેલેન્ડ સમજી હોય એમ ડોકું હલાવ્યું. ને કહ્યું “હું કહીશ.”

“અને હૃદય ખંધ પડી જવું એ અમારા ધંધાનું એક સ્કેલું ધર્તીંગ છે” ડૉક્ટરે આગળ ચલાવ્યું “હું એ ધર્તીંગનો આ વખતે ઉપયોગ કરીશ.” પછી તરતજ તે જેસપર તરફ ફર્યો “તું જો સરનામું શોધવા જવાનો હોય તો બહેતર છે કે જલદી જા. હવે થોડા વખતમાં ચાકરો ઘરમાં હરતા ફરતા થશે.”

જેસપર, તેથી, એક શબ્દ પણ બોલ્યા વગર કૅપ્ટન પાસેથી કુંચી લઈને ગયો. બહારજ તેને માર્થા મળી. તેને પુછ્યું “મીસ વેલેન્ડને કેમ છે ?”

“જરા સાફ છે, સાહેબ. પણ હજી નબળાઈ ઘણી છે.” પછી માર્થાને મીસ વેલેન્ડના ઓરડામાં મોકલી જેસપર પોતાની શોધમાં ગયો.

દરમિયાન, ડૉક્ટર અને મીસીસ વેલેન્ડની મસલત ચાલુજ હતી. “તમે જો મજબુત થાઓ” ડૉક્ટરે કહ્યું “તો હું ધારું છું કે હવે આપણે બધી ગોઠવણ કરી શકીશું.”

“હું મજબુત થઈ શકીશ.”

“હું ધારું છું કે તમે થઈ શકશો અને હવે--તમે તમારી કોઈ ચાકર ઉપર વિશ્વાસ રાખી શકશો ?”

એક પણ વિચાર કરીને મીસીસ વેલેન્ડ બોલી “હા, હું ધારું કે માર્થા ઉપર વિશ્વાસ મૂકી શકીશ.”

“હું પણ એમજ ધારું છું” કેપ્ટને કહ્યું.

“ઠીક ત્યારે. હવે બધું જલદીથી કરી નાંખવું જોઈએ. અને— બધું પતી જાય ત્યાં સુધી તમે બે, હું અને જરૂર પડે તો જેસ્પર એ શિવાય બીજા કોઈએ એ ચોરડાની અંદર જવું જોઈએ નહિ. અને ત્યાં સુધી તમારે અને કેપ્ટને એબલાં ને અતડાં રહેવું; તેથી નિંદાખોર પંચાતીયાં લોકો અલગ રહેશે. મારાથી બની શકશે તેટલો વખત હું અહિં રહીશ. પણ જાન્યુનું અહિં રહેનાર કોઈ જોઈશે.”

“જેસ્પર!” કેપ્ટને સુચવ્યું.

“બરોબર છે, તેજ ઠીક પડશે. એ ઉપરાંત તમને અલગ રાખી પરપુછ કરનારાઓને શાન્ત રાખવા કોઈ બીજી સ્ત્રીની જરૂર પડશે. જો તમે ને માર્થા બે જણ મને મદદ કરશો તો બધું થઈ શકશે.”

મીસીસ વેલેન્ડે નિઃશ્વાસ મૂક્યો ને કમકમી. પછી પૂછ્યું “શું અને કેવી રીતે કરવું તે મને કહો. ચોખ્ખું બોલવામાં બહીતા નહિ.”

“એકજ વાત કરવાની છે. ઈશ્વર જાણે શા માટે પણ તે બીચારી છોકરીએ પાયદસ્તનોજ પોશાક સજેલો છે. તેને એમજ રહેવા દેવી અને તેના કપાળ ઉપરનો ઘા ઢાંકીને તેને પેટીમાં (કોફીનમાં) મૂકતાં સુધી આપણા શિવાય બીજા કોઈએ તેને જોવી જોઈએ નહિ. લોકોને એમ દેખાડવું જોઈએ કે મને રાતમાં બોલાવ્યો હતો, તરત મંદદ મળી હતી અને બધું તરતજ થઈ ગયું હતું. આમ કરવાથી, ચોરડો બંધ છે—ગ્લેન માંદી થઈ ગઈ

છે, એ બધાનો ખુલાસો થઇ જશે. પછી બીજું તો હું ને જેસ્પર બેઠાં લઇશું.”

કેપ્ટને પૂછ્યું “ ડૉક્ટર, બીચારા મેરીકનું શું ? તેને આ ઘા ઘણો આક્રમકારક થઇ પડશે. એનાથી આપણે સત્ય નહિ છુપાવીએ ?”

“ નહિ. ” મીસીસ વેલેન્ડ તરત બોલી ઊઠી. “ તે છોકરીના નામની ખાતર બીજા લોકોને છેતરવાનો આપણને હક્ક છે. પણ તેના વરને છેતરવાનો આપણને બિલકુલ હક્ક નથી. વળી, કદાચ તે કંઇ ખુલાસો કરી શકશે-કંઇ અનુમાન કરી શકશે.”

“ ખરી વાત છે. ” કેપ્ટને કહ્યું અને ડૉક્ટરે પણ અનુમોદન આપ્યું.

*

*

*

દરમ્યાન, કેનેથ જેસ્પરે ડોરીસના ઓરડામાં યુજીન મેરીકના સરનામા સાથે બીજી પણ બારીકાઇથી અને ખતથી તપાસ ચલાવી હતી; કારણ અત્યારે તેને કોઇ વચમાં નહોતો એવી ધાર્તી નહોતી. મરનાર છોકરીના શરીરની સ્થિતિ જોતાં તેણે વિચાર્યું કે દરેક નિશાની આપઘાત સુચવે છે. પણ સુખની ટોચે પહોંચ્યા પછી આપઘાત કરવાનું કારણ શું ? તેણે આ સવાલ ફરી અને ફરી પોતાના મનમાં ઉઠાવ્યો; પણ તેનો જવાબ આપનાર એકજ અવાજ હતો અને તે તો શાન્ત હતો. જેસ્પરે દરેક વસ્તુ બારીકાઇથી ધ્યાનમાં લીધી. દરેક વસ્તુને કાળજીપૂર્વક ઉઘાડી જોયું. પણ કોઇ જગ્યાએ તેને સંતોષકારક કારણ મળી આવ્યું નહિ. લખવાની ટેબલ તરતની વપરાયેલી હતી એવાં તેના ઉપર ચિન્હો હતાં અને તે તેણે તપાસવા માંડી. છેવટે તેને એક પાકીટ પુરાં સરનામા સાથેનું મળી આવ્યું. તેના ઉપર યુજીન મેરીકનું

નામ ને તેનું શહેરનું સરનામું હતું પણ તે સરનામું તેને અજાણ્યું હતું. આ પાકીટ સંભાળથી તેણે પોતાના ગજવામાં મૂક્યું અને ફરી તપાસ શરૂ કરી. હવે તેણે ટૂંક ઉઘાડીને જોવા માંડી. “ જો હોય તો, તે ચીજ ઉપરજ મૂકેલી હોવી જોઈએ એમ મને ખાત્રી છે.” એક ટૂંક બંધ કરતાં તે બડબડ્યો. તેની ખાસેની બીજી મોટી ટૂંક દેખીતી રીતે યુજન મેરીકનો જણાઈ આવતી હતી. પણ તે બંધ હતી. પછી તે છેલ્લી ટૂંક આગળ ગયો ને વાંકા વળીને જોયું તો એકદમ ચમક્યો. તેને તાળું દીધેલું હતું પણ તેવું તાળું ને કળ તેણે કોઈ દિવસે જોયું નહોતું. તેમ તાળામાં કુંચી પણ નહોતી. તેણે ઓરડામાં બધે જોયું. એક ખીલી ઉપર. કુંચીઓનો ઝુમખો લટકતો હતો પણ તેમાંની એક પણ કુંચી આ ટૂંકને લાગી નહિ. તેથી નિરાશ થઈને તે ઓરડામાંથી બહાર નીકળ્યો અને બધાં બેઠાં હતાં તે ઓરડા તરફ ગયો તો ડૉક્ટર તેને બારણાં આગળજ મળ્યો. બધાં જોઈ શકે તેમ જેસ્પરે પેલું પાકીટ ધર્યું.

“ તેનાથી કંઈ તે જલદી આવી શકશે નહિ ” ડૉક્ટરે તે તપાસીને મીસીસ વેલેન્ડને આપતાં કહ્યું. “ પણ આપણને સરનામું મળ્યું છે એટલે શિષ્ટાચાર ખાતર પણ તાર તો કરવોજ પડશે. જેસ્પર તું મારી ગાડીમાં જા અને તાર કરીને પાછાં ફરતાં બની શકેતો તારાં ફોઈને તેડતો આવ.”

“ જેમ ફોઈ ! હું એજ સુચવવાનો હતો.” કેનેથે કહ્યું.

“ આ વખતે આપણને કામ લાગે એવી, આખા વીન્સ્ટનમાં તેજ એક સ્ત્રી છે ” ડૉક્ટરે કહ્યું, “ અને હવે મીસીસ વેલેન્ડ તમે કાંઈક ખાઈલો તો આપણે કામ શરૂ કરીએ.”

પછી બધાં નીચે નાસ્તો લેવા ઉતર્યા. ગમે તેટલા દુઃખમાં હોવા છતાં માણસને ખાધા વગર કેમ ચાલે !

પ્રકરણ પાંચમું.

“ સફેદ કૌફીન ”

ઠોરીસ મેરીક હૃદય અંધ પડવાંથી મરણ પામી હતી એમ ચાકરોને સમજાવી દેવામાં ડૉક્ટર રૉથને મુશ્કેલી નડી નહિ; કારણ પોતે કહે છે તે ખરૂં છે એમ સામા માણસના ઉપર છાપ પડે એવી રીતે વાત કરવાની ડૉક્ટર રૉથને એક કુદરતી બક્ષિસ હતી; જેરપરની ફ્રાઈ મીસ જેમી જેરપર પણ, કુથલીખોર અને જીજ્ઞાસુ લોડોને ગંભીરતાથી સમજાવી દેતી હતી; અને અચિત, વીન્સ્ટનમાં મીસ જેમી જેરપર એક સત્ય બોલનાર અને સરળ સ્ત્રી તરીકે પ્રસિદ્ધ હતી. ઠોરીસ મેરીક અચાનક હૃદયઅંધ થવાથી મરણ પામે અને તે ઘાથી તેની જ્ઞેન મીસ જ્ઞેન વેલેન્ડ એકદમ માંદી થઈ જાય અને મીસીસ વેલેન્ડ શોકને લીધે કોઈને મોં ના દેખાડે એ તદ્દન સ્વભાવિક હતું.

ખરૂં જોતાં, મીસ જ્ઞેન વેલેન્ડનો ઠોરીસના મૃત્યુથી અજાણી હતી અને કોઈ ભેદભરેલા મંદવાડમાં પડી હતી, જો કે હવે તે ધીમે ધીમે સારી થતી જતી હતી. અને મીસીસ વેલેન્ડ અને માર્થા શાન્તિથી પોતાનું કામ કર્યા જતાં હતાં.

અપોરના ખાણાનો વખત થયો તે વખતે આખું ઘર, જાણે કંઈ ભેદભરેલો બનાવ બનવા પામ્યો ન હોય એવી રીતે શાન્ત અને ચુપ હતું. નીચે મળવાના ઓરડામાં મીસ જેમ જેરપર, શાન્તિથી અને હુશીઆરીથી પોતાનું કામ કરતી હતી. જ્ઞેનના રૂમમાં, મીસીસ વેલેન્ડ અને માર્થા વારા ફરતી ચોક્કી રાખતાં હતાં. તે એવા હેતુથી કે બહારનો અણસારો જ્ઞેનને કાને પડવા પામે નહિ. ઠોરીસના ઓરડાની કુંચી માર્થાની પાસે હતી. નાસ્તાને

વખતે મીસીસ વેલેન્ડ, બીજાઓમાં ભેળાઈ. રાંધ, ઝેનની તબી-
યત જોવાને બહાને ત્યાં હાજરજ હતો. જો કે ખરી રીતે તે કૉફી-
નની રાહ જોતો હતો. જેસ્પર, તેની ફાઈ અને કેપ્ટન પણ
હાજર હતાં. મીસીસ વેલેન્ડ પોતાની જગ્યાએ બેઠી એટલે
જેસ્પર, તેની ફાઈ અને કેપ્ટને એક સાથે પુછ્યું “ઝેનને
કેમ છે ?”

“અત્યારે તું કુદરતી નિદ્રા લે છે. અડધા કલાક ઉપર તેણે
થોડો સૂપ પીધો અને ત્યારથી તે ઉઘે છે. તેની નાડી ખરોખર
ચાલે છે અને—”

“જાગશે ત્યારે ઠેકાણે આવી જશે” ડૉક્ટર હુમેશ મુજબ
વચમાં બોલી ઉઠ્યો. “સ્ટેજ નખાળી હશે એટલુંજ. તેને
અત્યારે કહેવું હોય તો તેમાં કંઈ હરકત નથી. હું જાઉં તે પહેલાં
કહી દો તો વધારે સારું.”

મીસીસ વેલેન્ડે હંડો નિઃશ્વાસ મૂક્યો. “ઝેનને તથા યુજીનને
જીવવાનું જલદીથી પતી જાય એમ હું ઈચ્છું છું.”

તેઓ ત્યાંથી ઉઠે તે પહેલાં, કેપ્ટનને એક તાર મળ્યો. તે
યુજીન મેરીકનો હતો અને તેમાં નીચે મુજબ લખેલું હતું:—

“કેપ્ટન, ડોરીસને કહેજો કે હું રાત્રે એક વાગે એક્સપ્રેસમાં આવીશ. યુજીન.”

એતો ચોખ્ખું જણાઈ આવતું હતું કે, આ તાર યુજીને
મૂક્યો હશે ત્યારે તેને જેસ્પરનો તાર મળ્યો હશે નહિ.

“કેવું વિચિત્ર !” કેપ્ટન ખડખડ્યો. “કે એ—અત્યારે—મારા
ઉપર તાર કરે છે અને જાણે કંઈ જાણતોજ નથી.”

“એમાં શું ?” તેની પત્નીએ તરત કહ્યું. “મને લાગે છે
કે એ તો એની ટેવ પ્રમાણેજ કર્યું છે. ગરીબ બીચારો ! તેને

તે છોકરીનો વિચાર આવ્યો હશે. તેણે ધાર્યું હશે કે તાર દેખવાથી તે ખીચારી ગલરાઇ જશે અને એને વિષે કંઈ કંઈ વિચારમાં પડશે. તેવો ગલરાટ ન થાય તેથીજ તેણે તમારી મારફત સંદેશો મોકલ્યો. ગરીબ છોકરો ! તે તેને ઘણાજ આહતો હતો. આ ધાર્થી તે તદ્દન લથડી જશે.”

આને બધાં મળતાં થયાં. મેરીક અને તેની સ્ત્રી વચ્ચેના પ્રેમ વિષે તો કોઈને શંકા નહોતી. “તે મધરાતે આવવાનો છે” મીસીસ વેલેન્ડે કહ્યું. “જાણે આફત આવેલી છે તે પુરતી ભયંકર ન હોય ! કેપ્ટન, તેને મળવાની ને કહેવાની કોણ હિમ્મત કરશે ?” પછી એક પછી એક બધાની સામું નજર કરી જેસ્પરની સામું જોઈને પુછ્યું. “કેનેથ તું કહી શકીશ ?”

“તમારો હુકમ હશે તો મારે કંઈ હરકત નથી.” જેસ્પરે કહ્યું.

*

*

*

જે વાગે ગ્લેન વેલેન્ડે આંખ ઉઘાડી, ઓઢવાનું ખાજી કર્યું અને ણિછાનામાં બેઠી થઇ. ઓરડામાં થોડું અજવાળું હતું અને પવન ધીમે ધીમે આવતો હતો.

“બહાલાં મા...”

મીસીસ વેલેન્ડ એક બારી આગળ બેઠી હતી તે પોતાની દીકરીના અવાજથી એકદમ ચમકી અને તેની તરફ ગઇ.

“માણ, કેવું વિચિત્ર છે ! આ તે કેવો વિચિત્ર મંદવાડ કહેવાય ! મને ખાત્રી છે કે ગઈ કાલે હું ઉંઘી ત્યારે તદ્દન સારી હતી.”

“હવે તને કેમ છે મારી દીકરી ?”

“હું કંઈજ કહી શકતી નથી” ગ્લેને બગાસું ખાતાં કહ્યું. “અત્યાર સુધી ઉંઘી રહી તેથી સ્વાભાવિક રીતે હું જડ જેવી

લાગું છું, અને કંઈ સ્ફુરતા જણાતી નથી. બહાર એક આંટો મારી આવીશ કે ગાડીમાં ફરી આવીશ તો ઠેકાણે આવી જઇશ એમ લાગે છે. માર્થાને જરા બોલાવશે ? હું માઢી છું એટલે તમારે મારી ચાકરી કરવી પડશે. અને—કેટલા વાગ્યા હશે ? મમા જરા વધારે અજવાળું આવવા દો.”

“ હમણાંજ ખારી ખુલ્લી કરું છું—મારી બહાલી, તું ધારતી હશે તેના કરતાં મોડું છે—બે વાગ્યા છે.”

“ શું ? અડધા દિવસ સુધી ઉંઘી રહ્યા પછી પણ હું આવી જાગું છું ? મમ્મા, એનો અથ શું ? મને ખિલકુલ તાવ નથી તેમ મંદવાડ નથી. ફક્ત નબળાઈ લાગે છે. ડૉક્ટર શું કહે છે ? તે અહિં આવ્યા હતા ખરું ? કે મને સ્વપ્ન આવ્યું ? ”

“ હા, અહિં આવ્યા હતા. ”

એને કપાળે હાથ દીધા. “ મને સાંભરે છે કે મેં તમારો, એનો અને બીજા એક માણસનો ચહેરો જોયો. અને ડોરીસ— ડોરીસ ઘણીજ ફીકી દેખાતી હતી અને—કેવું વિચિત્ર ” તેણીએ ફરીને પોતાની માનો હાથ પકડ્યો “ તમે બહુ ગભરાઈ ગયાં હતાં, બહાલાં માણ ? તમે ને ડોરીસ ? ડોરીસ ક્યાં છે ? ”

“ તેના—ઘોરડામાં છે, દીકરી. ”

“ તેના ઘોરડામાં, મમ્મા ! ”

“ ડોરીસ—ડોરીસ તારા કરતાં વધારે ખરાબ સ્થિતિમાં છે, એવેન ” મીસીસ વેલેન્ડે વાત ખુલ્લી કરવાની તજવીજ કરતાં કહ્યું.

“ મારા કરતાં ખરાબ ? હું જોઈશ, મા, તમે કેવી વિચિત્ર રીતે મારી સહાય બુવો છો ? તમે કંઈપણ છુપાવો છો. શું છે ? મને કહો. ”

તે છોકરી વધારે ટટાર થઈ અને તેનો અવાજ વધારે સશક્ત થયો. તે ઇંતેજાર અને આતુર દેખાતી હતી પણ તેમાં ભયના કંઈ નિશાન નહોતાં. મીસીસ વેલેન્ડ જવાબ આપે તે પહેલાં ખારણા ઉપર ટકોરા થયા અને તેની મા વચમાં પડે તે પહેલાં, એને ઘણીજ અપળતાથી ખારણાને પહોંચીને ખારણું ઉઘાડ્યું. ખારણાંની બહાર નાની છોકરી જેની હાથમાં તાસક લઈને ઉભી હતી. પણ તે અંદર દાખલ થઈ નહિ. તેનું મોં ફેરવેલું હતું અને અભયખીથી ફીકકે એરે તે મોટા ઓરડાના સામા ખારણા તરફ જતી હતી. આ જોઈને એન વાંકી વળી અને જેની જતી હતી ત્યાં જોયું. એક પણ પણ વીતી નહિ તે પહેલાં એક શબ્દ પણ બોલ્યા વગર એન પાછી તેની માના હાથમાં ફસડાઈ પડી.

મોટા ઓરડાના ખારણા આગળ એક સફેદ કોફીનને ઝાડીને ચાર માણસ ઉભા હતા તે એને જોયું હતું.

પ્રકરણ છઠું.

~~સર્વિસ~~

એક વચન.

એન વેલેન્ડ ફરી પાછી તેના પલંગ ઉપર અંધારા ઓરડામાં પડી હતી. અને તેની મા અને માર્થા તેની પાસે બેઠાં હતાં અને શાન્તિથી તપાસ રાખતાં હતાં. પ્રયત્નો કર્યા પછી જ્યારે એન પાછી શુદ્ધિમાં આવી હતી ત્યારપછી ફક્ત એકજ વખત તે બોલી હતી. “કેવી રીતે ?” એટલુંજ તેણે લથડતા અવાજમાં પુછ્યું હતું અને વધારે બોલી શકી નહોતી. ડોરીસના ખારણા આગળ તેણે સફેદ કોફીન જોયું હતું એટલે “કોણ” એમ પુછવાની તેને

જરૂર રહી નહોતી. તે તરતજ પામી બાઈ હતી. તેના સવાલનો જવાબ રોથે આપ્યો કે “ અચાનક અને કંઈપણ પીડા વગર થયું, જ્યેન. તેના હૃદયના લીધે મરણ થયું. ” પછી તરતજ તેણીએ મ્હોં ફેરવી નાખ્યું અને ત્યારથી બે હાથે મ્હોં ઢાંકીને પડી રહી હતી. તેની માએ તેને બોલાવવાનું કર્યું ત્યારે તેણે એટલુંજ કહ્યું હતું કે “ મને-એમને એમ-એકલી પડી રહેવા દો-મા-”

ડૉક્ટરે પણ તેને શાન્ત પડી રહેવા દેવાનું કહ્યું. ડૉક્ટરે એક ચીઠી લખી, મીસીસ વેલેન્ડને આપી તેમાં લખ્યું હતું કે “ હમણાં તે વધારે ખમી શકશે નહિ. પણ તે સારા નરીએ મજબુત છે તેથી ટકી રહેશે. તેને કહેવા જેવી તેની તબીયત થશે એટલે હું તમને જણાવીશ.” મીસીસ વેલેન્ડ આ ચીઠી વાંચતી હતી તે વખતે ડૉક્ટરે જ્યેનના ખભા ઉપર હાથ મૂકી કહ્યું “ જ્યેન, આ વખતે તું તારી માને મદદરૂપ થઈ પડીશ એવી મારી ખાત્રી છે. તું મજબુત છે અને તારી મા કેવી નબળી છે તે તું જાણે છે. તે અત્યારે હુશીયારીથી કામ લે છે. તે હિસ્મતવાન છે; તેમ તારે બતાવી આપવું જોઈએ કે તેની છોકરી પણ હિસ્મતવાન છે.”

જ્યેન ઉભી થવા જતી હતી પણ ડૉક્ટર તેને પાછી સુવાડીને બોલ્યો “ બસ, એમજ હોવું જોઈએ. તું સમજે છે. હવે માફ કહ્યું કર. હાલચાલ કરવાની શક્તિ આવે ત્યાં સુધી, પડી રહે. પછી તારે તારી માને છુટી કરવી પડશે.”

એમ કહી ડૉક્ટર બહાર જતો હતો તે વખતે મીસીસ વેલેન્ડે ખારણા આગળ જઈને તેને કહ્યું.

“ તમારો ઉપકાર માનું છું, ડૉક્ટર, તમે મારી દીકરીને બરોબર ઓળખો છો. પણ તે ખરેખર મજબુત છે એમ માનો છો?”

“ તમારાં કરતાં વધારે મજબુત છે. પણ તમારે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે હજી તે હમણાંજ, એક આકરા ને કાતિલ જેવની અસરમાંથી છુટી થવા પામી છે અને તરતજ બીજો ધા.....”

“ ડૉક્ટર તેને પુછવાનો મને હજી વખત મળ્યો નથી. આ ઝેર કેવી રીતે—? ”

“ તમે તેને પુછ્યું નથી ? ”

“ હું તેને પુછવાની હતી.”

“ નહિ, તેને પુછશોજ નહિ. પોતાની મેળેજ કહેવા દો. અહિં ભેદ ઉપર ભેદ છે. અને મીસીસ વેલેન્ડ હજી આપણે વધારે રાહ જોવી પડશે. હવે તમે એની પાસે જાઓ.”

ડૉક્ટર જ્યારે ડૉરીસના ઓરડામાં પાછો ગયો ત્યારે ત્યાં જેસ્પર અને માર્થા હતાં. માર્થાને તેણે કહ્યું. “ તું સમજીને, — મીસ ઝેન માંદી છે ત્યાં સુધી એ બહાનાથી હું કોઈને ઉપર આવવા દઈશ નહિ. બારીઓના પટલા નાંખી દે અને જો જે, કોઈ પણ કારણસર કોઈને પણ આ કોફીનનું ઢાંકણું ઉઘાડવા દેવાનું નથી. અમે તારા વિશ્વાસે રહીશું, માર્થા.”

“ નિરાંતે રહો સાહેબ.”

“ મને ખાત્રી છે ” પછી જેસ્પર તરફ ફરીને બોલ્યો “ હવે જેસ્પર આપણે કેપ્ટનના ઓરડામાં જઈને બેસીએ. ગરીબ બીચારો તે ઘણોજ નાંખાઈ ગયો છે.”

જેસ્પરે કહ્યું “ હું તમારી સાથે થોડી વાતચિત કરવાની તક શોધતો હતો. પણ તે વાત કેપ્ટનની સન્મુખ નહિ કરી શકું. આપણે બીજા ઓરડામાં જઈએ.”

તેઓ પછી બીજા ઓરડામાં ગયા અને જેસ્પરે બારણું બંધ કર્યું. “ અહિંથી ઝેનના ઓરડાનું બારણું ઉઘડશે તો આપણે સાંભળીશું. પણ આપણી વાતચિત કોઈ સાંભળી શકશે નહિ. તેજ મારે જોઈએ છે.”

“કેમ” ડૉક્ટરે પોતાની હમેશની રીત મુજબ પુછ્યું “શું છે?”

“ એટલુંજ કે, મેરીક અહિ આવી પહોંચે તે પહેલાં આપણે એએ એક નિશ્ચય કરવાનો છે. ”

“ આપણે બેજ કેમ ? ”

“ કારણ કે, હું કહેવા માગું છું તે સાંભળવાને અત્યારે તમે એકલાજ લાયક છો એમ હું માનું છું ”

ડાક્ટરનો એરો એકદમ નરમ થઈ ગયો. તે સહેજ વાંકો વળ્યો અને કેનેથના હાથ ઉપર હાથ મુક્યો. “ કેનેથ, હું આજ સવારનો જોઈ છું કે તને કોઈપણ પ્રકારની ચિન્તાને પીડા થામ છે. તેની અસર કંઈપણ દેખાઈતા કારણ વગર તારા ઉપર ક્યારની થઈ છે તે હું ઘડીપણ સાથે કહી શકું એમ છું ”

“ ત્યારે શું મારા વિચાર મારા એરો ઉપર દેખાઈ આવે છે ? ”

“ બિલકુલ નહિ. તારો એરો એક સરસ ભુરખા જેવો છે. તે તું જાણે છે. પણ આજે સવારે જ્યારે તું તે મરણ પામેલી છોકરીનું શરીર ધ્યાનથી જોતો હતો અને હું સહેજ આઘો ઉભો હતો વિચાર કરતો હતો તે વખતે અચાનક તારા ચેહરામાં ફેરફાર થયો ને તારી આંખોમાં વિચિત્ર ચળકાટ આવ્યો તે મેં જોયું હતું. તેથી હું તરતજ જાણી ગયો હતો કે તું કોઈક ચીજ જોઈને ચમક્યો હતો; પછી તું નીચો વળ્યો ને છોકરીના હાથ અને પીસ્તોલ બારીકાઈથી તપાસ્યાં અને પછી ફરી ગયો. પણ ચિન્તા એ તે વખતથીજ તારા મન ઉપર ઘેરો ઘાટ્યો છે. ”

“ ડાક્ટર, તમારી દષ્ટિ ચપળ છે. અતિ આશ્ચર્ય પેદા કરનારું તમે પણ ત્યાં કંઈ નહોતું જોયું ? ”

“ તું ભુલે છે. કેનેથ. બારીક વસ્તુઓનું ધ્યાન રાખવા જેવી મારી દષ્ટિ ઝીણી નથી. દાખલા તરીકે, હું ના જોઈ શકું તેવા ઝીણા અક્ષર તું વાંચી શકે. ”

કેનેથે તેની સામું જોયું અને તેના બોલવામાં કંઈ ગુઢાર્થ છે કે કેમ તે વિચારવા લાગ્યો. થોડીવારે તે બોલ્યો; “ તમે ધારો છો કે આ કેસમાં કોરોનરની તપાસ થવી જોઈએ ? ”

“ ખરી રીતે જોતાં, જ્યાં મરણનું કારણ જણાતું નથી અને મરણ વખતે કોઈ ડૉક્ટર હોતો નથી તેવા કેસોમાં કોરોનરની તપાસ થવી જોઈએ. હું આજે ગામમાં ગયો હતો ત્યારે કોરોનર બહાઈટને મળ્યો હતો ને તેને આપણા કામ પુરતી આ બાબતની માહિતી આપી હતી. તું ચીકણો થવા માગે છે, જેરપર ? ”

“ નહિ. હું એટલુંજ જોવા માગું છું કે આપત્તિના વખતમાં તમે કેટલા દરજ્જા સુધી ચીકણા થઈ શકો છો. ”

“ દાખલા તરીકે ? ”

“ દાખલા તરીકે—તમારા મગજમાં એમ આવે કે આ મરણનું કારણ હૃદય બંધ થવાનું નથી તો પછી ? ”

“ ચલાવ—તારુ મન ખાલી કર. ”

“ ડૉક્ટર, તમારી ખાત્રી છે કે આ આપઘાતજ હતો ! ”

“ ખાત્રી ? નહિ. મેં કશી બાબતની ખાત્રી કરવાનો પ્રયત્નજ કર્યો નથી. મરણ પામેલા શબસને નુકશાન પહોંચે નહિ તેવી રીતે જીવતાં માણસોનાં નામ અને આબરુને જાળવી રાખવાનો મેં પ્રયત્ન કર્યો છે. ”

“ પણ બહારથી જણાય છે તેવી રીતે આ બનાવ બન્યો નહોતો એમ માનવા તમને પુરતાં કારણ જણાય તો ? ”

“ તો—મારે કંઈક વધારે જાણવું જોઈએ. ”

“ શું વધારે ? ”

“ પુરાવો—હેતુ—અને માણસ. ”

“અને તે સત્યથી આપણા મિત્રોને ખીજે ધા પડે એમ હોય તો ? ”

ડૉક્ટર રૉથ એકદમ ઉશ્કેરાઈ ગયો હોય એમ જણાયું. તે એકદમ ઉભો થયો અને આમતેમ આંટા મારવા લાગ્યો. પછી તે જેસ્પર આગળ થોભ્યો અને કુર્કશ અવાજે બોલ્યો; “કેનેથ તું શું કહેવા માગે છે તે હું જાણું છું, પણ મને કંઈ સમજ પડતી નથી. આવી બાબતમાં સંશોધન કરવાની તારામાં શક્તિ છે એ હું જાણું છું. તે બાબત તને જન્મથીજ બક્ષિસ મળી હોય એમ લાગે છે. તને શું જોઈએ છે તે હું જાણતો નથી—હું અનુમાન પણ કરી શકતો નથી. ડોરીસ થ્રેના મિત્રોને માટે હું ગમે તેટલું કરીશ; પરંતુ તેના ખુનીને સજા પમાડ્યા વગર હું કદી પણ જવા દઈશ નહિ.”

“મેં એમજ ધાર્યું હતું.” જેસ્પરના મોંમાંથી શબ્દ નિકળ્યા. પછી તે જરા અચકાયો પણ ડૉક્ટરે આગળ ચલાવ્યું : “કેનેથ—તારે મને ખૂબી વાત કહેવી પડશે—અને તે અત્યારેજ” “હું કહીશ—હું એમ કરવાજ ચાહું છું. પણ તે પહેલાં તમારે વચન આપવું જોઈશે. તમારે સોગન લેવા જોઈશે કે મારી સંમતિ શિવાય તમે જાણો તેનો તમારે ઉપયોગ કરવો નહિ.”

ડૉક્ટરે સામો સવાલ કર્યો “તું જાણે છે એટલે કહે કે મારી સ્થિતિમાં તું હોય તો તું માગે છે તેવું વચન તું આપે ? ”

“હું તો આપું.”

“તો હું પણ આપીશ. માફ વચન છે—લે આ હાથ.”

“હા રહો. તેના હાથમાંનું હથીયાર તેનું પોતાનું નહોતું એમ નીકળે તો પછી, તે જેવી રીતે પડી હતી તે જોતાં અને આસપાસના સંજોગો જોતાં તેણે આપઘાત કર્યો હતો એમ તમે કહેશો ! ”

“ બીજી બધી વસ્તુઓ અને સંજ્ઞાઓ હાલ છે તેવાજ હોય અને તેના હાથમાંની પિસ્તોલ તેની નહિ પણ બીજાની હતી એમ હું જાણું તો પછી તે પોતાને હાથેજ મરી ગઈ હતી એમ હું કદી પણ માની શકીશ નહિ.”

“ ત્યારે હવે ડૉક્ટર, તમે અને હું ઘણીજ વિલક્ષણ અને દુઃખદાયક સ્થિતિમાં છઈએ. તે હથીયાર—તમારું વચન યાદ રાખજો—ડોરીસ મેરીકનું ન હોતું.”

“ લલા આદમી—તું શું ગાંડો થયો છે ? ”

“ હું ઈચ્છું છું કે હું ગાંડો હોત. ગયા મે મહિનામાં “નેસ્ટલેક” ના મારા ઘરમાં મેં બધાને મીજબાની આપી હતી તે સાંભરે છે ? ”

“ હા.”

“ તે દિવસે, જ્લેન વેલેન્ડની બગીમાં તેની સાથે ઘેર પાછા ફરતાં મેં ચપ્પુથી તેની પિસ્તોલ ઉપર તેના નામના પહેલા અક્ષરો ફોતર્યા હતા. હું ઈચ્છું છું કે તેમ કરવા કરતાં મેં મારા હાથે કાપી નાંખ્યા હોત. આ બે છોકરીઓને એક સરખી પિસ્તોલની ભેટ આપવાનું મેરીકને ક્યાંથી સુજ્યું ? ”

“ પછી ? ”

“ પછી ! મેં તમને કહ્યું નહિ કે, ડોરીસના હાથ આગળ તે પિસ્તોલ હતી અને તેના ઉપર જ્લેનના નામાક્ષર ફોતરેલા હતા ? ”

“ ઓ પ્રભુ ! ” રાથ એટલુંજ બોલી શક્યો.

તે બન્ને ધીમેથી ઉઠ્યા અને થોડીવાર સુધી એક બીજા સ્હામું જોઈ રહ્યા. પછી કેમેથ જેસપરે ડૉક્ટરના હૃદય ઉપર હાથ લગાડી કહ્યું “ ડૉક્ટર, યાદ રાખજો. હું તમારા વચન ઉપર આધાર રાખું છું.”

પ્રકરણ સાતમું.

—:૦:—

મધ્ય રાત્રિ.

તે રાત્રે અગીયાર વાગ્યાથી કેથેન જેસ્પર મધ્યરાત્રિએ યુજન મેરીકને આવવાની રાહ જોતો કેપ્ટનના વાંચવાના ઓરડામાં બેઠો હતો. તે વખતે ઘરમાં બધાં શાન્ત નિદ્રામાં પડ્યા હતાં પણ કક્કા જેસ્પરજ નૃપત અવસ્થામાં, કેપ્ટનની ખુરશી ઉપર તે દિવસ બનેલા બનાવો ઉપર વિચાર કરતો અને ભેદ ઉકેલવાનો પ્રયત્ન કરતો બેઠો હતો. પણ તે સઘળું બ્યર્થ જતું. ગમે ત્યાંથી તેના મનમાં એકજ સવાલ આગળ આવીને ઉભો રહેતો. “ ડોરીસના હાથમાં પિસ્તોલ હતી તેના જોડાની ડોરીસની પોતાની પિસ્તોલ ક્યાં હતી ? ” તે આથી એટલો અકળાઈ ગયો હતો કે સ્ટેજ ખુલ્લી હવા ખાવા ખારી આગળ આવ્યો. તે વખતેજ રસ્તા ઉપર ગાડીના પૈડાંનો અવાજ સંભળાયો. યુજન મેરીકને તેડવા જતી તે ગાડી હતી. જેસ્પરે બહાર જઈને ગાડી ઉભી રાખી હાંકનારને કહ્યું “ જોન, જોને ધીમેથી ચુપકીથી આવજો અને મેરીકની સાથે વાતો નહિ કરતો, ગમે તેવો ઢોંગ કરજો પણ વાતુડીયો થઈ અહિંનો બનાવ તેને જણાવતો નહિ. સમજ્યો, ” ગાડી જતી રહી અને જેસ્પરે, મેરીક આવે ત્યાં સુધી બહારજ ફરવાનો વિચાર કર્યો. પ્રથમ તે કેપ્ટન અને મીસીસ વેલેન્ડના ઓરડા આગળ હતો. ત્યાંથી આગળ ચાલતાં ડોરીસના ઓરડાની ખારી ઉપર તેની નજર પડી. ત્યાર પછી જેમ ફાઈ વાળો ઓરડો આવ્યો. બધે શાન્તિ પ્રસરી રહી હતી. આગળ જતાં એનને ઓરડો આવ્યો અંદર અંધારૂં ઘોર હતું. સ્વાભાવિક રીતે એનના ઓરડાએ તેને પાછો પિસ્તોલના વિચારમાં નાખ્યો. એક પણ તે વિચાર કરતો ઉભો રહ્યો અને પછી તરતજ ચમક્યો. એનના

ઘોરડામાં કોઈ ફરતું હતું, અને તેના હાથમાં ઝીણી મીણબત્તી હતી. તે સ્કેજ આગળ આવ્યો ને ધારીને જોયું. ઝ્વેન પાછી માંદી થઈ હતી કે શું ? તે એકલી હશે ? નહિ. બત્તી ઘોરડામાંથી પસાર થઈ અને પછી મોટા ઘોરડાના ખારણામાંથી બત્તીનો ખુલ્લો પ્રકાશ પડતો તેણે જોયો અને તે પ્રકાશમાં ઝ્વેન વેલેન્ડનો આકાર ખીન શકે જોયો ! તેણે જોયું કે ઝ્વેન વેલેન્ડે પ્રથમ બત્તી ધરીને પરસાળમાં જોયું અને પછી તે ચાલી ગઈ. તે વખતે, જેસ્પર તરતજ ઘરમાં ગયો. ઝ્વેને ક્ષણ દીલો ઝલ્લો પહોંચે હતો અને તેના વાળ વીખરાયલા છુટા હતા. એકલી હોવાથી તે જુદીધી તો નહિ હોય ? પણ તરતજ એક ખીજા વિચારે જેસ્પરને ચમકાવ્યો. ઘરની અંદર જવાને તે ખુલ્લો વળ્યો કે અજવાળું તેની નજરે પડ્યું તેચે ઉંચું જોયું તો તે અજવાળું ડારીસ મેરીકના ઘોરડામાંથી આવતું હતું. “ઓહ ! તે તેના ઘોરડામાં ગઈ છે !” જડપથી કુદકા મારતો પણ સંભળાય નહિ એવી રીતે જેસ્પર દાદર ઉપર અડધે ચડીને ઉભો રહ્યો. તે ઝ્વેનને જોઈ શકે એમ હતું પણ ઝ્વેન તેને જોઈ શકે એમ નહોતું. ઓહ ! ઝ્વેન તે ઘોરડામાં કેટલો વખત રહી ! આખરે એક ધીમો અવાજ તેણે સાંભળ્યો અને તેણે ઝ્વેનને મોટા ઘોરડામાંથી પસાર થઈ પોતાના ઘોરડામાં જતી જોઈ. તરતજ તે નીચે ઉતરી કેપ્ટનના ઘોરડામાં ગયો ને વિચારમાં ગુંથાયો. ઝ્વેન દાદર આગળથી પસાર થઈ તે વખતે તેના ડાબા હાથમાં રૂમાલથી વીંટાળેલી કંઈ લાંબી ચીજ તેણે જોઈ હતી તે શું હશે ? તેની પાસે ઘોરડાની ખીજા કુંચી હશે ? આ વિચારોમાં ગાડીના ખડખડાટે ખલેલ પાડી. તરતજ તે બહાર ગયો ને ગાડીને ઉભી રાખી “ઉભી રાખ જન—સાહેબજી મેરીક તમને જોઈને મને આનંદ થાય છે;” તેઓએ હાથ મેળવ્યા અને જેસ્પર તેને લઈને અંદર ચાલ્યો. “આ રસ્તે આવવાનું છે મેરીક. વાત એમ છે કે આપણો અવાજ

આગલા ભાગમાં કોઈને સંભળાવો નહિ જોઈએ ” મેરીક તેની પાછળ ગયો. દીવાના અજવાળાથી જેરપરે જોયું કે તેનો ચહેરો કંઈ વિચિત્ર રીતે બિહામણો દીસતો હતો.

“ જેરપર ” મેરીકે બારણા આગળજ અંદરથી ઉભાં રહીને પૂછ્યું “ આ શું કહેવાય ? તુંજ મને પહેલો મળે છે અને બીજું કોઈ—”

“ પહેલાં મને બારણું બંધ કરવા દે, પછી હું સમજ પાડીશ. ”

મેરીક બહુજ થાકી ગયો હોય તેમ જે પુરશી હાથ લાગી તેના ઉપર પડ્યો ને બોલ્યો “ આહ ! હું અત્યંત થાકી ગયો છું. તદ્દન લોથ થઈ ગયો છું. સ્ટેજમાં ત્રેન ચુકતો બચી ગયો. મેં તાર મૂક્યો ના હોત—” તે એકદમ બોલતો બંધ થયો અને જેરપરના ગંભીર ચહેરા તરફ જોવા લાગ્યો “ જેરપર, તને શું થાય છે ? અહિં કંઈ ખોટું તો થયું નથી કેની ? એમજ હોવું જોઈએ. મીસીસ વેલેન્ડ વધારે બિમાર છે ?

જેરપરે ડોકુ ધૂણાવ્યું. તેને આ કામ ધણુંજ અઘડું લાગવા માંડ્યું. મેરીક એકદમ ઉઠ્યો ને જોરથી જેરપરનો હાથ પકડીને બોલ્યો; “ થયું છે શું ? તું આવો કેમ જણાય છે, જેરપર ? અને—તું—એકલો—નીચે મારી રાહ જોતો બેઠો હતો ! તું—”

“ તારા કરતાં મારી સ્થિતિ વધારે ખરાબ નથી. ” જેરપરે વખત ગાળવાના ઇરાદાથી કહ્યું પણ તેને લાગ્યું કે કોઈપણ કારણસર મેરીક ઘણાજ ઉશ્કેરાયેલો હતો. “ તારી આંખો કંઈ વિચિત્ર દેખાય છે, મેરીક. તું શું માંદો હતો ? ”

“ માંદો નહિ. પણ આત્મો કંગાળ દેખાવાનું કારણ છે ખરું. વીન્ડટન છોડ્યું ત્યારથી હું ઈંધ્યોજ નથી. ધંધાના

અગત્યના કામે મને આ વખત ઘણાજ પજવ્યો. મારે ઘણીજ થાડાથાડ કરવી પડી કારણ કે આજે ડોરીસને મળવા હું ઘણાજ આતુર હતો-વળી હું ગાડી ચુકી જતો હતો. ગાડીમાં થાક્યો પાક્યો જરા ઉંઘ્યો તો અધુરામાં પુરું સ્વપ્ન-અરે ઈશ્વર ! કેવું ભયંકર સ્વપ્ન ! પણ જવાહે જેરપર-માફ કર મને મારા ઓરડામાં જવાહે. તારે જો કંઈ કહેવું હોય—”

“ ઉભો રહે ! ” જેરપરે એકદમ ઉઠી તેને અટકાવીને કહ્યું.
“ મેરીક તારે જવાનું નથી. એવો એક બનાવ બનેલો છે જે તને—”

“ મારી સ્ત્રી ? શું—શું છે ? ”

“ તે—”

“ ગઈ ? ” તે પોકારી ઉઠ્યો “ પ્રભુ ! ને ભયંકર સ્વપ્ન ! ”
“ તે લથડી પડ્યો ને બારણા આગળજ ખુરશી ઉપર ફસડાઈ પડ્યો. “ ક્યારે—ક્યારે ? ” પણ તેને કંઈ ઉત્તર ન મળ્યો એટલે ફરી પૂછ્યું “ તેણે કંઈ સંદેશો—નથી મોકલ્યા ? ”

“ કંઈજ નહિ. ”

મેરીક ટેબલ ઉપર કોણી ટેકાવી, હથેલીમાં માંથું નાંખી દઈ મનને કાળુમાં રાખવાનો પ્રયત્ન કરતો બેઠો. થોડીવાર પછી સ્કેજ શાન્તિથી તેણે કહ્યું “ હવે મને જે—ખરાબમાં ખરાબ હોય તો તે—કહે ”

હવે વધારે વખત લેવો એ બર્થ હતું. કોઈ પણ ચણ ધા તો પડવાનોજ હતો. એટલે જેરપરે કહ્યું “ મેરીક, એક દારુણ ધા સહન કરવાને તૈયાર થા. આજે સવારે તારી સ્ત્રી તેના ઓરડામાં મરણ પામેલી મળી આવી. ”

આહ ! મેરીકે કેનેથ સ્હામું તે વખતે બેસું ત્યારે તેનો અંદરો કેવો ખીહામણો હતો ! તે કમનશીબ માણસ ઉઠ્યો—

લથડતો લથડતો અડધે સુધી ગયો. ખરેખર તે પડીજ ગયો હોત. પણ જેસ્પરે તેને પકડી લીધો ને ખુરશી ઉપર બેસાડ્યો. તે વખતે તે ઢીલો ને ધ્રુજતો હતો.

“ મને જે હોય તે બધું કહી દે ” મેરીકે પાછું ધ્રુજતા અવાજે કહ્યું.

જેસ્પરે તેની પાસે બેસી સવારથી બનેલી બધી હકીકત કહી ; તે દરમ્યાન મેરીક વચમાં વચમાં અકળાતો અને દુઃખી થતો ખુરશીમાં આમતેમ મરડાતો હતો અને તેના નિઃશ્વાસ અને ડુસકાં તો પળે પળે સંભળાતાં હતાં. છેવટે જેસ્પરે પુછ્યું

“ હવે બીજું સહન કરી શકશે ? ”

“ બીજું ! બીજું ગમે તે હોય—તેની મને કંઈ દરકાર નથી. ”

“ માફ કર. પણ તું બીજા કોઈને મળે તે અગાઉ તારે એ જાણવું જોઈએ. ”

“ બોલ ત્યારે. ”

જેસ્પરે તેથી, ખરી બિના બધા લોકોથી કેવી રીતે છુપાવી હતી તે કહ્યું. “ ખરી વાત તો કેપ્ટન, મીસીસ વેલેન્ડ, રૉથ અને હું જ જાણીએ છીએ. તારા માટેની લાગણી ખાતર કેપ્ટને તો તને કહેવાનો પણ વિચાર રાખ્યો નહોતો. પણ તેટલે સુધી જવાને અમારી હિમ્મત ચાલી નહિ. તને ખરી હકીકત જાણવાનો હક્ક છે. તે ઉપરાંત, અમને આશા હતી કે તું કંઈક ખુલાસો કરી શકશે. ”

“ હું ! ઓ પ્રભુ ! તે—હું ધારૂં છું કે તે બધી રીતે સુખી હતી. હું તે ખાત્રીથી જાણું છું—મારા જેટલીજ તે પણ સુખી હતી. ” અને તેમ બોલતાં તેણે ડુસકાં ખાધાં, ફરી તે બોલ્યો.

“ તેનો કંઈ પણ સંદેશો છે ? ”

“ કંઈજ નહિ. ”

મેરીક ઉઠ્યો અને દારૂ પીધેલા માણસની માફક તે ખારણા તરફ ગયો ને પાછાં ફરીને જેરપરને કહ્યું “ હું બહાર ખુલ્લી હવામાં જઈ છું. મને એખલો રહેવા દેજે. પાછળ આવીશ નહિ—અટકાવીશ નહિ. અત્યારે વચમાં પડશે તો—હું તને કે મને જરૂર મારી નાંખીશ ” એમ બોલી લથડતો લથડતો તે બહાર ચાલી ગયો.

પ્રકરણ આઠમું.

—:૦:—

કંઈ વિશેષ હતું.

યુજીન મેરીક પાછો ફર્યો ત્યારે પ્રાતઃકાળ થયો હતો અને તે વખતે તે મરણ પથારીમાંથી ઉઠ્યો હોય તેવો દેખાતો હતો; પણ તદ્દન શાન્ત અને મૂગો હતો. તેની લાગણીઓ નષ્ટ થઈ ગઈ હોય એમ જણાતું હતું. આગલી રાતે, જેરપરને વહેમ જવાથી તે મેરીકની પાછળ ન જણાય એમ ગયો હતો અને તેની ખાત્રી થઈ હતી કે તે હતભાગી મનુષ્યના મનમાં એકલાં ફરવા શિવાય બીજા વિચાર નહોતો. જ્યારે તેઓ પાછા મળ્યા ત્યારે મેરીકે હાથ લાંબાવ્યો ને દીનતાથી કહ્યું “ તું મારા તરફ ધણો માથાણુ થયો છે. તેને માટે હું તારો ઉપકાર માનું છું. હું હવે અંદર—તેની પાસે—જઈશ. પણ પ્રથમ મને કહે કે તું માને છે કે આ આપ—આમાં તેનો પોતાનો હાથ હતો ? ”

“ હું ! ” થોડીવાર જેસ્પર મૂંગો રહીને બોલ્યો “ છે તે એ મારો પ્રથમ અભિપ્રાય હતો. બીજો શું વિચાર આવી શકે ? કોઈને કહીએ તો તુર્ત માની શકાય એવી વાત નથી-પણ બધા પુરાવો સબળ હતો. એ પ્રભુ ! અને હજી તેમાં ભેદ છે એ વિચારજ--તને પણ...”

મેરીક વચમાંજ બોલી ઉઠ્યો “ ભલા આદમી ! મારો પ્રેમ જીતનાર દુનિયામાં તે એકજ સ્ત્રી-એકજ ચીજ હતી અને તું ધારે છે કે આવી આક્રમણ મને જરા પણ શક ગયો હોત તો હું તેને કદાપિ એબેલી મૂંઝીને જાત ? તેનાં પોતાના મ્હોડાથી તે અપાર સુખી છે એમ સાંભળીને હું-તેનો ધણી-તે આપઘાત કરશે એવો ભયંકર વિચારજ કેમ મનમાં લાવી શકું ? હું તેને છોડી ગયો તે પહેલાં અડધા કલાક ઉપર તે બોલી હતી કે—એ પ્રભુ ! હું તે કહી શકતો નથી. પણ આપઘાત ! હોઈ શકેજ નહિ ! ”

જેસ્પરે શાન્તિથી જવાબ આપ્યો “ તે છોકરી અને તેના મિત્રો માટે બરી હકીકત છુપાવી તેને બચાવવી એજ સૌથી સારું છે એમ માનીને જે રસ્તો આપણે ગ્રહણ કર્યો છે તે માટે કદાચ આપણે બધા પાછળથી પસ્તાઈશું. બેમાંથી એક ગ્રહણ કરવું જરૂરનું હતું અને વિલાંબ કરવાનો અવકાશ નહોતો.”

“ હું કંઈ સમજી શકતો નથી.”

“ કારણ કે, મેરીક, તું વિચાર કરી શકે એવી સ્થિતિમાં અત્યારે નથી. ડૉક્ટર રૉથ બારીક સ્થિતિમાં આવી પડ્યા હતા. તેણે જે અભિપ્રાય આપ્યો છે તે પ્રમાણે અભિપ્રાય આપવો અગર તો કોરોનરને બોલાવવો. એ બેજ રસ્તા હતા. તું ડૉક્ટર રૉથને આજખે છે. તેના કરતાં વિશેષ સાચો મિત્ર તારી સ્ત્રીનો કોઈ નહોતો એમ પણ તું જાણે છે. બીજી રીતે બની શકતું હોય ત્યાંસુધી તે, તારી સ્ત્રીએ આપઘાત કર્યો છે એમ જાહેર કરે કે કેમ

તે તુંજ વિચારી જા. હજી પણ, આ લયંકર લેહ જાહેરમાં ખુલ્લો કરવો કે કેમ તે તારી મુનસફીની વાત છે.”

મેરીક મ્હોં છુપાવીને આઘો ખસ્યો ને ઘરનાં પગથીયાં ઉપર જઈને બેસી ગયો. તે નાંખાઈ ગયો હતો અને ઘણોજ નખળો જણાતો હતો. જેરપર તેની પાસે ગયો અને ખંભા ઉપર હાથ મૂકી બોલ્યો “ મેરીક, આ બાબત ઉપર વિચાર કરવા કે વાત કરવા જેવી સ્થિતિમાં તું નથી. તું ભુજ્યો છે ને ઉંઘ આવતી હશે વળી—”

“ તે—ક્યાં છે ? ”

“ તેના—તારા ઓરડામાં.”

“ તે—એવીજ છે ? ”

“ મળી આવી તેવીજ ? નહિ. તેને કોફીનમાં મૂકી છે.”

મેરીકે ઉંચું જોયું ને પૂછ્યું “ તું મારી સાથે આવશે ? તું મને નખળો ધારીશ પણ મને મૃત્યુનો એક જાતનો વિચિત્ર લય લાગે છે. હું જોવા-જાણવા ઇચ્છું છું. પણ એકલાથી તે નહિ બને ” તે ધીમેથી ઉઠ્યો.

“ થોડીવાર સખુર રાખ. પહેલાં તું જરા ખાઈ લે.”

“ બીજા કોઈને મળું તે પહેલાં મારે તે કરી લેવું છે. તું આવશે કે નહિ ? ”

“ તારો આગ્રહ હોય તો અલબત્ત હું આવીશ. પણ મને ખાત્રી છે કે રાંધ—”

“ તેનું નામ ના દઈશ.” મેરીક એકદમ તટાર થઈને બોલ્યો.

તેઓ ધીમેથી ચુપકીથી ઉપર ગયા. તે વખતે મેરીકે ધીમેથી પૂછ્યું “ ઓરડાને તાળું છે ? ”

“ હા ” જેરપરે મનની અંદર સ્હેજ આશ્ચર્ય થતાં કહ્યું
 “ માર્થા તેની સંભાળ રાખે છે; અને તેની સાથેના ઓરડામાં સુવે
 છે. ખારણા આગળથી હું કુંચી લઈ જઈશ.”

*

*

*

*

તે દિવસે સવારનો નાસ્તો મોડો થયો હતો અને જેને જેમ
 ફાળ્યું તેમ ખાઈ લીધું હતું. જેરપર અને મેરીકે સાથે નાસ્તો
 લીધો હતો. જેરપરને ખાતો મૂકી મેરીક એકદમ પોતાના ઓર-
 ડામાં ચાલી ગયો હતો. “ મને માફ કરશે—હું મારા ઓરડામાં
 જઈશ. મારે ગમે તેમ કરીને એકલાંજ આની સામે થવું જોઈએ.”
 એમ કહીને તે ચાલી ગયો હતો. જેરપર પોતાના મનમાં આજ
 ખાખતનો વિચાર કરતો ખેડો હતો તે એકદમ એક ઠરાવ ઉપર
 આવ્યો; “ તે મને ધિક્કારશે ” પોતાના મનથી ખડખડયો; “ પણ
 હું જો એ વાત ખીજને કહીશ તો વધારે ધિક્કારશે—અને તે
 વાજખીજ ગણાય. મારે તેમ કરવુંજ પડશે.” અને તેજ વખતે—
 તેનું પારખું જોવાને હોય તેમ—ગ્લેન વેલેન્ડ ત્યાં આવી. જેરપરે
 ઉભા થઈ, ખુરશી આપતાં સ્હેજ અચકાઈને પૂછ્યું. “ હવે તમને
 તઢન સાઈં છે મીસ વેલેન્ડ ? આટલાં જલદી અને મજબુત તમને
 જોવાની મને થોડી આશા હતી—મજબુત એટલે અહિં આવી
 શકો તેટલાં.”

“ હું ઘણી મજબુત છું ” ગ્લેન વેલેન્ડે ચ્હાની કીટલીમાં
 જોતાં કહ્યું “ હું ધાઈં છું કે હું કોઈ દિવસ માંદી થઈ નથી—એટલે
 કે અછળડા આવી ગયા પછી. આ મારી છેલ્લી માંદગી મને
 ખિલકુલ સમજાતી નથી. અને તે પણ આવે વખતે આવે ! આ
 વખતે હું ખીચારી મારી માને મદદ કરવા જેવી ખહિ હતે—” એટલું
 ખોલતાં તેણે ચ્હા'લઈ આવનાર છોકરી તરફ ફરીને પૂછ્યું “ જેની,
 મમ્માએ આ ચ્હા મોકલી છે ? ”

“હા, મીસ ગ્લેન.”

“અલબત્ત. મેં જાણી લીધું હતું—પુછ્યું એજ નકામું હતું. તે જે કહે તે તારે લાવવું, જેની.” પછી જેસ્પર ગમ ફરીને બોલી “બહાલા માણ ! તે જાણે છે કે મને ચૂંટા ગમે છે. પણ નિયમની ખાતર હું તે લેતી નથી. પણ આજે હું લઇશ. તમે અહિં છો તેથી હું ખુશી છું, મી. જેસ્પર. મારે તમને કેટલાક સવાલ પુછવા છે.”

“હું સંતોષકારક જવાબ આપી શકીશ એમ મને આશા છે.”

કંઈ છાની વાત કરવી હોય તેમ પહેલાં પાછળ નજર કરીને તે બોલી. યુજીન આવ્યો છે કે ?”

હા.”

“તેણે નાસ્તો લીધો ?”

“તે હમણાંજ ગયો.”

“આહ ! ત્યારે હવે કંઈ લય નથી. પિતાજી ને મમ્મા સાથે નાસ્તો કરે છે. એટલે અહિં હમણાં કોઈ આવશે નહિ. પણ—ડૉક્ટર ?”

“ડૉક્ટર અડધા કલાક પહેલાં શહેરમાં ગયા છે.” જેસ્પરે શાન્ત દેખાવ ધારણ કર્યો હતો. પણ અંદરથી તે ગ્લેનની શાન્તિ અને એ અસંબધ સવાલો ને ટીકાથી આશ્ચર્ય પામતો હતો; તેનો ચહેરો ફીક્કો હતો. તેને જાણે એમ લાગતું હતું કે તેની આગળ બેઠેલી ગ્લેન વેલેન્ડ એક જુદીજ સ્ત્રી હતી.

“મી. જેસ્પર, આ મારું ઘર એકાએક ત્રાસનું ઘર થઈ પડ્યું છે. તેમાં એવો ત્રાસદાયક ભેદ અત્યારે છે કે હું ઉકેલી શકતી નથી. હું જાઉં છું કે મારા સવાલોથી મારાં માતૃપિતાને વધારે

હુઃખ થાય છે અને ચાકરોને હું પુછી શકતી નથી. પણ મેં જોયું છે—હું જાણું છું કે તમે પણ બીજાના જેટલું જાણો છો અને કહી શકો એમ છો. અત્યાર સુધી તમે મારા માયાળુ મિત્ર તરીકે રહ્યા છો. અને તેથી તમને પુછું છું કે ચાકરો પણ જે હકીકત જાણતાં લાગે છે તે હકીકતથી મને બીનવાકેફ રાખવાનું કારણ શું છે ? ”

“ તમે કેટલું જાણો છો તે મને કહેશો તો પછી હું કહી શકીશ.” જેરપરે કહેલું “ ખરું પુછો તો હું તમારી સ્થિતિ જાણતો નથી. તમે ગઈ કાલે કેટલાં માદાં હતાં ! ”

“ ખરી વાત અને મારે વાસ્તે ત્યાંથીજ લેદની શરુઆત છે. જ્યારે હું શુદ્ધિમાં આવીને પૂછવા લાગી ત્યારે સ્વાભાવિક રીતે પહેલાં મેં મારી ખડેન ડોરીસ વિશે સવાલો કર્યા. તે સવાલ ઉડાવવામાં આવ્યો. પછી મને કહેવામાં આવ્યું કે તે પણ મારી માફક બિમાર છે. અને પછી, તમે જાણો છો કે, મેં ઓરડામાંથી બહાર અચાનક જોયું અને ડોક્ટર રૉથને બીજા બે માણસોની સાથે મેં તમને ડોરીસના બારણા આગળ એક સફેદ કોફીનને ઝાલીને ઉભેલા જોયા; અને પછી હું મારી જીંદગીમાં પહેલીવાર બેશુદ્ધ થઈ. હું પાછી સાજી થઈ ત્યારે એ લોકોએ મને કહ્યું કે “ ડોરીસ મરણ પામેલી છે; અને તે રાતમાં એકાએક હૃદય બંધ પડવાથી મરી ગઈ છે. તે લોકોએ મને બધું કહ્યું નથી એમ હું ખાત્રીથી માનું છું. તે તમે મને કહેશો ? ”

“ આહ ! ” જેરપરના વિચારોમાં નવિન અજવાળું પડ્યું હતું. તેણે વાંકા વળી ગ્લેન સામું એકી નજરે જોઈ કહ્યું “ મારે તમને કેટલાક સવાલો કરવા પડશે. પછી હું તમારા જવાબ આપીશ.”

“ બહુ સાફ. ચાલો.”

“ તમે અહિં છો એમ તમારાં માતાજી જાણે છે ? ”

“ નહિ. તે ધારે છે કે હું મારા ઓરડામાં છું. અડધા કલાક અગાઉ તે મારો ઓરડો છોડી ગઈ ત્યારે તે મને ઉઘી ગયેલી ધારતી હતી. પણ તેઓના ગયા પછી હું કપડા પહેરી અહિં આવી. ગઈ રાત્રે તેઓએ મને કહ્યું કે ડોરીસ હૃદય અંધ પડવાથી મરી ગઈ; અને મારી મા હું વધારે સવાલો ના પુછું તે બાબત ઈંતેજાર જણાઈ તેથી મેં વધારે પુછ્યું નહિ. પણ મધ્યરાત્રિએ હું તદ્દન સારી થઈ ગઈ. ને વિચાર કરવા લાગી. પછી મેં ધાર્યું કે હું તમને મળું તો તમે કંઈક કહી શકશો. મારાં માતાપિતા તેઓનાં ઓરડામાં નાસ્તો લેવાનાં હતાં અને મેરીક જતો રહ્યો છે એમ મેં જાણ્યું. એટલે હું તમારી પાસે આવી. હું કેવી નિખાલસ છું તે તમે જાણો છો, મીં. જેસ્પર. કોઈપણ કારણથી મારી મા મને ખરી હકીકત કહી શકતી નથી. પણ તેનું કારણ શું ? ” તમે એમ ધારો છો કે ડોરીસ મરી ગઈ છે તે વિચારથી મને કંઈજ લાગતું નથી ? તેમ નથી પણ એવા ઘાથી પટકાઈ પડું નહિ એવી હું મજબુત છું. એ ઘાથી વધારે દુઃખદાયક બીજું શું હોઈ શકે ? ” તે બોલતી અંધ થઈ; પણ જેસ્પરે કંઈ જવાબ આપ્યો નહિ. તે વિચાર કરતો હતો. જ્યેને, નિરાશાથી નિઃશ્વાસ મૂક્યો ને બોલી “ તમે પણ મને કહેવાની ના પાડો છો ? મારાથી છાનું રાખવા તમે બધાએ સંપ કર્યો છે શું ? ” તે એકદમ બોલતી અંધ પડી કારણ, જેસ્પરે હાથ લાંબો કરી એવી રીતે તેના સામું જોયું કે તે ચમકી ઉઠી.

“ મીસ વેલેન્ડ, જ્યેને, માફ ચાલે ત્યાં સુધી, હું તમારે વાસ્તે ના કંઈ એવી કોઈ પણ ચીજ નથી; ગમે તે થાય પણ એ તમારે યાદ રાખવું. તમારી પોતાની ખાતરજ, ડૉક્ટરના હુકમથી અને તમારી માતાની ઉત્કંઠાથી તમને અંધારામાં રાખ્યાં છે.

અહિં વિચિત્ર બનાવો બન્યા છે; અને તે તમારે જાણવા જોઈએ એ વાત ખરી; પરંતુ સર્વથી દુઃખદાયક વાત સહન કરવાને તમે શક્તિવાન થાઓ ત્યાં સુધી તમને કહેવાને મોકુફ રાખ્યું હતું.”

“ સર્વથી દુઃખદાયક ! ”

“ હા; અને તમે અહિં આવ્યાં છો ત્યારે તમને હું જાણું છું તેટલું નહિ કહેવાને કંઈ કારણ જોતો નથી. છતાં, પહેલાં એક વચન આપવાને તમને વિનંતિ કરું છું.”

“ વચન ! કેવું વચન ? ”

“ એવું કે જે તમે સહેલાઈથી આપી શકો ને પાળી શકો. નહિતર હું તમને વચન આપવાનું કહુંજ નહિ. તમને તેમાં કંઈ મુશ્કેલી પડશે નહિ તેવો ભરોસો તમને આપું છું. તમારે ફક્ત એક સહેલું કાર્ય કરવાનું છે.”

“ મને તમારો ભરોસો છે. તમે મને ભરોસો આપો છો તો હું વચન આપું છું. હવે—”

“ ઉભાં રહો. મને ના પાડશો નહિં. તેમ મને ગાંઠો પણ ધારશો નહિ. તમને કહેવાની હકીકત લાંબી છે અને અહિં ગમે ત્યારે કોઈ પણ આવી ચડવાનો સંભવ છે. આપણે ખૂબ કોઈ જગ્યાએ જઈએ તો શું ? હજી વહેલું છે અને—”

એન એકદમ ઉભી થઈ. “ કંઈ નહિ. આપણને કોઈ નડતર કરે નહિ ત્યાં જઈએ ચાલો.” એમ બોલી તે બારણા તરફ ગઈ. અત્યારે તે પાછી અસલની એન વેલેન્ડ બની હતી. જેની સાથે બાળકપણમાં જેસ્પર રમ્યો હતો અને લડયો પણ હતો તે એન વેલેન્ડ સીધી અને સરળ—સહેજ ચોખ્ખાંબોલી અને જીભ શિષ્ટાચારને નહિ ગણકારનારી અને ગમે તેટલા દુઃખદાયક બનાવોને ધીરજથી સહામે થનારી હતી. જેસ્પરે, આતુરતાથી અને

કરગરતો હોય એવા દેખાવથી હાથ લાંબાવ્યો અને ઝ્લેન ચમકીને ઉભી રહી.

“ શું છે ? જલદી કરો. કોઈ આવી પહોંચશે.”

“ તમારું વચન. તમે બધું જાણો ત્યાં સુધી સવાલ નહિ કરો તો એક પળમાં તે પાળી શકશે.”

“ બહુ સારું. મારે શું કરવાનું છે ? ”

જેસ્પર તેની પાસે આવીને ધીમેથી બોલ્યો. “ તમારા ઓરડામાં જઈને, મેરીકે તમને પિસ્તોલ આપી છે તે લઈને જલદી મારી પાસે આવો. તે તમે કહેશો ત્યારે હું પાછી આપી દઈશ. જાઓ. હું તમારી રાહ જોતો અહિં ઉભો છું. મહેરબાની કરી જલદી જાઓ.”

તે એક વિચિત્ર અને બેહુંદી માગણી હતી અને ઝ્લેન વેલેન્ડ શિવાય બીજી કોઈ છોકરી હોત તો તેણે આંચકો ખાધો હોત, સવાલો કર્યા હોત, જેસ્પરને ગાંડો ગણ્યો હોત અને ના પાડી હોત. પણ ઝ્લેન એક પળ સુધી તેની સામું આશ્ચર્યથી જોઈ રહી અને પછી બોલ્યા વગર પાછી ફરીને ચાલી ગઈ. અને જલદી પાછી આવી. ખચિત, તેટલા થોડા વખતમાં તો ઝ્લેનથી, જે ચીજ તે શાળામાં વીંટાલીને લાવી હતી તેને ધ્યાનથી તપાસવાનું બની શકે એમ નહોતું.

“ ચાલો હવે તે આ રહી. તમારાં ફ્રાઈ અહિં આવે છે. આપણે હવે જઈએ.” અને પછી તેઓ બન્ને બહાર ચોકમાં થઈને ચોતરા ઉપર ગયાં અને આઘે એક જગ્યાએ જઈ અટક્યાં. તે જગ્યાએ બેઠેલાં માણસોને ઘરમાંથી ને બાગમાંથી દેખી શકાય ખરાં પણ તેઓની વાતચિત છેક પાસે ગયા વગર સાંભળી શકાય નહિ; તેમજ તે લોકોના જાણ્યા વગર છેક પાસે કોઈ જઈ શકે નહિ.

“ચાલો આપણે અહિં બેસીએ. અહિં આપણે છુટથી વાત કરી શકીશું. સૉન્ડર્સ પણ છે તેથી કંઈ અડચણ આવશે નહિ. છાની વાત કરવામાં મને કંઈ હરકત નથી.”

“ખરેખર છે.” જેસ્પરે અનુમોદન આપ્યું.

તેઓ તે જગ્યાએ બેઠાં. અને જેસ્પરે પેલી સંતાડેલી પીસ્તોલ તરફ દૃષ્ટિ કરી, તે જોઈ એને કહ્યું. “સૉન્ડર્સ ત્યાં છે ત્યાં સુધી હું પીસ્તોલ તમને આપી શકીશ નહિ. પણ તે અહિં મારા ખોળા ઉપર છે. તમારે જરૂર હોય ત્યારે એ લઈ લેજો અને હવે—બધું મને કહો.”

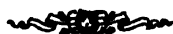
“હું કહીશ. હું વચન આપું છું. પણ પહેલાં તમારી હકીકત મને કહો એટલે મને સહેલું પડશે.”

“મારે ઘણું જ થોડું કહેવાનું છે. હું કાલે સવારે ઉઠી ત્યારે માંદીજ હતી એમ બધા કહે છે. મને કંઈજ સાંભરતું નથી. બધું સ્વપ્ન જેવું લાગે છે. મને ચ્હેરા જાયેલા, શબ્દો સાંભળેલા અને ડૉક્ટરે દવા આપેલી એવું ઘણું ઝાંખું સાંભરે છે. પછી હું જાગી ત્યારે નબળી અને ગભરાટમાં હતી. મમ્મા એટલાં દુઃખી અને ફીક્કાં જણાયાં કે મને લાગ્યું હું ઘણી માંદી પડી હોઈશ; છતાં ડોરીસ મારી પાસે નહોતી તેથી મને બહુ આશ્ચર્ય લાગ્યું. પછી મમ્માએ મને કહ્યું કે એ પણ માંદી હતી. પછી ખરી હકીકત મેં કેમ જાણી તે તમે જાણો છો.”

જેસ્પરે ડોકું ધુણાવ્યું.

“જ્યારે હું શુદ્ધમાં આવી ત્યારે ડૉક્ટરે મને બોલવાની ના કહી ને મને શાન્તિની દવા આપી. પછી મમ્માએ મને ડૉક્ટરે જે પ્રમાણે કહ્યું હતું તે પ્રમાણે કહ્યું. તે એટલુંજ કે ડોરીસ એકાએક હૃદય અંધ પડવાથી મરી ગઈ હતી. આહ ! પણ મને ખાતરી છે કે તેથી કંઈક વિશેષ હતું.”

પ્રકરણ નવમું.

“હું તે કદી ફરી સંભારીશ નહિ.”

“તેનાથી કંઈક વિશેષ !” કેનેથ જેસ્પરે ગ્લેનના શબ્દો ફરી ઉચ્ચાર્યા, અને થોડી વાર સુધી ચુપ રહ્યો; પછી સવાલ કર્યો “તમે શું કહેવા માંગો છો ?”

“એજ કે મને સર્વથી દુઃખદાયક સમાચાર કહ્યા નથી. યુવાનીમાં મૃત્યુ થાય તે હમેશાં દુઃખદાયક હોય છે. પરંતુ તેથી ફક્ત ત્રાસજ થાય છે કે સાથે નામોશી પણ આવે છે તેનો આધાર મૃત્યુ કેવી રીતે થયું તેની ઉપર રહે છે.”

તેણીએ થોડીવાર ચહેરો ફેરવ્યો ને પછી જેસ્પરની સામું જોઈ લાગણીથી ને દૃઢતાથી બોલી. “હું મારી માતાનો હુકમ અમાન્ય કરી અહિં આવી છું તે સત્ય જાણવાની ખાતરજ પણ મને લાગે છે કે હું ધારતી હતી તેટલી સશક્ત નથી. આ બનાવનું ખરેખરું સ્વરૂપ મને જણાવો. એ ખૂન હતું કે—આપઘાત ?” થોડી વારે પોતાની મેળેજ ગ્લેને જવાબ આપ્યો “નહિં આપઘાતતો નથીજ.”

જેસ્પર ચમક્યો ને આસપાસ જોયું. તેણી જોસબેર બોલી હતી. આ છોકરી દરેક પળે તેને વધારે ગુંચવાડામાં નાંખતી હતી. તે શું કહેવા માગતી હતી ? તે શું જાણતી હતી ? તે સેહજ વધારે પાસે આવ્યો ને વાંકો વળીને બોલ્યો “હવે મને મારી હકીકત કહેવા દો. પછી આપણે એક બીજાને સમજી શકીશું. તમને એટલી તો ખબર છે કે શહેરમાંથી હું બે દિવસ પહેલાંજ આવ્યો છું; અને તમારી જ્ઞેનનાં લગ્ન પછી મેં તેને જોઈ

નહોતી હું આંચો ત્યારે તમારા પિતાજીએ આવીને મને કહ્યું હતું કે તમારી માતા શિવાય બીજાં બધાં સારી પઠેમ હતાં અને તમારી માતા પણ એટલાં સારાં હતાં કે નવાં પરણેલાં જોડાંએ બહારગામ જવાનું ઠેરવ્યું હતું. ”

“ હા ” તેણીએ નિઃશ્વાસ મૂક્યો.

“ બીજી સવારે એટલે ગઈ કાલે તેણે મને ટેલીફોનથી બોલાવ્યો ને ડોક્ટરને તેડીને જલદી આવવા કહ્યું. ” પછી જેરપરે ગ્લેનને બધો ઈતીહાસ કહી બતાવ્યો. પણ તેમાં ફક્ત બેજ હકીકત તેણે છુપાવી: ડોરીસના હાથમાં પિસ્તોલ હતી તેનું વર્ણન તેણે બરોબર કર્યું નહિ અને બીજું તેણે ડોરીસના ચોરડામાં શોધ કરી હતી તે પણ કહ્યું નહિ. અંતે ગ્લેને સવાલ કર્યો “મને ડોક્ટરે તપાસી તે વખતે તેણે એક શબ્દ વાપર્યો હતો તે મને બરોબર સાંભરતો નથી. તેણે એમ કહ્યું હતું કે મને—”

“ ઝેર દીધેલું છે. તેને માટે પૂછો છો? તેણે તપાસીને એમ કહ્યું હતું કે તમારી માંદગીનું તે એકજ કારણ કહી શકે છે, તે એ કે કોઈપણ કારણથી, ભૂલથી અગર જાણી જોઈને તમે એક સપ્ત ઝેરી દવા પીધી હતી.”

“ પીધી હતી ? ”

“ અગર તમને પાવામાં આવી હતી. તે બેમાનું શું ખરું છે તે જાણવાની તે તક શોધે છે. ”

“ અને તે, તમે અને બધા આપઘાત જાહેર કરો છો ? ”

“ હુમે બીજું શું કહી શકીએ ? ”

તેઓની આંખ મળી અને જાણે એક બીજાને યુદ્ધનું નિમંત્રણ કરતાં હોય એવો દેખાવ થયો.

“ તે—શું કહે છે ? ”

“ કોણ ? ”

“ યુજન—તે આ વાત માને છે ? ”

“ મીસ વેલેન્ડ ! કોઈ પણ શું વીચારી શકે ? આ બનાવના બધા સંબંધો ચોખ્ખા અને સાદા મોજુદ છે. પહેલાં તો હમે મેરીક તરફથી કંઈક સુચના મળવાની આશા રાખી હતી અને—કદાચ તમારા તરફથી પણ.”

“ મારા તરફથી ! ”

“ હેતુ અમને જડતો નથી અને તેજ મુશ્કેલીનું કારણ છે.”

ગ્લેન થોડીવાર સુંધી મુગી રહી; પછી પુછ્યું “ લોકોને શું કહેવામાં આવ્યું છે ? ”

“ જે તમને કહ્યું હતું તેજ. કંઈ પણ વધારે નહિ.” જેસ્પરે ફરી પાછી બધી હકીકત કહી સંભળાવી અને મેરીકના આવ્યા પછીની પણ બધી હકીકત કહી. તેણે પૂરું કયું એટલે ગ્લેન ઉઠીને બોલી, “ તેણે આપઘાત કર્યો છે એમ હું માની શકતી નથી. તે ગમે તેમ હોય, પણ તેની પાછળ કોઈ બીજો ગુન્હો છુપાયેલો છે એમ હું ખાત્રીથી કહી શકું છું. મને કહો કે તે પહેલાં કેવી દેખાતી હતી ? ”

“ પહેલાં તેનો દેખાવ દુઃખી અને શ્રમિત હતો. આશા છોડીને જીંદગીનો અંત આણ્યો હોય તેવો નિરાશામય ચહેરો તેનો જણાતો હતો.”

“ અથવા ” તેણીએ વધાર્યું. “ પોતે ચહાતી હોય તેનેજ પોતાના ઘાતક તરીકે જાણી જેવો ચહેરો થાય તેવો ચહેરો હશે.”

“ અત્યારે તેનો દેખાવ જુદો છે.” જેસ્પરે ઉઠતાં વધાર્યું. “ મને કહેવાની રજા આપો તો, મીસ વેલેન્ડ તમે તેને જુઓ તો—”

“ મેં તેને જોઈ છે ” તે એકદમ બેસી ગઈ અને મોં ઉપર હાથ ઢાંકી દીધા. આ બીજી વખત જ્યેને જેસ્પરને અચંખામાં અને ગુંચવાડામાં નાંખ્યો. થોડીવાર ઉભો રહીને તે પાછો બેઠો ને આસ્તેથી ને નરમાશથી બોલ્યો “ મારે તમારી સાથે નિખાલસ થવું જોઈએ, મીસ વેલેન્ડ. આજે સવારે હું ખૂબ લાન ઉપર હતો તે વખતે મેં તમને તેના ચોરડામાં જતાં જોયાં હતાં. આ વાત તમને જણાવવાની ચોખ્ખી તક હું શોધતોજ હતો.”

પહેલીજ વખત જ્યેન ચમકી અને ગભરાએલી જણાઈ, અને ધ્રુજતાં અવાજે બોલી “ મારે ત્યાં જવુંજ પડ્યું.” એમ કહી તેણે જેસ્પરની સહામું પૃચ્છાથી દૃષ્ટિ ફેરવી.

“ એ વાત મારા જાણ્યામાં અકસ્માતજ આવી. અને ફરીથી કહી હું તે સંભારીશ નહિ ” જેસ્પરે આતુરતાથી કહ્યું.

“ ઉપકાર.” તેણીએ ધીમા અવાજે કહ્યું અને તેનો ફીક્કો પડેલો એકરો જોઈને જેસ્પરને ચિન્તા થઈ. તેણે હાથ લાંબાવ્યો અને જ્યેનની શાલ નીચે સંતાડેલા હાથમાંની વસ્તુ ખોળવા લાગ્યો.

“ તમે ખુબ સાહસ કર્યું છે ” જેસ્પરે શાન્તિનો દેખાવ ધારણ કરતાં કહ્યું “ મને પિસ્તોલ આપો. હું તમને પાછાં ઘેર તેડી જઈશ. તમે ખરેખર ફીક્કાં પડતાં જાઓછો.”

સાંન્ડર્સ કામ કરતો હતો તેણીગમ જ્યેને નજર કરી. તેને જોયો નહિ એટલે તેણે શાલમાંથી હાથ ખૂબાર કહાડ્યો. તેમાં એક ચામડાની નાની પેટી પકડેલી હતી. જેસ્પરે તે લેવાનું કયું એટલે જ્યેને તે પાછી ખેંચી લીધી, અને પેટીની ચાંપ દબાવી. તે ઉઘડી એટલે જ્યેને અંદર ચળકતી પિસ્તોલ સામું નજર કરી; જેસ્પર તે ફરી લેવા જતો હતો એટલામાંજ તેણીએ હાથ પાછો ખેંચી લીધો અને તે વખતે તેનાથી એક ધીમી ચીસ પડાઈ ગઈ.

“ મને આપી દો ” જેરપરે કઠોર અવાજથી કહ્યું અને ઝ્વેનના નરમ હાથમાંથી તેણે પિસ્તોલ ખુંચાવી લીધી; પણ તે ઘણું મોડું થયું. ઝ્વેને તે આગમ્ય પિસ્તોલ ખરોખર જોઈ લીધી હતી.

“ ઐ પ્રભુ ! ” ઝ્વેન પોકારી ઉઠી “ મને તે વિચારજ ન આવ્યો. મને કહો, તે તેના હાથમાંની પિસ્તોલ—આના જેવી હતી ? કહો હું તે જાણીશ.”

જેરપરે તે પેટી પોતાના ગજવામાં મૂકતાં ડોકું હલાવી હા કહી.

“ આહ ! ત્યારે તે—તેના હાથમાંની પિસ્તોલ—મારી હતી ! તેના હાથ ઉપર મારા નામાક્ષર કોતરેલા હતા ! ”

“ હું ઇચ્છું છું કે મારા હાથ પહેલાંથીજ કપાઈ ગયા હોત.” જેરપરે હાંત પીસી કહ્યું. અચાનક ઝ્વેને જેરપર તરફ ફરીને જોયું અને તે વખતે તેનું આગલું બળ પાછું ફરેલું જણાતું હતું.

“ મને તે પેટી આપી દો.” તેણીએ હુકમ કર્યો.

“ નહિ,”

“ હું આગ્રહથી કહું છું ”

“ નહિ. ”

“ તમે શા માટે રાખી મૂકો છો.”

“ તમે શા માટે માગો છો ? ”

“ એટલા માટે કે ખરી વખતે હું તે રજુ કરી શકું ”

“ નહિ. આજે રાતરે, તમારી મરણ હશે તો હું આપીશ—આ નહિ પણ તમારી પોતાની. મારા ઉપર વિશ્વાસ રાખો, ઝ્વેન, હું તે ખરેખરી લઈશ.”

“તમે—શું કરશો?”

“ચુપ, ગ્લેન. તમારે વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ. જુઓ, હું તમારા ઉપર શક નથી રાખતો. હું તમને કંઈ પુછતો પણ નથી. તમારો અને તમારી મરજી હોય તો તેણીને લેદ સાચવી રાખો. ગ્લેન, કાલે જ્યારે તે પિસ્તોલ ઉપર તમારા નામાક્ષર મેં જોયા ત્યારે તે ત્યાંથી ઉંચકીને દુનિયા જહાર ફેંકી દેવાનું મારાથી બન્યું હોત તો કયું હોત. હું જ્યારે ઓરડામાં એકલો પડ્યો ત્યારે મેં બીજી પિસ્તોલ—આ પિસ્તોલ માટે શોધ કરી હતી. એવા હેતુથી કે હું તે બદલી નાંખું. મેં તમને રાતરે તેના ઓરડામાં જોયાં ત્યારે તમારો હેતુ હું સમજી શક્યો. મને ખબર હતી કે રોથે તે પિસ્તોલ પેટીમાં સંતાડી, કુંચી માર્યાને સોંપી હતી. પણ હવે હું તે મેળવીશ. મારા ઉપર વિશ્વાસ રાખો, ગ્લેન.”

“તમારા ઉપર વિશ્વાસ રાખું!” ગ્લેન ધીમે ધીમે તેનાથી આઘી ખસી ગઈ હતી. અને હવે જ્યારે તેણે હાથ લાંબાવ્યો ત્યારે તેણીએ તેને જોરથી તરછોડી નાંખ્યો ને ઘર તરફ ધસી ગઈ. જતાં જતાં બોલી કે “મારી સાથે બોલશો નહિ.” જેરપર મુગો મુગો ફીકકે ચહેરે તેની પાછળ ગયો. પગથીયાં ઉપર મીસીસ વેલેન્ડ રાહ જોતી સામીજ મળી.

“ગ્લેન, દીકરી, તું કેટલી ફીકકી લાગે છે? શા માટે—” તેણી એકદમ બોલતી બંધ થઈ હાથ લાંબા કરી ગ્લેનને પકડવા આગળ ધસી પણ ગ્લેન પગથીયાં ઉપર પડી ગઈ તેને જેરપરે પાછળથી પકડી લીધી. “મીસીસ વેલેન્ડ” જેરપરે ગ્લેનને અંદર ઉંચકી જતાં કહ્યું “આવું થવામાં મારો દોષ છે તે માટે હું માફી ચાહું છું. તેને મારી પાસેથી બધી હકીકત જાણવાની ઇચ્છા થઈ હતી.” ઓરડામાં જઈ ગ્લેનને બિછાના

ઉપર સુવાડતાં કહ્યું “ તે પાછી શુદ્ધિમાં આવે ત્યારે તેને વાત કરાવશો નહિ. તે બહુ ઉશ્કેરાયલી છે.”

—:૦:—

પ્રકરણ દશમું.

‘ પહેલું પગથીયું.’

ત્રણ દિવસ સુધી ડોરીસ મેરીકનું કૌશીન તેના ઓરડામાં રહ્યું અને ચોથા દિવસે, સંબંધીઓ તથા મિત્રોને જોવા કાવે તે માટે તેને નીચે લાવવામાં આવ્યું હતું. કૅપ્ટનના ઘરમાં સર્વત્ર શાન્તિ અને શોક પ્રસરી રહ્યાં હતાં. એન, ફીક્કી થોડા બોલી અને ચિન્તાગ્રસ્ત ઘરમાં ફરતી હતી. મીસીસ વેલેન્ડ બહારથી ધીરજ રાખવાનો યત્ન કરતી ઘણું ખર્ચ પોતાના ઓરડામાંજ વખત ગાળતી. બહારનાં લોકોને મળવાનું કામ “જેમ કોઈ” ને માથે આવ્યું હતું. કૅપ્ટન ભાગ્યેજ એકલો રહી શકતો અને બનતાં સુધી ડૉક્ટર રૉથ અને જેસ્પરની સાથે વખત ગાળતો હતો. સુજન મેરીક, રાતના ખાણા શિવાય, ભાગ્યેજ કોઈ વખતે નીચે જણાતો હતો. સવારનો ને બપોરનો નાસ્તો તે એકલો પોતાના ઓરડામાં લેતો અને જેસ્પર સાથેની વાતચિત પછી ભાગ્યેજ તે કોઈની સાથે બોલ્યો હતો. મીસીસ વેલેન્ડને તેની તખીએત વિશે ચિન્તા થવાથી, ડૉક્ટર રૉથે મેરીકને તપાસી કહ્યું હતું કે “તેને એખલો રહેવા દો. આ વખતે તેને એખલો રાખવાથીજ સાફ છે.

ડોરીસ મેરીકને ચોચ વખતે દફનાવવામાં આવી; તેની સાથે ખરી હુકીકત બહાર આવવાની ધાસ્તી પૂર્ણ થઈ. અને લોકોએ હમેશને માટે માન્યું કે ડોરીસ—સુંદર ડોરીસ મેરીક જે એક અઠવાડિયાં પહેલાં લગ્ન માટે દેવળમાં ગઈ હતી તે હૃદય બંધ પડવાથી ચિરકાળનો આરામ લેવા ગઈ છે. બધાં જ્યારે ડોરીસને પહોંચાડીને પાછાં ફર્યા ત્યારે મેરીકે મીસીસ વેલેન્ડને કહ્યું “મીસીસ વેલેન્ડ, ડોરીસના ઓરડામાં કંઈ પણ ચીજને ખસેડશે નહિ. હમણાં તેને તાળુંજ રાખજો. મને પુરી હિમ્મત આવશે ત્યારે હું ખારીક તપાસ કરવા માગું છું. હું નથી માનતો કે, તે કંઈ પણ સંદેશો મૂક્યા વગર ગઈ છે. મારી માગણી અચોચ તો નથીને?”

“તમે તમારા હકકથી માગી શકો છો તે માગ્યું છે. ઓરડાઓને તાળું દઈશ અને કુંચીઓ મારી પાસે રહેશે.”

*

*

*

આઠ દિવસ પછી જેમ્સ અને જેમ ફ્રાઈ તેઓને ઘેર ગયાં. કેપ્ટનના ઘરમાં ફક્ત ચારજ જણાં રહ્યાં. તે ચારે જણાના મન ઉપર ડોરીસના મરણથી ઘણીજ અસર થયેલી જણાતી હતી. મીસીસ વેલેન્ડ પોતાનું દુઃખ અને ચિન્તા દબાવી દઈ કેપ્ટન અને ગ્લેનને જેમ અને તેમ વધારે દિલાસો મળે એવો પ્રયત્ન કરતી હતી. યુજીન તો પહેલાંની માફક એકલો અટુલોજ દિવસો ગાળતો હતો. ગ્લેન તો તેનાં માત-પિતાને પણ એક ન ઉકેલી શકાય એવી સમસ્યારૂપ થઈ હતી. ડોરીસને દફનાવી આવ્યા પછી ઘેર આવ્યાં એટલે દાદર આગળ કેપ્ટનના હાથમાંથી પોતાનો હાથ ખેંચી લઈ, તેની મા સામું બેઈ ગ્લેન બોલી કે “મમ્મા” હુ મારા ઓરડામાં જઈશ.

મને હમણું કોઈ બોલાવશે નહિ. મને હમણું આરામની જરૂર છે.” એમ કહીને તે પોતાના ઓરડામાં ચાલી ગઈ હતી. છેક બીજે દિવસે સવારે તે પાછી નાસ્તા વખતે જણાઈ ત્યારે તેના ચહેરા ફેરબાઈ ગયો હતો. તેના ચહેરા ઉપર ઉદાસિનતાની સાથે, શાન્તિ અને દૃઢતા પણ જણાતાં હતાં અને દુનિયાને છેતરવાને ડાળ કરતી હોય એમ જણાતું હતું. તે તેની મા સાથે પણ બહુ ભળતી નહિ અને પોતાના ઓરડામાં જ વખત ગાળતી. મળવા આવનારને પણ તે મળતી નહિ. એક વખત જ્યારે તેની માએ તેની માંદગીનું કારણ જાણવાની ઈતેજારી કરી હતી ત્યારે તેને ચોખ્ખો જવાબ આપ્યો હતો કે “મમ્મા મને તે માંદગી વિશે કંઈ પુછશે નહિ. એ માંદગી કેવી રીતે આવી તે હું જાણતી નથી. મારા કોઈ પણ કૃત્યથી તે માંદગી આવી હતી એમ હું કહી શકતી નથી.”

જ્યારે આ હકીકત મીસીસ વેલેન્ડે ડોક્ટરને કહી ત્યારે તેણે સલાહ આપી કે “તેને કંઈ પુછશે નહિ. એને ગમે તેમ કરવા દો. તે દેખાડવા માગે છે તેવી શાન્તિ તેના મનમાં છે કે કેમ તે વિશે મને શંકા છે. તે મજબુત મનની છે ખરી. પણ હાલમાં મને તે શાન્ત નહિ પણ ઉશ્કેરાયલા મનને ઢાંકી દેવાનો પ્રયત્ન કરતી હોય એમ જણાય છે.” અને તે પછી ઝેલેનને મરણ માફક ચાલવા દેવામાં આવી હતી પણ તેની હિલચાલ હમેશાં તેની મા અને એક બીજા મનુષ્ય તપાસતો હતો.

યુજીન મેરીકતો ઝેલેનનાં કરતાં પણ વધારે અતડો ફરતો હતો. આખો દિવસ તે તેના ઓરડામાં જ બેસી રહેતો. ઘરમાં પણ તે કોઈની સાથે વાંતચિત્ત કરતો નહિ. તે દિવસે દિવસે વધારેને વધારે ગળાતો ગયો. તે પોતાના ધંધામાં પણ કંઈ મન આપતો નહોતો.

દરરોજ સવારે ડૉક્ટર અને નેસ્પર કેપ્ટન પાસે આવતા અને એ ત્રણ જણા વાતોમાં ગુંથાતા હતા. કેપ્ટન પણ દરરોજ સાંજે નેસ્પરને ત્યાં જતો હતો. ડોરીસને દફનાવ્યા પછી, એક સાંજે જરા વહેલો કેપ્ટન નેસ્પરને ત્યાં આવ્યો. નેસ્પરને એખલો જોઈ બારણું બંધ કરી તેની પાસે બેઠો. “કેન નેસ્પર” તેણે ધીમેથી શરૂ કર્યું. “ડોરીસનાં મરણનું મુળ કારણ હું જાણીશ નહિ ત્યાં સુધી મારા મન ઉપરથી આ ભયંકર લેદનો ભાર દુર થવાનો નથી. મને લાગે છે કે તું જો એ કામ માથે લઈશ તો કંઈક શોધી કહાડશે. જ્યારે તું મારા ધંધામાંથી છુટો પડ્યો ત્યારે તે કંઈ હું કે તું મારી ખાતર ગમે તે કરીશ. હવે આજે હું તને એ વચન પાળવાનું કહું છું. તું તે પાળશે?”

નેસ્પરે હાથ લંબાવીને કહ્યું “કેપ્ટન, અત્યારસુધી એક કલ્પના સરખી પણ મારે હાથ લાગી નથી કે જેના આધારે હું શોધ ચલાવી શકું. પણ તમને મદદ કરવાને હું મારી જીંદગી પર્યંત બનતો પ્રયત્ન કરીશ. કંઈ તમારે મને પહેલું પગથીયું બતાવવું જોઈએ—બતાવી શકોતો.”

“ને જો ન બતાવી શકું તો?”

“પણ તમે બતાવી શકો એમછો. હું જાણું છું.”

“સાફ ત્યારે. માફ પહેલું પગથીયું ચુલન મેરીક છે.”

પ્રકરણ અગીઆરમું.

“મારી સ્ત્રીનું ખૂન થયું છે.”

“માફ પહેલું પગથીયું ચુલન મેરીક છે.”

આ સાંભળી નેસ્પર એકદમ તટાર થઈ ગયો. તે ઘણોજ આશ્ચર્યચકિત થયો હતો. તેને ધાસ્તી હતી કે કેપ્ટન હજી

કંઈ વધારે દુઃખદાયક હકીકત કહેશે. પણ કેપ્ટન વધારે કંઈ બોલ્યો નહિ ત્યારે જેરપરે પુછ્યું. “તમને મેરીક ઉપર શક છે એમ કહેવા માંગોછો ?”

“મને તેના ઉપર શક છે, એમ હું કહેતો નથી. તે કોઈ પણ રીતે દોષિત છે અગર કારણ જાણું છે એમ પણ હું કહેવા તૈયાર નથી. પણ તે પોતે ગમે તે રીતે આ બનાવનું કારણ છે. મને તે વીશે ખાત્રી છે.”

“કેપ્ટન” જેરપરે વધારે ને વધારે આશ્ચર્ય પામતાં કહ્યું “તમારા મનમાં કંઈક કલ્પના-કંઈ વિચાર-કંઈ શંકા છે.”

“હું ખરું કહું છું કે તેમાંનું કંઈજ નથી. તો પણ હું ખાત્રીથી માનું છું કે તે-મેરીક-નહોત તો અત્યારે ડારીસ જીવતી અને સુખી હોત. મને ગમે તો, ગાંડો ગણુ પણ હું તે વિચાર છોડી શકતો નથી. અને-તે છોડવા માગતો પણ નથી.”

જેરપરે કેપ્ટન ભણી તાકીને જોતાં કહ્યું “કેપ્ટન, હું તમારાથી ઘણો નાનો છું એ વાતભુલી જઈ મને કંઈ પણ પૂછ્યા શિવાય થોડા જવાબો આપશો ?”

“હા. હું અત્યારે ઘણોજ આતુર છું. તારે જે પુછવું હોય તે પુછ છોકરા.”

“પ્રથમ તો તમારાં પતિન આ જાણું છે ?”

“હું તને કામ સોંપું છું તે ? હા. તે જાણું છે અને તેને મળતી થાય છે. આ ધિક્કારવા જોગ ભેદ ઉકેલવાને મારી જેટલીજ ઇંતેજાર છે.”

“અને મેરીક ઉપરનો તમારો શક-તે જાણું છે ?”

“ના.”

“આહ!” જેસ્પર થોડી પણ શાંત રહ્યો. ફરી તેણે પૂછવાનું શરૂ કર્યું. “તમે શોધ ચલાવવાની તૈયારી કરી છે એમ મેરી-કને તમે જાણવા દેવાના છો?”

“ઉહ! તેથી તેને વધારે દુઃખ થશે એમ મીસીસ વેલ્સેન્ડ ધારે છે. અને મને પણ એમ લાગે છે. પણ અલબત્ત, એ બધું તારી મરજી ઉપર છે. તને ગમે તે રસ્તે તું કામ કર. પણ આ લેદ્દુ અંતરુદ્ધાડું પાડ.”

“હીક. તમને મેરીક તરફ અણગમો લાગે છે?”

“મને? ના કંઈ પણ અણગમો નથી. ડોરીસને તેના શિવાય બીજા કોઈને આપવાની મારી ઢચ્છા નહોતી. તે તેને ચ્હાતો હતો તે હું જાણું છું. અને તેને માટે તેને ખરા અંતઃકરણથી અતી શોક થાય છે તે પણ હું જાણું છું.”

“તે છતાં—”

“આહ! તું શું કહેવા માગે છે તે હું સમજું છું. પણ ના ઇલાજ છું. ડોરીસ તેને અતિ ઘણા પ્રેમથી ચ્હાતી હતી અને કોઈ ભયંકર બિના બની ન હોત તો આવી રીતે તે તેનાથી છુટી પડત નહિ, એમ મારી ખાતરી છે. તે બિના શું છે કે હતી તે હું કહી શકતો નથી. પણ મને લાગે છે કે હું ખરો છું.”

કેનેથ જેસ્પરનો ચહેરો વધારે ગંભીર બનતો હતો. “અને તમે સહેજ પણ સૂચના આપી શકતા નથી?” તેણે પુછ્યું.

“ખરેખર—હું નથી આપી શકતો. હું જાણું છું કે તે ગાંડુ જણાય છે. પણ હું લાચાર છું.”

હું તમારી વૃત્તિ સમજ્યો છું; અને તમારી લાગણીઓમાં હું પણ કેટલેક અંશે ભળું છું. હવે, તેના મરણ પહેલાંના ચોવીસ

કલાકમાં તેને લગતી શું શું હકીકત બની હતી તે ધીમેથી અને સંભાળથી મને ફરીથી કહી જાઓ.”

“આવો સવાલ કોઈ વખતે થશે એવું જાણીને મેં ને મારી પત્નિએ તે દિવસના બધા બનાવો યાદ કરીને ગોઠવીજ રાખ્યા છે. તે આખો દિવસ, આણા પછી તે અમને છોડી ગઈ ત્યાં સુધી ડોરીસ હમેશની માફક સુખી અને ઉલ્લાસી હતી. અને અમે તેને છેલ્લી એવીજ જોઈ હતી. આણા વખતે તે મુસાફરીને લગતા વિચારોમાં મશગુલ હતી. તે જ્યારે અમને હસ્તે મહોડે છોડી ગઈ ત્યારે ડોરીસ મેરીક ઉપર મૃત્યુનો પડછાયો બિલકુલ જણાતો નહોતો.”

“તે પાછી નીચે નહોતી આવી?”

“તેણીએ અમને કહ્યું હતું કે માર્થાનું માથું હઃખતું હતું તેથી તેણે તેને રજા આપી હતી. વળી સામાન પોતાને હાથેજ બાંધવાનો તેનો વિચાર હતો. ‘યુજીનની ટૂંક હું મારે હાથેજ ઠીક ગોઠવીશ એટલે બધી વસ્તુઓ તેને સહેલાઈથી જડી શકશે,’ એમ તેણીએ ‘હંસતાં હસતાં કહ્યું હતું’.

“હા” જેરપરે જમીન ઉપર નજર રાખી કહ્યું; પણ તે કંઈક વિચારમાં લીન થયો હતો.

“અને પછી તે સામાન બાંધવા પોતાના ઓરડામાં ગઈ એમ તમે કહ્યું ને?”

“યુજીનનો સામાન. માર્થાએ અમને કહ્યું હતું કે ડોરીસનો સામાન તો આણા પહેલાંનો બંધાઈ ગયો હતો અને યુજીનનો ફક્ત બાકી હતો. અને તે તેણી પોતાને હાથે બાંધવાની હતી.”

“અને—ત્યાર પછી તેને કોણે જોયું હતી?”

“ફક્ત જેનીએ એકપણ તેને જોયું હતી; અને એને તેના આરણ્ય આગળ ગયું હતી તેણે. એને આરણ્યમાં ગયું નહોતી એમ હું ધારું છું.”

“તમે જેનીને પુછ્યું જ હશે”

“અલબત્ત મારી પતિનીએ ઘણી બારીકાઈથી તેને પુછ્યું છે. માર્થાના ફહેવાથી તેને બદલે જેની ડોરીસને કંઈ ચીજ વસ્તુ જોયું છે કે કેમ તે પૂછવા અને બની શકે તો મદદ કરવા ગયું હતી. ડોરીસ તેની મેજ આગળ બેઠી હતી પણ તેણે પાછું ફરી જોયું નહોતું. તેણે જેનીને કહ્યું હતું કે તેને કંઈ મદદની જરૂર નહોતી પણ એક ગ્લાસ લેમોનેડ મંગાવ્યું હતું. તેથી જેનીએ એ લાવીને ટેબલ આગળ મૂક્યું અને ગયું તે વખતે ડોરીસ મેજ આગળ જ હતી.”

“લખતી હતી?”

“જેનીને એમ લાગ્યું કે તે મેજમાં બધું ઠીકઠાક કરતી હતી. તેણે તેને એકાદ કાગળ ફાડીને ટોપલીમાં નાંખતાં જોયું હતું.”

“અને—મીસ એલેન?”

“ફક્ત સૂતાં પહેલાં સલામ કરવા ગયું હતી. અલબત્ત તે વખતે જો ડોરીસના બોલવા ચાલવામાં કંઈ વિચિત્રતા હોત તો એલેનને તરત તે માલૂમ પડ્યું હોત. અને તેના મરણની વાત તેણે જાણી તે વખતે તેણે કહ્યું હોત.”

“અલબત્ત” કેનેથે શૂન્ય દેખાવથી કહ્યું; પછી ઈંચુ જોયું ટટાર થઈને બોલ્યો. “હા, કેપ્ટન, મારી એમ ઈચ્છા છે કે, આ બાબત સંબંધી મને વિચાર કરવાનું બની આવે ત્યાં સુધી આપણે એ સંબંધી કંઈ બોલશું નહિ.”

કેપ્ટન વેલેન્ડ, પોતાનું કામ પૂર્ણ થયું હોય તેમ તરતજ ઉઠ્યો ને બોલ્યો: “બહુ સારું કેન હવે હું જવાને તૈયાર છું. તું આ બાબત ઉપર પુખ્ત વિચાર કરીને કંઈ પણ હાથ લાગે એવું હશે તો તરતજ ઉપાય લેશે એમ મારી ખાત્રી છે—તેથી આજે હું નિરાંતે ઉઘીશ.”

“કેપ્ટન, મારી પાસેથી ઘણી આશા રાખશો નહિ.” જેસ્પરે ગંભીરતાથી કહ્યું. “હજીસુધી તો મને શરૂઆતની રેષા પણ જણાતી નથી.”

“હરકત નહી. ધીમે ધીમે કામ કરજે” એમ કહીને કેપ્ટન બહાર ગયો. કેનેથ જેસ્પર ત્યાર પછી અંધારા ઓરડામાં બારી આગળ ઘણીવાર સુધી બેસી રહ્યો; વચમાં વચમાં પોતાના વિચિત્ર વિચારોથી તે ચમકી ઉઠતો. તેણે એક પછી એક ઘણી શક્ય કદપનાઓ ઘડી કહાડી હતી પણ તેમાંની કોઈપણ હાલના સંજોગોને ખંધબેસતી નહોતી. છેઠ અરધી રાતે તે સુવા ગયો પણ સ્વપ્નમાં તેણે વેલેન્ડના ઘરનાં મનુષ્યોજ જોયા. બીજી સવારે તે સ્ટેજ મોડો ઉઠ્યો હતો. નાસ્તાની ટેબલ ઉપર બેઠો બેઠો પણ પોતે હવે કામ કેવીરીતે શરૂ કરવું તેના વિચારો કરતો હતો; પણ તે કોઈપણ એક નિશ્ચય ઉપર આવી શક્યો નહિ, છેવટે તે ઉઠ્યો તે વખતે બડબડ્યો “મારા મનને હજી વધારે સ્થિર થવાની જરૂર છે” તે વખતેજ બારણા ઉપર કોઈએ ટકોરા માર્યા; તે ઉઘાડતાં તેણે યુજીન મેરીકને ફીકકો ને કંટાળેલો ઉભેલો જોયો. ડોરીસના મરણ પછી યુજીન વેલેન્ડસમાંથી આ પહેલીજવાર બહાર નીકળ્યો હતો; તેથી આ વખતે તેને આવેલો જોઈને જેસ્પરને ઘણું આશ્ચર્ય લાગ્યું. મેરીક અંદર આંચો એટલે તેણે બારણું ખંધ કરી થોડીક ખાનગી વાત કરવાની ઇચ્છા જણાવી. જેસ્પરને તેથી વધારે આશ્ચર્ય થયું. મેરીકે બારણું ખંધ કરી વાતની શરૂ-

આત કરી “ થોડો વખત પહેલાં જેરપર, પેલા ખૂનના કેસમાં તેં જે ચાલાકી બતાવી હતી તેને વીશે કેપ્ટન વેલેન્ડે મને બાત કરી હતી; અને તારા આવા કામ માટેના બલણથી મારા મન ઉપર ઘણી અસર થઈ હતી. આવા દુઃખને લેદના એવડા ભાર નીચે હવે વધારે વખત હું રહી શકતો નથી. તેને ઉકેલવાને હું તને કહેવા આવ્યો છું. તેના અંતરમાંથી શું લયંકર ચીજ બહાર આવશે તે તો પરમેશ્વરનેજ માલૂમ છે. પણ હાલના બેઠમી વાતાવરણ કરતાં તો તે સારુંજ કહેવાશે. ”

જેરપરે ખીમેથી મેરીક તરફ ફરીને કહ્યું “ આ દુઃખદાયક બિનાની ખરી હકીકત જાણવાની તારી ઇચ્છા હું સારી રીતે સમજું છું. તારી જગ્યાએ હું હોત તો હું પણ એમજ કરત; પણ તે વાસ્તે શહેરના કોઈ અનુભવી ને હોશીઆર ધંધાદારી ડીટેક્ટી વને બોલાવે તો વધારે સારું નહિ થાય ? ”

“ નહિ ” મેરીકે અધીરાઇથી કહ્યું “ મને તારી શક્તિ ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. મને શહેરના ધંધાદારીઓની કામ કરવાની રીત બિલકુલ પસંદ નથી. વળી મારી સીટું નામ ન્યુસપેપરે ચડાવવાની ઇચ્છા નથી; અને આ શહેરના લોકો ને ન્યુસ પેપરોના રીપોર્ટરો હમેશાં મળતીયા હોય છે. તું તેના કુંદુબનો મિત્ર છે. અને તેનો મિત્ર હતો. ”

જેરપરે ગંભીરતાથી માથું હલાવ્યું. તેને બરોબર ઓળખનાર, દાખલા તરીકે ડૉક્ટર રૉથ, તરત કહી શકતે કે તે સાંભળતો હતો તેની સાથે નિરીક્ષણ પણ કરતો હતો. પણ મેરીક તો પોતાનાજ ધ્યાનમાં હતો. “ મારે જણાવવું જોઈએ કે કેપ્ટને મને આ વિચાર પહેલાં જણાવ્યો હતો પણ મેં વાંધો લીધો હતો. કારણ પાછળથી જને જણાવીશ. આ બાબત મારા હાથમાં હોવી જોઈએ અને હું અહીં આવ્યો છું. એ વાત કેપ્ટનને નહિ જણાવવાની

હું તને વિનતિ કરું છું.” જેરપરે ફરી માથું હલાવ્યું અને મેરીક થોડી વાર શાન્ત રહ્યો. પછી અચાનક બોલી ઉઠ્યો “ મારાથી એ સહન નથી થતું. ડોરીસ જેવા મધુર અને સાધુ આત્માને કોઈ શંકાથી જીવે તે હું ખમી શકતો નથી. હું તે કદી થવા દેનાર નથી.

“ અને એવું કોઈએ કર્યું છે ? ” જેરપરે પૂછ્યું.

“ હા.”

“ કોણે તે મને કહેશે ? ”

મેરીક સ્હેજ અચકાયો “ હા, શા માટે નહિ. તેનો મામોજ એમ કહે છે.”

જેરપરે તે વખતે મેરીક સામું એક લીક્ષુ દૃષ્ટિથી જોયું અને પછી પૂછ્યું. “ એમ કહેવું એ સ્હેજ વધારે પડતું નથી ? ”

“ છે. હા, એ વધારે પડતું છે. છતાં પણ હું તે કહું છું; ને નિશ્ચયપૂર્વક કહું છું. અને તેમ કહેવા મારી પાસે કારણો છે.” એમ કહી તેણે ગજવામાંથી એક પાકીટ કહાડ્યું અને તે હાથમાં પકડી જેરપરને પૂછ્યું. “ હું આ ઉઘાડું તે પહેલાં મારે જાણવું જોઈએ કે તું મને મદદ કરવા તૈયાર છે કે કેમ ? ”

જેરપર મેરીકના સામું ખરોખર જોઈવાઈને બેઠો. મેરીક જેમ જેમ વધારે અધીરો થતો ગયો તેમ તેમ જેરપર વધારે ઠંડો થયો અને દરેક શબ્દો વિચારીને તોળીને બોલતો ગયો. “ હું ધારું છું કે હું મદદ કરીશ. મેં પણ આ બાબતમાં વિચાર કર્યો છે અને મેં શોધ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો છે. ફક્ત તારે ખાતર નહિ; પણ આ ભેદનું મૂળ શું છે તે જાણવાની મારી પણ ઉત્કંઠા વધતી જાય છે. માટે હવે આગળ ચલાવ.”

મેરીકે પાકીટ ઉઘાડી તેમાંથી કાગળના બે કડકા બહાર કહાડ્યા. તે પકડીને બોલ્યો. “તું જાણે છે કે મારી ઇચ્છાથી ડોરીસના ઓરડાઓ બંધ રાખવામાં આવ્યા છે. પહેલાં તો હું તેની પાસે પણ જઈ શકતો નહિ. પણ ત્રણ દિવસ અગાઉ એક સવારે મેં મારી વસ્તુઓ જોવાને જુદાને કુંચીઓ મંગાવી અને એખલો ઓરડામાં ગયો. ત્યાં હજી બધું જેમનું તેમ છે. મારી દુકા પણ તેણે ગોઠવી હશે, તેવી ને તેવીજ છે. તે દિવસે કેપ્ટને તને બોલાવ્યો ત્યારે તું કપડાં પહેરવાના ઓરડામાં ગયો હતો ?”

જેરુપરે ડોકું હલાવી ના કહી.

“તેં જોયું હોત તો સગડીમાંનો રાખનો ઢગલો તારી નજરે પડ્યો હોત. ઘણી ખરી રાખ હતી તેમાં કોઈ કોઈ અડધા બળેલા કાગળના કટકા પણ હતા. તેથી જણાઈ આવતું હતું કે કોઈએ તરતનાજ કાગળ બાળ્યા હતા. મેં આસપાસ તપાસ કરી પણ મેંજ બંધ હતી અને કુંચી ત્યાં નહોતી.”

જેરુપરે હોઠ કરડ્યો. તેની પોતાની સૂચનાથી મીસીસ વેલેન્ડે મેંજ બંધ કરીને કુંચી પોતાની પાસે રાખી હતી.

“ટોપલી પણ મેં ખાલી જોઈ.” મેરીકે આગળ ચલાવ્યું. “પણ થોડીવાર બલુબોસ કયાં પછી, સગડીની ચીમનીમાં વાંકા વળીને જોઈ શકાય એવી જગ્યાએ આ કાગળનો કટકો ચોંટેલો મને મળી આવ્યો.”

આ વખતે જેરુપર ખરેખરો ચમક્યો. તેનો ચહેરો વધારે સાવચેત અને તીક્ષ્ણ થયો. મેરીકે, થોડીવાર તે કટકો જેરુપર સામું ધરીને અચક્યો ને પાછો બોલ્યો. “એક ક્ષણ પછી તે સગડી આગળના પડદાની કોરે વળગેલો આ બીજો

કડકા મેં જાણ્યો. આ બન્ને કડકા એક સાથેજ પવનથી ઉડીને
ત્યાં વળગેલા હોવા જાણ્યો. બન્ને ઉપર મારી સ્ત્રીના અક્ષર છે.
તું જરા તે જાણે?" પછી તેણે એક ચોપડીનાં પૃષ્ઠાં ઉપર તે
કડકાને સરખા મૂકી જેસ્પરને બતાવ્યા. જેસ્પરે જોયું કે તે
એકજ કાગળના કડકા હતા, અને એક બીજાની સાથે મૂકતાં તે
બરોબર બેસતા હતા. તેના ઉપર નીચે પ્રમાણે લખેલું જણાતું હતું.

હું કપટી જ છું
ને મારા કુટુંબ ને બદ
નહિ કારણ કે તે વાત ઉઘાડી પાડ
છુટીને ના સી જવાનું બનીશ
ફરીથી જાણશ.

જેસ્પર આ કડકા ધ્યાનથી તપાસતો હતો તે વખતે મેરીકે
તેનો ચહેરો ખારીકાઈથી તપાસતો હતો, અને જેસ્પરે ઉંચું
જોયું ત્યારે તેણે પૂછ્યું. “તું આ કડકા ઉપરથી શું ધારે છે?”

“કંઈ નહિ—હજી સુધી તો.” તરત જવાબ મળ્યો. “આ
બાબત ઘણી નાજુક ને દુઃખદાયી છે. તેની શોધ કરું એમ તારી
ધૃત્તિ હોય તો આ કડકા તારે મારી પાસે રાખવા જાણશે.”

મેરીકે ઉંડો નિઃશ્વાસ નાંખ્યો. “હું તે સારી રીતે જાણું છું.
પણ તું તે કામ કરશેને?”

“મેં તને ખાત્રી આપીજ છે.”

“ખરી વાત.”

“પણ હું કંઈ પણ પગલાં ભરું તે પહેલાં વિચાર કરવાનો વખત નેહશે.”

“અલબત્ત.” મેરીક સ્ટેજ અચકાતાં બોલ્યો. થોડો વિચાર કરીને ગજવામાંથી એક ત્રીજો કડકો કહાડ્યો તે પેલા બીજા કડકાની પાસે મૂક્યો ને કહ્યું. “કચરાની ટોપલીને તળીયે વળગેલો આ ત્રીજો કડકો મને જડ્યો. તું નેઈ શકશે કે એ પેલા બેના જેવોજ છે તે એકજ કાગળના કડકા હોવા નેઈએ. હું કબુલ કરું છું કે આ ત્રણ કડકા ઉપરથી મેં એક કલ્પના ઘડી કહાડી છે. તેમાં તું કેટલે દરજ્જે મળતો ધાય છે તે જવાનું છે.”

“તે શું?”

“માફ કર. પણ પહેલાં તું આ વાંચ. પહેલેથીજ તારા મન ઉપર ખોટી અસર કરવા હું નથી માગતો.”

“બરોબર.” જેરપરે તે ચોપડી પાસે ખેંચી ને ત્રીજો કડકો ખારીકાઈથી તપાસ્યો. તેમાં નીચે મુજબ લખ્યું હતું:—

તમારો ભેદ હાથ
કંગાળ અને અધમ સ્ત્રી
તમારા સાથી થવાનું અશક્ય છે
સહન કરી શકીશ નહિ
મારા મામા.

આ ત્રીજો કડકો ઉપર જેરપરે ઘણું ધ્યાન આપ્યું, ને તેને તપાસતાં બહુ વાર લગાડી. છેવટે તેણે ઉંચું નેઈ પૂછ્યું. “તને આ કચરાની ટોપલીમાંથી જડ્યો ખરું?”

“હા.”

“ કેવી રીતે તે જરા કહીશ.”

“ તદ્દન અકસ્માતથી. પહેલાં બે કડકા મળ્યા એટલે મેં ધાર્યું કે કોઈએ તે રાતે કાગળો ફાડ્યા છે. મેં કચરાની ખાલી ટોપલી ઉપાડીને ઉંધી વાળી એટલે આ કડકો તેમાંથી નીચે પડ્યો.”

“ ઠીક, અને ટોપલી ક્યાં હતી ? ”

“ મેજની પાસેજ.”

“ હમેશની જગ્યાએ ? ”

“ હા. મેજની ડાબી બાજુએ હતી. દેખીતી રીતે કાગળો ફાડીને પહેલાં તે ટોપલીમાં નાંખ્યા હશે. પછી કોઈએ તે ટોપલી ખાલી કરી હશે.”

“ ઉહ ! ” જેસ્પર ઉઠ્યો, કબાટનું ખાનું ઉઘાડ્યું, અંદરથી એક પાકીટ કહાડી તેમાં કટકા મૂક્યા ને પાકીટની ઉપર કંઈ લખી પાછું તે પાકીટ કબાટમાં મૂકી કળ દઈ દીધી. પછી બારી આગળ આવીને કહ્યું. “ હજી હું એને બારીકાઈથી તપાસીશ. અલબત્ત, એ ઉપયોગમાં લેવાનેજ તેં મને બતાવ્યા હતા ખરું ને ? ”

“ હા. ફક્ત તારે એટલુંજ ધ્યાન રાખવું કે કોઈ બીજાના હાથમાં એ જાય નહિ. અને કોઈ પણ કારણથી તેનો નાશ કરવાનો નથી.”

“ સમજ્યો, અને મેરીક હવે કહેશે કે તેં શું કલ્પના ઘડી કહાડી છે ? ”.

યુલન મેરીક ટટાર થયો ને જેસ્પરની સામું ભ્રમ બોલ્યો. “ પરમેશ્વરને માથે રાખી કહું છું કે, મારી જાલી ડોરીસે અત્યાર સુધીમાં એક પણ શબ્દ કે વાક્ય એવું નહોતું ઉચ્ચાર્યું કે લખ્યું કે જેથી આ બનાવનું કારણ જાણવાને આપણાથી બની શકે. હું

બે દિવસ માટે તે રાતે તેને છોડી ગયો ત્યારે તે ઘણીજ સુખી હતી એમ હું હજી માનું છું ને તે વખતે માનતો. આપણને મદદ મળે એવું મારી પાસે કંઈ નથી; એક શબ્દ પણ નહિ. જેરપર, હું ખાત્રીથી માનું છું કે હું ગયો તે વખતે આવો બનાવ બનશે એવું મને કે તને જેટલું જાન હતું તેથી વિશેષ તેને નહોતું.”

“હું પણ એમજ માનું છું.”

“એમ ? એહ—ત્યારે તે—”

“રાખ—રાખ. ઉતાવળો થઈશ નહિ. હું એથી આગળ હજી ગયો નથી. તારી સ્ત્રી એક ઘણીજ નિખાલસ, સ્પષ્ટવક્ત્રા અને ખુલ્લા દીલની સ્ત્રી હતી. હું નથી ધારતો કે તે એક અડધો કલાક પણ ઢાંગ કરી જુઠો દેખાવ કરી શકે. તેના બીજા મિત્રો પણ એમજ કહે છે. છેવટની ઘડી સુધી તે હમેશની મધુર સુંદર અને સુખી સ્ત્રી હતી. હવે મને કહે કે તેના—મરણના સંબંધમાં તેં તેના મામા અને મારા વાલીનું નામ શા માટે દીધું છે ?”

“ઉપકાર કે તેં “આપઘાત” શબ્દ ન વાપર્યો. કારણ કે જેરપર, મારી સ્ત્રીનું ખૂન થયું છે.”

પ્રકરણ બારમું.

“હવે હું કામે લાગીશ.”

“ખૂન !”

“હા. હું તે ખાત્રીથી માનું છું. તને કદિએ સંભવિત નથી લાગ્યું ?”

જેરપર અને મેરીક અત્યાર સુધી ઉભા હતા. જેરપર હવે બેસી ગયો ને બોલ્યો, “મેરીક, જરા બેસ. આપણે ચોખવટથી વાત કરવી જોઈએ. કેપ્ટન વેલેન્ડ ઉપર તું શું તોડોમત મૂકે છે ?”

“હું તોહોમત નથી મૂકતો.” મેરીક ખુરશી ઉપર બેસતાં બોલ્યો.

“ત્યારે તું તેના ઉપર બેઠેમ રાખે છે?”

“જેરપર, તેં પેલા છુટાછવાયા શબ્દો વાંચ્યા છે. તેનો ગૂઢ અર્થ તને દેખાઈ નથી આવતો? હું તોહોમત મૂકતો નથી તેમ કંઈ બેઠેમ પણ લઈ જતો નથી. હજી સુધી એ ફક્ત મારી કલ્પના છે. પણ હું તને પૂછું છું કે ડારીસે આપઘાત કર્યો એમ કહેવું તેના કરતાં આ માણસે તેનું ખૂન કર્યું એમ કહેવું એ વધારે અસંભવિત, વિચિત્ર અને બેહુદું શા માટે ગણાય?”

“નહિજ. વધારે અસંભવિત ગણાય નહિ. પણ એ બંને નહિ માની શકાય એવી વાતો છે.”

“તો પણ બેમાંથી એક તો ખરું હોવું જ જોઈએ.”

“તારી કલ્પના શું છે?”

“કંઈ ચોક્કસ નહિ. પરંતુ કંઈ પણ લયંકર ભેદ હોવો જોઈએ. કેપ્ટન વેલેન્ડને મારી સી ઘણી સારી રીતે પીછાનતી હતી અને તેને કેપ્ટન સારી રીતે પીછાનતો હતો. છેલ્લી ઘડીએ કોઈ પણ રીતે તેણીએ પોતાને લગતી તેની કંઈ લયંકર છુપી વાત જાણી હોય એમ કેમ ન બને? આમ જો મને ખબર પડી છે કે સામાન ખાંધતાં પહેલાં તે માળીયામાં ગઈ હતી અને ત્યાં કેટલીક ચીજોની ખોળ કરી હતી. ત્યાંજ એને કંઈ મળી આવ્યું હોય એમ કેમ ના બને?”

જેરપર, અત્યાર સુધી મક્કમપણે શાન્ત રહ્યો હતો તેણે મેરીક સામું દઢતાથી જોઈ પૂછ્યું.

“આહ! દ્રંકોના ચોરડામાંથી તેણે નીચે શું મોકલાવ્યું હતું? તને ખબર છે—ખરોખર?”

“ હા--પોતાની બધી પેટીઓ, મારી બે પેટી, એક બે બંગ, એક બે ગોદડાં. તેથી કંઈ બીજું વધારે હતું કે નહિ તે હું બરાબર જાણતો નથી.”

“ નહિ કે ? હવે મને કહે કે, તું ધારે છે તેમ કેપ્ટનની કંઈ છુપી વાત હોય અને તે ડોરીસના જાણવામાં આવી હોય તોપણ ડોરીસનીજ પિસ્તોલથી તેનું મરણ થયું છે તે કેવી રીતે બની શકે ?

“ તેની પિસ્તોલથીજ તેનું મરણ થયું હતું એમ સાબિત કરી શકો છો ? ”

“ તે તો--નહિજ.” જેસપરે નજર ફેરવી નાંખીને લુલો જવાબ આપ્યો.

“ અને તને ખબર પડે છે કે ગયા બે મહિનાથી સાંજના છ વાગ્યાથી સુતાં સુધી, કેપ્ટન મારી સ્ત્રીની પિસ્તોલ જેવડીજ એક પિસ્તોલ સાથે રાખી ફરતો હતો ? ”

“ નહિ. જરા ખુલાસાથી બોલ.” મેરીકની આ ખબરથી જેસપરને આશ્ચર્ય થયું તે છુપાવવાનો તેણે પ્રયત્ન કર્યો નહિ.

“ તેં એ તો સાંભળ્યું હશે કે બદમાશોએ સાંજના વખતે બે ફેરા કેપ્ટનના ઘરમાં આવવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો ? ”

“ હા. કંઈક સાંભળ્યું છે ખરું.”

“ પહેલી વખત કેપ્ટન જ્યારે હુમેશની રીત મુજબ બહાર બીડી પીતો ફરતો હતો ત્યારે રસોડાંની બારીમાંથી કોઈને અંદર ડોકીયું કરતાં તેણે જોયો. તેની પાછળ થતાં, આડીમાંથી એક બીજો માણસ પણ છુપાઈ બેઠો હતો તે નાઠો. તે પછીથી કેપ્ટને એવો નિયમ લીધો હતો કે દરરોજ સાંજે તે પિસ્તોલ લઈને બાગમાં ફરી આવતો.”

જેસ્પર હસ્યો. “ અને પછી તેનો ગુસ્સો ઉતરી ગયો એટલે તેણે કંઈ કયું નહિ.”

“ એમજ. તું એની ટેવ જાણે છે. થોડા દિવસ પછી પાછું એમ બન્યું કે તે તમેલામાં તેની લંગડી ઘોડીની ખબર કહાડવા ગયો ત્યાં બે બહમાશોને જોયા. પોતાની પાસે હથીયાર નહિ હોવાથી તેમને પણ જતા કરવા પડ્યા. તે વખત પછીથી દર સાંજે તે પિસ્તોલ લઈને ફરે છે.”

“ અને તું ધારે છે કે, મીસીસ મેરીકનાં ચોરડામાં તે પિસ્તોલ લઈને ગયો—”

“ ઓ પ્રભુ ! નહિ. હું એવું કંઈ ધારતો નથી. પણ એમ ધાર કે તેણીએ કંઈ હકીકત જાણી હોય અને તેને બોલાવ્યો હોય. ડોરીસ કોઈ પણ જાતના અન્યાય કે અસત્યથી ઉશ્કેરાય તેવી હતી, તે તું જાણે છે. અને કેપ્ટનનો સ્વભાવ પણ તું જાણે છે. તે કેવી રીતે એકદમ ઉશ્કેરાઈ જાય છે તે વખતે તેના મન ઉપરનો કાળુ ખોઈ દે છે તેની પણ તને ખબર છે. આવો માણસ આવેશમાં આવી જઈ—ખાસ કરીને તેને બય ઉત્પન્ન થયો હોય તો—ખીજ સંજોગોમાં ન કરે તેવું કોઈ પણ કામ સહેલાઈથી કરી નાંખે.”

“ અને પિસ્તોલ—તારી સ્ત્રીની પિસ્તોલનું શું ? ”

મેરીક અધીરાઈથી જેસ્પરની સામું આવીને ઉભો રહ્યાં અને કડવાશથી બોલ્યો. “ મેં જો એવું કૃત્ય કયું હોય અને તે જાણતો હતો તેમ, તે ખીજ પિસ્તોલ ક્યાં હતી તે હું જાણતો હોઉં તો મને લાગે છે કે આત્મરક્ષણની પ્રેરણાથીજ, તે ખીજ પિસ્તોલને તે જ્યાં પડી હતી ત્યાં મૂકી દઉં; અને—ખરેખર—મારા જેટલી ચતુરાઈ તો કેપ્ટનનામાં છે એ હું કબુલ કરું છું.”

“ તે વાત ખરી. પણ પછી લગ્નનો પોશાક—તેનો તું કેવી રીતે ખુલાસો કરે છે ? ”

“ સહેલાઈથી. તેણે એવી રીતે તે પહેલીજ વાર પહેર્યો નથી. મને એ પોશાક ગમતો હતો એ તે જાણતી હતી; અને હું તેને એ પોશાકમાં સજ્જ થયેલી જોઈ તે માટે વારંવાર તે પહેરતી હતી. એવી બાબતોમાં તો તે છોકરવાદજ હતી.”

“ મેરીક ” જેરપરે થોડીવારે કહ્યું. “ હું ધન્ય છું કે થોડો વખત તારે ચુપ રહેવું અને મને આની તપાસ કરવા દેવી. જો-હું તારા જેવીજ સંભવિત બીજી કલ્પના રજુ કરું છું. તારી સ્ત્રી પાસે—તેના કબજામાં—વધારે પૈસા હતા ? ”

“ હા. આશરે સાતસો આઠસો ડોલરો હશે. હું શહેરમાં ગયો તે વખતે તે પૈસા મેં એની પાસે રાખ્યા હતા.”

“ અને—પછી તેં તે પૈસા જોયા છે ? ”

“ ના. નથી જોયા. પણ બીન શકે તેની મેજમાં તાળા કુંચીમાં છે.”

“ ઓહ ! ” જેરપરનું મોં એકદમ સહેજ સંકોચાયું અને તેની આંખોમાં તેજ આવ્યું. તે સારી રીતે જાણતો હતો કે મેજમાં કંઈજ નહોતું.

“ હવે, ધાર કે તે મેજમાંથી તને કંઈ ન મળે અને તે ઓરડામાં બીજે કોઈ ઠેકાણેથી પણ ન મળે. તો પછી બીજા સંભવિત બનાવ બન્યો હશે એમ તું કબુલ નહિ કરે ? ”

“ બીજા શું ? ”

“ કે દાખલા તરીકે, કોઈ અજાણ્યો માણસ—ઘરની આસપાસ એવાં માણસો ફરતાં હતાં એમ તો તું કહે છે—ઘરમાં પેસી ગયો હોય અને બધાં ખાણાં ઉપર બેઠાં હોય તે વખતે તે ડોરીસના ઓરડામાં જઈને સંતાઈ રહ્યો હોય. તે ડોરીસ—આવીને લગ્નનો પોશાક પહેરે છે. અને અચાનક તે સંતાયેલો માણસ તેને

માલૂમ પડે છે. તે મુસાફરીને માટે સામાન ખાંધતી હતી એટલે તેણે પિસ્તોલ, તે અનુસરે માણસ તરત જોઈ શકે અને લઈ શકે એવી જગ્યાએ મૂકી હોય એ તદ્દન શક્ય છે, અને પછી તે માણસે તે પિસ્તોલનો ઉપયોગ કેમ ન કર્યો હોય? મને કહેવામાં આવ્યું છે કે, ખાણ પછી મીસીસ વેલેન્ડ એક કલાક સુધી પિયાનો વગાડતાં હતાં; તેના ઘાંઘાટમાં તે બદમાશ એ કામ કરીને જતો રહ્યો હોય એમ ના અને ?”

મેરીક ચુપ રહ્યો. તેનો અહેરો ફીક્ષો હતો અને તે ધ્રુજતો હતો એમ દેખાઈ આવતું હતું. “હું” જેરપરે આગળ ચલાવ્યું. “આના ટેકામાં એક મજબૂત દલીલ રજૂ કરી શકું છું.”

“શું—તે શું ?”

“તે પોતાને હાથેજ મરી ગઈ હોય તો તેણે કંઈ સંદેશો ન મૂક્યો એ આપણને વિચિત્ર લાગે છે. અને મારી કલ્પનાથી તેના ખુલાસો નથી થતો ?”

મેરીકે હાથ ઉપર માથું નમાવી દીધું હતું. તે બોલ્યો “તું ખરું કહે છે. તેમ બનવા જોગ છે.”

“એથી પણ વધારે મજબૂત કારણ એક બીજું હું બતાવી શકું છું.”

“તે શું ?”

“તારી સ્ત્રીની મેજમાં કંઈ પૈસા નથી.” તને તાર કરવા માટે હું તારૂં ન્યુયોર્કનું સરનામું શોધવાને તે ઓરડામાં ગયો હતો—મેં તને તાર કર્યો હતો એ કહેવું અત્યાર સુધી ભૂલી ગયો છું—મેં મેજમાં બધું ખોલીને જોયું હતું. પણ તેમાં કંઈ પૈસા નહોતા. મેજમાં ઘણી થોડીજ વસ્તુઓ હતી. પણ મુસાફરી માટે તે તૈયારી કરતી હતી. એટલે કાગળો તેણે બાળી નાંખ્યા હશે કે બીજે મૂક્યા હશે.”

“મેરીકનું તેના બોલવા ઉપર લક્ષ નહોતું. પણ તેણે પૂછ્યું.
“તાર—તેં ક્યાં મોકલ્યો હતો?”

“તે હું કહી શકતો નથી—પણ તે શેરીનું નામ મને
અબળ્યું હતું. ત્યાર પછી તરતજ કેપ્ટન ઉપરનો તારો તાર અમને
મળ્યો, અને અમે ધાર્યું કે અમારો તાર તને મળશે નહિ.”

મેરીક પાછો ઉભો થયો. પણ આ વખતે તે ગુચવાડામાં
પડ્યો હોય એમ દેખાતું હતું. તેણે લાચારીથી કહ્યું. “મને લાગે
છે કે હવે હું જાઉં. તેં મને વિચાર કરવા જેવું ઘણું કહ્યું છે. તને
પાછો ક્યારે મળું?”

“હું તને કહેવડાવીશ. હું ધોરૂં છું કે હમણાં તું અહિંજ
રહેવાનો છે?”

“હું?” મેરીક ચમક્યો. “હા—અલબત્ત. હું હમણાં
જઈ શકીશ નહિ.” તે બારણા તરફ ગયો ને પાછો ફરીને કહ્યું.
“હું તારા ઉપર આધાર રાખું છું. તું તારાથી બનતું કરીશને?”

“આ બાબતમાં સત્ય હું શોધી કહાડીશ.” કેનેથ જેરપર
દૃઢતાથી બોલ્યો. “હું મારાથી બની શકતી મહેનત કરીશ.”

“ઉપકાર. અને હું જાણીને ખુશી છું કે તું મારી માફક
એટલું તો માને છે કે મારી સ્ત્રીએ આપઘાત કર્યો નહોતો.”

“અરે! તું મારા કહેવાનો ખોટો અર્થ ના કરતો. હું તારી
સાથે મળતો નથી તેમ જુદો પણ પડતો નથી. હું હજી સુધી
કંઈજ જાણતો નથી. અને મેરીક, મારી સલાહ છે કે તારે હમણાં
કંઈ ખરાબ વિચાર લાવવા નહિ. મનુષ્ય સ્વભાવના તારા જ્ઞાન અને
અનુભવ ઉપર શંકા અને ખરાબ વિચારને જય મેળવવા દઈશ
નહિ. એ પણ યાદ રાખવાનું છે કે પેલા કાગળના કડકાના ઘણા
જુદા જુદા અર્થ થઈ શકે એમ છે. તેમના ઉપર બહુ આધાર
રાખીશ નહિ.”

મેરીકના ગયા પછી કેનેથે બીડી સળગાવીને તે પીતાં પીતાં વિચાર કરવા લાગ્યો.

“ આ એક વિચિત્ર શું છળું શું થાતું જણાય છે, અને મેરીક પેલી હકીકત ઉપરજ ઉતરતો હતો ! આહ ! મારાથી બનશે ત્યાં સુધી હું તે એને જાણવા દઇશ નહિ. બસ, હું હવે કામે લાગીશ. ને મેરીક બીજા માણસને આમાં દાખલ ન કરે તેથી હું કંઈ પણ વખત ખોઈશ નહિ. આહ ! પણ તે શું હતું ? આપઘાત કે ખૂન ? ”

તે ઉઠ્યો, મેજ આગળ ગયો ને પેલા કડકા કહાડી યંત્ર વડે ફરી તપાસવામાં શું થાયો.

—:o:—

પ્રકરણ તેરમું.

“ આડીતેડી વાતો.”

કેનેથ જેસ્પર હવે આ બનાવની તપાસમાંજ ખંતથી કામે લાગ્યો. તેના બે મિત્રો તરફથી, એક બીજા ઉપર આક્ષેપ મૂકનારા એકમેકથી વિરૂદ્ધ સંકલ્પો તેની આગળ રજુ થયા હતા. તેમાંથી એક પણ તેને સ્વીકારવા જોવો લાગ્યો નહોતો. પરંતુ તેના પોતાના મગજમાં એક બુદ્ધિજ્ઞ ઝાંખો સંકલ્પ પોતાની મેળે ઘડાતો હતો અને દર પળે તે વધારે તેની નજર આગળ આવતો હતો.

કેપ્ટન બીજે દિવસે જેસ્પરને મળવા આવ્યો ત્યારે તે હમેશના જેવોજ નિરૂત્સાહી ને હતાશ હતો. “ જેસ્પર, આ કેસ એવો છે કે તેનો છેડો જણાતો નથી તેમ શરૂઆત પણ હાથ આવતી નથી. તને જો એમ લાગે કે આમાં જે થયું છે તે સહન કરીને જે.સી રહ્યા શિવાય બીજાં ધણાંજ નથી, તો મને નિરાશા તો થશે—પણ તેથી વધારે મને લાગશે નહિ.”

“કેપ્ટન તમારે શક્તિની જરૂર છે. તમે ડૉક્ટર પાસે જાઓ અને આ ગુંછળું મને જ ઉકેલવા દો. હજી હું હારી ખેઠા નથી. આ ગુંછળું ઉકેલવાનો મેં નિશ્ચય કર્યો છે. અને તેના તાર એક પછી એક ખેંચવાની હું તરતજ શરૂઆત કરીશ. કારણ, મને લાગે છે કે વધારે વિલાંબ કરવાથી તેની ગુંછમાં વધારો થવાનો સંભવ છે. અને હવે કેપ્ટન”—આ વખતે જેસપરનો અવાજ પૂર્ણ ગંભીર અને આગ્રહયુક્ત હતો—“આપણે અમુક બાબતો વિષે ચોખવટ કરવી જોઈએ છે. પ્રથમ તો, તમારે એવું વચન આપવું પડશે કે પહેલેથી છેલ્લે સૂધી હું જે કંઈ કહું તેમાં તમારે આડે આવવું નહિ તેમજ કારણ જાણવા ઇતેજાર થવું નહિ. મને તમારી સલાહ કે મદદની જરૂર હશે ત્યારે ખચિત તે હું માગી લઈશ. તે વખતે પણ ખિલકુલ જીજ્ઞાસા વગર તમારે મદદ ને સલાહ આપવી પડશે. હું મારાથી બનતું કરી રહીશ ત્યારે તમને પરિણામ જણાવીશ—ફત્તેહ કે નિષ્ફળતા જે હશે તે. ત્યાં સૂધી—સમજ્યા ?”

કેપ્ટન સમજ્યો હતો. તેણે કંઈ પણ આનાકાની કર્યા વગર સંમતિ આપી કારણ કે તે પોતે આ બાબતમાં કંઈ કરી શકે એવી સ્થિતિમાં નહોતો. એવુંજ વચન જેસપરે તેજ દીવસે મેરીક પાસેથી પણ લીધું હતું અને વધારામાં પોતાને કેપ્ટનના ઘરમાં રહેવાનું બની શકે એવી ગોઠવણ કરવાનું તેને કહ્યું. “વેલેન્ડસના અમુક માણસો સાથે મારે દરરોજ સહવાસમાં આવવું પડશે. તેથી એક બે અઠવાડીયાં હું ત્યાં ઘરનાં એક માણસ તરીકે રહી શકું એવી તું કોઈ રીતે ગોઠવણ કરી શકે તો ઠીક પડશે—સમજ્યો ?

“બરોબર—હું તેમ કરી શકીશ.”

કેપ્ટનને જ્યારે જેરુપર ફરીથી મળ્યો ત્યારે તેની પાસેથી એવાજ પ્રકારની માગણી કરી; “કેપ્ટન, મારે બધી હકીકત પુરે-પુરી જાણવાને માટે તમારા ઘરમાં થોડા દિવસ રહેવું પડશે. અને હું ત્યાં રહી શકું એવી ગોઠવણ તમારે કરવી પડશે. પણ મેરીકના, મનમાં વહેમ આવે એવી રીતે તે થવું જોઈએ નહિ. મીસીસ મેરીકના ઓરડાઓની છેક નજીકમાં હું રહેવા માગું છું, અને મારો હેતુ તેના—મેરીકના જાણવામાં આવવો જોઈએ નહિ. એવી રીતે મારી જગ્યા કરી શકશો ? ”

“ ખુશીથી—તું જો કંઈ બહાનું બતાવી આપે તો.”

“ તે હું કરી શકીશ.” અને તે પ્રમાણે તેણે જલદીજ કર્યું; જેમ ફોઈને બધી હકીકતથી વાકેફ કરીને, સમજાવીને મુસાફરીએ મોકલવાનું નકી કર્યું. જેમ ફોઈ પણ કેનેને સારી રીતે પિછાનતાં હતાં એટલે તેણે કબુલ કર્યું. છેવટની ગોઠવણ એ મુજબની થઈ કે જેમ ફોઈ તેની વિધવા નણંદને મળવા આસ્ટેલીયા જાય; કેનેથ વીશીમાં રહીને ખાચ તે તેમને પસંદ નહોતું તેથી મીસીસ વેલેન્ડને કહીને જેમ ફોઈએ, કેનેથ જેરુપર તેટલો વખત કેપ્ટનના ઘરમાં રહે એવી ગોઠવણ કરી આપી. અલબત્ત જેમ ફોઈનાં ઘરની કુંચી તો જેરુપરની પાસેજ રહેવાની હતી.

પ્રકરણ ચૌદમું.

“ હું ચેતીને ચાલીશ.”

મીસ જેરુપર ઉપરની ગોઠવણ કરી ગયાં તે રાતે ખાણું વખતે કેપ્ટને, કેનેથ જેરુપર રહેવા આવવાનો છે, એ ખબર બધાંને કહી તે સાથે કારણ પણ જણાવ્યું.

“ એ ગોઠવણથી આપણને પાછું પહેલાંના વખત જેવું ગોઠી જશે. મેરીક, જેરપર ઘણાજ મળતાવડો છે.”

“ તે જાણીને હું ખુશી છું. એક ખુશાલ ને હસમુખા માણસની આ ઘરમાં હમણાં જરૂર છે—અને મને તો તે ઘણુંજ પસંદ પડશે. મને લાગે છે કે હું બધાંને મારા અતડાપણાથી હમણાં કંટાળો આપતો હોઈશ. પણ મારો ઇલાજ નથી. હું ફરી કદી પહેલાં જેવો બની શકીશ નહિ, એવી મને ખીક રહે છે.”

“ તમને ઘણાજ સમ્મ આઘાત થયો છે, મેરીક.” મીસીસ વેલેન્ડે ધીરેથી કહ્યું. “ પણ હજી તમે ઘણા જીવાન છો તેથી નિરાશ થવું જોઈએ નહિ.”

“ લાગણીમાં તો ” તેણે ઉદાસીથી કહ્યું. “ હું ઘરડો—ઘણાજ ઘરડો છું.”

“ વખત જતાં આપણને બધાંને ગોઠી જશે.” કેપ્ટને કહ્યું. “ મેરીક તું હમણાં હમેશાં એકાંતજ શોધે છે.”

“ કેપ્ટન, તમને ખબર નથી. હમણાં મારા મનમાં એકજ વિચાર ઘોળાયાં કરે છે. અને તેજ વિચાર બધાંને જણાવવા માગું છું. પણ જણાવી શકું તેવી સ્થિતિમાં નથી. એટલે હું કોઈને સહવાસ રાખવા ચાહતો નથી. એવી રીતે જરા વધારે વખત ચલાવી લેશે એટલીજ મારી ઇચ્છા છે.”

મીસીસ વેલેન્ડે અને ગ્લેન ખાણા ઉપરથી ઉઠીને ગયાં ત્યારે આરણ્ય બહાર જઈને મીસીસ વેલેન્ડે ગ્લેનને કહ્યું. “ ગ્લેન, દીકરી, અત્યારમાં તારા ઓરડામાં જતી ના રહેતી. લાયબ્રેરીમાં બેસ. હું હમણાં ત્યાં આવીશ. મારે તારું જસ કામ છે.”

“ બહુ સાફ, મરમા.” ગ્લેને જવાબ આપ્યો, અને લાય-

બ્રિટી તરફ ગઈ. પણ તરતજ પાછી ફરીને તે મીસીસ વેલેન્ડની પાછળ ગઈ ને બારણામાં ઉભી રહી.

“ કેમ ગ્લેન ? અંદર આવ દીકરી ” મીસીસ વેલેન્ડે કહ્યું. પણ ગ્લેનના મ્હેરા ઉપર ચિંતાની છાપ જોતાં ચમકી અને બારણું બંધ કરી પૂછ્યું. “ ગ્લેન, દીકરી શું છે ? ”

“ મમ્મા, તમે કદી આમ થવા દેશો નહિ.” ગ્લેને કહ્યું. તેના અવાજ ઉપરથીજ તેનો મનોવિકાર જણાઈ આવતો હતો: જો કે તે છુપાવવાને તે પ્રયત્ન કરતી હતી. “ તેને અહિંયાં આવવા દેવો નહિ જોઈએ.”

“ તું કેનેથ જેસપર વિષે કહે છે, ગ્લેન ? ”

“ હા.”

“ પણ તેનું કારણ ? ”

“ કારણ !—કારણ કે તેની સાથે એકજ ઘરની અંદર રહીને જીંદગી ગુજારવી એ મને અસહ્ય થઈ પડશે.”

મીસીસ વેલેન્ડ થોડી પણ સુધી ચુપકીદીથી છોકરી સામું જોઈ રહી. પછી ધીમેથી દૃઢ અને આજ્ઞાસુચક શબ્દોમાં પણ મધુર અને માતૃપ્રેમથી ભરપૂર અવાજમાં ગ્લેનને તેણે કહ્યું “ જોહાન્ની દીકરી, અત્યાર સુધી મારામાં તેં વિશ્વાસ મૂક્યો છે. તારી ફરેક ગુપ્ત વાત હૃદય જોહાન્નીને તેં મને કહી છે. તે હવે તું છોડી દેવા ઈચ્છે છે ? અને તે પણ અત્યારે—આવે વખતે ? તારી જોનના મરણના દિવસથી તારા મન ઉપર કોઈ પણ પ્રકારનો ભાર છે. મારા ઉપર વિશ્વાસ રાખ. ખચિત, તને તે ભાર સહન કરવામાં અગર તેને વશ કરવામાં હું મદદ કરી શકીશ. તારા પિતાનો પાત્ર થોડા વખત સુધી આપણે ત્યાં મહેમાન તરીકે રહે તેમાં હરકત શું છે ? ”

“ હરકત એજ કે તે એક-જાસુસ તરીકે આવે છે ? ”

“ એન ! ”

“ હું ખરું કહું છું. મમ્મા, તે ખરું છે એમ તમે પણ જાણો છો. પિતાજીએ ખાણ ઉપર એ વાત કહાડી ત્યાર પહેલાંથી તમે એ વાત જાણતાં હતાં.”

“ તો-તેથી શું-દીકરી ? ”

“ મમ્મા, તમે ત્રણ-પિતાજી, તમે અને કેનેથ જેરપર-મારી જ્ઞેનના વિલક્ષણ મૃત્યુનાં કારણની શોધ કરવા માંગો છો ? ખરી વાત ? ”

“ અને તેમ હોય તો શું ? તે લેદ ઉકેલવાની તારી ઇચ્છા નથી ? ”

“ ઘણી વખત મેં પિતાજીને કહેતાં સાંભળ્યા છે કે કેનેથ જેરપર આશ્ચર્યકારક સંશોધન શક્તિ ધરાવે છે; અને મને અનુભવ છે કે તે વાત ખરી છે. તે આ ઘરમાં આવશે તો તોહોમત કોના ઉપર મૂકશે તે તમે જાણો છો ? ”

“ તોહોમત ? આ ઘરમાંથી તો કોઈના ઉપર નહિજ.”

“ તમે ભૂલો છો, મમ્મા.” એને ટટાર થતાં કહ્યું “ તેણે અત્યાર આગમચ શું શોધી કહાડ્યું છે તેની તમને ખબર નથી એમ જણાય છે. કેનેથ જેરપર મારા ઉપર જાસુસી કરવા મારા ઘરમાં આવવાનો છે.”

“ એન, તું ગાંડી થઈ છે કે શું ? ”

“ હજી સુધી તો નહિ. પણ હું કહું છું તે ખરું છે. મમ્મા તેણે શું જાણી લીધું છે તે હું તમને કહું ? ”

“ કહે જાઓ ? ”

“ તે જાણે છે કે ડારીસના હાથમાં પિસ્તોલ હતી તે બીજી ધારતા હતા અને હજી ધારે છે તેમ તેની નહોતી પણ મારી હતી.”

“ મારા પ્રભુ ! તું શું બકે છે ગ્લેન ? ”

“ અને તે પહેલા દિવસની રાતરે તમે બધાં જ્યારે મને ઘણી માંદી ધારી, ઓરડામાં સૂતેલી ધારતા હતા તે વખતે હું—ચોરી છુપીથી ડારીસનું મૃત શરીર જે ઓરડામાં હતું ત્યાં એકલી ગઈ હતી એ પણ તેણે શોધી કહાડ્યું છે.”

“ તું ? ” મીસીસ વેલેન્ડે અતિશય કષ્ટથી પૂછ્યું.

“ હા—હું.”

“ ગ્લેન—તેના અર્થ શું ? ”

“ મમ્મા—હું તે કહી શકતી નથી—એટલે કે અર્ધ રાત્રિએ તેના ઓરડામાં જવાનું કારણ કહી શકતી નથી. પિસ્તોલ તો તેના હાથમાં કેવી રીતે આવી તે હું જાણતી નથી.”

“ પણ ગ્લેન—હું તને સારી રીતે ઓળખું છું. તને કંઈ વહેમ હશેને ? ”

બન્ને જણાં ફીક્કાં પડેલાં હતાં અને બન્ને ધીમેથી વાત કરતાં હતાં. ગ્લેન એક પળ છાની રહી. પછી તેણે તેની માનો હાથ પકડી કહ્યું. “ માજી, મેં આ સંબંધી ઘણો વિચાર કર્યો છે. ફરી ફરીને મેં તે મનમાં તપાસી જોયું છે; ને મારી ખાત્રી થઈ છે કે આપણે હમણાં જે વાતો કરી તે વિશે મારે કંઈ કહેવું નહિ; અને તમે એ જાણો છો એમ તમારા શબ્દોથી કે કૃત્યોથી જણાવવા હેવું નહિ, એજ ઉત્તમ છે. આ ભયંકર ભેદનો ખુલાસો થઈ શકે એવું હું કંઈ પણ કહી શકું એમ નથી—એક શબ્દ પણ નહિ. અને હાલની સ્થિતિ સુધારવા જેવું પણ હું કંઈ કહી શકું એમ

નથી. પણ, હું આજીજી કરું છું કે કેનેથ જેટપરને જાસુસ તરીકે આપણા ઘરમાં ના આવવા દો. તેને મારા ઉપર જેમ છે.”

“ ના—”

“ તેણેજ મને તે કહ્યું છે.”

“ એન, તું ગાંડી થઈ છે.”

“ કેટલીક વખતે તેમ થવાની મને ઘણીજ ઇચ્છા થાય છે મમ્મા. આપણેઆમાં સંપ કરવો જોઈએ. હું ખાત્રીથી માનું છું કે મારો વિચાર સર્વોત્તમ છે, અને ન હોય તો પણ મારે એજ રસ્તો ગ્રહણ કરવો પડે એમ છે. ઓહ! હું માગી લઉં છું કે આ ઘરમાં શોધ થવા દેશો નહિ ને તમે તેમાં સંમતિ આપશો નહિ.”

એન બોલતી હતી તે વખતે તેની માએ ધીમે ધીમે સત્તાયુક્ત દેખાવ ધારણ કર્યો હતો અને તેનો અર્થ એન ખરોખર સમજતી હતી. એન બોલી રહી એટલે મીસીસ વેલેન્ડે કહ્યું. “ એન, તારાથી બની શકે એમ હોય તો તારે મારા સવાલના જવાબ આપવા પડશે. આ પિસ્તોલની બાબતમાં હું કંઈ જાણતી નથી, અને તારી તે રાત્રિની છુપી મુલાકાત વિશે હું હમણાં તો કંઈ બોલીશ નહિ. પણ મને કહે કે તારી ખેનના મૃત્યુના કારણ વિશે તારા હૃદયમાં કંઈ સંદેહ છે ? ”

“ ડોરીસ મેરીક પોતાને હાથેજ મરી ગઈ છે સમજ્યાં ? પોતાને હાથેજ. અને બીજી વાત આપણે સાંભળવી પણ જોઈએ નહિ.”

“ મારું પણ એમ માનવું છે. પણ—કોઈ પણ રીતે તે માટે કોઈ બીજો જવાબદાર છે. એન, મને તારા ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. મને પ્રથમથીજ એવું લાગ્યા કરે છે કે તું આ બાબતનો કોઈ

પણ છુટો લેદ નાણે છે. તું હજી પણ તે કહેવાની ના પાડશે તો હું એમજ માની લઇશ કે વચનથી અથવા બીજી રીતે તું મુંગી રહેવાને કોઈની સાથે બંધાઈ ગઈ છે. હું ખરી છું? હા કે ના નોજ જવાબ આપ.”

“તમે ખરાં પણ છો ને ખોટાં પણ છો. હું કંઈ કારણ કે હેતુ નાણુતી નથી. તેમ મને જોઈ પણ નથી કે અનુમાન પણ કરી શકતી નથી. અને—હું મુંગી રહેવા બંધાઈ ગઈ છું એ વાત ખરી છે.”

“આહ!” મીસીસ વેલેન્ડ જ્વેન આગળ આવીને ઉભી અને બોલી. “ત્યારે જ્વેન, હું ખાત્રીથી માનું છું કે, આ કૃત્ય બાબત બીજા કોણ જવાબદાર છે તે તું નાણે છે અથવા નાણે છે એવું તું માને છે.”

જ્વેન આડું જોઈને—મુંગી હાલ્યાચાલ્યા વગર બેસી રહી.

“તું કહે છે કે કેનેથ જેરપરે આ ઘરમાં જાસુસ તરીકે આવવું નહિ. તે બાબતમાં ચોખવટ કરવી જોઈએ છે. તું શું એમ માને છે કે આ ગોઠવણ તારા પિતાની કે મારી ઇચ્છાથી થઈ છે?”

“ત્યારે—એમ નથી?”

“પહેલેથીજ અમે બન્ને આ બનાવનું કારણ નાણુવાને આતુર છીએ. અમે એવો નિશ્ચય કર્યો કે, કોઈ બીજા અનણ્યા ડીટેક્ટીવ કરતાં કેનેથ એ કામ ઉપાડી લેવું. અને તેમાં કેનેથ સંમતિ આપી.”

“ક્યારે મમ્મા? તેને કેટલો વખત થયો?”

“ગયા અડતાળીશ કલાકની અંદર.”

“અને—તેના અહિં આવવાનો વિચાર કોનો સુબડેલો છે?”

“તેનો પોતાનો.”

“તેનો ?” ઝ્વેનના અવાજમાં, દેખાવમાં એકાએક ધિક્કાર જણાયો. તે ઉઠી અને તેની મા આગેળ આવીને ઉભી રહી બોલી.
“ત્યારે એ ભલે આવે.” અને એમ કહી તેણીએ ચાલવા માંડ્યું.

“અને તું—તું એ તારા ઉપર બહેમ લઈ જાય એવું તો કંઈ નહિ કરેને ?”

“તેને મારા ઉપર બહેમ છેજ.”

“ત્યારે તો એણે તને બધારે સારી રીતે ઓળખવી એ જરૂરનું છે. પણ હું માનું છું કે તું ભુલે છે. તારા વિશે કોઈ બીજાને પણ બહેમ જાય નહિ.”

“બળી પાછાં તમે ભુલ્યાં, માજી. ડૉક્ટર રૉથ પણ મને શંકાથી જીએ છે.”

“તદન અશક્ય.”

“ખિલકુલ નહિ. ડોરીસ પોતાની જાતે મરી ગઈ એમ એ માને છે કે કેમ તે એને પૂછીને ખાત્રી કરો.”

“તે બીજું શું માની શકે ?”

“ગમે તે. ડૉક્ટર રૉથ ડોરીસને ચાહતા હતા. તેને નિર્દોષ ઠરાવવાને તે કંઈ પણ નહિ કરે એમ તમે માનો છો ? તે માણસ દુઢાગ્રહી અને ઝનુની છે અને—કેનેથ જેસપર જાણે છે એ હકીકત તે પણ જાણે છે.”

“જાણવા દો. મારું સાંભળ, ઝ્વેન. હું જોઈ શકું છું કે તું એક વાત જાણે છે. પણ તે કહી શકતી નથી. તું વચનથી બંધાઈ છે તેથી એમ કરે છે. અગર પોતાની લાગણીથી એમ કરે છે. તે હું તને પુછતી નથી. હું તને કંઈજ પુછીશ નહિ. મને તારામાં પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. પણ મેં દૃઢ નિશ્ચય કર્યો છે કે કેનેથ જેસપરને, આ ભેદ ઉકેલવામાં દરેક તકે આપણે મદદ આપવી જોઈએ. ડોરીસના

મરણનું કારણ આ ઘરમાંજ હશે તો પણ કેનેથને માટે સઘળાં દ્વાર ખુલ્લાં રહેશે. હાલની શંકાયુક્ત સ્થિતિ કરતાં ખીન્નું ગમે તે સહન કરી શકાશે.”

“ બહુ સાફ. માણ હું હવે વધારે બોલીશ નહિ. પણ મને ભીતિ છે કે તમે પસ્તાશો. યુજન જાણે છે ? ”

“ ના. આપણે ચારજ—હું-તું, તારા પિતા અને જેસપર—જાણીએ છીએ.”

“ તમે ભૂલો છો ડૉક્ટર રૉથ રહી ગયા.”

“ હા. તે પણ ખરા કદાચ.”

ગ્લેન બહાર જવા ખારણા તરફ ગઈ અને બોલી “ હું મારા ઓરડામાં જઈ છું માણ. મને રોકશે નહિ. હું કંઈ પણ હરકત કરીશ નહિ તે તમે જાણો. હવે શું થશે તે હું જાણું છું. હું મારો પાઠ ભજવીશ. કંઈ હરકત નહિ.” એમ કહી તે રૂબા-બમાંજ ચાલી ગઈ.

નીચે દાદર આગળ જ તેને યુજન મળ્યો અને તેની સહામું જોયું અને બોલ્યો “ ગ્લેન હું તમારી સાથે કેટલા એક દિવસથી વાત કરવા માગું છું જરા ખુદાર ખુલ્લામાં આવશો ? ”

ગ્લેને પ્રથમ સ્હેજ આંચકો ખાધો પણ એક પળ પછી તે ખારણા તરફ આગળ ચાલીને મેરીક તેની પાછળ ગયો. ખુદાર ઘરથી થોડે દૂર એક માંડવો હતો તેમાં બંને જણા જઈને બેઠાં. પછી ગ્લેને કહ્યું “ શું છે યુજન ? ”

યુજને પોકળ અને ઉદાસીન અવાજે શરૂ કર્યું “ ગ્લેન, તમને એકલીનેજ ડોરીસ એક મિત્ર તરીકે સ્હાતી અને તમારા ઉપર વિશ્વાસ રાખતી હતી. હું અહિં આવ્યો ત્યારે તમે માંદાં હતાં અને હું પણ કંઈ વિચાર કરી શકું એવી સ્થિતિમાં નહોતો. તમારાં બધાં માણસે મને ખાત્રી આપી કે તમે કંઈ

જાણતાં નથી અને ડૉક્ટરે મને કહ્યું હતું કે તમને વાત કરાવીને ઉશ્કેરવાં નહિ, હવે અત્યારે હું તમને પુછું છું કે તમે તેને છેલ્લાં મળ્યાં ત્યારે તે કેવી સ્થિતિમાં હતી ને શું બોલતી હતી ? ”

“ તમારી માગણી જ્યાજબી છે. યુજન.” એને થોડીવાર તેની સ્હામું જોઈ રહી ને પછી કહ્યું “ અને તદ્દન સ્વાભાવિક છે. ડોરીસની હકીકત હું જાણું છું તેટલી પુછવાને તમારે અચકાવાની જરૂર નથી પણ હું વધારે કંઈ કહી શકું એમ નથી. ખાણું પછી તે ઉપર ગઈ તે વખતે તે સુખી હતી. માજી પિયાનો વગાડવામાં પડ્યાં. હું મારા ઓરડામાં ચોપડી વાંચતી હતી. મને ગમ્યું નહિ એટલે હું ડોરીસના ઓરડામાં ગઈ; ખાણું આગળ મને જોઈનેજ ડોરીસ ચમકી; તે કાગળ લખતી હતી. મેં તેને મદદ કરવાનું પુછ્યું પણ તેણે ના કહીને કાગળ પૂરો કરવાની ઇચ્છા જણાવી લખવા માંડ્યું. એટલે હું તેને સલામ કરી મારા ઓરડામાં આવી ને ઉંઘ આવતાં સુધી વાંચ્યું.”

“ બસ—એથી વિશેષ કંઈ નથી ? ”

“ આહ ! હું ઇચ્છું છું કે વધારે કહી શકતે ! ”

“ અને તેનો દેખાવ ? મને કહો—ફીક્ષી નબળી જણાતી હતી ? ”

“ તેનો ચહેરો મારાથી જોવાયો નહોતો. પણ તેનો અવાજ કંટાળેલો લાગતો હતો. મેં ધાર્યું કે તમારાથી વિખુટાં પડવાને લીધે તેને એમ લાગતું હશે અને તે મેં વિચિત્ર ધાર્યું નહિ. તે વખતે પાછળથી બનાવ બન્યો તેનો મને જ્યાલ પણ નહોતો.”

મેરીક હો. થયો. “ ત્યારે તેને જીવતી દેખનાર તમે છેલ્લાંજ હતાં નહિ ? ”

“ હું ધારું છું કે જેની પછીથી ગઈ હતી.”

“ ખરી વાત—મને સાંભર્યું.”

એને ચાલવા માંડ્યું, અને મેરીક તેની પાછળ ગયો. ઘરના બારણાં આગળ તે અટક્યો અને એનની સામું ફરી બોલ્યો. “આ લેદ ઉકેલીને સત્ય જાણવાને આખી દુનિયાનો ખજાનો આપવા હું તૈયાર છું.”

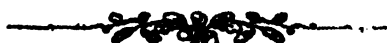
એને પણ તેના સ્હામું તાકીને કહ્યું. “અને હું પણ તેને પાછી મેળવવાને માફે સર્વસ્વ આપી દેવા તૈયાર છું. હું તમારી જગ્યાએ હોઉં તો તેણે કેમ—”

“તેણે કેમ આપઘાત કર્યો એમ તમે કહેવા જતાં હતાં ?” મેરીક એકદમ ઉશ્કેરાઈ ગયેલો જણાયો. તેનો એરો પહેલાં લાલ થયો ને પછી તરતજ ફીક્કો પડી ગયો. તેણે એનનો હાથ સ્હેજ સખ્તાઈથી પકડીને કહ્યું. “એન, તમે માનો છો કે ડોરીસે પોતેજ પોતાની જીંદગીનો અંત આણ્યો છે ?”

“બીજી માન્યતા શક્ય છે ખરી ?” એને શાંતિથી જવાબ આપ્યો. “તમને શક છે—”

“મને કંઈ શક નથી. પણ હું જાણું છું કે ડોરીસનું ખૂન થયું છે.” એમ કહી તે જતો રહ્યો.

એન વેલેન્ડ પોતાના ઓરડામાં જઈ બારણું બંધ કરી ઓરડામાં આંટા મારવા લાગી. “ઠીક છે. મારે બે જણની સ્હામે થવાનું છે. પણ તેઓ મારી પાસેથી કંઈ કહડાવી શકશે નહિ. હું મુંગીજ રહીશ એટલે તેઓ કંઈ પણ કરી શકશે નહિ. હવે હું ચેતીને ચાલીશ.”

પ્રકરણ પંદરમું.

શક્ય વાતો ઉપર ધ્યાન આપવું.

કેનેથ જેસ્પરના આબ્યાથી વેલેન્ડના ઘરનાં માણસોની રહેણી કરણી ઉપર કંઈ વધારે અસર થઈ નહોતી. ક્રિસ્ટ કેપ્ટનને જરા વધારે ગમતું હોય એમ જણાતું હતું. મેરીક તો હમેશની માફક અતડો અને અટુલોજ કર્યાં કરતો હતો અને કવચિતજ ન છુટકે ઘરનાં માણસો સાથે બોલતો. જેસ્પર સાથે પ્રથમ તેણે જરા વધારે છુટ લેવા માંડી હતી; પણ ઘરના બીજા માણસોને જોમ પડશે એવું જાણતું બતાવી જેસ્પરે તેને તેમ નહિ કરવા ચોખ્ખી સમજણ આપી દીધી હતી, એટલે મેરીક તો હમેશ માફકજ વર્તતો હતો. જો કે તેની આવી વર્તણુકથી બધાંને કોઈ વાર ઘણું આશ્ચર્ય લાગતું હતું.

ઝોરીસને દફનાવી હતી તે કબરસ્તાન વેલેન્ડસથી થોડેજ દૂર હતું. મીસીસ વેલેન્ડને ડૉક્ટરે રોજ ફરવા જવાની સલાહ આપ્યાથી તે દરરોજ થોડાં કુલો અને રોપા લઈ જઈને ઝોરીસની કબરને શણગારતી હતી. કોઈ કોઈ વાર તેની સાથે ગ્લેન પણ જતી હતી. ત્રણ દિવસ પછી એક સવારે જેસ્પરને સારી તક મળી. તેણે ગ્લેન અને મીસીસ વેલેન્ડને ગાડીમાં કુલોના ઢગલા સાથે ફરવા જતાં જોયાં. તે જાણતો હતો કે કેપ્ટન તેના વરન્ડામાં ન્યુસ પેપર વાંચતો હતો અને, તેણે ધાર્યું હતું તેમ મેરીક વરન્ડાની દિવાલ ઉપર હાથમાં હેટ રાખીને બેઠેલો હતો. તેણે કેપ્ટનની પાસે જઈને કહ્યું. “ મને એમ વિચાર આવ્યો છે, કેપ્ટન, કે અત્યારે હું ગામમાં જઈશ તો મને પેલી ચોપડીઓ મળી આવશે. તમે તો નહિ આવી શકો કેમ ? ”

“ નહિજ ” કેપ્ટને જવાબ આપ્યો. ” યુજનને તેડી જા. તેને ફાયદો થશે. ”

પણ મેરીકે ઉતાવળથીજ કહ્યું. “ નહિ. હું હમણાંજ ફરવા જાઉં છું. વળી કોઈ વાર આપણે જઈશું. ”

એટલે જેસપર તબેલા તરફ ગયો અને મેરીક ફરવા ગયો. જેસપર તબેલામાંથી ગાડી જોડીને બહાર નીકળ્યો ત્યારે તેણે મેરીકને આંધે જતો જોયો. મેરીકથી દેખાય નહિ એવી જગ્યાએ જેસપર આવ્યો એટલે એક ઉંચી ઝાડી આગળ ઘોડાને બાંધી, પાછો ઘરમાં આવી કેપ્ટન આગળ ગયો—જે તેને આવી રીતે પાછો આવેલો જોઈને અતિ આશ્ચર્ય પામ્યો.

“ કેપ્ટન ” જેસપરે તરતજ કહ્યું. “ કંઈ પૂછશો નહિ. વખત કિમતી છે, મને જવાબ આપો. ડોરીસના ઓરડાની કુંચી કોની પાસે છે ? ”

“ મીસીસ વેલેન્ડ પાસે. ”

“ તમે લાવી શકશો ? ”

“ ખચિત. ”

“ ઠીક ત્યારે. મારે તે હમણાંજ જોઈએ. પણ પહેલાં મને કહો કે તે દિવસ પછીથી તે ઓરડામાં કંઈ ફેરફાર કર્યો છે ? ”

“ થોડોજ. ચાકરોને એ ઓરડો સાફ કરવાનું ઘણું મન હતું. પણ મને પ્રથમથીજ વિચાર આવ્યો હતો. મેં મારી સ્ત્રીને કહી તે ઓરડાને તાળાંજ રખાવ્યાં છે. પછી તરતજ મેરીકે પણ એવીજ માગણી કરી. એટલે તે બંધ છે. ”

“ તમને ખાતરી છે ? ”

“ એ—મેરીકે એક દિવસ તે ઉઘાડ્યા હતા. પણ તે તે જગ્યાથી ખસીતો હોય એમ જણાય છે. તેણે પોતાની ટુંકો પણ ત્યાંથી ખસેડી નથી. ”

જેસપર એકદમ ઉઠ્યો. “તે તો વધારે સારું. તમે ખરોખર ક્યું છે. અને હવે તમે કુંચી લઈ આવો તો બધા બહાર છે ત્યાં સુધીમાં હું મારી શોધ ચલાવું. અને આ વાત કોઈએ જાણવી જોઈએ નહિ. કોઈએ પણ નહિ હોં. અને બધીજ કુંચી મળશેને ?”

“હા. મીસીસ વેલેન્ડે બધું પોતાના હાથેજ દીધું છે.”

“ક્યારે ?”

“તે દિવસે રાંધે પેલી પિસ્તોલ ક્યાં મૂકવી એમ પૂછ્યું તે તને સાંભરે છે ?”

“હા.”

“તેં તેને પેટીમાં મૂકી ને પછી મીસીસ વેલેન્ડે બીજી બધી વસ્તુઓને કળ દીધી. પણ પછી બીજે દિવસે તેણે જઈને, મેજની કળ ઉઘાડી નાંખી, એવા હેતુથી કે મેરીક તે મેજ તપાસી શકે.”

જેસપરના ચહેરા ઉપર સ્કેજ શું ચવણુ દેખાઈ આવી. “તમે એમ કહ્યું કે મીસીસ વેલેન્ડે મેરીક માટે મેજ ઉઘાડી રાખી ?”

“હા. મેં જો કે વાંધો લીધો હતો.”

“અલબત્ત. હવે વખત જાય છે. કુંચી લાવો.”

વેલેન્ડે તેને કુંચી આપી એટલે તેણે કહ્યું. “હજી એક કલાક છે ને તે પૂરતો છે. પણ તમે અહિં નીચે ઉભા રહેશો તો ઠીક પડશે. મેરીક કે કોઈ બીજું અચાનક આવી ચડે તો તરત મને વખતસર ખબર આપજો.”

“હું તે બાબત કાળજી રાખીશ.”

જેસપર પછી તરતજ ઉપર ચાલી ગયો અને ઓરડો અંદરથી બંધ કર્યો ને કળ પણ અંદરથી ઢાંકી દીધી કે બહારથી કોઈ અંદર જોઈ શકે નહિ. પ્રથમ તેણે મેજને તપાસી-પોતાની પાસેની કુંચીથી તે ઉઘાડી, દીધી અને ફરી, ઉઘાડી, કુંચી અને કળની

રચના તપાસી-ને છેવટે તેણે પાછી મેજ બંધ કરી. “ મીસીસ વેલેન્ડે જો મેજ ઉઘાડી રાખી હોય તો તે બંધ હતી એમ મેરીકને કહેવાનું કારણ શું ? ઠીક છે. તે જોઈ લેવાશે.” કચરાની ટોપલી તેણે તપાસી પણ તેમાંથી કંઈ મળ્યું નહિ. પછી તેણે સગડી તપાસી. “ અત્યારે ત્યાં કંઈ નથી; પણ મેરીક કહે છે તેમ ઠટકાઓ ત્યાં ભરાઈ રહ્યા હોય એ બનવા જોગ છે.” પછી તે ટ્રંકો આગળ ગયો. પહેલી ટ્રંક તેણે ઉઘાડી પણ તેને ખોલ્યા વગર બડબડયો. “ નહિ તેમ કરવાની જરૂર નથી. મારી કલ્પના ખરી હોય તો ખરો આઘાત થતાં પહેલાં તે તૈયાર થઈ ગઈ હતી. મારે જોઈએ છે તે ચીજ એમાં નથી.” બીજી ટ્રંકને તેણે છેડી નહિ; ત્રીજી ટ્રંક તેણે ઉઘાડી પણ તરતજ પાછી તે બંધ કરી.

“ મીસીસ વેલેન્ડેને એ કામ સોંપવું પડશે. એ જરા અસં-ભવિત લાગે છે પણ શક્ય તો છેજ. શક્ય વાતો ઉપર પણ ધ્યાન આપવું જોઈએ.” ફરી પાછો તે મેજ આગળ ગયો અને ઉઘાડીને જોયું તો માલૂમ પડ્યું કે તેને કોઈએ ખોલી હતી. તેણે પહેલા દિવસે મેરીકના સરનામા વાસ્તે તે ઉઘાડી હતી તે વખતે તેણે થોડાં બે માલૂમ નિશાન રાખ્યાં હતાં અને તે ઉપરથીજ તેને જણાઈ આવ્યું કે મેજને કોઈએ ખોલી હતી. મેજમાં તપાસ કરતાં તેને બે ચીજો ઉપયોગી મળી આવી. એક તો ગુલાખી ખેડોટીંગનો ચોખંડો કડકો હતો તે નવોજ હતો અને થોડો વપરાયલો જણાતો હતો. બીજી વસ્તુ દેખીતી રીતે નજીવી હતી. એક જુલા કાગ-ળનો ટુકડો જણાતો હતો. પણ ખારીકાઈથી જોતાં તે સંભાળથી વાળેલું જુલું પડીકું જણાયું. જેરપરને તે એક ખાનાનાં છેક છેડા ઉપરથી મળી આવ્યું. પહેલાં તો બેફીકરાઈથી તેને લીધું. પણ તેને દાખી જોતાં જેરપરની બેફીકરાઈ ઉડી ગઈ, અને એકદમ તેણે પડીકું ખુલ્લું કર્યું. તેની અંદર પાછાં બીજાં બે ત્રણ

જીણાં લાંબાં પડીકાં જણાયાં. તેણે તેમાંનું એક ખોલી જોયું અને ઘોળા ભૂકામાંથી સ્કેજ કણી આંગળી ઉપર લીધી; અને ગજવામાંથી સૂક્ષ્મદર્શક ચત્ર કહાડી તેણે તે તપાસી ને પછી જીભ ઉપર મૂકી; પણ તરતજ કટાણું મ્હોં કરીને થુંકી નાંખી. “એજ. મેં ધાર્યુંજ હતું!” તે એકદમ પોકારી ઉઠ્યો. “હા એજ. બીજું હોઈ શકેજ નહિ.” તેણે પાછું તેજ ખાનામાં તપાસ્યું તો એક કાગળનો ઢરકો ઉપાડી લેતાં તેનાથી “આહ!” ખોલી ઉઠાયું. તે ઢરકો પેલા પડીકાના કાગળ જેવાજ કાગળનો હતો. પણ તેમાં ‘કાંઈ હતું’ નહિ. તે પણ તેણે પેલા પડીકાં સાથે મૂક્યો. “આજે ઘણુંજ સરસ કામ થયું છે એમ મને લાગે છે.” જેરપર સંતોષથી ખડખડ્યો. મેજમાંથી તેને બીજું કંઈ મળી આવ્યું નહિ. જેરપર હવે પોતાને મળેલી ચીજ સંભાળથી પાકીટમાં બીડી પોતાની નોટખુકમાં મૂકી. હવે તેની શોધ પૂરી થઈ હતી; પણ એક બીજું કામ તેને કરવાનું બાકી હતું. તેણે બારીએ જઈને જોયું તો હજી કોઈ આવતું તેને જણાયું નહિ. તેથી ગજવામાંથી એક કુંચી કહાડી જે ટ્રંક તેણે પહેલાં ઉઘાડી નહોતી તે ઉઘાડી અને તેને જરૂર હતી તે ચીજ ઉપરજ, પોતે મૂકી હતી તે જગ્યાએજ, પડેલી હતી; તે ડોરીસના હાથમાંની પિસ્તોલ હતી. તેને ઉપાડી લઈને તેની જગ્યાએ ગ્લેનના હાથમાંથી છીનવી લીધેલી પિસ્તોલ મૂકવાનું કામ એક ક્ષણમાં તેણે પૂરું કર્યું. તે “જી. ડબલ્યુ”ના અક્ષરવાળી પિસ્તોલ પોતાના ગજવામાં સંતાડીને સંભાળીને મૂકી ને પેલી ટ્રંક બંધ કરી ત્યારેજ તેણે છુટકારાનો એક લાંબો દમ ખેંચ્યો. જતાં જતાં તેણે પેલી ત્રણ ટ્રંકો જે બંધ હતી તેની તરફ જોયું ને ખડખડ્યો. “વિચિત્ર. ટ્રંકો અને તેની કળો બધી સરખીજ જણાય છે. બીજી બધી કુંચીઓ છે છતાં તેનીજ કુંચીઓ કેમ જણાતી નથી. આહ!” તે એકદમ તે ટ્રંકો પાસે ગયો;

છેલ્લી ટૂંકને જરા તપાસી હલાવી જોઈ પણ ભારે લાગી. છેવટે તેણે તેના પટાઓથી પકડીને એક છેડેથી ઉંચકી અને ઉભી કરી તો તેણે શું જોયું? ટૂંકની નીચે જમીન ઉપર એક કુંચી ને કાગળનો કડકો પડેલો હતો. જેરપરે તે બંને વસ્તુઓ ઉપાડી લીધી. તે કડકો પેલા મેરીકને જડેલા કડકા જેવોજ હતો; પણ તે કુંચી—મીસીસ વેલેન્ડના ઝુમખામાંની એકે કુંચીને મળતી નહોતી; તેમ એવી કુંચી તેણે કોઈ દિવસ જોઈ પણ નહોતી. તેનો ચહેરો કડક અને ઉગ્ર થયો. “આહ! આ એક અગત્યની ચીજ મળી આવી છે અને તેથી કદાચ મારી કલ્પના ફેરવવી પણ પડે.” તેણે તે કુંચીને પણ નોટબુકમાં મૂકી.

—:૦:—

પ્રકરણ સોળમું.

“મારે માહિતી જોઈએ છે.”

તરતજ ખારણા ઉપર ટકોરા વાગ્યા. જેરપરે ઉતાવળથી બધું ઠીકઠાક કરી નાખ્યું ને બહાર આવીને કુંચી વેલેન્ડના હાથમાં નાંખતાં બોલ્યો “ખારણાને કળ દઈ દો. હું જાઉં છું.” અને ઉતાવળથી નીચે ઉતરી ગયો. કેપ્ટન વેલેન્ડ નીરાંતે ખારણું બંધ કરી ધીમે ધીમે નીચે ઉતર્યો ત્યારે મેરીક દરવાજામાં પેસેલો હતો. મેરીકને તેણે આવતાં આવેથી જોયો હતો. તેથીજ તેણે જેરપરને પૂછેલાવીને મોકલી દીધો હતો.

દરમ્યાન જેરપરે બહાર નીકળી ગાડી છોડી ગામ તરફ દોડાવી, અને સીધો ડૉક્ટર રૉયને ત્યાં ગયો. ડૉક્ટર બહાર દરવાજા આગળ તેની બગીમાંજ બેઠો હતો.

“છટ્ટ ડૉક્ટર, તમારે હમણાંજ જવાનું છે?”

“ નહિ. હું તો ખુદારથી આવ્યો છું.”

“ ત્યારે તો સાઈ. તમે થોડી મીનીટ મારી સાથે ગાળી શકશો ? ”

રોથે ડોકું હલાવી હા કહી; અને બન્ને અંદર ગયા.

“ બારણું બંધ કરજો, ડોક્ટર મારે તમારી સાથે પેલા સંબંધી વાત કરવી છે.”

“ બહુ સારૂ ” ડોક્ટરે ટુંકામાં પતાવ્યું. અને બારણું બંધ કરી અંદર જઈ કપડાં બદલી આવી જેસ્પરની સ્થામે આવીને બેઠો. સીગારેટની ડાબડી પણ સાથે લાવ્યો હતો તેમાંથી એક જેસ્પરને આપી.

“ તારે સીગારેટ પીવાની ઇચ્છા ન હોય તો વાત ચલાવ.”

“ હું પછી પીશ હમણાં તો વાત કરવા માંગું છું, અને તમને વાત કરાવવા માંગું છું. પ્રથમ તો આ શું છે તે કહો ” અને એમ કહી જેસ્પરે ગજબામાંથી પેલાં પડીકાં કહાડી તેમાંનું એક ડોક્ટરના હાથમાં મૂક્યું. ડોક્ટરે તેમાંથી આંગળીના ટેરવાં ઉપર થોડી રજકણો લઈ જીભ ઉપર મૂકી પણ તરતજ જોરથી ચુંકી નાંખી.

“ બાહ ! આ તો સારી જાતનું સલ્ફેટ ઓફ મોરફીઆ છે—ઝેરી—અફીણનું સત્વ છે.”

“ મેં એમજ ધાર્યું હતું.”

“ તને એ ક્યાંથી જડ્યું ? ”

“ આ બધાં મને ડોરીસના મેજમાંથી મળી આવ્યાં.”

“ ક્યારે ? ”

“ કલાક પણ નહિ થયો હોય.”

“એમ ત્યારે ! મને ખાત્રી હતી કે તું પાછળ પડશે. આ હવાઓ મેં જ આપેલી હોય એમ તું ધારે છે ?”

“આહ ! મેં એનો તો વિચાર જ કર્યો નહોતો.” બન્નેની આંખો મળી, અને તે દૃષ્ટિમિલનમાં તેઓએ મુગી છુપી વાતચિત કરી લીધી. જેરપર પછી બોલ્યો.

“તમને વાંધો ન હોય તો મને કહેશો કે આમાં જેરનું પ્રમાણ કેટલું છે ?

“તારા જેવા માણસને પણ બાર કલાક સુધી હંડા વેનમાં નાંખી દેવા જેટલું છે.”

“સારું !”

“એમ કે ! તને બીજું કંઈ મળી આવ્યું ?”

“હું તમને પછીથી કહીશ.” હમણાં તો હાલની પરિસ્થિતિ ઉપર તમારો અભિપ્રાય મારે જોઈએ છે. મેં કામ માથે લીધું છે તે બાબત તમે શું કહો છો ?”

“અલબત્ત. તે તો તારે કરવાનું જ હતું. પહેલેથી જ એનો જણાઈ આવતું હતું.”

“હીક. એમ ભલે હોય. પણ તમને તે વાત પસંદ છે ? તમારો અભિપ્રાય શું છે ?”

ડોક્ટરનો ચહેરો ગંભીર અને કડક થયો. તે થોડીવાર ચુપ રહ્યો અને પછી બોલ્યો. “હા. હવે હું પસંદ કરું છું. એમ થવાનું જ હતું. આવા ભેદને ઉકેલ્યા શિવાય કોઈ પણ સ્થિતિમાં રહી શકે નહિ. પણ મને લાગે છે કે આ તપાસ ખાનગી જ રહેવાની છે.”

“અલબત્ત. ડોક્ટર આપણી સ્થિતિ અત્યારે શું છે તે હું તમને કહેવા ઇચ્છું છું, અને મારે તમારી મદદની પણ જરૂર પડશે.”

ડૉક્ટરે માથું હલાવ્યું અને જેરુપર બોલવા જતો હતો તેને અટકાવીને પુછ્યું. “ ઉભો રહે—કેપ્ટન વેલેન્ડ તું શું કરે છે એ જાણે છે ? ”

“ કેપ્ટન વેલેન્ડે મને પૂર્ણ અધિકાર આપ્યો છે. મારી મરજીમાં આવે ત્યાં સુધી એ બાબતમાં હું શું કરું છું તે પણ એ જાણવાના નથી. અને તે ખરોખર લાગે છે ને ? ”

“ હા. તું સારો રસ્તો લીધો છે.”

“ તેજ એક રસ્તો ખુલ્લો હતો. બીજી કોઈ રીતે આવું નાણુક કામ હું હાથપર લઈ શકું એમ મને લાગ્યું નહિ.”

“ હવે તારી વાત કર.”

“ એટલે—”

“ આમ જ જેરુપર. તું મારા ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખી શકશે તે બદલ હું ખાત્રી આપું છું. પરંતુ બધીજ બાબતોમાં આપણે મળતા થઈશું એમ હું કહી શકતો નથી.”

“ હું અશક્ય વાતો નહિ કરું ડૉક્ટર. અને હવે હું મારી સ્થિતિ જણાવીશ.” તેણે પછી કેપ્ટન અને મેરીક સાથેની વાતચિતથી માંડીને છેલ્લી ઘડી સુધીની તેની હિલચાલ ડૉક્ટરને કહી સંભળાવી.

“ કેપ્ટન અને મેરીક સાથેનો તારો સંબંધ ” ડૉક્ટરે ટીકા કરી. “ તારે એક બીજાથી કેટલો છુપાવવો તે તારે જ્ઞેવાનું છે. પણ એ લોકો એક બીજા ઉપર વહેમ શા માટે નાંખે છે તે હું સમજી શકતો નથી. શિવાય કે, કોઈના ઉપર પણ વહેમ લઈ જવાથી આ અનિશ્ચિત ભેદનો ભાર મન ઉપરથી ઓછો થાય એવા વિચારથી તેઓએ એક બીજાનાં નામ દીધાં હોય. તને એ તોહિમતમાં સહેજ પણ સત્ય જણાય છે ખરું ? ”

“તે તો—ડૉક્ટર આથી પણ ઓછી સંભવિત ખીનાઓ ઉપરથી આથી વધારે ગુંચવણ ભરેલા કેસો ઉકેલી શકાયા છે. તે તો ઠીક. પણ કેપ્ટન પિસ્તોલ લઈને ફરતા હતા તે બાબત તમે કંઈ જાણો છો?”

“હા. કેપ્ટને એવી ધારણા રાખી હતી ખરી.”

“ત્યારે તો તે એમ કરતોજ હશે.”

“અલબત્ત.”

થોડીવાર સુધી બન્ને જણા ચૂપ રહ્યા. પછી ડૉક્ટરે પૂછ્યું “જેસપર તારી કામ કરવાની પદ્ધતિથી મને વાકેફ કરવા તું ધારે છે? કે ફક્ત તને મદદ કરવાના એક મુગા હથીયાર તરીકેજ મારો ઉપયોગ કરવા તું ધારે છે?”

જેસપર સહજ હસ્યો.

ડૉક્ટરે આગળ ચલાવ્યું “મેં જોયું કે મેરીકે તને કટકાઓ આપ્યા છે તે સંબંધમાં તેં ફક્ત ઈસારોજ કર્યો છે ને વળી પ્લોટીંગનો કડકો તું શું કામ લઈ આવ્યો તે પણ તેં જણાવ્યું નથી.”

“ડૉક્ટર” જેસપરે જવાબ આપ્યો “હમણાં હું બધું મોઘ-મજ કહું છું તેનું કારણ એટલુંજ છે કે મારા પોતાના મનમાં પણ હજી બધા વિચારો અને કલ્પનાઓ ચોખી રીતે ગોઠવાયાં નથી. મારા મનમાં પણ હજી બધો ખીચડોજ છે. અને એ બધો ખીચડો તમારી આગળ મૂકું તો તમને હાસ્યજનક લાગ્યા વગર રહે નહિ. અને તેવી રીતે પ્રથમથીજ વિચારો તોડી પાડવાનો મારો ઈરાદો નથી. મારી પાસે જેમ જેમ સાબિતિઓ આવતી જશે તેમ તેમ હું તમારી આગળ રજુ કરીશ.”

“હું સમજું છું, જેસપર.” ડૉક્ટરે આગળ નમીને જેસપરનો હાથ પકડતાં કહ્યું. “અને હું ફક્ત એકજ શરત કરવા માગું છું.”

“અને તે?”

“મને ડોરીસ મેરીકની શુદ્ધ અને અદ્વિતિ જીંદગી ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ હતો. તારી તપાસમાં તને એના ઉપર કોઈ પણ પ્રકારનો વહેમ લઈ જવા જેવું જણાઈ આવે તો, મને વચન આપ કે તે પ્રથમ મને જણાવ્યા વગર અને તેના ઉપર મારા વિચારો જણાવ્યા વગર તું આગળ પગલાં ભરશે નહિ. જેસ્પર, ડોરીસ મેરીક, કોઈ અત્યાનંદ લેતી રહીને આઘાતના પરિણામે પોતાના જીવ લે એ સંભવિત લાગે છે. પરંતુ મારી એટલી તો ખાતરી છે કે તે પોતાની નામોશી કે શરમ છુપાવવા મરી નથી. તે પોતાને હાથે મરી હોય કે કોઈ બીજાને હાથે મરી હોય પણ તેણે પરમાર્થ ને ખાતર જીંદગીનો ભોગ આપ્યો છે એમ હું ખાતરીથી માનું છું. અને તેના શુદ્ધ પવિત્ર નામ ઉપર વહેમની નજરથી જોનાર આજથી મારો શત્રુજ છે એમ હું માનીશ.”

“શંક ” જેસ્પરે ધીમેથી શાન્તિથી કહ્યું “હું તમારું કહેવું સમજું છું. અને તમારી લાગણીઓ માટે મને માન છે. હું ખાતરી આપું છું કે મારા આ પ્રયત્નમાં મને જે કંઈ છેવટે માલૂમ પડી આવશે તે પ્રથમ તો આપણે બેજ જાણીશું, અને પછી ડોરીસના બીજા મિત્રો જાણશે. અને ત્યાર પછીજ જાહેરમાં આપણે કેટલું મૂકવું તે નિશ્ચિત કરીશું. ડોરીસ મેરીક અને એક બીજાં માણસનું નિર્દોષપણું સાબિત કરવા ખાતરજ મેં આ બાબત માથે લીધી છે.”

“એક બીજું માણસ?” ડૉક્ટર પાસે આવ્યો ને કહ્યું “જેસ્પર, મને લાગે છે કે આપણે એક બીજાને સમજાયા છીએ. અલબત્ત તું મારી મદદ ઉપર આધાર રાખજે.”

“તો પછી વેલેન્ડ અને મેરીકની સાથે મેં જે શરત કરી છે તેજ શરત તમારી સાથે કરવા માગું છું. તમારે મને કંઈ પણ પૂછવાનું નથી. મારે જરૂર હશે ત્યારે મદદ માટે હું તમારી પાસે આવીશ; અને તે વખતે કંઈ પણ સવાલો કર્યા વગર તમારે મદદ આપવી પડશે. પણ હું તમને એટલું જણાવું છું કે બીજા બેને જેટલી હું મારી હિલચાલની વાત કરીશ તેના કરતાં તમને હું વધારે કરીશ. તેનું કારણ સ્પષ્ટ છે.”

“હા.”

“બેસો.” જેસપેરે ડૉક્ટરને બેસાડતાં કહ્યું “હું તમારી પાસેથી તરતજ કામ લેવા માગું છું. મારે કેટલીક માહિતી જાંઘએ છે.”

—:૦:—

પ્રકરણ સત્તરમું.

ભૂકી શું કરી શકે ?

ડૉક્ટર બેઠો. જેસપેરે એક પડીકું હાથમાં લઈ કહ્યું “આ એક પડીકાંની અસર એવી દબા લેવાની ટેવ ન હોય તેના ઉપર કેવી થાય તે હું જાણવા માગું છું. તેનાથી મરણ થાય ખરું ?”

“એક નાનાં છોકરાંનું તો મરણ થાય. પણ ઉમ્મરલાયક માણસને તો ક્ષત્ર ઘેનમાંજ નાંખે.”

“ઉંઘવા જતી વખતે કોઈ માણસે આ લીધું હોય તો તેની અસર કેટલી થાય ?”

“તારા સવાલો વધારે સ્પષ્ટ થવા જાંઘએ. કોઈ પણ બે માણસોને તે સરખી રીતે અસર કરે નહિજ. નબળા માણસ જેટલું

એક મજબુત માણસને આથી ઘેન ચડે નહિ. કોઈ થાકી ગયેલું માણસ, જે સુતી વખતે આ લે તો આખી રાત તે સૂઈ રહે ને કદાચ સવારે પણ જાગી શકે નહિ.”

“ ઠીક. હવે કહો. આ પાઉડર મીસ વેલેન્ડે રાત્રે નવ દશ વાગે લીધો હોય તો તેને કેવી અસર કરે ? ”

ડૉક્ટરે તેની સામું જોયું “ હું તારો ભાવાર્થ સમજ્યો. અને —હા તેનું ઘેન અને માંદગી તે કદાચ આમાંના એક પડીકાનું જ પરિણામ હોય, પણ તેમજ હતું એમ હું નથી કહી શકતો.”

“ તમે તે સવારે શું પરીક્ષા કરી હતી તે કહેશો ? ”

“ મને અફીણના સત્વનોજ વહેમ ગયો. તેથી મને આશ્ચર્ય પણ લાગ્યું હતું : કારણ કે હું જાણતો હતો કે મીસ વેલેન્ડેને અફીણના સત્વના ડોઝથી એવીજ અસર થાય અને તે મીસ વેલેન્ડેને પણ ખબર છે.”

“ આહ ! ” જેરુપરની આંખોમાં એકદમ ચળકાટ આવી ગયો “ ઠીક. અને આવું જાણવાથી તમે એમજ ધાર્યું કે, આ દવા લેવાનો હેતુ મજબુત હોવો જોઈએ અને આ દવા લેવાથી મગજ ઉપર જે અસર થાય તે લાવવાની મીસ વેલેન્ડેને ઘણી જરૂર લાગી હશે.”

રૌથ મુગો રહ્યો.

“ અને આની સાથે ” જેરુપરે આગળ ચલાવ્યું “ તે પિસ્તોલ ઉપર “ જી ડબલ્યુ ” ના નામાક્ષર હોવાની મારી શોધ ખેસાડતાં તમને એમજ લાગ્યું કે—”

“ રાખ ” ડૉક્ટરે કડક અવાજથી વચમાંજ બોલી ઉઠ્યો “ એવેન વેલેન્ડે શિવાય બીજા કોઈના સંબંધમાં તારી આગળ

આવા બે સંબંધો આવ્યા હોત તો તરત તું તેને આધારેજ શોધ ચલાવત એમ મારી ખાત્રી છે. પણ મેં તો આ બે સંબંધો વચ્ચે કંઈ સંબંધ બેસાડવાનો પ્રયત્ન કર્યોજ નથી. હું કેપ્ટન અને મીસીસ વેલેન્ડનો મિત્ર છું અને ગ્લેનને બચાગીથી ઓળખું છું. પણ જેરપર તું જાણે છે કે આખી દુનિયામાં મને ફક્ત ડોરીસ ગ્રેને માટેજ લાગણી હતી. તેના મરણમાં ગ્લેનનો કોઈ પણ રીતે હાથ હતો એમ માનવાની મને ફરજ પડે તો તે મારી સગી બહેન હોય તો પણ હું તેને ધિક્કારું ને ફરજેત કડું.”

ડૉક્ટરના આ ઉઠાણાથી કેનેથ જેરપરનો ચહેરો પ્રથમ ગુસ્સાથી લાલ અને ઉગ્ર થયો અને પછીથી ફીક્કો પડ્યો. પણ રાંધ બોલી રહ્યો તે અગાઉ જેરપરે પોતાના ઉપર પાછો કાબુ મેળવ્યો હતો અને રાંધે પૂરું કર્યું ત્યારે જેરપર તેની સામે કરડા-કીથી હસતો માલૂમ પડ્યો.

“મને જો કામ કરવામાં ઉશ્કેરણીની જરૂર હોત તો આ તમારા લાષણથી તે મને પુરેપુરી રીતે મળી હોત. તમારી કલ્પના છેક નવિન છે, એમ તો નથીજ. આ વાત શક્ય છે એમ મને જણાયાથીજ પ્રથમ તો મેં આ બાબતમાં શોધ કરવા માથે લીધું હતું. શહેરનો ધંધાદારી ડીટેક્ટીવ આવા પુરાવાથી કયે રસ્તે ચડી જાય તે હું જાણતો હતો. પણ સારા ભાગ્યે આવા કેસોમાં પુરાવાની સાંકળ પૂરી કરવાને હેતુની ખામી જણાઈ આવે છે.”

“હેતુ!” રાંધ એકદમ પોકારી ઉઠ્યો. પણ તરતજ તે ઠંડો પડી ગયો ને ધીરથી બોલ્યો. “કેનેથ, છેવટે તને જો આમાં ગ્લેન વેલેન્ડનો દોષ જણાય તો તું શું કરશે?”

“છદ્, તદ્દન અશક્ય.”

“પણ તેમ નીકળી આવે તો? ધારે કે એમજ નીકળ્યું તો?”

“એમ નીકળે તો હું પ્રથમ તમારી પાસે આવીને જાહેર કરીશ. તમને તે જાણવાનો હક્ક છે. અને પછી, મારી પાસે જેટલા પુરાવા એકઠા થયા હશે તેનો હું સદંતર નાશ કરીશ અને વીન્સ્ટનમાં ફરી નજરે પડીશ નહિ.”

ફરીથી ડૉક્ટર ઉઠ્યો અને ચોરડામાં જુસ્સાથી આમ તેમ ફરવા લાગ્યો ને હવામાં મુઠ્ઠી ઊગામી ગુસ્સો ખાલી કરતો જણાયો. તેનો ચહેરો પ્રથમ તો ચિન્તાતુર અને વ્યગ્ર હતો પણ પછીથી તે એકદમ સખ્ત અને મક્કમ થઈ ગયો. તેવાજ ચહેરાથી તે અકિત થયેલા જેરપર આગળ આવી ઉભો રહ્યો ને બોલ્યો.

“તે નિર્થક છે, કેન. મારે તે જહાર પાડવુંજ પડશે ને મારી નબળાઈ હોય તે તારી આગળ ખુલ્લી કરવી પડશે. મેં આ બાબત ઉપર જેમ જેમ વધારે વિચાર કર્યો તેમ તેમ મારા મગજમાં એક ત્રાસદાયક વહેમે રૂપ ધારણ કર્યું છે. અને તે જ્યાં સુધી હું જણાવીશ નહિ ત્યાં સુધી મને છુટકારો મળી શકશે નહિ, એમ મને લાગે છે. તું મને ધ્યાનથી સાંભળીશ? શહેરનો ધંધાદારી ડીટેક્ટીવ તો એજ વહેમને પકડી રાખે એ મારી ખાતરી છે.”

“ચલાવો. હું સાંભળું છું.” જેરપરે અજાયબી ને ચિન્તાનાં ચિન્હો દાખી દેતાં કહ્યું.

“આમાં મીસીસ કેગના વીલનો તેં વિચાર કર્યો છે?” ડૉક્ટરે ધીમે અવાજે, જેરપર સહામું તાકીને જતાં પૂછ્યું.

“મીસીસ કેગનું વીલ?”

“પેલી વિલક્ષણ ડોસીને તું ભૂલી ગયો? ઓહ! મને તે સાંભરે છે. તે છેલ્લી વીન્સ્ટનમાં આવી ત્યારે તું ભણતો હતો પણ કેપ્ટને તને કંઈ લખ્યું તો હશે.”

“ મને કંઈ સાંભરતું નથી.”

“ વિચિત્ર ! ”

“ અલબત્ત, પણ હું જાણું છું કે કેપ્ટનની એક મોટી બહેન હતી. તે કુટુંબની ઈચ્છા વિરુદ્ધ એક માણસ સાથે પરણી ને દુઃખી થઈ. અને થોડા વખત પછી તેનો ઘણી એક ટ્રેન તળે ચક્રાક્રમિતે મરણ પામ્યો.”

“ હા. તેણે બહુ દાઝ પીધેલો હતો તેથી ટ્રેનના પાટા ઉપરથી તે ખસી શક્યો નહિ.”

“ હા-હા. પછી તેની વિધવાએ રેલ્વે કંપની ઉપર દાવો માંડી કેટલીક હજાર ડોલરો લીધી હતી.”

“ ખરી વાત. પછી તે મુસાફરીએ નીકળી ને ખાણના એક કરોડપતિ સાથે તે પરણી, અને પરણ્યા પછી તરતજ તે પાછી વિધવા થઈ એટલે કરોડપતિનો બધો વારસો તેને મળ્યો. પછી, એક વરસ પહેલાં તે અહિં આવી ને વેલેન્ડના ઘરની છોકરીઓ સાથે થોડી ઓળખાણ થયા પછી તેણે પોતાનો વારસો ડોરીસને મૂકી જવાનો ઇરાદો જણાવ્યો. કારણ તેના પતિએ તેની પાસેથી જ્યન લીધું હતું કે તેની મિલકતના કોઈ પણ ભાગ નહિ પાડતાં બધી મિલકત એકજ વારસને સોંપવી. તને એની તો ખબર હશેજ.”

“ કદાચ. પણ તેનો મેં ફરી વિચારજ કર્યો નહોતો. અને તેથી, જ્યેન વેલેન્ડ વિરુદ્ધના પુરાવામાં, ડોરીસનો આ વારસો પચાવી પડવાનો હેતુ તમે ઉમેરો છો એમ ને ? ” જેસ્પરે કરડાકીથી હસતાં પૂછ્યું.

પણ ડોક્ટરે પોતાને કહેવું હતું તે કહેવાજ ધાયું હતું તેથી જેસ્પરની મજાકની દરકાર નહિ કરતાં તે બોલ્યો “ કેનેથ—જે

શક્યતા મારા મગજ આગળ ધ્રુમે છે. તેનો વિચાર કર્યા વગર તું આ કેસને પૂરી રીતે ન્યાયસર ઉકેલી શકશે નહિ. પણ ગ્લેનની વાત આવે છે ત્યાં તું આંધળોજ બની જાય છે એટલે ઇલાજ નથી. હું આગળ ચલાવું કે બંધ કરું ?”

જેરપરે સ્ટેજ કંટાળતા કહ્યું “ડૉક્ટર, તમે ખરું કહો છો. મારે, કોઈ તરફની રૂચિ કે અરૂચિને લીધે કોઈ બાબતુએ પક્ષપાતથી દોરાઈ જવું જોઈએ નહિ વિવેક બુદ્ધિવાળા કુટુંબના એક મિત્ર તરીકે અને તિક્ષ્ણ માણસ તરીકે તમારો અભિપ્રાય સાંભળવો એ મારી ફરજ છે. મારે કહો તમારે કહેવું હોય તે. હું સાંભળવા તૈયાર છું.”

“મારે કબુલ કરવું જોઈએ કે, ગ્લેન વેલેન્ડ વિરૂધ્ધે મને પહેલો શક તેના મંદવાડથીજ શરૂ થયો અને તે વખતથી મારું મગજ મારી ઈચ્છા વિરૂધ્ધ એજ દિશામાં કામ કરે છે. કેનેથ તું વિચાર કર. જો જોઈતો એક સાથેજ પ્રેમથી ઉછરે છે; તે બેની વચ્ચે ઘણોજ પ્રેમ અને હેત છે; એક વરસ અગાઉ તેઓ બન્નેને એમ લાગે છે કે એઓની પરીક્ષા થઈ તુલના થઈ છે ને તેમાં એક બીજી કરતાં ચડીયાતી જણાઈ તેથી તેને અનહદ ધનનો વારસો મળવાનો છે—જે વારસો જે પસંદ થઈ તે છોકરી ના હોત તો બીજીનેજ મળવાનો હતો. આથી એકના મનમાં નિરાશા થઈ પણ તે બીજીના જાણવામાં નહોતું. ત્યાર પછી તરતજ બીજી કસોટી થઈ. યુજીન મેરીક વીન્સ્ટનમાં આવ્યો, તે વખતે તું અહિં નહોતો. પણ તેની વર્ષાણુક ઉપરથી આખા વીન્સ્ટન ગામે યુજીન અને ગ્લેનનું જોડું ગોઠવી મૂકયું હતું. ગ્લેન પણ યુજીન મારે લાગણી ધરાવતી હતી એમ સૌ કોઈ જાણે છે અને માને છે.”

“તમે માનો છો ?” જેરપરે પૂછ્યું.

“હા. હું પણ માનું છું અને તેમ કહેવા માટે તારી ક્ષમા ચાહું છું. તું અહિં હોત તો ખીજની માફક તેં પણ એમજ જોયું ને માન્યું હોત. તે વખતે ડોરીસ કોઈક મિત્રોને મળવા બહારગામ ગઈ હતી. તે પાછી ફરી ત્યારે મેરીક, વેલેન્ડના ઘરમાં એક મિત્ર તરીકે પલોટાઈ ગયો હતો. મારે કબુલ કરવું જોઈએ કે જોન—”

“માફ કરો રાથ.” જોરપર એકદમ કુદીને ઉભો થયો ને જુસ્સાથી બોલ્યો “તમે તમારો કેસ સારી રીતે ગોઠવી કહાડ્યો છે. હવે બાકીનું મહેરબાની કરીને મને કહેશો નહિ. મને જવા દો. મારી આગળ બધું ચોખ્ખું થઈ ગયું છે. ડોરીસ એ એ તેની જાહેન પાસેથી પ્રથમ વારસો ખુંચાવી લીધો અને પછીથી તેનો આશક પણ જીતી લીધો; તેથી તે જાહેને ડોરીસને મારી નાંખીને પિસ્તોલ ત્યાંજ રહેવા લીધી અને ચોરડામાં જઈ હતું એન લાવે એવી દવા પીને સુઈ રહી. આ એક ઘણી અઘ્ઘલમંદ કલ્પના છે અને ધંધાદારી ડીટેકટીવ તો એનેજ વળગી રહે એમાં શક નથી. પણ હું હજી શીખાઉ છું. તેથીજ એ કલ્પનામાં કેટલીક ખામીઓ જણાય છે. આ વાત આપણે અહિંજ પડતી મૂકવા માટે તમારી ક્ષમા ચાહું છું—મારે ઘેર પાછા જવું છે.” એમ કહી તેણે બારણા તરફ ચાલવા માંડ્યું પણ તરતજ ડૉક્ટર વચમાં આવીને ઉભો રહ્યો. “કેનેથ, મારા બોલવાથી તારી લાગણી દુઃખાઈ હોય તો તે માટે ક્ષમા ચાહું છું. પણ તું જોઈ શકે છે કે આ ભેદ મારાથી હવે સહન થઈ શકતો નથી.”

“મને તે ખબર છે. મારી સ્થિતિ પણ એવીજ છે ડૉક્ટર.” એમ કહી તેણે સલામ કરી ચાલવા માંડ્યું.

પ્રકરણ અઢારમું.

“એ મને ખોલવા દશે ?”

જેસ્પર—ડૉક્ટરના ઘરથી નીકળી, તેની ફેઈના ઘર તરફ ગયો. ઘર ખોલી તે પોતાના ચોરડામાં ગયો. પોતાને મળી આવેલી ચીજો તેણે સંભાળથી એક કબાટમાં મૂકી. પછી બીજા ખાનામાંથી એક ડાયરી કહાડી અને તેમાં કંઈક લખ્યું. શું લખ્યું તે અત્યારે આપણે જાણી અગત્ય નથી. અત્રે એટલું જ જણાવવું ખસ થશે કે જેસ્પર દરેક દિવસના કામની અને બનેલા બનાવોની નોંધ રાખતો હતો અને તેમાં વેલેન્ડના ઘરનાં દરેક માણસની હિલચાલ તે ખારીકાકથી ટપકાવી લેતો હતો. ફેઈના ઘરમાં અડધો એક કલાક ગાળ્યા પછી તે પાછો વેલેન્ડસમાં આવ્યો. તે વખતે મીસીસ વેલેન્ડ અને ગ્લેનને માળી સાથે વાત કરતાં તેણે જોયાં. તબેલામાંથી તે ઘર તરફ આવતો હતો તે વખતે તેણે યુજીન મેરીકને બહારના ચોકના એક થાંભલાની આથે બેઠેલો જોયો. તેની આગળ જેની ઉભી હતી અને પાણીનો કુચ મુકવાનો ઢાંગ કરતી યુજીનને ધીમા સાદે કંઈ કહેતી હતી. તેઓ વચ્ચે કંઈ છાની વાતચિત થઈ તે જેસ્પરે જોયું. પણ તે સંભળી શક્યો નહિ. જેસ્પરે પગથીયાં ચડતાં સ્હેજ અવાજ કર્યો તે અવાજથી ચમકીને તે છોકરી ચાલી ગઈ. પણ મેરીકે તો અજાણ્યા થઈનેજ આળસમાં મ્હોં ફેરવીને કહ્યું “ઓ-તું પાછો આવ્યો કે જેસ્પર! જરા લેમન પીશે? તેમાં ખાંડ નથી. ખાંડ વગરનું લેમન પીવુંજ સાફ છે એમ પેલી છોકરીને સમજાવતાં મને ઘણી મુશ્કેલી પડી.” એમ કહી તેણે જેસ્પરને એક ખ્યાલો કહાડી આપ્યો. જેસ્પર તેની સાથે આડીતેડી વાતો કરતો થોડીવાર ત્યાં

બેઠા; પછી મીસીસ વેલેન્ડને એકલી આવતી જોઈ તે ઉઠ્યો અને તેની તરફ ગયો, ને ધીમેથી કહ્યું “ મીસીસ વેલેન્ડ, તમારી પાસે મારે એક માગણી કરવાની છે. થોડા દિવસ સુધી, મીસીસ મેરીકના ઓરડાની કુંચી ખોવાઈ જવાનો તમારે ઢોંગ કરવો પડશે — એટલે કે કોઈ તેની માગણી કરે તો તમારે એમ બહાનું બતાવવું.” તેઓની દૃષ્ટિ મળી; અને મીસીસ વેલેન્ડ સમજી ગઈ છે એમ જોરપરની ખાત્રી થઈ.

“ તેમ થઈ શકશે ” તેણીએ કહ્યું. ગ્લેન ફરતી હતી તેની ગમ જોરપર જોતો હતો ત્યાં તેની પણ દૃષ્ટિ ગઈ.

“ તમે ધારો છો.” જોરપર મીસીસ વેલેન્ડની સહાનુભૂતિ જોઈ “ કે એ મને ખોલવા દેશે?”

“ પ્રયત્ન કર.” તેણીએ કહ્યું “ અને જોરપર હું તારી સાથે સ્ટેજ ખાનગી વાત કરવા માગું છું.”

“ ખુશીથી. તમે કહેશો ત્યારે તૈયાર છું.”

“ આપણે અચાનક મળ્યાં એમ દેખાવું જોઈએ. આવતી કાલે કબરસ્તાનમાં મારી સાથે આવો તો કેમ?”

“ આજે સાંજે કેમ નહિ?”

“ હા. આજે ત્યારે. નાસ્તા વખતે આપણે ગોઠવણ કરીશું.” એમ કહી તે ઘરમાં થઈ. અને જોરપર, મેરીક બેઠો હતો ત્યાં નજર કરી, ગ્લેન વેલેન્ડ ઉભી હતી તેની તરફ ગયો.

પ્રકરણ ઓગણીશમું.

“છલ્લો સંદેહ.”

ગ્લેન તેની તરફ પીઠ ફેરવીને ગુલાબના છોડ સાથે રમત કરતી હતી. જેસ્પર તેની આગળ થઈને ઘરમાં જાય તેની રાહ જોતી હતી હતી; કારણ, હમણાં હમણાં તે જેસ્પરથી આવી ને આવી રહેતી હતી. પણ જેસ્પર તો તેને મળવાજ માગતો હતો એટલે તેની પાસેજ જઈને ઉભો રહ્યો; એટલે ગ્લેનને ફરી તેની સહામું જોયા વગર છુટકો ન રહ્યો. પણ તેના ચહેરા ઉપર કંઈ ખીક ગભરાટ કે ઉશ્કેરણીનાં ચિન્હ નહોતાં. ઉલટી જેસ્પરની અસ્થિરતા તેના ચહેરા ઉપર જણાઈ આવતી હતી, તેથી ગ્લેનને પોતાની જીત માટે મગરૂબી ઉપજી. પણ જેસ્પરે તેને વધારે વિચાર કરવાનો વખત આપ્યો નહિ. તેણે તરતજ શરૂ કર્યું “મીસ વેલેન્ડ, તમે જો મને બોલવા દેશો તો ઘણી ચોખવટ થઈ જશે. મારે ખાતર નહિ તેમ તમારે ખાતર નહિ પણ ખીજને ખાતરજ મેં આ માગણી કરી છે. હું બહુ વાર તમને નહિ રોકું.”

તેણીએ ડોકું મગરૂબીથી ઊંચું કર્યું. અને ચાલી જવા જતી હતી પણ જેસ્પરે લાંબો હાથ કરી ગુલાબના છોડ સાથે રમત કરતો હોય એવો દેખાવ કર્યો પણ ખરેખર તો તેણે ગ્લેનને જતી અટકાવી. પછી જેસ્પર બોલ્યો “મેરીક પેલે છેડે થાંભલાને એથે બેઠો છે. એક મીનીટ મારી સાથે વાત કરવાની મહેરબાની કરો. મીસ વેલેન્ડ, મને સાંભળવોજ પડશે. તમારાં માની પણ ઇચ્છા છે.”

ગ્લેન તેથી વધારે અચકાયા શિવાય એક બેઠક તરફ ગઈ ને બોલી “આવો, મારી માની ઇચ્છાને હું માન આપીશ.” તેઓ

એક બાંક ઉપર ડુબેલા પછી ગ્લેને મીઠાસમાં જ કહ્યું “જે કહેવું હોય તે ટુંકામાં જ પતાવજે. મારે ઘરમાં જવું છે.”

“બહુ સાફ.” જેસ્પરે ગંભીરતાથી કહ્યું “પણ હું શરૂ કેરું તે પહેલાં તમારી ચીજ હું તમને પાછી આપું છું.” એમ કહી તેણે તેણીના ખોળામાં રેશમી રૂમાલથી વીંટાળેલી કોઈ ચીજ મૂકી. તેણીએ ભવાં ચઢાવી, ચોઠ કરડી તે ચીજની સહામું જોયું અને રૂમાલનો એક છેડો ઉંચક્યો. તરતજ તે એટલા, જોડાથી ચમકી કે જેસ્પરે તત્પરતા વાપરી ના હોત તો તે ચીજ જમીન ઉપરજ પડી જાત. ગ્લેન ફીક્ષી પડેલી હતી પણ તેણે ટટાર ઉભાં રહી જેસ્પર સહામું તાકીને જોયું ત્યારે તેની આંખમાંથી જાણે અગ્નિ વરસતો હતો.

“આટલી હિમ્મત !” તેણીએ ઢાંતપીસી કહ્યું ને પોતાનો ગુસ્સો દૃષ્ટિદ્વારાજ જેસ્પરને જણાવ્યો.

“આહ !” જેસ્પર તેણીના ગુસ્સાથી ઠરી જતો એટલુંજ ઉચ્ચારી શક્યો. પછી હિમ્મત લાવી, પેલી ચીજ ફરી આગળ ધરતાં બોલ્યો “એ તમારી છે; અને તમારે જાણવું જોઈએ કે હવે એ તમારી પાસેજ રહેવી જોઈએ.” પણ ગ્લેને તેનો હાથ ફરી પાછો તરછોડી નાંખ્યો.

“મીસ વેલેન્ડ, તમે કેટલી ભૂલ કરો છો તે જોઈ—”

તેણીએ તરતજ આજ્ઞાસુચક શબ્દોથી તેને બોલતો અટકાવ્યો. “બસ કરો ! એ ચીજ મને આપવાની ફરીથી હિમ્મત કરશો નહિ. એ સત્યાનાશનું હથીયાર મને આપવાની તમે શા હક્કથી હિમ્મત કરો છો ? કયા હક્કથી મને તમે અપમાન કરો છો ?”

“પણ તમને નુકશાન કરે એવી જગ્યાએ એ રહેવી ના જોઈએ. અને કોઈ જાણતું નથી કે—”

“અસ કરો. હું જાણું છું ને તમે પણ જાણો છો. તેનાથી નુકશાન થવાનું હોય તો ભલે થાય. પણ હું તેને ફરીથી હાથ લગાડીશ નહિ. અને સાંભળો. તમે અહિં શું કામ આવ્યા છો તે હું જાણું છું. હું એ પણ જાણું છું કે મારી પાછળ તમે ભમો છો જાસુસી કરો છો અને મને કંગાળ બનાવો છો. પણ મારે તમને કહેવું જોઈએ કે તમે મારી પાસેથી કંઈ પણ જાણી શકશો નહિ. હું તમારાથી ખુદીતી નથી. તેમ હું તમને છેવટ જણાવી દઉં છું કે મારી મા અગર પિતાજીની રૂબરૂ શિવાય મને કોઈ વખતે પણ તમારે મળવું નહિ. મારા માતૃપિતાની તમારા ઉપર શ્રદ્ધા છે તો તેમની ખાતર—તેમની રૂબરૂમાં હું તમારી હાજરી ખમી લઈશ. અને હવે રસ્તો પકડો; તમારી ઇચ્છા હોય તો મને ખૂની ધારો અને તેની સાબીતિ મળે એટલે પિતાજી અને યુજન મેરીકની પાસે તે લઈ જાને ને બદલો માગજો.”

આટલું બુદ્ધિસાથી બોલી તે ફરીને ચાલી જતી હતી પણ હવે જેરપરે તેને હુકમ કરી અટકાવી. “અસ. હવે તમારે મને સાંભળવો જોઈશે. તમે ખરાં છો. ડોરીસના મરણનું કારણ શોધી કહાડવાજ હું અહિં આવ્યો છું. તે મરણના સંબંધમાં તમે કંઈ પણ જાણો છો એમ હું ખાત્રીથી માનું છું. મારી શોધ છેવટે ક્યાં અટકશે તે તો પરમેશ્વરને ખબર પણ અત્યારે મેં જો જાણ્યું છે તે ઉપરથી કામ કરવાની મને હિમ્મત મળી છે ને મારો છેલ્લો સંદેહ દૂર થયો છે. હવે હું તમારી જોડેનના મરણના કારણ માટે કંઈ પણ જાણીક વગર શોધ ચલાવીશ અને જ્યારે પણ ભેદ ઉઠેલીશ ત્યારે પ્રથમ હું તમારી પાસે આવીશ અને તમારા મોંઘાથી પ્રથમ ગુન્હેગારનો અને પછી મારો ઇન્સાફ કરાવીશ.” આટલું બોલી તેણે જોડેનની આંખ સ્હામું તિવ્ર દૃષ્ટિથી જોયું; પછી નીચા નીમીને તેની પાછળ થઈને જતો રહ્યો. બહાર

ફરીને મનને શાન્ત કરીને એક કલાક પછી પાછો ફર્યો તે વખતે બાગમાંજ વેલેન્ડ તેને મળ્યો. “કેન-તું પાછો આવ્યો તેથી હું ખુશી છું. હું કંટાળ્યો હોઉં છું ત્યારે હું એકલો રહી શકતો નથી.”

જેસ્પર એકદમ ઉભો રહ્યો “કંઈ નવિન બનાવ બન્યો છે કેન્ટન?”

“હા-ગ્લેન પાછી માંદી થઇ છે.”

“માંદી? કેવી રીતે?”

“તે બહાર હતી અને અંદર આવી કે તેને ચક્કર આવ્યાં ને તે પડી ગઇ.”

“બેશુદ્ધ થઇ!”

“ના-ના. એમ નહિ. ગ્લેન બેશુદ્ધ થતી નથી. પણ તે તદ્દન નાંખાઇ ગઇ છે. પહેલાં તો ડૉક્ટરને બોલાવવાની પણ તેણે ના કહી પણ પછીથી મેં તેને મનાવી.”

“અને તે—”

“આવ્યા નથી. હું તેનીજ રાહ જોતો ઉભો હતો.”

જેસ્પર દીલગીર થયો. દાંત પીસ્યા પણ કંઈ જણાવા દીધું નહિ; અને ડૉક્ટર આવ્યા ત્યાં સુધી તે બે જણાએ મુંગા મુંગા ફર્યાં કર્યું. ડૉક્ટર આવીને અંદર ગયા ને તેમને બહાર આવતાં લગભગ એક કલાક થયો. તે બહાર આવ્યો કે કેન્ટને પૂછ્યું:

“એને કેમ છે?”

“સારું છે. નબળાઈને લીધેજ એમ થયું હતું. તેને આરામની જરૂર છે. હમણાં એને ઉશ્કેરવી જઇએ નહિ. મેં

હવા આપી છે તેની અસર શું થાય છે તે જોઈશ. તેટલા માટે હું અહિંજ નાસ્તો લઈશ.”

“અરે !” કેપ્ટને કહ્યું “નાસ્તાનો તો વખતજ થયો છે. તે તો હું વીસરી ગયો.” તેઓ અંદર જતા હતા ને મીસીસ વેલેન્ડે સામેથી આવી ગ્લેનની તબીએત સારી હોવાના સમાચાર કહ્યા.

પ્રકરણ વીશમું.

ખોવાયેલી કુંચી.

નાસ્તા પછી, કેપ્ટન ચોક ઉપર ઘરના છાંયામાં એક આ રામ ખુરશી ઉપર સહેજ નિદ્રા લેવા પડ્યો. તે તકનો લાલ લઈ મીસીસ વેલેન્ડ અને જેસપર આઘે એક બાંક ઉપર જઈ બેઠાં અને કંઈક ગુપ્ત વાતચિત ચલાવી. કેપ્ટને થોડી વારે આખસ મરડયું એટલે મીસીસ વેલેન્ડ તેની પાસે આવીને બેઠી અને જેસપર એકલો બાંક ઉપર બેસી રહ્યો. થોડીવારે ત્યાં જેની અચાનક આવી પણ જેસપરને એકલો જોઈ બહીલી પડી. “ઓહ ! મેં જાણ્યું મીસીસ વેલેન્ડ અહિં છે.”

“મીસીસ વેલેન્ડ ! તે તો પણે ચોકમાં છે.” જેસપરે કહ્યું અને જેની ગઈ એટલે ટીકા કરી “છોકરી લુચ્ચી જણાય છે. તેની પણ તપાસ રાખવી પડશે.”

થોડીવારે તે બેઠીને કેપ્ટન પાસે ગયો તો ત્યાં મીસીસ વેલેન્ડ નહોતી. અડધો એક કલાક જેસપર બેઠો હશે એટલામાં મીસીસ વેલેન્ડ પાછી ફરીને કેપ્ટનને ઉદ્દેશીને કહ્યું “મેં ઉપરના ચોરડા-

ઓની કુંચીઓ ફોણ બાણે ક્યાં મૂકી દીધી છે.” એમ કહી જેરપર સ્હામી દષ્ટિ ફેરવી; જેરપર સમજ્યો. કેપ્ટને ન્યુસ પેપરમાંથી ડોકીયું બહાર કહાડી પૂછ્યું “તમારે હમણાં જરૂર છે?”

“મારે નથી જરૂર. જેનીને લાગ્યું કે ડારીસના ઓરડા-ઓને વાળીને સાફ રાખે તેથી એ કુંચી માગતી હતી; પણ જડતી નથી.”

“ઓહ!” એમ કહી કેપ્ટને પાછું ન્યુસપેપર વાંચવાનું શરૂ કર્યું. તે જેરપર અને મીસીસ વેલેન્ડને સારી રીતે પિછાનતો હતો તેથી વધારે ખાણખોસ કરી નહિ. થોડીવાર વાંચવાનો ઢાંગ કરીને ઉઠ્યો ને કંઈક વિચાર કરતો કરતો ઘરમાં ગયો. મીસીસ વેલેન્ડ અને જેરપરે એક બીજા સ્હામું ભેળ્યું.

“એ સમજી ગયા છે.” મીસીસ વેલેન્ડે જણાવ્યું.

“અલખત.”

જેરપરે પાસે આવીને ધીમેથી મીસીસ વેલેન્ડને પૂછ્યું “મને કહો. પેલી છોકરીએ તમને પ્રથમ શું કહ્યું.”

“જેની? તે મને ઓરડામાં મળી અને કહ્યું કે તેને બીજું કાંઈ કામ નથી એટલે એ ડારીસના ઓરડા ચોખ્ખા કરશે. મેં સ્હેજ આના કાની કરી એટલે તેણે કહ્યું કે અત્યારે તે નવરી છે તેથી અત્યારે જ એ કામ કરશે તો બીજે દિવસે તેને નવા ઝબ્બાને કોર ચડાવવાનો વખત મળશે. તેથી પછી મેં કુંચી એક બે જગ્યાએ શોધવાનો ઢાંગ કર્યો.”

“એ તમારી સાથે તમારા ઓરડામાં આવી હતી?”

“હા—તે વખતે મને એનું ધ્યાન રહ્યું નહિ. પણ તે આવી હતી.”

“ઠીક. પછી શું થયું?”

“મેં તેને કહ્યું કે કુંચી જડતી નથી. ને જડશે ત્યારે આપીશ.”

“તે કંઈ નિરાશ થયેલી જણાઈ?”

“હા તેણે જરા મ્હોં કટાણું કયું હતું. તેણે કહ્યું કે એ શોધી કહાડશે પણ મેં તેને એમ કરવાની ના કહી.”

જેરપરે સંતોષ દર્શાવ્યો. પછી એકદમ ઘડીયાળ તરફ જોઈ પૂછ્યું “માળીયાને તાળું છે?”

“હા.”

“ખાસ કરીને પેટીઆના ચોરડાનું હું પૂછું છું.”

“તેને પણ તાળું છે.”

“મારે ત્યાં હમણાં જ જવું છે. તે બની શકશે?”

મીસીસ વેલેન્ડની અચરતી તેના ચહેરા ઉપર દેખાઈ આવતી હતી. તે કંઈ પૂછવા જતી હતી પણ મુગી રહી અને ઓડીવાર વિચાર કરી બોલી “મારા શીવવાના ચોરડામાં છે.”

“મારે તો જેનીને અડધો પોણો કલાક દૂર રાખવી છે.”

“ઠીક છે. જેનીને હું કુંચી શોધવા બાગમાં મોકલીશ. ચુલન તેના ચોરડામાં છે પણ ત્યાંથી માળીયાનો દાદર દેખાતો નથી. તેમ કંઈ સંલગાય એમ પણ નથી. હું નીચે ચોરડામાં ઉભી રહીશ ને જરૂર પડશે તો તને ચેતાવીશ.”

“ઉત્તમ. જલદી કરો. દિવસ છતાં માળીયા ઉપર મારે જવું છે.”

“મારે ક્ષેત્રને પહેલાં જોવી જોઈએ.” એમ કહીને તે અંદર ગઈ.

મકરણ એકવીરામું.

“રસ્તા ઉપર છું.”

જેરપર ત્યાંજ બેસી રહ્યો હતો. મીસીસ વેલેન્ડ તરતજ પાછી આવી.

“જેનને સાફ છે અને હું કુંચી લઇ આવી છું.”

“સાફ ત્યારે—” એમ કહી તે ઉઠવા જતો હતો. તેને મીસીસ વેલેન્ડે અટકાવ્યો.

“એક મીનીટ સમુર” એમ કહી તેણે એક બટન દાખી જેનીને બોલાવી. જેની તરતજ બરફનું પાણી લઇને આવી ને ટેબલ ઉપર મૂક્યું. મીસીસ વેલેન્ડે કહ્યું “જેની તું જરા બ ને બાગમાં બધે ફરીને જો. કંઈ કુંચી પડી હોય તો જોઈ આવ. જરા ધીરજથી ધ્યાન રાખીને જો જે.”

“હમણાંજ જાઉં તો?” જેની એ પૂછ્યું.

“હા હમણાંજ જા અને બરોબર તપાસ જે. જરા વખત લાગે તો કંઈ નહિ.”

“સાફ જી.” એમ કહીને તે ગઈ તે વખતે તેની આંખમાં હરખનો ચળકાટ જણાતો હતો.

“હવે રસ્તા સાફ છે?” જેરપરે પૂછ્યું.

“હું ધાફ છું તેમ છે. હું હમણાં ઉપર જાઉં છું. તું કોડે દૂર મારી પાછળ આવજે. ને કોઈને દેખે તો વારી મરજી મુજબ વર્તજે. હું જેનના બારણા આગળ ઉભી રહીશ.”

“હું મારા ઓરડામાં ચાલ્યો જઇશ. પણ કોઈ વચમાં આવી ચડશે એવો સંભવ છે ખરો?”

“યુજન તેના ઓરડામાં છે”

અન્ને ઉપર ગયાં ને ધારેલે ઠેકાણે પહોંચ્યાં ત્યાં સુધી કોઈ વચમાં મળ્યું નહિ. એક ઉઘાડા બારણા આગળ મીસીસ વેલેન્ડ ઉભી રહીને બોલી “તું ઘરમાં બાળીતો છે એ ઠીક છે. તું તારે બા. હું અહિં પગથીયાં ઉપર બેસીશ. અને કોઈ આવી ચડશે તો હું અહિંથી ફાવશે તેમ જતી રહીશ.”

જેરપર ઉતાવળથી એક નાના ઓરડામાં ગયો અને છેવટે એક સીડી ચડ્યો. સીડીને મથાળે બે બારણાં હતાં તેમાંથી ડાબી બાજુનું બારણું તેણે ઉઘાડ્યું અને અંદર ગયો. સઘળું વ્યવસ્થાસર હતું. ફક્ત બધી જગ્યાએ દશ દિવસની ધુળ ચડેલી જણાતી હતી. તેમ કોઈ પગલાં જણાતાં નહોતાં. પછી પોતાનાં પગલાં ન જણાય તે માટે ખુણાંમાં પડેલી એક સાવરણી લઈ બધી ધુળ બાળી નાંખી; અને ટૂંકો ઉપરથી પણ બધી ધુળ ઝાટકી નાંખી બધું સાફ કર્યું. પછી તરતજ એક મોટી ટૂંક—જે ડોરીસના ઓરડામાં બે ટૂંકો હતી તેના જેવીજ હતી—તેની તરફ ગયો. તેના ઢાંકણાને બાજુમાં, ટૂંકનો નંબર બતાવનારી એક ચોરસ પતરાની પટ્ટી ચોટેલી હતી અને તે ઉપર બેનો આંકડો હતો. જેરપરે આ પટ્ટી તરફ પ્રથમ કરડાકીથી જોયું પછી તરતજ ગજવામાંથી એક ચપ્પુ કહાડ્યું. ખરેખર તો તે ચપ્પુ સાથે બીજાં પણ બાર હથીયાર હતાં. તે કહાડીને તે ટૂંક આગળ ગુંઠણીયે બેસીને કામ કરવા લાગ્યો. થોડી વખતે ઉઠ્યો ત્યારે તેના હાથમાં એક ચોરસ પતરાંની પટ્ટી હતી જે તેણે ગજવામાં મૂકી. પછી તેણે બાંકા બળી ટૂંકની કળ તપાસી. પછી તરતજ તે નીચે ઉતરી ગયો.

“બધું શાન્ત છે ને?” મીસીસ વેલેન્ડને તેણે પૂછ્યું.

“શાન્ત.” તેણીએ જવાબ આપ્યો ને ચાલવા માંડ્યું.

“જશ હિભાં રહો. તમે પેલી કુંચીઓ મને રાતરે ખાણું પહેલાં આપી શકશો? અને ખાણુ ઉપર દશ મીનીટ માટે આવવા મને પરવાનગી આપશો?”

“અન્નેના જવાબો હા.”

“ત્યારે ચાલો. હું પાછળ આવું છું. હમણાંજ કુંચી લઇ આવો. હું બહાર ચોકમાં બેઠો હોઈશ.”

દશ મીનીટ પછી તે ગજવામાં કુંચીઓ નાંખીને બહાર જવા નીકળ્યો. રસ્તામાંજ તેને કેપ્ટન મળ્યો. તેણે પૂછ્યું “કેમ અત્યારે બહાર? તારી ટેવ તને ખબર નથી? ખાણુનો વખત ચવા આવ્યો છે.”

“હું જલદીજ પાછો આવીશ.” એમ કહીને જેડપર આગળ ચાલ્યો. અડધા કલાક પછી કેપ્ટન ખાણુ ઉપર જવા માટે તૈયારી કરવા ઘરમાં ગયો. અને તરતજ જેડપર ખીજે રસ્તે પાછો ફરી ઘરમાં પેઠો; ઉપર જઈ પોતાના ઓરડામાં ખાણુ આગળ ઉભો રહ્યો અને ઉપરથી જ્યારે બધાં--એન અને મેરીક સુદ્ધાં--નીચે ખાણું ઉપર ગયાં ત્યારે તે બહાર નીકળ્યો અને ડોરીસનો ઓરડો ઉઘાડી અંદર પેઠો. તે સીધો કપડાં પહેરવાના ઓરડામાં બે ટ્રંકો બંધ પહેલી હતી ત્યાંજ ગયો. પહેલી વખતે ટ્રંકની નીચેથી તેણે કુંચી લીધી હતી તે ટ્રંકને લગાડી બેઠું પણ વ્યર્થ. તે કળ નવીજ તરેહની જણાતી હતી. પછી તેજ કુંચી તેણે ખીજી ટ્રંકને લગાડી તો તે ટ્રંક તરતજ ઉઘડી ગઈ. અંદર કપડાં સુવ્યવસ્થિત ગોઠવેલાં હતાં અને ઉપરજ એક કાગળની કાપલી ઉપર કપડાંની યાદી લખેલી પડી હતી. થોડા વિચાર પછી તેણે તે ટ્રંકને ખોલવાનો વિચાર છોડી દીધો અને પાછી બંધ કરી દીધી. પછી પેલી ટ્રંકનો એક ખુણો ખસેડ્યો તો બાજુમાં ઢાંકણુ ઉપર

ટાંકનો નંબર બતાવનાર ચોરસ પતરાંની પટ્ટી ચોટેલી હતી અને તેના ઉપર એકનો આંકડો હતો. તરતજ ગજવામાંથી હાથીયાર કહાડી નેરપર તે એક નંબરવાળી પટ્ટી ઉખેડી લીધી અને તેની જગ્યાએ માળીયાની ટૂંક ઉપરથી ઉખેડેલી બે નંબરની પટ્ટી ચોડી દીધી. અને ટૂંક પાછી તેની જગ્યાએ ગોઠવી દીધી. પછી બહાર નીકળી ચોરડો બંધ કર્યો. “અરેઅર” તે પોતાના ચોરડામાં જઈ ખાણું વારતે તૈયારી કરતો બોલ્યો “અરેઅર હું રસ્તા ઉપર ચડ્યો છું.”

પ્રકરણ આવીશમું.

જેનીના પ્રયત્ન.

કેનેથ નેરપર તે દિવસે જરા વહેલો પોતાના ચોરડામાં ગયો પણ જવાં પહેલાં તેણે મીસીસ વેલેન્ડ સ્થાયે થોડી વાતચિત કરી લીધી હતી.

“આત્યારે જેની ક્યાં છે તે તમે જાણો છો?” તેણે મીસીસ વેલેન્ડને પૂછ્યું. મીસીસ વેલેન્ડે ઘડીયાળ સ્ક્રામું નજર કરી કહ્યું “આત્યારે જેની રસોડામાં હોવી જોઈએ. ત્યાં સાકસુક કરતી હશે.”

“તે આત્યારે કોઈ વખતે ઉપર જાય છે?”

“કોઈએ બોલાવી હોય તો જાય. બાકી મારો હુકમ છે કે ખાણું પછી તેણે હમેશાં નીચેજ રહેવું.”

“ઉપકાર. હવે પેલી માળીયાની ટુંચી—”

“ઓરડાના ખારણા આગળની જાજમના ડાબા ખુણા નીચે છે. હું જાણતી હતી કે—”

“હું ખીજવાર માળીયામાં જવાનો છું.”

“હા.” એમ કહી મીસીસ વેલેન્ડે કંઈક મન્ટેજરીથી જેસ્પર સ્કામું જોયું.

“મીસીસ વેલેન્ડે, હજાર સ્ત્રીઓમાં તમારા જેવી લાગ્યેજ મળી આવશે. મારી છાની હિલચાલથી તમને કેટલી જાણસા થતી હશે તે હું જાણું છું. પણ હજી મારું કામ પૂરું થયું નથી. હજી હું છુટા છુટા કટકા એકઠા કરું છું. એટલે તે ખુદ પાડી શકતો નથી.”

“નહિ” મીસીસ વેલેન્ડે કહ્યું “મને તારામાં પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. વખત થયા પહેલાં હું કંઈ જાણવાની મજા રાખતી નથી. તું તારી મરજી માફક કામ કર્યો જા.”

“ઉપકાર. મીસીસ વેલેન્ડે. મીસ વેલેન્ડેને કેમ છે?”

“તે તદ્દન સારી દીસે છે. ફક્ત એકાન્ત શોધે છે.”

“અને તે ખરેખર સારી છે એમ તમને ખાત્રી છે?”

“તેની માંદગી તારી સાથેની વાતચિતનુંજ પરિણામ મને તો લાગે છે. તેનો આઘાત તેને કેટલો લાગ્યો હશે તે તો તનેજ ખબર હશે.”

“મીસીસ વેલેન્ડે હું તમને ખાત્રી આપું છું કે, મીસ વેલેન્ડેને આઘાત લાગશે એવો મને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ નહોતો. મારી વાતચિતથી અજબ રીતે તેના મન ઉપર ઉંધીજ અસર થઈ છે. પણ મારું જનશે ત્યાં સુધી હવેથી તેને કંઈ પણ ઇજા કે ઉદ્વેગ થાય તેવું કરીશ નહિ. અને છેવટે ખતાવી આપીશ કે હું તેનો શત્રુ નહિ પણ મિત્ર પહેલાંથી હતો અને હજી પણ છું.”

“હું તારું કહેવું માનું છું, જેરપર.”

કેનેચે ઉપકાર માન્યો અને ઉપર ગયો. ચોરડામાં જતાં પહેલાં તેણે ખાત્રી કરી લીધી કે ચોરડાની બહારની બધી ચાલીઓ અને પરસાળમાં કોઈ નહોતું. પછી તેણે બેફીકરાઈથી પોતાનું બારણું ઉઘાડ્યું. અંદર ગયો ને તરતજ પાછો બહાર નીકળ્યો. તેણે અવાજ ન થાય એવાં સપાટ પહેરી લીધાં હતાં. નીચેથી ઉપર કોઈ આવતું નથી તેની ખાત્રી કરવા દાદર ઉપરથી નીચે ડોકીયું કરી તે મેરીકના બારણા આગળ ગયો ને વાંકા વળી કળમાંથી અંદર જોયું; પછી કાન માંડીને સાંભળ્યું અને તેથી તેને સંતોષ થયેલો જણાયો. પછી તે બારણાની સ્લામે રવેશમાં જવાનો એક ગોખ હતો જ્યાં હમેશાં એક બે આરામ ખુરશીઓ, એક ટેબલ અને બેસવાના નીચા બાજઠો મૂકી રાખવામાં આવતા હતા ત્યાં ગયો, તે ગોખ આગળ પડદો હતો તે જરા ખુલ્લો કર્યો, આરામ ખુરશી મેરીકના બારણા સ્લામેજ લાવીને મૂકી અને તેની પાસે ને પડદાની પાછળ એક નીચો બાજઠ એવી રીતે ગોઠવ્યો કે બાજઠ ઉપર કોઈ બેઠું હોય, તો મેરીકના ચોરડા આગળ શું થાય છે તે તેનાથી જોઈ શકાય અને સાંભળી શકાય પણ તેને કોઈ જોઈ શકે નહિ. આ ગોઠવણ બરાબર કર્યા પછી તે પાછો પોતાના ચોરડામાં ગયો ને બારણું ઉઘાડુંજ રાખ્યું. આરામ ખુરશી બારણાની સ્લામે એવી રીતે ગોઠવી કે તેના ઉપર બેઠાં બેઠાં, બહાર કોણ આવ જા કરે છે તે માલૂમ પડી આવે. આ બધી તૈયારી કરી તે આરામ ખુરશી ઉપર હાથમાં ચોપાનીયું લઈ વાંચતો હોય એવો દેખાવ કરતો બેઠો. થોડીવારે ડૉક્ટર રૉથ અને કેપ્ટન તેના બારણા આગળથી પસાર થયા. થોડે આગળ ગયા પછી ડૉક્ટર પાછો આવ્યો ને જેરપરના ચોરડામાં દાખલ થયો. “હું આવું કે? કંઈ હરકત તો નથી કરતો?”

“ નહિજ. ઉલટ તમારીજ હું રાહ જોઉં છું.”

“ ખારણું બંધ કરે ? ”

“ હા.”

“ વાત એમ છે કે—તારૂં ખારણું અર્ધ ખુલું જોયું એટલે મેં ધાર્યુંજ કે તું મને મળવા ઇચ્છતો હશે અને મીસ ઝેનના સમાચાર જાણવા માગતો હશે.”

“ તેમજ છે. એસો રૉથ. તેને કેમ છે ? ”

“ એને કંઈ મજબુત ફટકો લાગેલો જણાય છે. તે આવી રીતે નંખાઈ જાય એવી નથી. મજબુત મનની છે.”

“ પણ હવે એ સારી છે ને ? ”

“ હા-હા. તે સારી થવાનેજ ફાંફાં મારે છે. ને બીજું એ છે કે માંદગીનું ખરૂં કારણ બધાથી છુપાવવા માગે છે.”

“ શું ? ”

“ હા. તેણે મને આજે શું કહ્યું તે તને ખબર છે ? ”

કેનેથે રોકું ધુણાવ્યું.

“ એ નીચે ખાણા ઉપર આવી હતી, એ જાણીનેજ મને અચંબો થયો. ને મેં તેને ફરીથી એવું જોખમ નહિ ખેડવા કહ્યું. ત્યારે તેણે કહ્યું “ ડૉક્ટર, મારાં માતાપિતા શિવાય બીજું કોઈ મારી માંદગીનું કારણ પૂછે તો તેને એમ કહેશો કે ક્ષયરોગની શરૂઆતનો મને તાવ લાગુ પડ્યો છે. અથવા ગમે તે કહેજે પણ ખરૂં કારણ તો જણાવશોજ નહિ.”

“ તમે એની ઇચ્છાને ઠીક માન આપતા જણાવો ! ”
જેરપરે કરડાકીથી કહ્યું.

“મેં તને ખરી હકીકત કહી તેનું કારણ એજ કે એનની બાબતની ખરી હકીકત તારે જાણવી જોઈએ એમ મને લાગે છે. તેના મગજ ઉપર અતિ ઘણો ભાર છે. તે ન હોય તો તેના શરીરમાં કંઈ પણ રોગ નથી.”

ડૉક્ટર ઉભોજ રહ્યો હતો. તેણે જવાની તૈયારી કરી એટલે જેડપર ઉઠ્યો ને હસમુખો થઈ બોલ્યો “ડૉક્ટર, તમે મારા મિત્ર છો તે જાણું છું. મારા કરડાકીના બોલવા તરફ તમે ધ્યાન નહિ આપશો. હું કંટાળી ગયો છું તેનુંજ એ પરિણામ છે.”

“હું મદદ કરી શકું એમ છે?”

“હમણાં નહિ. પાછળથી.”

ડૉક્ટરે જેડપર સ્હામું અર્થસુચક રીતે જોતાં કહ્યું “કેનેથ, હજી તું એનને બચાવવા મથે છે?”

“હજી હું તેને નિર્દોષ સાબિત કરવા મથું છું.”

રૉથ સ્હેજ પાસે આવ્યો. “એમ ધાર, કેન,—તકરારની ખાતર ધાર—કે તેને તદ્દન નિર્દોષ સાબિત કરી શકાય એમ નથી એવી તારી ખાત્રી થાય તો પછી?”

જેડપર થોડીવાર શાન્ત રહ્યો ને પછી મગરૂખીથી બોલ્યો “હું ફરીથી એ બાબત ચર્ચવા માગતો નથી, ડૉક્ટર; અને તમારી સાથે તકરાર કરવા પણ ઇચ્છતો નથી. પણ તમે પુછો છો ત્યારે જણાવું છું કે એન વેલેન્ડ—ખરી હોય કે ખોટી હોય—નિર્દોષ હોય કે દુષિત હોય પણ તેને ખાતરજ હું આ કામ કરું છું અને તેની નિર્દોષતા સિદ્ધ થશે નહિ ત્યાં સુધી હું જંપવાનો નથી.” ડૉક્ટર રૉથ જતો રહ્યો. કેનેથ લાંબો વખત સુધી ખુરશી ઉપર બેસી રહ્યો પણ કોઈ આવતું જતું જણાયું નહિ. એટલે લાચારીથી છેક મોડી રાતે તે ઉઠી ગયો. બીજી સ્થવારે તે વેળાસર ઉઠ્યો.

ધીમે પગલે જઈને લેણે મેરીકના ખારણાની કળમાંથી અંદર જાયું; પછીથી કાન માંડી સાંભળ્યું અને મેરીક અંદર ઘોરતો હતો એમ સ્પષ્ટ જણાયું. તેથી સંતોષ પામીને આગલી રાતે ગોખમાં તેણે મેઠક ગોઠવી હતી ત્યાં ગયો. તેણે ગોઠવ્યું હતું તેવુંજ બધું હતું તે જોઈને તે આગળ ઓરડામાં ગયો ને માળીયાની કુંચી શોધી કહાડી ઉપર ચડી ગયો. માળીયામાં જઈને સીધો તે ટૂંક તરફ ગયો. અને ટૂંક ઉપર નંખરની પટ્ટીની જગ્યાએ, નીચેના ઓરડામાંની ટૂંક ઉપરથી ઉખેડેલી એક નંખરની પટ્ટી થોડી દીધી ને તરતજ પાછો પોતાના ઓરડામાં આવ્યો, કપડાં પહેરી લીધાં અને ખારી આગળ ઉભો રહ્યો. ખારીના પડદા તેણે એવી રીતે ગોઠવ્યા હતા કે બહારનો માણસ તેને જોઈ શકે નહિ છતાં પોતે બહાર બાગમાં હરફર કરતાં માણસને જોઈ શકે. થોડીવારે, તેની પાસેના ઓરડાની ખારી ઉઘડી હોય એવો અવાજ તેને સંભળાયો અને સીંગારેટની વાસ આવી. તેથી તે મલકાયો. થોડીવારે નીચે રસોડાના લાગમાંથી જેની, હાથમાં સાવરણી લઈ બહાર આવી ને ખારીની સહામેના લાગમાં આવી ઉભી અને વાંકી વળી ઘાસ ઉપરથી કંઈ લેતી હોય એમ જણાઈ; પછી તેણે—જેનીએ—આસપાસ ફરીને જાયું અને બદનના ગજવામાં કંઈ મૂક્યું. જેસપરે જેનીની આ હિલચાલ બરોબર તપાસી. જેની અંદર ચાલી ગઈ કે તરતજ જેસપરે ઓરડામાંથી બહાર નીકળ્યો ને મેરીકના ઓરડાની સામે ગોઠવી મૂકેલી છૂપી મેઠક ઉપર જઈ બેઠો. આ વખત તેને વધારે-વાર ખોટી થયું પડ્યું નહિ. તેણે પડદામાં ચીરો પાડ્યો હતો તેમાંથી લેણે જાયું કે જેની હાથમાં ટુવાલ લઈને મેરીકના ખારણા આગળ ઘણીજ ધીમેથી આવી. આસપાસ જોઈને ધીમેથી ખારણા ઉપર ટકોરા કર્યા. તે એટલા ધીમા હતા કે કુતરાની ઉંઘવાળો માણસ પણ તેથી જાગી શકે નહિ. છતાં મેરીકના ઓરડામાં તે

સંભળાયા હોય એમ જણાયું અને તેનું બારણું ધીમેથી, કાળજી-પૂર્વક કંઈ પણ અવાજ ઠર્યા વગર ઉઘડ્યું.

“તેલ પુરેલું લાગે છે” જેસ્પરે મનમાં ટીકા કરી.

મેરીક બારણામાં ઉભો હતો ને તેના ચહેરા ઉપર કાંઈક આશાનાં ચિન્હો જણાતા હતાં.

“આ તમારો દુવાલ મી. મેરીક” જેની બોલી પણ દુવાલ મેરીક આગળ ધરતાં તે આસપાસ નજર કરતી હતી.

“ઉપકાર—જેની” એમ કહીને મેરીકે સંભાળથી તે દુવાલ લઈ લીધો.

“અને” જેનીએ ધીમેથી કહ્યું “મી. મેરીક. મને કુંચી મળી શકી નથી. મીસીસ વેલેન્ડે તેને કંઈક આડી મૂકી દીધી લાગે છે. અમે બન્નેએ તે શોધી. હું ફરીથી તપાસ કરું?”

મેરીકે અંદર જતાં જવાબ આપ્યો “હમણાં નહિ, જેની વળી બીજીવાર. હું તને કહીશ” બારણું બંધ થયું ને જેની આંત્રી ગઈ.

*

*

*

“મીસીસ વેલેન્ડે” જેસ્પરે તે સવારે નાસ્તા ઉપર મોડાં આવીને કહ્યું “મારે જો અહિં હજી વધારે રહેવાનું થશે તો ઘેરથી એકાદ નાની ટ્રંક લઈ આવવી પડશે.” મીસીસ વેલેન્ડે ઉંચું જાયું અને અર્થસૂચક રીતે હસીને કહ્યું “ખુશીથી લઈ આવજે, કેનેથ. તારા ચોરડામાં જગ્યા નહિ હોય તો માળીયામાં ટ્રંકના ચોરડામાં તેને મૂકીશું.”

પ્રકરણ ત્રેવીશમું.

“હું હવે જૂલ કરવા માગતો નથી.”

જેસ્પર, બપોરના નાસ્તા પછી મેરીકના ઓરડામાં આવ્યો ને મેરીકને પૂછ્યું:

“મેરીક, તારી પાસે કંઈ કુંચીઓ છે? મારી ટ્રંકની કુંચી મેં કોણ જાણે ક્યાં મૂકી દીધી છે. અને ગામમાં સવારમાં જઈને ધક્કો ખાધેલો નકામો જાય છે. ઓહ! ઉંઘતો હતો કે શું? મેં કંઈ હરકત તો નથી કરી?”

“નહિ. ઉંઘવાનો યત્ન કરતો હતો ખરો. અંદર આવ. હું જાઉં.” એમ કહી મેરીકે બારણું ઉઘાડ્યું ને જેસ્પર બેઠરકારીથી અંદર ગયો. “મારી કુંચીનું કોણ જાણે શું થયું. કડી નથી રાખતો તેનીજ મને શિક્ષા થઈ છે. સીમ્સનું તાળું છે.”

“કડીઓ રાખવાથી કુંચી નથી ખોવાની એમ હું કહી શકતો નથી. આ કેટલીક કુંચીઓ છે, જેસ્પર. જુની અને જુદી જુદી જાતની છે. ખરી વાત એમ છે જેસ્પર, કે હું છેલ્લો શહેરમાં ગયો ત્યાં મારી જરૂરની કુંચીઓ ખોવાઈ ગઈ છે.” એમ કહી મેરીકે એક મુઠી ભરીને કુંચીઓ જેસ્પરની પાસે ટેબલ ઉપર મૂકી.

“હું પાછો ફરતો હતો ત્યારે ટ્રેનમાં મેં ઝંગ ઉઘાડી ત્યારેજ એ કુંચી ગુમ થયેલી જણાઈ. આમાંથી કોઈ લાગે એમ હોય તો લઈ જા.”

જેસ્પરે તે કુંચીઓ લઈને ગજવામાં મૂકી “ઉપકાર માનું છું. એ ટ્રંકમાં મારાં ધોયલાં કપડાંનો સૂટ છે. આ વખતે જાણે એમ થાય છે કે દરરોજ નીકળતાં નવા તાળાંઓ અને કુંચીઓ આપ

રૂપ છે. પહેલાં તો એકની કુંચી બીજને લાગી શકતી હતી તે સહેલું પડતું હતું.”

“ખાસ કરીને ચોરા ને.”

“ નહિ. ચોરાને કંઈ હરકત નથી. ચોરા, તાળાં ને કુંચીઓ વધતાં ગયાં તેમ વધતા બચ છે અને વધારે લુચ્ચા થાય છે. તાળાં કુંચી બનાવનારા જેવાજ તેઓ પણ અક્કલવાળા થયા છે. અને ખરે! મેરીક તેં ચોરાનું નામ દઇને મને ઠીક વાત સંભારી આપી.”

“ શું—હું સમજ્યો નહિ.”

“ હા! હા!” જેરપરે સ્થેજ હસતાં કહ્યું “ મેં શરૂઆત મોઘમ કરી. આ કામમાં પેલા બદચારો—જેમણે આ ઘર ફેડવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો એમ તેં મને કહ્યું હતું—તેમાંનોજ કોઈ સંડોવાયલો છે એમ માલૂમ પડી આવે તો કેવું? આ બનાવ બન્યો તે પહેલાં થોડા વખત ઉપરજ આ જે પ્રયત્નો કરવામાં આવ્યા હતા એ જરા વિચારવા જેવું મને લાગે છે.”

“ હા.” મેરીક બારા ફરતી ફીક્કો અને રાતો પીળો થતો હતો. “ પછી શું ?”

“ અને તે વખતે આવેશમાં ને આવેશમાં કોઈએ બાગમાં શોધ કરી નહોતી.”

“ નહિજ.”

“ અને તેથી કદાચ આપણે મહત્વની કેટલીક કડીઓ ગુમાવી છે. ત્યાર પછી મેં ઘરની અંદર અને બહાર બારીકાઈથી તપાસ કરી છે અને એક મહત્વની બીના મને એ માલૂમ પડી છે કે ઘરનાં માણસો આણંની ટેબલ ઉપર રોકાયલાં હોય તે વખતે, ઘરની અંદરની રચના બાણતો હોય અને ઘરનાં માણસોની ટેવોથી

બાકે હોય તેવા માણસને મોટા ઠરવાળેથી ઘરમાં આવીને ઉપર ચડી જવું એ—”

“ઓ પ્રભુ!”

“અને—તારી પતિના ચોરડા, ઉપર ચડતાં પહેલાજ આવે છે.”

“હા—હા.”

“અને ચોરી કરવાનો ધરાદો હોય તો તેના ચોરડામાં કેટલીક ટૂંકો ઉઘાડી હતી, કેટલીક બંધ હતી. અને કિંમતી ચીજો આમતેમ પડી હોય એ આકર્ષણ ચોરને પુરતું હતું.”

“પણ—એમ—”

“મને પૂરું કરવા દે. આ તો માત્ર એક કલ્પના છે. ખરે જખતે ખાલી હાથે ઘરમાં અંદર આવવું એ એક વાત છે. પણ લુંટ ચલાવીને ભરેલે હાથે બહાર નીકળવું એ જુદી વાત છે. તેથી સંતાઈ રહીને બહાર નીકળી જવાની તક શોધવી એ ચોરને બધારે ડહાપણ ભર્યું લાગ્યું હોય એ બનવા ભેગ છે.”

“સમજ્યો” મેરીક આતુરતાથી મ્હોં ફાડીને સાંભળતો હતો.

“અને એ ચોરડામાં સંતાવાની જગ્યા પુષ્કળ છે. એક અંધારી ખાલી ચોરડી, કોચ, પડદો-પડદાવાળું બિછાનું—અને ત્યાર પછીની હકીકત આપણે અનુમાનથી જાણી શકીએ. કેમ ખરું મે?”

મેરીકે માથું હલાવ્યું ને હાથમાં સંતાડ્યું. પછી તેણે ન્યારે પાછું ઉંચું જોયું ત્યારે તેની આંખોનો આતુરતાવાળો દેખાવ જોઈને જરૂરને અચરતી થઈ.

“આ કલ્પના તું માને છે? બીજી જાતના પુરાવા હોવા છતાં પણ?”

“હા. પેલા કાગળના કટકાઓ તો નિરૂપયોગી છે. તેનો અર્થ આપણે કરીએ છઈએ તેથી જુદો પણ થઈ શકે. હું કહું છું તે બહુ અસંભવિત લાગે છે?”

“નહિ.” મેરીક ઉભો થયો ને તટાર થયો. “અને હું જો તે માનું તો મારા મન ઉપરનો ભાર ઘણોજ ઓછો થઈ જાય. મારી પતિનના મિત્રોમાં હું વિશ્વાસ રાખવા ઈચ્છું છું અને ડોરી-સની પછી બીજી પાયરીએ ગ્લેન વેલેન્ડ માટે હું ભાવ ધરાવું છું. તેને એક ખંડેન તરીકે હું ગણું છું અને—” તે જેસ્પરની પાસે આવ્યો “મેં તને બધું કહ્યું નથી. તું જાણે છે કે મારી પતિનના મરણથી ગ્લેન—વહેલી મોડી—એક ધનવાન સ્ત્રી થવાની છે?”

“એમ ત્યારે. તારા મનમાં એ ધ્રુમે છે? મને તેની ખબર છે. પછી શું?”

“કંઈ નહિ.” મેરીકના બોલવામાં અચરતીનો અંશ જણાતો હતો.

“એટલુંજ પુરતું છે. અને તેથી હું કંગાળ બની ગયો છું” તે ખુરશીમાં પાછો બેસી ગયો. “જેસ્પર, બેસ. હું આ બાબત વાત કરવા માગું છું.”

“નહિ. મને ઉતાવળ છે. પણ એક વાત પૂછું છું. તારી સ્ત્રી પાસે કે તારી પાસે એવી કોઈ ચીજ—કાગળ, દસ્તાવેજ અગર બીજું કંઈ—હતી કે જે બીજા કોઈ માણસ લેવાને ઘણો ઈતેનાર હોય? એવા બનાવો ઘણા બને છે. તારા ઓરડામાં એવું કંઈ હતું કે જે તારી ગેરહાજરીમાં તારી સ્ત્રી પાસેથી જબરીથી લઈ જવાને કોઈ મરણીયો માણસ લલચાય?”

કંઈ જવાબ મળ્યો નહિ. યુજન મેરીક ખુરશી ઉપર પડ્યો હતો, તેનો ચહેરો ફીક્કો થઈ ગયો હતો અને ઓઠો ફફડતા હતા. એક પણ પછી પાછો તે તટાર થઈ ગયો ને બોલ્યો “ભલા આદમી ! તેં મને ખરેખર ખીવડાવ્યો. નહિ. તું ધારે છે એવું કંઈજ નહોતું. પૈસા ને દાગીના શિવાય ખીજું અસાધારણ કંઈજ નહોતું.”

જેરપર ખારણા તરફ ચાલ્યો.

“આ કલ્પના મુજબ તું કામ કરવા ધારે છે?” મેરીકે સવાલ કર્યો.

“હા.”

“અને તને તે સંભવિત લાગે છે?”

“હા. હું માનું છું કે તારી સ્ત્રીના મરણ માટે, તે રાતરે આ ઘરની જહારનો કોઈ આદમી જવાબદાર છે. મને એક બે પત્તા તો હાથ પણ લાગ્યા છે. હજી હું તેને પકડી શકીશ.”

“અને હું જીંદગીભરનો તારો આભારી થઈશ. જેરપર તેં મને આશા આપી છે. આ ઘરના કોઈ માણસ ઉપર હું શક લઈ જવા માગતો નથી.”

“અને મારા મત મુજબ તેમ કરવાની જરૂર પણ નથી. હજી કંઈ સમાચાર સાંભળવાની તારે આશા રાખવાની નથી, મેરીક. અને મેં તને જે કંઈ કહ્યું છે તે તારે જણાવવા પણ દેવાનું નથી. જે કરવાનું છે તે હું ધીમે ધીમે કરીશ. હવે હું જઈશ. મારી દૂંક માળીયામાં મૂકવી છે તેથી હજી માળીયાની કુંચી મીસીસ વેલેન્ડ પાસે લેવાની છે. તારી કુંચીઓ લગાડી બેઠને પાછી આપીશ. સાહેબજી.” એમ કહી તે ઉતાવળથી જતો

રહ્યો. ઓરડામાં જઈ ખારણું ખંધ કરી કુંચીઓ તપાસી. પોતાની ટ્રંકને લગાડી જવાની તેને દરકાર નહોતી. તેણે કુંચીઓ તપાસી અને પછી ગજવામાંથી ડાયરી કહાડી તેમાં નીચે મુજબ લખી લીધું:

“મે. શહેરમાં કુંચી ગુમ. પાછા ફરતાં ટ્રેનમાં નળ્યું. નોટ-ખર્ચ હોય તો-કુંચીના સંબંધનો ગુચવાડો આથી ખુલ્લો થાય છે.”

ડાયરી પાછી ગજવામાં મૂકી. કુંચીઓ જમીન ઉપર ટ્રંકની પાસે વેરી નાંખી, ખારણું ઉઘાડીને નીચે દોડ્યો. હાથમાં એક પેચીયું ને હથોડી લઈને પાછો આવ્યો ત્યારે મેરીક તેના ખારણા આગળ ઉભો હતો.

“હલ્લો મેરીક! મને પાછો મળવા આવ્યો છે કે શું? અંદર જા. ખારણું ઉઘાડું છે. પણ તારી કુંચીઓ લાગી નથી. અંદર આવ ને જા. કુંચી ખોવાઈ તેનો ધલાજ કેવો કરું છું.”

મેરીક અંદર આવ્યો ને તરત પોતાને આવવાનું કારણ જણાવ્યું. “તેં તારી ટ્રંકને માળીયામાં લઈ જવાનું મને કહ્યું હતું. તારી પાસે કુંચી છે. એટલે મને એમ થયું કે હું પણ તારી સાથે આવીને મારો કેટલોક સામાન ત્યાં છે તે તપાસી જઈ ને શહેરમાં મોકલવા જવો હોય તે મોકલી દઉં.”

“ઓહ! ઘણી ખુશીથી. પણ પહેલાં તો આ તાળાંને હું તોડી કહાડીને કપડાં બધાં બહાર કહાડવા માગું છું. એસની મેરીક, પણ સીગાર છે તેમાંથી જાંબુએ તો લે.”

મેરીક બેઠો અને જેસ્પરે તાળું તોડી કપડાં બધાં બહાર કહાડી કોચ ઉપર ગોઠવ્યાં અને પછી ટ્રંકને એક કડાંથી ઉંચકી જાંબુ મોલ્યો “ઘણીજ હલકી છે. હુંજ પોતે લઈ જઈશ.”

“તું હમણાં જ નય છે? તો એક છેડો હું પકડી લઉં.”
મેરીક બોલ્યો.

જેરપર હસ્યો. “તેમ પણ ચાલશે. તને હરકત ના હોય તો મને કંઈ અડચણ નથી.” એમ કહી બન્ને જણાએ ટ્રંકને ઉંચકી અને બહાર નીકળ્યા.

“તારું ખારણું ખંધ નથી કરવું?” મેરીકે પૂછ્યું.

“કંઈ જરૂર નથી. હમણાં આટલામાં કોઈ નથી.” એમ કહી જેરપરે ચાલવા માડ્યું થોડે ચાલ્યા પછી અબજયા થઈ પૂછ્યું “કયે રસ્તે જવાનું હશે કોણ જાણે? હા આમજ. નાનો હતો ત્યારનું મને સાંભરે છે.” એમ કહી જમણી બાજુ વરફ વળ્યો. ઉપર જઈ એરડો ઉઘાડ્યો ને અંદર જઈ બન્ને જણાએ ટ્રંક નીચે મૂકી.

“માળીયો તો હતો તેવોજ છે?” જેરપરે પગથી ટ્રંકને બુલ્લામાં ખસેડતાં કહ્યું “અને માર્થાજ પહેલાંની માફક દેખરેખ રાખતી જણાય છે. જરા પણ ધુળ જણાતી નથી.”

પોતાની ટ્રંક જમ્યાએ મૂકી, મેરીક જે આસપાસ બધે જોતો હતો તેની તરફ ફરીને પૂછ્યું “તારે કંઈ નીચે લઈ જવાનું છે?”

મેરીક પેલી મોટી ટ્રંક પાસે ગયો. અને બેઠકારીથી તેને વપાસી જોઈ બોલ્યો “આ ટ્રંક મોકલી દઈને, હું આ ઘર સાથે સંખંધ છોડવાની શરૂઆત કરવાનો વિચાર કરું છું. આમાં શિયાળું કપડાં છે. બારે પણ છે.” નીચાં વળતાં નંબરની પટ્ટી ઉપર તેની નજર ગઈ અને તે એકદમ ચમકી ઉઠ્યો “ઓહ! વિચિત્ર! અતિવિદમ્બણ!”

“શું છે?” જેરપરે પૂછ્યું.

મેરીકે પેલી નંબરની પટ્ટી બતાવી કહ્યું “મારી પાસે ત્રણ સરખી ટૂંક છે અને તરત ઓળખાઈ આવે તે માટે મેં તેના ઉપર બુદ્ધા બુદ્ધા નંબરો ચોડેલા છે. મારો સામાન મેં જ અહિં મૂકાવ્યો હતો. મને બધું બવસ્થાસર ગોઠવેલું હોય એ ગમે છે. અને હું સોગંન ઉપર કહું છું કે આ ટૂંકની જગ્યાએ બીજી ટૂંક મૂકેલી હતી. એ ત્રણે ટૂંકોને મેં અનુક્રમે ગોઠવી હતી.”

જેરપર ધીમેથી હસીને બોલ્યો “લલા આદમી ! તેં જ આ ધરમાં વધારે દિવસ કહાડ્યા હોત તો તારો સામાન અડચણ ગડચણ થયો તેથી તને આટલો અચંબો થાત નહિ. આ તો માર્થાનું જ હહાપણ લાગે છે. અહિં સાફસુફ કરતી વખતે તેણે ફેરફાર કરી નાંખ્યો હશે.”

મેરીકને આ ખુલાસાથી કંઈક દિલાસો મળેલો જણાયો અને ખારણાં તરફ જતાં બોલ્યો “એમજ હશે. પણ હું હમણાં એ ટૂંક ઉઘાડીશ નહિ. અંદરથી ચોપડીઓ અને કેટલાંક કપડાં કહાડી શહેરમાં મોકલવાનો મારો વિચાર હતો પણ હવે બીજો કોઈ દિવસે એ કરીશું. ચાલો નીચે જઈશું ને હવે ?”

“ચાલો.” જેરપર મેરીકની પાછળ ચાલતો હતો ત્યારે તેની આંખો સંતોષથી ચળકતી હતી. પોતાના ઓરડા આગળ પહોંચતાં તે બોલ્યો “હવે કપડાં લઈ જવાનું કામ રહ્યું.”

“જેનીને કેમ નથી બોલાવતો ?” મેરીકે પૂછ્યું.

“તું એક કુંવારી ફાઈના હાથે ઉઘર્યો નથી એમ જણાય છે. ચાલ આવ. હું કેવી રીતે બધું આટોપી નાંખું છું તે જાણ.”

“ઉપકાર. નહિ, મારી તબીબેત અત્યારે બગડેલી લાગે છે. હું જરા ઊંઘી જઈશ. રાતરે બિલકુલ થોડી ઉઘ આવે છે.”

“અરે રામરામ ! મને પણ તેં કહ્યું ત્યારેજ જણાય છે કે તારી તબીબીયત અત્યારે સારી દેખાતી નથી. અલબત્ત જરા ઉધ કહાડી ઉઠ. નહિતર પછી ડોક્ટરને કહેજે.”

મેરીક ધીમે ધીમે એના ઓરડામાં ગયો. એનું ખારણું ખંધ થયું એટલે જેરપર ખુરશી ઉપર બેઠો ને સંતોષના ઉદ્ગાર કહાડયા: “કડીઓ ઠીક ગોઠવાતી જાય છે ! અહાહા ! મી. કેન જેરપર હવે તમે જરા ધીરજ રાખજો. હવે બનાવો જલદી ખનતા જશે.” પછી જેરપર પોતાની ડાયરીમાં કંઈક લખ્યું; લખી રહ્યા પછી તે ઉઠ્યો અને કંઈક વિચાર અમલમાં આણવાના ઇરાદે ખારણા તરફ ગયો, પણ પછી અટક્યો, જરા વિચાર કર્યો ને માથું ધુણાવ્યું. “નહિ. હું જરા થોભી જઈશ; એની મેળે જે થાય તે થવા દો; હવે હું ભુલ કરવા માગતો નથી.”

પ્રકરણ ચોવીશમું.

“હવે હું નીરાંતે બેસી રહીશ.”

કેનેથ જેરપરે ઠરાવ કર્યો હતો તે મુજબ હાલ તુરત પોતે કંઈ નહિ કરતાં, આસપાસ તીક્ષ્ણ નજર રાખતો, ઘરનાં બે આદમી ઉપર છુપી નસુસી કરતો બેસી રહ્યો હતો. તેણે કદપના પૂરી ગોઠવી કહાડી હતી; એટલે તેને વિચારવાનું હવે કશું નહોતું. તેને ખાત્રી હતી કે હવે થોડાજ વખતમાં તેની સાંકળમાંની ખુટતી કડીઓ એની મેળેજ મળી આવશે. કારણ કે, તેણે જે કદપના ગોઠવી કહાડી હતી તે મુજબ, અમુક સંજોગોમાં અમુક માણસને અમુક કાર્ય કર્યા વગર ખુટકોજ

નહોતો; અને તે મુજબ તે માણસ હિલચાલ કરે તો તેના પરિ-
ણામ ઉપરજ ધ્યાન આપવાનું હતું. એટલે તેને હમણાં
નિરાંત હતી.

મેરીકની સાથે તે માળીયામાં ગયો હતો તે પછી પાછો
રાતરે જોરપર, અંધારામાં ફેંકાસતો માળીયા ઉપર ચડ્યો હતો;
અને પાછો આવ્યો ત્યારે તેના ચહેરા ઉપર ફત્તેહની ખુશાલી
પ્રકટી રહી હતી. “મને એ બાબતની ખાત્રીજ હતી. હવે હું
નિરાંત બેસીશ.”

તે રાતરે તેને કંઈ આવી નહિ. તેથી સવારે તે જરા મોડો
ઉઠ્યો. બારી ઉઘાડી તે વખતે તેણે મીસીસ બેલેન્ડ, ગ્લેન અને
યુજીનને તેણે ગાડીમાં બેસીને જતાં જોયાં. તેથી તેને સ્કેજ
અભયળી થઈ. નાસ્તો લઈને તે કેપ્ટનના ઓરડામાં કેપ્ટનની
પાસે જઈ બેઠો. કેપ્ટને ન્યુસપેપર કંઈ મુકયું ને પૂછ્યું
“કેમ જોરપર?”

“કંઈ નહિ. કંઈ પણ ખુલાસો પૂછ્યા વગર તમારે એક
જવાબ આપવાનો છે.”

“બહુ સારું. હું જોઈશ.”

જોરપરે સ્ટીગારેટ સળગાવી એક શ્વાસ લેતાં પૂછ્યું.
“મેરીક પોતાની મેળેજ ગ્લેન અને મીસીસ બેલેન્ડની સાથે
ગયો?”

“તે એક સવાલ છે. પણ હું તેનો જવાબ આપીશ ખરો.”

“આવો ત્યારે.”

“બહોંસ કરી ત્યારેજ મેરીક સાથે ગયો.”

“કોણે બહોંસ કરી?”

“ પહેલાં મારી પત્નીએ ને પછી એને.”

“ ઠીક ” જેરપર પાછો અઢલીને બેઠો ને થોડીવાર સુધી સીગારેટ પીતાં પીતાં વિચાર કર્યો. પછી પાછો તે બોલ્યો. “ કેપ્ટન, મેરીકે તેની પત્નીના મરણ પછી પાછો પોતાને ધંધે વળગવાની ઇચ્છા કોઈ દિવસ જણાવી હોય એવી તમને ખબર છે ? ”

“ ન—નહિ.” કેપ્ટને બેદરકારીથી જવાબ આપ્યો.

“ તે પછી કોઈ દિવસ ગામમાં ગયો છે ? ”

“ ના.”

“ ધંધા સંબંધી કંઈ પણ બોલ્યો છે ? ”

“ એટલુંજ કે તેનું હમણાં ધંધા ઉપર ચિત્ત લાગતું નથી; અને એવરી બધું કરે છે તેના ઉપર ભરોસો છે.”

“ ઉંહ ! રોગી ને અસ્વસ્થ થતો જણાય છે નહિ ? ”

“ એમ જણાય છે ખરું. મળવા આવનાર લોકોથી તો ન્હાસતો ફરે છે. એટલુંજ નહિ, પણ ઘરના મિત્રોને પણ અબળણ્યા માણસ જેટલાજ ફરના ફર રાખે છે.”

“ મેં તે જોયું છે ” જેરપરે કહ્યું. થોડીવાર શાન્તિથી સીગારેટ પીને ફરી તે બોલ્યો.

“ કેપ્ટન, મીસીસ મેરીકના ઓરડામાં હાલ બધું છે તેમજ રહેવા દેવાની મારી ઇચ્છા છે; અને એવો હુકમ તમે કર્યો છે એવો દેખાવ આપજો. તમારાં પત્નિની દેખરેખ સિવાય, તે ઓરડામાં કંઈ વાળબુડ કે સાફસુફી થવી જોઈએ નહિ.”

“ બહુ સાફ.”

“ અને મેરીક જો તેમાંથી કંઈ ફેરવવાનો કે લઈ જવાનો વિચાર જણાવે તો તેને એમજ કહેવું કે, એનની તબીબેત જરા

સુધરે એટલે શહેરમાંથી કોઈ ડીટેકટીવને બોલાવવાનો તમારો વિચાર છે.”

“બહુ સારું. હું મારો પાઠ ભજવીશ.”

“હજી એક બીજું છે. કોઈ પણ વખતે કોઈ બનાવ કે અજાણ્યા માણસો મારે હું વાત છેડું તો, તમે તેથી માહિતગાર હો તેવી રીતે વાત ઉપાડી લેજો. વખતસર ચેતીને પાઠ ભજવવાનો છે.”

કેપ્ટન જરા ગુંચવાયો. “હું કેવી રીતે ચેતું તેનો મને તું ખ્યાલ નહિ આપે?”

“હા. ધારો કે, હું તમને અચાનક એમ પૂછું કે પેલા બે અજાણ્યા માણસ તમારી સાથે બાગમાં ફરતા હતા કે વાત કરતા હતા તે કોણ હતા. ત્યારે તમારે એમ કહેવું કે તમે એ લોકોને ઓળખતા નથી પણ તેઓ જરા વિલક્ષણ તમને જણાતા હતા. એ લોકોને તમે પહેલાં પણ અહિં આસપાસ ફરતાં જોયા હતા એવું પણ તમારે ઉમેરવું. સમજ્યા?”

“નહિ. હું સમજ્યો નથી. પણ તને મદદ મળે એમ હોય તો તું કહેશે તે કહેવાને હું તૈયાર છું.”

“ઉપકાર. તમે સમજશો એવી મારી ખાત્રીજ હતી. ચાલો આપણે બહાર જઈએ.” બન્ને જણા ઉઠ્યા. બારણા આગળ જતાં કેપ્ટને કેનેથના બલા ઉપર હાથ મૂકી કહ્યું “કેનેથ, આપણી શરતો હું ભૂલી ગયો નથી. પણ આવો સંદેહ ખત્રી શકાતો નથી. તે છોકરીનાં મરણથી આપણે બધાં દુઃખી તો થયાજ છીએ; પરંતુ તેથી પણ વધારે ત્રાસદાયક આ લેદથી ભરેલું વાતાવરણ છે. મેરીક ભુતની માફક ક્રિયા કરે છે; મારી સ્ત્રી, મારાથી કંઈ છુપાવતી હોય એવી રીતે હમેશાં વિચારમાં મશગુલ થઈ ફરે છે; પણ સાથી અસહ્ય તો એનમાં થયેલો ફેરફાર છે. ખૂદનના મરણથી તેને અતિશય દુઃખ તો થતુંજ હશે; પણ, કેન, તેના એકા ઉપર

હુઃખથી કંઈક જીવું અને વિશેષ તું નથી જોતો ? તે જીતી, સાવધ રહેતી, આસપાસ શું બને છે તેની નજર રાખતી અને તે સાથે બીજાં માણસોની અવગણના કરતી ફરે છે એમ તને નથી લાગતું ? કે પછી હું જ વહેમથી ભરેલો છું તેથી મને બધું એવું દેખાય છે ?

કેનેથે કંઈ જવાબ આપ્યો નહિ. ફક્ત ઉંડો નિઃશ્વાસ મૂક્યો ને બોલ્યો “ચાલો આપણે બહાર જઈએ.”

બન્ને જણા બહાર બાગમાં આવ્યા. થોડે સુધી શાન્ત ચાલ્યા પછી કેનેથે પૂછ્યું.

“કેપ્ટન, તમે કંઈ કહેવા જતા હતા કે—”

“જવા દે હવે. મેં બડબડવાનું શરૂ કર્યું હતું. પણ તારી ખુશી હોય ત્યારે બધું મને કહેજે.”

“કેપ્ટન, સંજોગો ધીમે ધીમે એવા આવે છે કે થોડા સમયમાં તમને બધું કહેવા હું શક્તિમાન થઈશ એમ મને આશા છે.”

“થોડા સમયમાં !”

“હા. કદાચ હજી એક બે અઠવાડીયાં લાગશે. હું ખરો હોઉં તો તેથી વધારે તો નહિજ થાય. હું મારી કલ્પના પ્રમાણે કામ કરું છું; અને બનાવો પણ મારી કલ્પનાને બંધબેસતા બને છે અને મારી ખાતરી છે કે કેવળ અકસ્માતથી તો એવી રીતે બેસેજ નહિ.”

“આહ !” કેપ્ટને માત્ર એક શબ્દ ઉચ્ચાર્યો પણ તેથી તેને થયેલો અનહદ સંતોષ જણાઈ આવ્યો હતો.

“કેપ્ટન, મારાથી બની શકત તો હમણાંજ બધું હું તમને કહી દેત. પણ તમને કે બીજા કોઈને હમણાં બને તેટલું થોડું જણાવા દેવું એજ ઉત્તમ છે એમ હું માનું છું.”

“એટલું જ બસ છે કેન. આ ક્ષણથી મેં મારી જીજ્ઞાસાને બાબુએ મૂકી છે એમ સમજ. તારે કાલે તેવા હુકમ કરજે. ભવિષ્યમાં કંઈ પણ બોલ્યા વગર હું તે પાળીશ.”

જેરપર તે પછી પાછો ઘરમાં ગયો; ને કેપ્ટન વિચારમાં મશ્ગુલ થઈ બાગમાં ફરવા ગયો.

પ્રકરણ પચીસમું.

“અગત્યનું.”

ગ્લેન વેલેન્ડ ધીમે ધીમે સારી થતી ગઈ. તે એટલે સુધી કે હવે તેણીએ પોતાના ઘોડા ઉપર બેસીને જવા માંડ્યું. તેનાથી જેટલું આશ્ચર્ય ઘરનાં બધાં માણસોને થયું તેથી વિશેષ એ બીનાથી થયું કે ઘણું ખર્ચ ગ્લેન, યુજીન મેરીકની સાથેજ બહાર જતી હતી. યુજીન પણ ઘરના બીજાં માણસો કરતાં ગ્લેનની સાથેજ વધારે ભળતો થયો હતો. આવીજ રીતે એક સ્થાંજે નાસ્તા પછી તેઓ બે જણાં ઘોડા ઉપર ફરવા ગયાં હતાં. જેરપર ઘરમાં હતો અને ડૉક્ટર રૉથ અને કેપ્ટન બહાર ચોક ઉપર છાંયડામાં બેઠા હતા; અને મીસીસ વેલેન્ડ તરવનીજ બગીચામાં બેસીને બહારથી આવી હતી; તેણીએ પોતાની હમેશની જાકેટ બેસતાં કહ્યું “જરા ઘંટ વગાડી, લેમનેડ મંગાવશો મી. વેલેન્ડ? તમે શું લેશો ડૉક્ટર? અમને બધાને જુદી જુદી ચીજ પસંદ પડે છે. મી. વેલેન્ડ અને હું લીંબુનો રસ પસંદ કરીએ છીએ. યુજીનને બરફવાળું દુધ ગમે છે; ગ્લેન અને કેનેથને બરફવાળી રશીયન ચહા ગમે છે.”

“ રશીયન રહ્યા ! ” કેનેથ, નચિંતપણે ધીમે ધીમે પગ-થીયાં ચડતો બોલ્યો. “ રશીયન રહ્યા મંગાવી મીસીસ વેલેન્ડ ? ઉભા રહો, હું મંગાવું. પેલાં બે ઘોડેસ્વાર આવતાં દેખાય છે. તેમને પણ એ પસંદ પડશે.” એમ બોલી તે પહેલાં પગ-થીયાં ઉપર બેઠો.

“ આજે હું ચોકડો ને ચોકડો ટપાલ લાવી છું.” મીસીસ વેલેન્ડ પોતાની બંગ બોળામાં ખાલી કરતાં કહ્યું. તે વખતે પેલાં બે ઘોડેસ્વારો ચોકડા પગથીયાં આગળ આવી પહોંચ્યાં હતાં. જેસ્પર તુરત ઉઠ્યો અને મેરીક ઉતરે તે પહેલાં એન તરફ હાથ ધરીને બોલ્યો. “ આવો મીસ એન.”

એક મીનીટ અચકાયા પછી એને તેને હાથ આપ્યો ને નીચે કુદી પડી. મેરીક બેસીજ રહ્યો.

“ મને લગામ આપ, જેસ્પર ” મેરીકે કહ્યું. એન તે વખતે પગથીયાં ચડી ગઇ હતી. મેરીક બન્ને ઘોડાને દોરીને તબેલામાં લઇ ગયો.

એન છેક ઉપરના પગથીયાં ઉપર થોભી અને તેની માના સામું જોઇ બોલી “ અમે ડુંગરી સુધી ગયાં હતાં અને કબર-સ્તાન આગળ જરા ખોટી થયાં હતાં.” ડૉક્ટર રાંધે ઉભા થઇ એક ખુરશી ખેંચી અને મીસીસ વેલેન્ડ આગળ મૂકીને કહ્યું. “ અહીં બેસશો, મીસ એન ? ” પણ એને માથું ધુણાવ્યું ને થોડો વિચાર કરી જેસ્પર બેઠો હતો તેજ જગ્યાએ જઇને બેઠી. જેસ્પર હજી નીચેજ ઉભો હતો તેને આથી કંઈક સંતોષ થયેલો જણાયો.

“ ત્યાંના કુલો કેમ છે એન ? ” મીસીસ વેલેન્ડ પૂછ્યું.

“ સારાં છે. પણ ઘોળું ગુલાબ કરમાઇ ગયું છે. તેના મૂળમાં સડો જણાય છે.”

“ ત્યારે મારે ખીજું રોપી આવવું પડશે.”

“ યુજીનને તે કરવા દેજે, મમ્મા. તેને ઇચ્છા છે.”

મેરીક તબેલામાંથી આવ્યો તેને જોરપર—જે છેક નીચલા પગથીયાં ઉપર બેઠો હતો તેણે કહ્યું “ મેરીક, હજી એક જમ્યા ખાલી છે.”

“ યુજીન ” એને ગંભીરાઈથી કહ્યું. “ આ ખુરશી ઉપર બેસો.” એમ કહી તેણે ડૉક્ટરે મૂકેલી ખુરશી બતાવી, અને મેરીકે આજ્ઞા પાળી. મીસીસ વેલેન્ડે હવે ટપાલ વહેંચવાનું શરૂ કર્યું.

“ કેનેથ—આ ત્રણ તારા છે. એક તો તારી ફ્રેઈડનોજ હશે.”

“ એના બે જણાય છે. ઉપકાર મીસીસ વેલેન્ડ.”

“ મી. વેલેન્ડ, તમે તો બહુજ લોભી છો. તમારા નવ છે.”

“ ધ ધાના કાગળો હશે ” એને કહ્યું. “ પપાના કાગળો છ લીંટીનાજ બધા હોય છે તે હું જાણું છું.”

“ તેથીજ તરત વંચાઈ રહે છે.” કેપ્ટને કહ્યું ને કાગળો ઉઘેડવા માંડ્યાં.

“ આ મારો ફક્ત એકજ છે.” મીસીસ વેલેન્ડે કહ્યું “ અને એવેન તારા આ ત્રણ છે. યુજીન તમારો એકે નથી. પોસ્ટ કાંડ પણ નથી.”

“ એ ” મેરીકે ઉદાસીથી કહ્યું “ કુટુંબ વગરના માણસનું એક કમનશીબ છે. મારે મા, બાપ, ભાઈ કે અતલગનું કોઈ સગું નથી. એ તમે જાણો છો. મીસીસ વેલેન્ડ, મારી બચગીથી આ ફક્ત માફ પહેલુંજ ઘર છે.”

“તમે જ્ઞેનનું નામ ન લીધું” કેપ્ટને કહ્યું “તે જ્ઞેન કે જ્ઞેનો છે ખરી? કોઈ દિવસ તમે વાત તો કરી નથી.”

“નહિ” ઉદાસીથી મેરીકે જવાબ આપ્યો “મેં મારી જ્ઞેનની વાત કોઈ દિવસ કરી નથી. મારાથી તે ઘણી મ્હોટી હતી. તે ઘરમાંથી નીકળી ગઈ અને નીચ વર્ગમાં પડી અને તેથી તે સદાની વિસારે પડી.”

“ક્ષમા આહું છું, મેરીક, કે મેં એ વાત કહાડી.” કેપ્ટને કહ્યું.

તે દરમ્યાન જ્ઞેને પોતાના મેં કાગળો વાંચી લીધા હતા ને ત્રીજા હાથમાં લીધો હતો. પણ અક્ષર અજાણ્યા લાગવાથી, મેરીકની આડેથી મીસીસ વેલેન્ડના મ્હોં આગળ, લાંબો હાથ કરી તે પાકીટ ધર્યું ને પૂછ્યું “મા, આ અક્ષર તમે ઓળખો છો? મને એ અપરિચિત છે.”

મીસીસ વેલેન્ડ તે અક્ષર જાવામાં પડી પણ તે દરમ્યાન એક કુતુહલ થયું તે જેસ્પરે ખરોખર ધ્યાનમાં રાખ્યું. જ્ઞેને જ્યારે મીસીસ વેલેન્ડ આગળ હાથ ધર્યો ત્યારે મેરીકની દૃષ્ટિ પણ તે અક્ષર ઉપર પડી હતી અને તેથી તે એકદમ ચમક્યો હતો.

“મને તે જાણીતા લાગતા નથી, દીકરી” મીસીસ વેલેન્ડે કહ્યું ને કેપ્ટનને તે કાગળ આપ્યો.

“અરે!” કેપ્ટને તરત કહ્યું “આતો મીસીસ ફ્રાલીકના અક્ષર જણાય છે. નહિ?”

“મારાં શિક્ષકના?” જ્ઞેને કાગળ પાછો લેતાં પૂછ્યું. “કદાચ તમે ખરા પણ હો—જેઠાએ.” જ્ઞેને તે પાકીટ ફેડ્યું. મીસીસ વેલેન્ડ ચોપાનીયાં ને ન્યુસપેપર વહેંચવામાં પડી હતી અને મેરીકનો એકરો પાછો સ્વસ્થ થયો હતો એમ જેસ્પરે જાણ્યું.

પણ એટલામાં જ એન એકાએક બૂમ પાડી ઉઠી તેથી બધાની નજર તેના તરફ ગઈ. એનના હાથમાંના પાકીટમાંથી એક બીજું નાનું પાકીટ સરી પડીને કેનેથના પગ આગળ જઈ પડ્યું હતું. જેરપરે તે ઉંચકી લીધું અને સરનામું જોઈ લીધું પછી એનને તે પાકીટ તેણે પાછું આપ્યું. એને સરનામું વાંચ્યું અને ચમકી. પહેલાં કેનેથ સામું અને પછી મેરીક સામું જોયું; અને સ્કેજ અચકાઈને ગંભીરતાથી મેરીકને કહ્યું “ઘણું જ વિચિત્ર છે, મી. મેરીક. મારી મારફત તમે કોઈ કાગળની આશા રાખી હતી ?”

“મે ? કેમ ? નહિ—”

“પણ આ એમજ છે.” એમ કહી એને ઉદ્વેગથી તે નાનું પાકીટ મેરીક તરફ ફેંક્યું અને પેલું મોટું પાકીટ નીચે પડ્યું હતું તેની દરકાર કર્યા વગર બુસ્સાબંધ ઉપર ચાલી ગઈ. બધાએ જોઈ લીધું કે તે ઘણીજ ઉશ્કેરાયેલી હતી અને તેથીજ કોઈએ તેને અટકાવી નહિ. દરમ્યાન, મેરીકે પેલો કાગળ ઉપેડી વાંચ્યો અને તેના ઉપર જે અસર થઈ તે પ્રથમ ડૉક્ટર રૉથેજ જોઈ. “મેરીક, કેમ શરીર ખગડ્યું છે શું ? શું છે ?” મેરીક ખડબડ ફીકો પડી ગયો હતો અને બેભાન થવાની તૈયારીમાં હોય એવો ખુરશી ઉપર પડ્યો હતો.

“શું છે ?” મીસીસ વેલેન્ડે પણ ચમકીને પૂછ્યું.

“પેલો કાગળ—એજ કે ?” કેપ્ટન બોલ્યો. તેથી મેરીક જરા શુદ્ધિમાં આવી જઈ બોલી ઉઠ્યો. “હા. એ કાગળથી હું જરા ચમક્યો. એ મારી ખેનનો છે.”

“કેવું વિચિત્ર !” કેપ્ટન બોલી ઉઠ્યો. પણ જેરપર અને ડૉક્ટરે તો ચક્ષુમિલનથી સંતોષ માન્યો. મીસીસ વેલેન્ડે થોડું લેમન લઈને મેરીક આગળ ધાર્યું “આ પી જાઓ, ચુલ્હન. પછી ડૉક્ટર તમારી સંભાળ લેશે.”

મેરીકે થોડા ઘુંટડા પીધા “ મને ઘણીજ નબળાઈ લાગે છે અને ચક્કર આવે છે. હું હજી બરોબર સાબે થયો નથી. નહિ તો આથી આટલો બધો ચમકત નહિ.” એમ કહી તેણે ચેલો કાગળ ગજવામાં ખોસ્થો ને ઉલો થયો. “ તમારી રજા હોય તો હું જરા સુધ જઇશ મીસીસ વેલેન્ડ. ”

“ તમે ઉપર નહિ જતા ” ડોક્ટરે કહ્યું. “ તમે બહુ નબળા લાગો છો. તમે જરા નીચેના ઓરડામાંજ સુઈ રહો. થોડીવાર શાંત થશો પછી હું તમને જોવા આવીશ.”

“ બહુ સારું. ઉપકાર થશે.” એમ કહી તે ઉઠ્યો. મીસીસ વેલેન્ડ તેનું બિછાનું તૈયાર કરવા ગઈ. અને કેપ્ટન મેરીકને ટેકો આપીને લઈ ગયો. તેઓ બધા અંદર ગયા પછી જોરપરે ડોક્ટરને પૂછ્યું “ એ શું હશે ? ”

“ ઉંહ ! તે કાંતો અચાનક માંદો થઈ ગયો છે અથવા તો તેની જ્ઞેનના કાગળમાં કંઈ અસાધારણ ચમકાવે એવા બબર હશે.”

કેનેથ જોરપરે પાસે આવી ધીમે સાદે કહ્યું. “ ડોક્ટર, તમે મને વખત આવે મદદ કરવાનું વચન આપ્યું હતું.”

“ હા. તેનું શું ? ”

“ મેરીકને એક કલાક સુધી ઘેનમાં રાખે એવી દવા આપી હોય તો કંઈ ઇજા થશે ? ”

“ એને તો તેથી ફાયદો થશે.”

“ ત્યારે તો તમે એને એજ આપોને સુઈ રહેવાનું કહો.”

“ એટલે ? ”

“ તમે કરશો કે નહી ? ”

“ એમ કરવું અગત્યનું છે ? ”

“ તમે ધારી શકો તે કરતાં વધારે.”

“ ઠીક ત્યારે. આપણે બેજ જાણીએ છીએ. હું એને આપું છું.”

“ જાઓ ત્યારે ” કેનેથે કઠોરતાથી કહ્યું.

પ્રકરણ છવીશમું.

“ એના અર્થ શું ? ”

મેરીક, નીચેના ચોરડામાં, મીસીસ વેલેન્ડના કોચ ઉપર દશ મીનીટ સૂતો હશે; એટલામાં ડૉક્ટર રૉથ ત્યાં આવ્યો, તેની પાસે બેઠો ને નાડી હાથમાં લીધી.

“ હજી નબળાઈ છે. ચક્કર આવતાજ હશે કેમ ? ” ડૉક્ટરે નાડી જોઈ પૂછ્યું.

“ હા.”

“ મેરીક માંદા થવાની તો તમારી ઇચ્છા નહિજ હોય.”

“ અલબત્ત નહિ.”

“ ત્યારે આ સ્થિતિમાંથી તમારે જલદી નીકળી જવું જોઈએ. તેને માટે તમારે શાંતિની જરૂર છે. હવે તમે તમારા ચોરડામાં જાઓ. હું શાન્તિકારક દવાનો એક ભાગ આપું છું. બે એક કલાક સુધી તમને કેમ રહે છે એ જોવાને હું રહેવાનો છું. દરમ્યાન તમારે ઉંઘવાનો પ્રયત્ન કરવો.”

પાએક કલાક પછી રૉથ મેરીકના ઓરડામાંથી બહાર આવ્યો અને જેસ્પરના ખારણા ઉપર ટકોરા માર્યા. જેસ્પરે તરત ખારણું ઉઘાડ્યું ને પૂછ્યું “ઉઘી ગયો?”

“હા. નિરાંતે.”

“કપડાં પહેરીને?”

“કોટ એણે મારા કહેવાથીજ ઉઘમાં આવ્યો ત્યારે કહાડી નાંખ્યો. મેં એને ઘેન ચડતાં સુધી વાતમાં નાંખ્યો ને લગભગ એલાન અવસ્થામાં એ આવ્યો ત્યારે હું અહિં આવ્યો છું. ખારણું મેં બહારથી બંધ કરેલું છે.”

“ઘણુંજ સારું.”

“જેસ્પર” ડૉક્ટરે ગંભીરાઈથી કહ્યું “તેં મને વચનથી બાંધી લીધો છે. અને હું તને પુરેપુરો ઓળખતો નહોત તો—”

“રૉથ, હું ખાત્રી આપું છું કે તમને કદી તેથી પસ્તાવો થશે નહિ. તમારી પાસે કુંચી છે?”

“હા.”

“ત્યારે મને આપો અને તમે અહિંજ મારા ઓરડામાં રહેજો. યાદ રાખજો કે આ વાત આપણા બે વચ્ચેજ ગુપ્ત રાખવાની છે. કેપ્ટનને પણ જણાવવાની નથી.”

“મારાથી એ નહિ જાણે. અને જેસ્પર, હું આ બાબતમાં કંઈ સાંભળવા માગતો નથી.”

“હું ખુશી છું. હું તમને કહેવા પણ માગતો નથી. કેટલોક વખત સુધી તો નહિજ. હવે—”

“હવે હું તને અંદર દાખલ કરું છું. ને હું બહાર ઉભો રહીશ. કોઈ આવી ચડશે તો હું તારા ઓરડામાં જતો રહીશ.”

“કોઈ આંબરો નહિ. મેં એનો ખંદોબસ્ત કર્યો છે.”

મેરીકે પેલા કાગળની સલામતી માટે કંઈ પણ વિચાર કર્યો હોત તો પણ તે, ડૉક્ટરની ફવાની અસરને લીધે અમલમાં મૂકી શકાય એમ હતુંજ નહિ. તે ઉપરાંત ડૉક્ટર સાથેની વાતચિતથી એને તે તદ્દન વીસરી ગયો હતો; અને અત્યારે આસપાસ બનતા બનાવોથી તદ્દન અબાણ સ્થિતિમાં તે ઘસઘસાટ ઉંઘતો હતો. તે બખતે કેનેથે, કોચના ખુણા ઉપર કોટ ટંગાડ્યો હતો તેના ગજવામાંથી, કોટને સ્હેજ પણ હલાવ્યા વગર વાંકા વળી પેલો કાગળ કહાડી લીધો અને બારી આગળ જઈ તે વાંચવા લાગ્યો. કાગળ ટુંકો હતો. તેમાં જે લખ્યું હતું તેનાથી જેસ્પરને સ્હેજ આશ્ચર્ય થયું; પણ તેણે તરતજ પારખી કહાડ્યું હતું કે તે કાગળ કોઈએ અક્ષર ફેરવીને લખ્યો હતો. એ કાગળમાં એમ હતું કે:—

“ બહાલા મે.

મને ખબર મળી છે તે મુજબ, હું ધારું છું કે તું પેલાં બી વાવી દેશે તો સારું. મને જણાય છે કે એવી દુર્લભજાતિના બીને ઉચ્ચા રાખવાં કે સાથે ફેરવવાં એ નુકસાનકારક છે. જોનસ્મીય અગત્યના કામસર તને શોધે છે. બીજાની મારફત આ કાગળ તને મોકલું છું. તારી સંભાળ રાખજે.

જે.”

કેનેથ જેસ્પરે એકવાર આ કાગળ વાંચીને ફરીથી ખુરશી ઉપર બેસી ભવાં ચડાવી ધ્યાનથી વાંચ્યો. પછી ગજવામાંથી કાગળનો કટકો કહાડી તેના ઉપર અક્ષરશઃ આ કાગળની નકલ ફરી લીધી. પછી તે કાગળ અસલ જગ્યાએ પાછો મૂકી લીધો અને ચોરડો છોડી જતાં પહેલાં મેરીકના ચહેરા ગમ એકવાર જોઈ લીધું.

કેનેથ જેસ્પર, પોતાના બારણા આગળ ગયો ત્યારે તેનો ચહેરો હમેશ માફક હસમુખો હતો. રોથ તેના ચોરડામાંજ હતો.

જેરપરે મેરીકના ઓરડામાં શું કર્યું તે બીજો કંઈ પણ પૂછ્યા જગર તે બહાર આવી ગયો. કારણ કે કેનેથને તે સારી રીતે પિછાનતો હતો. તેને ખાત્રી હતી કે કહેવા જેવું હશે તો કેનેથ પોતેજ કહેશે. શંકા મેરીકના ઓરડામાં ગયો એટલે જેરપરે પોતાના કબાટના એક ખાનામાંથી, એન વેલેન્ડના હાથમાંથી પડી ગયેલું પાકીટ જે તેણે ઉઘડી લીધું હતું તે કહાડ્યું.

“મને ખાત્રીજ હતી” તે બડબડ્યો “સરનામાના અક્ષર કાગળથી જૂદાં છે. કોઈ સીના અક્ષર છે.” પછી તેણે તે પાકીટને અજવાળામાં ધર્યું પણ પછી માથું ધુણાવ્યું.

“નહિ. મને એથી મદદ નો મળે પણ તેણીની તરફથી મને જે મદદ મળે તે તેણીની સંમતિથીજ હોવી જોઈએ. બીજી રીતે નહિ.” અજવાળામાં તે પાકીટને પકડી રાખ્યાથી જણાઈ આવતું હતું કે તેમાં એક કાગળનો કટકો હતો. જો કે તે બહુ મોટો જણાતો નહોતો. ખારણા ઉપર ટકોરા થયાથી જેરપરે ફરીને જોયું તો જેની આવીને ઉભી હતી.

“જેની, મીસ એન નીચે ગયાં છે?”

“નહિ સાહેબ. હું જાણું છું ત્યાં સુધી તો નથી ગયાં.”

“ત્યારે, જેની, આ જઈને એમને આપ. ને કહે જે કે તમે ચોક્ક ઉપરથી આવતાં રહ્યાં ત્યારે મને એ જડ્યું હતું ને મેં તે ઉપાડી લીધું હતું; પણ પછી મેરીકની ધમાલમાં આપવું રહી ગયું.”

જેનીએ તે પાકીટ લીધું અને એનના ઓરડા તરફ ગઈ. જેરપરે પોતાનું ખારણું બંધ કર્યું અને નીચે ગયો.

ખાણું વખતે મેરીકની માંદગી વીશે કોઈ કંઈ બોલ્યું નહોતું; પણ તેની હાલની સ્થિતિ જોતાં આવી રીતે અચાનક માંદા થઈ જવું એ સ્વાભાવિક હતું એમ બધાને લાગ્યું; અને લાંબા વખત સુધી નહિ જણાયલી ખેંચેન તરફથી કાગળ આવે તેથી અચાનક આઘાત લાગે એ પણ સ્વાભાવિક હતું. ડૉક્ટરે ટીકા કરી કે

“આપણું મંગળ ઉપાધિ કે માંદગીથી નબળું પડી ગયું હોય છે ત્યારે એક નજીવો બનાવ પણ આપણને કોઈવાર કેટલો તોડી પાડે છે એ જોવા જેવું છે. મીસ વેલેન્ડે જ્યારે મીસીસ વેલેન્ડે આગળ ધર્યું હતું ત્યારે મેરીકની નજર સરનામા ઉપર પડી હતી તે વખતે એ ચમક્યો હતો એમ મને લાસ થયો હતો.”

“ખરેખર” જોને કહ્યું “મને પણ તેથી અન્યથા ઉપજી હતી. અને મી. જેક્સને મેં પાકીટ ચોક ઉપર નાંખી લીધું હતું તે મને પાછું મોકલ્યું ત્યાં સુધી હું જાણતી નહોતી કે તેમાં મારે વાસ્તે પણ એક કાગળ હતો.” એમ કહી ઉપકાર દર્શાવવા તેણે કૌંચ સામું જોઈને માથું નમાવ્યું અને તેની સ્હામું જોઈ પુછ્યું “તેની અંદર કંઈ છે એમ તમે જાણતા હતા ?”

“હા. અને તમે પણ મેરીકનો કાગળ આવ્યા પછી જો તે પાકીટ હાથમાં લીધું હોત તો તમને પણ તરત ખબર પડત” જેક્સને ગભરાયા વગર શાન્તિથી જવાબ આપ્યો.

“આહ ! ખરી વાત.” એમ કહી જોને ગજવામાંથી તે પાકીટ કહાડી કેપ્ટન આગળ મૂક્યું.

“આપણને બધાને અને ખાસ કરીને મને જે વિલક્ષણ લાગ્યું તેનો ખુલાસો આ પાકીટમાં છે. મને લાગે છે કે વાંચશો તો બધાને રસ પડશે.”

કુષ્ટને પાકીટમાંથી, નોટપેપરનો પાતળો કટકો કઢાડીને
ચાંચું:—

“ મીસ વેલેન્ડ,

મી. મેરીકના સરનામાની મને ખબર નથી; તે તમારા મિત્ર
થાય છે એમ મેં સાંભળ્યું છે તેથી મારા ઉપર તેના સરનામાને
એક કાગળ આવ્યો હતો તે આ સાથે તમારી ઉપર પીડું છું. તે
કાગળ મોકલનાર મને જણાવે છે કે મી. મેરીકને તે કાગળ અગ-
ત્યનો છે. આ કાગળ મી. મેરીકને પહોંચાડવામાં તમને વધારે
તકલીફ પડશે નહિ એમ આશા રાખું છું.

લી. તમારી ભુલીયા મે.”

કુષ્ટને તે કાગળ પાછો પાકીટમાં નાંખતાં કહ્યું “ ઘણોજ
અતડો ને પ્રીતિશૂન્ય કાગળ છે.”

“ પણ તેથી ખુલાસો થાય છે ” એવેને કહ્યું.

“ પૂરતી રીતે ” ડૉક્ટરે ઉમેર્યું.

મીસીસ વેલેન્ડ ક્યવાયેલી જણાઇ અને જેરુપરે તો મ્હોં
નીચુંજ રાખ્યું હતું. ખાણ પછી થોડીવારે ડૉક્ટર ઉપર ગયો
ને તરતજ પાછાં આવીને જાહેર કર્યું કે મેરીક જાગ્યો હતો અને
ઘણીજ સારી સ્થિતિમાં હતો. થોડીવાર પછી ડૉક્ટર ગયો ને
એવેન પણ ઉપર ગઇ. મીસીસ વેલેન્ડે ચોપડી વાંચવા લીધી હતી
ને જેરુપર અને કુષ્ટને થોડાં ગપ્પાં માર્યાં; પછી કુષ્ટનને બગાસાં
આવવા માંડ્યાં એટલે તેણે ઉઠીને કહ્યું “ હું તો બહાર ચોકમાં
જાઉં છું. તું આવે છે જેરુપર ? ”

“ મીસીસ વેલેન્ડને એકલા મૂકી તમારી સાથે આવવાનો
હું અવિવેક કરી શકતો નથી. એવી તોછડાઈ કરવા માટે હું
હજી બહુ નાનો છું.”

કુટન સમજ્યો ને બહાર આવ્યો ગયો.

“મીસીસ વેલેન્ડ જરા મારી સાથે વાત કરશો?” જેસપરે પૂછ્યું.

“મુશીથી” મીસીસ વેલેન્ડે તરતજ ચોપડી બાળુએ મૂકતાં કહ્યું.

“મને ખાસ્તી છે કે હું અળખામણો મળશ. પણ મારે સુદાસર થોડા સવાલ પૂછવા છે.”

“સુદાસર?”

“હા.”

“ત્યારે તને ગમે તે પૂછ.”

“પ્રથમ તો તમે મેરીકને નીચે બોલાવી કોઈ પણ જ્હાને જે ત્રણ કલાક સુધી તેને નીચેજ રાખી શકશો?”

“હા” તરતજ જવાબ મળ્યો.

“જરૂર હશે તો હું તેને ગમ્મતમાં નાંખીશ. મારે વાસ્તે તમારે થોડી શોધ કરવાની છે.”

“શેની ને ક્યારે?”

“તમે થોડું તો સમજ્યાં છો. હું માતું છું કે અદરાયા પછી મેરીક થોડા દિવસ બહાર ગયો હતો?”

“હા.”

“તે દરમ્યાન એ લોકો વચ્ચે પત્રવ્યવહાર આવ્યો હશે.”

“લગભગ દરરોજ.”

“મેરીકના ચોરડા મેં તપાસ્યા તેમાં મને એવા કાગળો અલગ પડ્યા નહોતા. મેં એ કાગળોને ખાતરજ તપાસ કરી

નહોતી. મીસીસ વેલ્ડેન્ડ, તમને કાગળો જડે તો તે વાંચવાનું હું તમને કહેતો નથી. હું એટલું જ જાણુવા માગું છું કે તમારી લાણુજના સામાનમાં કોઈ પણ ઠેકાણે, મેરીકના તેના ઉપર આવેલા કાગળો અંત્યારે છે કે નહિ.”

“હોય તો તારે એ જાણ્યે છે?”

“છે કે નહિ તેજ મારે જાણવું છે. અને તે મેરીકનાજ કાગળો છે એવી તમારે ખાત્રી કરવી.”

“તે હું કરીશ. એટલું જ કે?”

“નહિ. તમારી પાસે મેરીકની છબી છે?”

“અલબત્ત.” ધીરથી હસતાં મીસીસ વેલ્ડેન્ડે કહ્યું.

“તમારી પાસે એની નેટલી છબી હોય તે હું જોવા માગું છું.”

તે તરતજ ઉઠી અને બીજા ચોરડામાં જઈ છબીઓનાં બે ત્રણ મખમલનાં આલ્બમ લઈ આવી.

“આમાં તે છબીઓ હશે.” એમ કહી એક પછી એક આલ્બમમાં તેણે જોવા માંડયું. બધીજ છબીઓને જોઈ ગઈ પણ તેમાં યુજન મેરીકની એક પણ છબી નહોતી.

મીસીસ વેલ્ડેન્ડે એકદમ તે આલ્બમ પાસેની ખુરશી ઉપર ફેંકી દીધાં ને જેરપરની સામું ઉભા રહીને પૂછ્યું:

“એનો અર્થ શું?”

પ્રકરણ સત્તાવીશમું.

જેમએ છે—એક છત્રી.

કેનેથે એ સવાલના જવાબમાં બીજે સવાલ પૂછ્યો: “ તમારી પાસે નહિ તો બીજા કોઈ પાસે છે ? ”

“ ડોરીસ—”

“ તે પછી—પહેલાં મીસ ઝેન પાસે એક છે ? ”

“ તેની પાસે એક બે હતી ખરી.”

“ એ અત્યારે તમે મેળવી શકશો ? અથવા એ હજી એની પાસે છે એમ ખબર કહાડી શકશો ? ”

“ હું જાણું. હમણાં જ જાણું ? ”

“ જેમ બને તેમ જલદી જાણો તો સારું.”

મીસીસ વેલેન્ડ જેસ્પરને ત્યાં જ મૂકીને ઝેન પાસે ગઈ. તે વખતે ઝેન ટેબલ ઉપર બેસીને વાંચતી હતી. મીસીસ વેલેન્ડ ટકેરા મારી અંદર આવી ત્યારે ઝેને જોઈ લીધું કે તે કોઈ મુદ્દાસર આવેલી છે.

“ ઝેન દીકરી ” મીસીસ વેલેન્ડે તરત જ શરૂ કર્યું “ મોટા ચોરડામાં, મારી પાસે યુજન મેરીકની છબીઓ હતી તે કંઈ જતી રહી લાગે છે. આલ્બમમાં નથી. મને એમ છે કે તારી પાસે એક બે છબીઓ હતી. નહિ ? હોય તો મને આપ.”

ઝેન એક પણ ચૂપ રહી. પછી તેની મા પાસે આવીને બોલી: “ યુજનની એકે છબી મારી પાસે નથી, મમ્મા.”

“ એકે નહિ ? ”

“ના.”

“કંઈ ખુલાસો કરશે એન ?”

“મેં એનો નાશ કર્યો છે.”

“કેટલો વખત થયો ?”

એન એક પણ સુધી ચૂપ રહી; પછી મગરૂખીથી બોલી
“મમ્મા, મારાથી બની શકે ત્યાં સુધી તમને જવાબ આપવાને
હું ના કહીશ નહિ. ડોરીસ પરણી તે પહેલાં મેં એ છબીએનો
નાશ કર્યો હતો.”

“પણ—”

“તમે શું કહેશો તે જાણું છું. મારી પાસે એ છબીઓ
આવી તે પછી ત્રીજે દિવસે મેં એ બધી બાળી નાંખી. ડોરીસના
ઓરડામાં બીજી છબીઓ હશે.”

“કદાચ—સંભવ છે.” મીસીસ વેલેન્ડ પાછી જવા ફરી.

“પણ મોટા ઓરડામાં હતી તેનું શું ? ખોવાઈ તો જાય
નહિ.”

“માફ કર દીકરી. હમણાં હું એની ચર્ચા કરવા રોકાઈશ
નહિ. આપણે હમણાં જાણીશું. આ બાબત કોઈને કંઈ કહે-
તીના એન.”

“ખચિત નહિ, મમ્મા,” અને મીસીસ વેલેન્ડના ગયા પછી
પોતાના મનથી એન બડબડી.

“કેવું વિલક્ષણ ! એનો અર્થ શું ?”

મીસીસ વેલેન્ડ પાછી જેસ્પર પાસે ગઈ ને સમાચાર કહ્યા:
“હું ખોટી હતી. એન પાસે યુજનની છબી નથી.”

“એક પણ નહિ ? એ પણ કંઈ જતી રહી છે એમ તમે
કહેવા માગો છો ?” જેસ્પરે ઉભા થઈ પૂછ્યું.

“આહ! કેનેથ, મને તારા ઉપર વિશ્વાસ છે. તું વિશ્વાસ-પાત્ર છે. માટેજ કહું છું કે જ્ઞેને છબીઓના નાશ કર્યો છે.” મીસીસ વેલેન્ડ પહેલાં તો આવી રીતે ચોખ્ખું બોલતાં અચકાઈ પણ પાછળથી જેસ્પરના કામની યાદ આવવાથી ખરો ખુલાસો કર્યો.

“નાશ કર્યો! મીસીસ વેલેન્ડ, આ પણ એક અગત્યનો મનાવ થઈ પડે. એ ક્યારે થયું એ જાણવાનું બની શકશે?”

“હું તારીખ તો કહી શકતી નથી. મેં પૂછ્યું ત્યારે જ્ઞેને કહ્યું કે છબીઓ તેની પાસે આવી ત્યારથી ત્રણ દિવસમાં તેણે બાળી નાંખી હતી.”

“આહ!” કેનેથના ગાલ ઉપર શરમ ને ફીક્કાશ જણાઈ આવતાં હતાં.

મીસીસ વેલેન્ડે આગળ ચલાવ્યું “મેરીક અને ડોરીસના અદરાવા પછી તરતજ મેરીકે એ છબીઓ એને આપી હતી.”

“ઉપકાર” જેસ્પરે એટલું કહી મેહાં ફેરવ્યું.

“કદાચ ડોરીસના ઓરડામાં હજી એકાદ હશે.” મીસીસ વેલેન્ડે જણાવ્યું.

“જુઓ. પણ હું માનું છું કે તમને કંઈ જડશે નહિ. તો પણ આપણે જાણવું તો જોઈએ.”

મીસીસ વેલેન્ડે સ્ક્રેજ ઉદાસ ચહેરે જેસ્પર સ્લામું જોઈ કહ્યું “એક વાત મેં યુજન શિવિય કોઈને હજી કહી નથી. મને તેની જરૂર જણાઈ નહોતી. પણ અત્યારે એ તને કહેવાની જરૂર જણાય છે.”

“શું?”

“ ડોરીસને આપણે જ્યારે કૉફીનમાં મૂકી ત્યારે એની છાતી ઉપર યુજનની એક નાની છળી હતી. એ એક નાના કાર્ડ ઉપર હતી અને ડોરીસની ઇચ્છાથી તેણે તરતની પડાવેલી હતી. ડોરીસ અંધ થાય એવા ફેમમાં એ છળી રાખતી. પછીથી એ ફેમ મને ખાલી જણાયું હતું.”

કેનેદે ફક્ત માથું હલાવ્યું. યુજન મેરીક આવ્યો તે રાતે તેને પણ એ હકીકતની ખબર પડી હતી. થોડીવારે એકાએક જેરપરે મેંડાં ફેરવ્યું અને મોટા ઓરડામાં ગયો. જે ટેબલ ઉપરથી મીસીસ વેલેન્ડે છળીઓનાં આલ્બમ લીધાં હતાં તે ટેબલ આગળ ગયો; પછી બીજા ઓરડામાં ને દાદર ઉપર જવાનાં બારણા આગળ ગયો, બહાર જાયું અને પાછો ફર્યો, ને બોલ્યો “મને તે રાત અંધી બધી હકીકત તમે કહી છે. પણ મીસીસ મેરીક ખાણે પછી ઓરડો છોડી ગઈ ત્યાર પછી શું બિના બની તે મારે જાણવું છે. એ ઓરડો છોડી ગઈ ત્યાર પહેલાં તમે બધાં ક્યાં કેવી રીતે બેઠાં હતાં તે બતાવશો?”

તે ઉભી થઈ અને કેપ્ટન, ઝેલન, ડોરીસ ને પોતે ક્યાં કેવી રીતે બેઠાં હતાં તે બતાવ્યું.

“ ઠીક. કેપ્ટન ખુણામાંના બાજઠ ઉપર બેઠા હતા અને તમે તેની પાસે નીચી ખુરશી ઉપર બેઠાં હતાં તેથી તમે બન્ને જણાં પેલાં ઓરડામાં કંઈ જોઈ શકો એમ નહોતું. મીસ ઝેલન ટેબલની પાસે બેઠાં હતાં તેનું મેંડાં—”

“ ઉત્તર તરફ હતું.”

“ તો તેનાથી પણ પેલા ઓરડાની ટેબલ આગળ જોઈ શકાય એમ નહોતું અને ડોરીસ તેની સામે બેઠેલી હતી ?”

“ હા. તેનું મેંડાં, હું ને કેપ્ટન બેઠા હતા તેની તરફ હતું.”

“ ઠીક. અને પેલા ઓરડામાં દીવા હતા ? ”

“ એક ધીમો દીવો હતો. ”

“ અને તેનું પેલી તરફનું બારણું ઉઘાડું હતું ? ”

“ હા. હમણાં છે તેવુંજ હતું. ”

“ ઉપકાર થયો. મીસીસ વેલેન્ડ. હવે તમને વધારે તસ્દી આપીશ નહિ. હું હવે કેપ્ટન પાસે જઈશ, અને ડૉક્ટર હા કહે તો મેરીકને તમે આવતી કાલે નીચે બોલાવી શકશો ? ”

“ ડૉક્ટર કહેશે તો બોલાવીશ. અને, ડૉક્ટર વહેલા આવવાના છે. તું એને રસ્તામાં મળજે અને એ પ્રથમ મારા ઓરડામાં આવે એમ કહેજે. સમજ્યો ? ”

“ ઠીક. હું કહીશ. જરા ખૂદાર નહિ આવો મીસીસ વેલેન્ડ ? ”

“ નહિ ? હું જરા એન પાસે જઈ આવીશ. ”

મીસીસ વેલેન્ડ ઉપર ગંધ અને જેસ્પર કેપ્ટન પાસે ગયો.

*

*

*

બીજી સવારે જ્યારે ડૉક્ટર રૉથ વેલેન્ડસમાં આવ્યો ત્યારે તેને કેનેથ જેસ્પર ઘરની બહાર સામો મળ્યો. “ નીચે ઉતરો ડૉક્ટર. મારે તમને સંદેશો કહેવો છે. ”

ડૉક્ટર ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યો તેને જેસ્પરે મીસીસ વેલેન્ડનો સંદેશો કહ્યો.

“ બહુ સારું ” ડૉક્ટરે કહ્યું “ મેરીકને તે આજે જાયો છે ? ”

“ હા તે હવે સારો જણાય છે. પણ નબળાઈ છે એમ કહે છે. ”

“ ઉંહ ! ”

“રૉથ, હું તમારા કામમાં જરા માથું ઘાલવા ઇચ્છું છું.”

“કંઈ દવા તો આપવાની નથી ને?”

“નહિ. ફક્ત આરોગ્યતા માટે પગલાં લેવાનાં છે. મેરી-કને ગમે તેમ કરી આજે નીચે લાવી ચોકમાં કે લૉન ઉપર રાખવો જોઈએ. ગમ્મત ખાતર—સમજ્યા?”

“ઉહ! તારી સોજતમાં એને નીચે રાખવો એ જરૂરનું છે.”

“અલબત્ત, એમજ. અને સ્થળ ફેર માટે, જેમ બને તેમ જલદી એણે બહાર ફરવા જવાની જરૂર છે. સમજ્યા?”

“કેન, તારામાં મને કેટલો વિશ્વાસ છે તે તું જાણે છે. પણ આમ કરવામાં તારો મુદ્દો શું છે તે હું જોઈ શકતો નથી.”

“ત્યારે હું તમને કહું. એ ચોખ્ખુંજ છે. એ બહાર જાય છે કે નહિ એટલુંજ મારે જાણવું છે.”

“ઓહ! એમ કે?”

“શૂ શૂ! કેપ્ટન આવે છે.”

કેપ્ટન બહાર આવ્યો ને ડૉક્ટર અંદર ગયો. કરી રાખેલી સંતલસ મુજબ તેજ દિવસે મેરીકને નીચે ચોકમાં બેસવાની ગોઠવણ થઈ. ડૉક્ટરે તેને ગાડીમાં બેસી ફરવા જવાની પણ સલાહ આપી હતી.

સાંજે મીસીસ વેલેન્ડ બહાર જવાને તૈયાર થઈ ઘરની બહાર આવી ત્યારે, ગ્લેન મેરીકથી થોડે દૂર ઝાળીમાં બેઠી હતી. અને જેરપર તેનાથી થોડે દૂર એક થાંભલા આગળ ઉભો હતો. મીસીસ વેલેન્ડે આવીને કહ્યું “હું ગામમાં જાઉં છું. ગ્લેન તને સાથે લઈ જવાનો મેં વિચાર રાખ્યો હતો પણ તું અહિં છે એટલે મેરીકને

તારી સંભાળમાંજ મૂકીશ. અને હું એખલી જઇશ. કેનેથ તો કોઇ દિવસ મારી સાથે આવતોજ નથી.”

કેનેથ સમજ્યો. પણ જવાને ઇતેજાર ન હોય એવો દેખાવ કરતો તે મીસીસ વેલેન્ડ આગળ આવ્યો અને બોલ્યો. “હું કોટ બદલી આવું ત્યાં સુધી ખોટી થાઓ તો આજે હું તમારી ઇચ્છા મુજબ તમારી સાથે આવીશ.”

તેઓ જ્યારે મોટા રસ્તા ઉપર પહોંચ્યાં ત્યારે જેરપરે પૂછ્યું “તમારી મહેનત સફળ થઇ નથી લાગતી?”

“તેથી તું નિરાશ થયો?”

“ના. એક રીતે નહિ. છબી મળી આવશે એવી મેં આશાજ રાખી નહોતી, પણ કંઈ પત્ર વ્યવહાર મળ્યો?”

“નહિ. કંઈજ નહિ. નો પણ ડોરીસ પત્રવ્યવહાર તો ચલાવતીજ હતી. તેણે કાગળો બાળી નાંખ્યા હશે. સગડીમાં રાખ હતી.”

“હા.”

“તને છબીની ઘણી જરૂર છે?”

“હા. મારે જોઈતી હતી.”

“ત્યારે હું જાણું છું કે મેરીકની છેલ્લી છબી કુપરે પાડેલી તેની પાસેથી આપણને મળી શકશે.”

“જોઈશું.”

પ્રકરણ અઢાવીશમું.

કબરસ્તાન.

“આપણે કંઈ બહાનું કહાડવું પડશે” જેરપરે છબીવાળાને ત્યાં ચડતાં કહ્યું.

“એનીજ છબી વાસ્તે આખ્યા છધએ એમ જણાવવું નહિ જોઈએ.”

“શું બહાનું કહાડીશું?”

“તે હું જોઈ લઈશ. હું કહું તે ઉપાડી લેજો.”

તેઓ ઉપર પહોંચ્યાં. એટલે છબી પાડનાર તેમને સામોજ મળ્યો. અને અંદર તેડી ગયો.

“હમે છબી પડાવવા અત્યારે નથી આખ્યા” જેરપરે કહ્યું “પણ મારાં ફ્રેમ્ મીસ જેરપરની છબીનો કાચ હજી તમારી પાસે છે કે નહિ તેની ખબર કહાડવા આખ્યો છું. એ છબી બહુ સારી હતી. તેની ખીજી નકલોની જરૂર છે.”

“અલખત્ત. કાચ સાચવી રાખ્યો છે.” કુપરે કહ્યું “હું હમણાં જોઈ કહાડું છું. એને બહુ તો એક વરસ થયું હશે અને—”

મીસીસ વેલેન્ડે તક જોઈ તરત પૂછ્યું “ત્યારે તો તમારી પાસે મી. મેરીકની છબીનો પણ કાચ હશેજ. તે તો હમણાંજ પડાવેલી. કદાચ છબીની એક બે નકલો પણ હશે!”

“મેં અ.....” તે જરા અચકાયો. તેથી મીસીસ વેલેન્ડે તેને સંભારી આપ્યું. “એ એની સ્ત્રી સાથે છબી પડાવી ગયો હતો, તમને સાંભરતું હોય તો. બન્નેની છબી ઘણીજ સારી પડેલી હતી.”

“હા, મીસીસ વેલેન્ડ. પણ જણાય છે કે મી. મેરીકે પોતાની છબીઓનો નાશ કરવા મને કહ્યું હતું એ તમે જાણતાં નથી.”

“નહિ. ખરેખર—”

“તે તો હમણાંજ બન્યું હશે” જેસપરે વચમાં ટહુકે પુર્યો.

“હા. હમણાંજ. એ એક વિચિત્ર સંજ્ઞા બન્યો છે. આજે સવારેજ મને તેની ચીઠી મળી કે મારે એની છબીઓનો નાશ કરવો.” એમ કહી કુપરે ટેબલમાંથી એક કાગળ કહાડ્યો ને તે વાંચ્યો:

“મી. કુપર,—

“સાહેબ, થોડા દિવસ ઉપર તમે મારી અને મારી પતિની છબી પાડી હતી. તે તમને સાંભરતું હશે. તમે મારી છબીનો કાચ—અને છબીની નકલો હોય તો તે પણ શોધી—કહાડી નાશ કરશો તો મહેરબાની થશે. કારણ એ છે કે, એ છબી મારી વ્હાલી પતિની છાતી ઉપર તેની કબરમાં દટાયેલી છે તેથી તેની નકલો બીજા કોઈની પાસે રહે એ મને પસંદ નથી. આ સાથે—”

કુપરે કાગળ વાંચતાં અટકી જઈ કહ્યું “તેણે કિમતની નોટ બીડી છે. તે અલબત્ત હું પાછી મોકલીશ.”

જેસપર અને મીસીસ વેલેન્ડે એક બીજા સામું જોયું. મીસીસ વેલેન્ડે પછી કહ્યું “પાછી નહિ મોકલશો. મી. કુપર. મી. મેરીકે માંદા છે ને તેમની લાગણી દુભાશે. મીસીસ મેરીકની છબી છે?”

કુપર પેલી નોટ મેજ ઉપર મૂકીને [છબીઓ શોધવા ગયો. પણ તેને જડી નહિ. એટલે જેસપરે, મીસ જેસપરની છબીની છ

નકલો ઉતારવાનો ઓરડર આપ્યો અને બન્ને જણાં નીચે ઉતરી ગયાં.

“કુપર છળી શોધતો હતો ત્યારે મેરીકની નોટની નીચે મેં શું વાંચ્યું તે તમે જાણો છો?” જેસપરે પૂછ્યું.

“હું કેવી રીતે જાણું?”

“એમ હતું કે ‘આની સાથે કાચ બાંગી નાખવાથી કદાચ ભવિષ્યમાં તમને નુકશાન થાય તેના બદલા તરીકે દશ ડોલર મોકલું છું. તરતજ નાશ કરજો અને આ વાત છાની રાખજો.’”

“છાની રાખવાનો અર્થ કુપર ઠીક કરતો જણાય છે.”

“આપણે એને અચાનક પકડી લીધો. ફરીથી એ વાત કોઈને એ કહેશે નહિ. અને હવે તમારે ઘેર જવાની ઉતાવળ છે?”

“ના.”

“હું મારી ફોઈને ઘેર અને પછી રૉથને ત્યાં જવા માગું છું.”

મીસ જેસપરના ઘર આગળ, મીસીસ વેલેન્ડ ગાડીમાંજ બેસી રહી. જેસપર અંદર જઈ એક ચારસ ખાંધેલું પેકેટ લઈ આવ્યો.

“આપણે વેલેન્ડ પહોંચીયે ત્યારે આ ખંડલ તમારું છે એમ જણાવશો? વખત આવે હું તે મારા ઓરડામાં લઈ જઈશ.”

ડૉક્ટર રૉથના ઘર આગળ તેઓ પહોંચ્યાં ત્યારે તે ઓફીસની ખૂલાર આવતો હતો. કેનેથે ગાડીમાં બેસીનેજ વાત ચલાવી. “અમારે સહેજ માહિતિ જોઈએ છે ડૉક્ટર. આજે સવારે તમે મેરીકનો કોઈ કાગળ ટપાલમાં નાંખ્યો હતો કે નહિ એ જરા કહેશો?”

“મેરીકનો?” રૉથે આશ્ચર્ય ચક્રીત થતાં પૂછ્યું “હા. મેં નાંખ્યો હતો.”

“મેં ધાર્યું જ હતું. ફોટોગ્રાફર કુપર ઉપર તે કાગળ હતો નહિ?”

“હા.”

“અંદર શું લખ્યું હતું એ તમે જાણો છો?”

“મેરીકે કહ્યું હતું કે છબીઓની ઉધરાણી છે.”

“પણ કોની છબીઓની તે કહ્યું હતું?”

“મીસીસ મેરીક અને ચોતાની છબી કુપરે પાડેલી એમ તની વાત ઉપરથી જણાતું હતું.”

“ઓહ! ઘણો ઉપકાર થયો.” એમ કહી જેડપરે રૅશની સ્ટામ્પ સ્ટેજ હસીને ગાડી હંકારી.

*

*

*

ત્રણ દિવસ સુધી મેરીકે ચોક ઉપર બેસી રહી ખુલ્લી હવા ખાધી ત્યારે તેના શરીરમાં સ્વસ્થતા પાછી જણાવા લાગી હતી. તે દરમિયાન જેડપર તેને ઘણો ખરો વખત વાતે લગાડી આનંદ આપતો હતો; તેને લીધે મેરીકને જેડપરના સહવાસનો એટલો નાદ લાગ્યો હતો કે કોઈ પણ કારણથી જેડપર સ્ટેજ વધારેવાર દૂર રહે તો મેરીક અસ્વસ્થ થતો હતો. એક સવારે મેરીક ચોકના ધાંસલા આગળ આરામ ખુરશી ઉપર પડ્યો હતો ત્યારે જેડપર હાથમાં કાગળો લઈને આવ્યો અને નિરૂઘમથી, બોલવા ખાતર બોલતો હોય તેમ કહેવા લાગ્યો “દુનિયામાં કેટલાંક માણસોને પત્રો આવે તે અને પત્રો લખવાનું ઘણું ગમતું હશે. પણ મને એ ગમતું નથી.” એમ કહીને તે ખુરશી ઉપર પડ્યો અને કાગળો ગજવામાં મૂક્યા.

“ખરી વાત છે” મેરીકે અભિપ્રાય આપ્યો “અને નજીવા કાગળો પણ કેટલીક વખતે ઘણું તોફાન મચાવે છે.”

“હાં”

“હાખલા તરીકે, મારી જ્ઞેનનો પેલો બે ચાર લીંટીનો કાગળ જ લે. તેનાથી મને આંચકો ખાવાનું શું કારણ હતું તે મનેજ સમજ પડતી નથી. જ્ઞેને જ્યારે પાછીટ એની માના મ્હેં આગળ ધર્યું ત્યારે સરનામા ઉપર માફ ધ્યાન જતાં હું ચમક્યો હતો. વાત એમ છે કે, જ્યારે જ્યારે મારી જ્ઞેન તરફથી કાગળ આવે છે ત્યારે એ કંઈ દુઃખમાં આવી પડેલી હોય છે. ગરીબ બિચારી ! લગ્નથી તેનું સત્યાનાશ વળ્યું. એનો ઘણી—જવા દે હું કંઈ કહેતો નથી” આ વખતે એ સ્હેજ ગુસ્સે થયેલો જણાતો હતો. મોડી વાર શાન્ત રહી ચલાવ્યું. “મારાં લગ્ન પહેલાં થોડા વખત અગાઉ અકસ્માતથીજ એ મને રસ્તામાં મળી ગઈ હતી. અમે એક હોટેલમાં જઈને વાતો કરી અને મેં તેને મારાં લગ્નની વાત કરી અને ડારીસ ને તેના મિત્રો વીશે કેટલીક હકીકત તેને કહી. હવે મને ખ્યાલ આવે છે કે, તેની સાથેની વાતમાં મેં એને ડારીસની અટક કહી નહોતી પણ જ્ઞેન વેલેન્ડનું પૂર્વ નામ કહ્યું હતું. તેથીજ આ કાગળ તેણે જ્ઞેન મારફત મોકલ્યો હશે.”

“સમજ્યો.” જેસપરે વાતમાં રસ પડ્યો હોય એવી રીતે કહ્યું.

તે સાંજે ડૉક્ટર અને જેસપર તબેલા આગળ એકઠા થયા ત્યારે જેસપરે પૂછ્યું. “તમે મેરીક વીશે શું ધારો છો?”

ડૉક્ટર જરા ગંભીર જણાવ્યો. તેણે કહ્યું “મને એ માણસની દયા આવે છે. તે બે કે શરીરે મજબુત છે. છતાં આ પીડા તેને અસહ્ય લાગતી જણાય છે. ખરું પૂછે તો, કેન, મેં પહેલાં ધાર્યું હતું તે કરતાં એ કંઈક વધારે ઉંડા છે.”

“ઓહ ! એમ કે ?” કરડાકીથી જરૂરે કહ્યું “રૌથ, એ માણસ એટલો હુશીઆર, એટલો ખંદો અને એટલો તિવ્રબુદ્ધિવાળો છે કે—”

“કે—શું ?”

“કે એ મને શું ચવાવે છે.”

*

*

*

મેરીક જ્યારે બરોબર સાંજે થયો ત્યારે ડોરીસની કબર ઉપરનાં કુલો અને રોપા ગોઠવવામાં કંઈક નવિન ઉત્સાહ બતાવવા લાગ્યો. “એ મને કરવા દો મીસીસ વેલેન્ડ” એક દિવસ તેઓ જ્યારે નવાં કુલો અને રોપાની પસંદગી કરતાં હતાં ત્યારે મેરીકે કહ્યું “પહેલાં હું તે કરી શકતો નહોતો. પણ હવે તો મારેજ તે કરવું છે.” મીસીસ વેલેન્ડની આનાકાની છતાં, મેરીકે પોતાનું ધાર્યું કર્યું. પહેલાં તો તે મીસીસ વેલેન્ડની સાથે જતો હતો પણ પાછળથી તેણે એકલાંજ જવા માંડ્યું.

એક સવારે મેરીક, ચોક ઉપર મીસીસ વેલેન્ડ કબર ઉપર લઈ જવાને કુલો ગોઠવતો હતો તે કુલોથી આકર્ષાઈ, પાસે બેસીને નિહાળતો હતો તેવામાં કેનેથ, સામેના બારણામાં, હાથમાં એક લાંબી ચામડાંની પેટી સાથે કોઈ ન જાણે એમ આવીને ઉભો રહ્યો.

“કેવી સુંદર ગોઠવણ છે !” જરૂરે કુલોનાં વખાણ કરતાં મોટે અવાજે કહ્યું તેની સાથેજ એક જીણો ‘ટક’ કરીને અવાજ થયો.

“એ શું છે ?” મેરીકે જલદીથી પૂછ્યું.

“આ ? હું તને એ બતાવવાજ લાગ્યો હતો. એ મારો નવો કેમેરા છે. મીસીસ વેલેન્ડ મને આ બાસ્કેટની છબી લેવા દો. એ ઘણીજ સુંદર લાગે છે.”

મીસીસ વેલેન્ડે તે બારકેટ યુજનની પાસેજ મૂકી; પણ યુજન ત્યાંથી એકદમ કુદકો મારી ખસી ગયો.

“ ઠીક કયું મેરીક ” કેનેથે કહ્યું “ તું ખસ્યો ના હોત તો આ ટોપલીની પાછળ તારા પગો પડી જાત. મીસીસ વેલેન્ડ, વેલેન્ડ અને વીન્સ્ટનના દેખાવોની છબીઓ લેવાની હમણાં મને ધૂન લાગી છે.”

“ માણસોની પણ છબીઓ લેવા માગે છે ? ” મેરીકે પૂછ્યું.

“ હમણાં નહિ. પાછળથી કદાચ લઈશ. આ કેમેરા આવેના દેખાવો માટે છે. માણસની છબીઓ લેવી કઠણ છે.”

તે પછી એ ત્રણ દિવસ સુધી કેનેથે આવી રીતે કેમેરા લઈને દેખાવોજ લીધા પણ તે દરમ્યાન મેરીક તેની સાથે કોઈ પણ વખતે જતો નહિ. પછી ત્રીજે દિવસે કેનેથ બહાર આડીઓમાંથી આવતો હતો ત્યારે કબરસ્તાનની વાડમાંથી તેને દેખાયું કે મેરીક, કબરસ્તાનમાં આમતેમ ફરતો હતો અને વારે ધડીએ નીચો વળી કંઈ કરતો હતો. કેનેથ વાડ આગળ જે જગ્યાએ વધારે આડી હતી ત્યાં ગયો ને અંદર તપાસતો ઉભો. મેરીકના એક હાથમાં ખરપડી હતી અને બીજા હાથમાં ઘોળાં કુલના ગોટા જેવું કંઈ જણાતું હતું. તે આમથી તેમ કંઈ પણ ઈરાદા વગર ફરતો હોય એમ જણાતું હતું અને કોઈ કોઈવાર નીચો વળી ખરપડીથી કોઈ કબર આગળનો નકામો છોડ ઉખેડી નાંખતો હતો. આવી રીતે કરતો કરતો તે છેક કબરસ્તાનના જે છેડા ઉપર જેસ્પર ઉભો હતો તે છેડા આગળ આવી પહોંચ્યો ત્યારે કેનેથ એકદમ આડીની સાથે બેસી ગયો. એક નીચાં ઝાડની ડાળી ખસેડીને મેરીક આગળ આવ્યો અને એક જગ્યાએ ઘાસ ઘણું ઉંચું ઉંચું હતું ત્યાં જઈ ઉભો રહ્યો. ત્યાં એક જુની કબર હતી. થોડીવાર તે જગ્યાએ ઉભાં

રહી આસપાસ ફરીને જોયું અને પછી હાથમાંની ખરપડી પાડી નાંખી; કબર આગળ કુલોનો ગોટો મૂક્યો અને જોડવાનું શરૂ કર્યું. કેનેથ જેસ્પર હવે છૂપાઈ રહ્યો હતો ત્યાંથી ખસ્યો અને ધીમે રહી વાડના એક છીડાંમાંથી અંદર પેઠો અને મેરીક હતો તે જગ્યા તરફ ગયો.

પ્રકરણ ઓગણત્રીશમું.

ટુંક અને ખરપડી.

આજે પાછો ખાલુ વખતે જેસ્પર દશ મીનીટ મોડો આંખે તે માટે બધાની તેણે માફી માગી. મીસીસ વેલેન્ડને તેણે કહ્યું “હું જરા જંગલમાં આંબો ચડી ગયો હતો તેથી વાર લાગી.”

“કઈ દિશામાં?” મેરીકે પૂછ્યું.

“તારા માનીતા સરોવરની આસપાસ. મેં ત્યાં ઘણા ફેંખાવો લીધા. તું મારી સાથે કેમ નથી આવતો મેરીક? મને ઘણીજ મજા પડે છે.”

“તું કયે રસ્તે ગયો હતો?” પાછો મેરીકે સવાલ કર્યો.

“હું કબરસ્તાનમાં થઈને ગયો હતો. અને તેજ રસ્તે પાછો આંખે. કેપ્ટન, કબરસ્તાનમાં કેટલી બધી ઝાડી થઈ ગઈ છે?”

તે દિવસે સવારે મેરીક ઝેનની સાથે ઘોડા ઉપર બહાર ફરી આંખે હતો ને બપોર પછી સ્ટેજ ઉંઘ્યો હતો; પછી સાંજે કબરસ્તાનમાં ગયો હતો તે જેસ્પરને ખબર હતી. ખાલુ પછી મેવો ટેબલ ઉપર આંખે ત્યારે વાતો બંધ થઈ ગઈ હતી. ખાલુ જેસ્પરે વાત ઉપાડી.

“કેપ્ટન, મને લાગે છે કે હું ધૃષ્ટતા કરું છું. પણ કંઈ હરકત ના હોય તો મને કહેશો કે આજે સવારે પેલા બે અન્નણ્યા માણસ વાડના કઠેરા ઉપરથી શું જોતા હતા?”

કેપ્ટને અચળુચ કંચું જોયું. આ સવાલ માટે તે હરઘડીએ આશા રાખતો હતો અને આખરે તે આવ્યો હતો. તેથી પહેલાં તે સ્ટેજ ચમક્યો પણ પછી તરતજ સાવધ થઈ જવાળ આવ્યો. “તને કહેવાને કંઈ વાંધો હોઈ શકે નહિ, કેન. પણ હું દીલગીર છું કે હું કહી શકું એમ નથી. આ સવાલનું કંઈ કારણ?” કેપ્ટને કંઈ છુપાવતો હોય એવો દેખાવ કરી પૂછ્યું.

“અમથી સ્ટેજ જાણાસા. કોઈ ચાલાક સારા પોશાકમાં સજ્જ થયેલા અન્નણ્યા પુરૂષોને રાતની વખતે આપણા બાગ આગળ ગાડીમાં આમતેમ ફરતા જોયા હોય ને પછી સવારે તેમને વાડ ઉપરથી ઘર તરફ ડોકીયાં કરતા જોઈએ તો તેઓ કોણ છે તે જાણવાની સ્ટેજ જાણાસા થાય ખરી.”

“અને જ્યારે” કેપ્ટને એજ રીતે જવાળ આવ્યો. “કોઈ અન્નણ્યા પણ ચાલાક પુરૂષો આપણને આવેથી ઈશારત કરી બોલાવે ને ગામ અને લોકો સંબંધી અર્થ વગરના સવાલો પૂછે ત્યારે આપણે વિનયથી જવાળ ના આપીએ?”

“આપીએજ—એમાં શું?” જેરપરે અનુમોદન આપ્યું.

તે પછી ખાણના ચોરડામાંથી બધા વેરાઈ ગયા ત્યારે મેરીકે કેપ્ટનને પૂછ્યું.

“આજે સાંજરે “જે” ને મારે વાસ્તે નવરો પાડશો? મારે ગામમાં જવું છે. મારાથી હાથે હાંકી શકાશે નહિ. મારે મારા લાગીદારને અને રૈયને મળવું છે.”

“ઘણી ખુશીથી જ્યારે જોઈએ ત્યારે ગાડી લઈ જજો.”

“ઉપકાર. હું હમણાંજ જઈશ.” મેરીકે અધીરાઈથી કહ્યું.

“હું ગાડી મોકલું ? હું ખહાર જાઉં છું તે કહેતો જાઉં.”

“હા. તસ્દી ન પડે તો એટલું કરશો તો ઉપકાર.” એમ કહી મેરીકે ઉપર ગયો. અને કેપ્ટન તબેલા તરફ જવા લાગ્યો.

“ક્યાં જાઓ છો કેપ્ટન ?” કેનેથ ખહાર ચોક ઉપર ઉભો રહી સીગારેટ પીતો હતો તેણે પૂછ્યું.

“તબેલામાં જાઉં છું.”

“ત્યારે હું સાથે આવીશ. હું તમને જરા તસ્દી આપવા માગું છું.”

“હું ! શેની ?”

“હું તમને શહેરમાં મોકલવા માગું છું.”

“ક્યારે ?”

“આવતી કાલે, બની શકે તો. આપણે મોડેથી બધી વાત કરીશું.”

“હા. તને ગમે ત્યારે મારી ઓરડીમાં આવજે.”

“મેરીકે ઉઘી ગયા પછીજ તેમ બનશે.”

“યુલ્હન ? તેની આપણે રાહ જોવાની નથી. તે હમણાંજ ગામમાં જાય છે.”

“ગામમાં ! હમણાંજ ?” કેનેથ એકદમ અટકી પડ્યો. “શું કામ તે જાણો છો ?”

“તેના ભાગીયાને અને ડૉક્ટરને મળવા એમ કહે છે.” અને કેપ્ટને મેરીકની વાત કહી સંભળાવી.

“ક્રેપ્ટન, સવારેજ તમારાથી નીકળવાનું બની નહિ શકે. અપોરની ગાંડીમાં જઈ બીજે દિવસે અપોરે કે રાતરે તો તમે પાછા આવી શકશો.”

“તે તો કામ ઉપર આધાર રાખે છે, કેન.”

“હું હમણાંજ કહી દઉં છું. તમારે એક પ્રવીણ લુહારને શોધી કહાડવાનો છે. સાથી હુશીયાર.”

“તું મારી જાણસા ઉશ્કેરે છે. હમણાંજ બરોબર હકીકત તું મને કહેતો શું છે?”

“કંઈ નહિ. પણ હમણાં તો હું ગામમાં જવા ઇચ્છું છું.”

“ચુજનની સાથે?”

“ના. તેની પાછળથી થોડે દૂર. ધીરજ રાખો ક્રેપ્ટન, ધીરજ.”

“કુવામાં પડી ધીરજ!” ક્રેપ્ટને ચીરડાંબને કહ્યું.

દશ મીનીટ પછી મેરીક અને ગાડીવાળો ગામ તરફ હંકારી ગયા. ત્યાર પછી બીજી દશ મીનીટની અંદર કેનેથ ઘોડા ઉપર બેસી તેની પાછળ ગયો.

*

*

*

બીજી સવારે જેસ્પર નાસ્તા વાસ્તે કપડાં પહેરી તૈયાર થતો હતો ત્યારે તેણે કંઈ ગડબડાટ અને ઘોંઘાટ સાંભળ્યો. પછી તરતજ એક ભારે અવાજ થયો. તેણે બારણું ઉઘાડી જોયું તો વીન્સ્ટનના એક ગાડાવાળાને દેખ્યો તેથી વધારે આતુર થવાથી એ ખૂબાર આવ્યો. ચુજન મેરીક, જે અને ગાડાંવાળો એક મોટી ભારે ટ્રંક નીચે ઉતારતા હતા તે જોતો ઉભો હતો. ટ્રંક એટલી ભારે હતી કે થડકા ખાધા વગર તે ઉતારી શકાતી નહોતી. મેરીકની એ

ટૂંક હતી; અને જેસપરે જોયું કે એ માળીયામાંની ટૂંક હતી ત્યારે તેને નિરાંત વળી.

“બહુ ભારે છે !” જેસપરે મેરીકને પૂછ્યું.

“બહુજ. મારે અંદરથી ભાર ઓછો કરવો જોઈતો હતો. મેરીસ શહેરમાં જવાનો છે તે આ ટૂંક લેતો જશે. એ ઠીક સંજોગ આવી પહોંચ્યો.”

“હા. મને પહેલાં તો એમ ધાસ્તી લાગી કે તું જ જતો રહે છે.”

“હજી વાર છે. હજી મને બરાબર શક્તિ આવી નથી. રાંધે પણ કહે છે કે હજી મારે અહિંજ રહેવું જોઈએ.”

“બરાબર છે.”

નાસ્તા ઉપર કેપ્ટન વેલેન્ટે શહેરમાં જવાનો વિચાર જણાવ્યો. તે બાબત અને મેરીકની ટૂંક બાબત થોડી ચર્ચા થઈ. નાસ્તા પછી મેરીક પોતાના ઓરડામાં ગયો ને બપોર સુધી દેખાયો નહિ. બપોરે તે ચોક્ક ઉપર આવ્યો ત્યારે તેનું મોં ઉભરાયલું અને તાવવાળું જણાતું હતું. તે ચોક્ક ઉપર બેસી રહ્યો પણ કેપ્ટનના શહેરમાં ગયા પછી તે થોડીવાર આમતેમ કર્યો ને પછી કબરસ્તાન તરફ ગયો. થોડીવાર પછી જેસપરે પણ ગાડીમાં બેસીને તે તરફ ગયો. કબરસ્તાન પાસે આવીને વાડ આગળ ગાડી ઉભી રાખી; એકવાર ઉભાં થઈને કબરસ્તાનમાં નજર કરીને પછી ગાડીમાં બેસી જઈને મોટેથી બૂમ પાડી “મેરીક ! ઓ મેરીક !”

તરત તો કંઈ જવાબ ના મળ્યો. પણ એક પણ પછી યુજીન મેરીક આવે બહુ ઘાસ ઉગ્યું હતું ત્યાંથી બહાર નીકળ્યો, થોડીવાર ઉભો રહ્યો અને પછી જેસપરેને જોઈને હાથ હલાવ્યો અને ધીમે ધીમે તેની તરફ આવ્યો.

“તમેલા વાળાઓએ મને કહ્યું કે તું આ બાબુ આવ્યો છે તેથી હું પાછળ આવ્યો.” જેરપરે કહ્યું.

“પાછળ આવ્યો?” મેરીક એકદમ બોલી ઉઠ્યો. “પણ પાછો સ્વસ્થ થઈ બોલ્યો ‘તું ઘણોજ માયાળુ છે.’”

“મેં ધાર્યું કે તું એકલો આટલું બધું ચાલશે તો તેથી તને નુકશાન થશે. હું ગાડીમાં કરવા જવાનો હતો તેથી મેં વિચાર્યું કે તને સાથે લેતો જાઉં.”

મેરીકે વાડની ઉપરથી હાથ લાંબાવી ઘોડાને ચાબડયો “તું બહુજ લલો છે જેરપર. તું કયે રસ્તે આવ્યો?”

“હું તમેલામાંથી જહારોજહાર આવ્યો. તું જંગલમાંથી આવ્યો?”

“એ રસ્તેથી આવ્યો. કબરસ્તાનની પેલી બાબુ ગયો હતો. એ જમ્યા કોઈ સાફ કરતું નથી.”

“નથીજ. ત્યાં હમણાં કોઈ જતું પણ નથી.”

“તું કયાં જાય છે?”

“તારી ખુશી હોય ત્યાં. તું સાથે આવતો હોય તો.”

“ચાલ ત્યારે. હું જઈને મીસીસ વેલેન્ડની ખરપડી લઈ આવું.”

“બહુ સારું હું બેઠો છું.”

મેરીક જરા ઝડપથી ચાલ્યો અને ડોરીસ મેરીકની કબર આગળ પહોંચી આમતેમ કંઈ શોધતો હોય એમ જણાયું. પછી તે ગાંડી તરફ ફરીને બોલ્યો. “મને ખરપડી જડતી નથી, જેરપર.”

“હે?” જેરપર ગાડીમાંથી ઉતરવા તૈયાર થયો. પણ મેરીક તરતજ આવીને બોલી ઉઠ્યો.

“નહિ. તું ઉતરતો નહિ. ઘોડો બાંધવાની અહિં જગ્યા નથી. હું જરા આમતેમ ફરીને જોઈશ. હમણાંજ હું તારી પાસે પાછો આવીશ.”

જેરપર ગાડીમાં બેઠો. અને મેરીક વળી પાછો શોધતો શોધતો આગળ ચાલ્યો. તે સ્ટેજ આગળ ગયો એટલે પાછળથી સીસોટી સાંભળીને એકદમ અચકચો. જેરપરને તેની પાછળ આવતો જોયો.

“મેરીક, તારાથી એ બની શકશે નહિ. તું જરા બેસ. હું ખરપડી શોધી કહાડીશ. અત્યારે તું ખરેખર બહુજ ફીક્ષા દેખાય છે. જરા બેસ ને થાક ખા.”

મેરીકે એક પથ્થર ઉપર બેસતાં કહ્યું “હું આટલો બધો નબળો છું એમ મને ખબર નહોતી. માફ માથું જરા જરામાં ભરી આવે છે.”

“સ્વાભાવિક છે.” જેરપર પણ મેરીકની પાસે બેઠો ને કહ્યું “તું બતાવ ને જગ્યાએ હું શોધીશ. તું ક્યાં ક્યાં ગયો હતો તે બતાવ.”

મેરીકે બતાવ્યું ત્યાં જેરપરે બધે શોધ્યું. પણ કંઈ જડ્યું નહિ. “મેરીક અહિં તો કંઈ ખરપડી જણાતી નથી. બીજે કંઈ જોઈ?”

મેરીક ધીમેથી ઉઠ્યો ને બોલ્યો “મેં તને ઘણી તસ્દી આપી. હમણાં એ રહેવા દે.”

“તો તારી મરજી. બાકી તું કહેતો હોય તો હું બધે ફરી વળું. પણ કંઈ નહિ. ખરપડીમાં શું વિશાત છે.”

“ ખરું. હમણાં તો જવા દધશું.”

અન્ને પછી ગાડીમાં બેસીને હંકારી ગયા.

પ્રકરણ ત્રીશમું.

“ તેને ખબર નથી.”

તે રાતરે મોડેથી, ઘરમાં બધાં ઉંઘતાં હતાં તે વખતે માળ ઉપરની એક બારી અવાજ કર્યા વગર ઉઘડી અને એક ડોકું બહાર નીકળ્યું. એક ઉપરની છત બારીથી થોડીજ નીચી હતી. થોડીવારે એક આકાર અન્ને હાથોમાં કંઈ લઈને બારી બહાર આવીને ફોર ઉપર ઉભો—બારી સાથે કંઈ બાંધ્યું, અને એક ઉપરની છત ઉપર થઈ ફોર આગળ આવ્યો. તરતજ એક લાંબી, પાતળી અને ઝુલતી ચીજ નીચે ફેંકાઈ—તે દોરડાની સીડી હતી. થોડીવાર તે લટકી રહી પછી પેલો આકાર તેને આધારે છત ઉપરથી ધીમે ધીમે નીચે ઉતર્યો અને ચોકનાં પગથીયાં ઉપર ઉભો રહ્યો; પછી તે દોરડાની સીડીને એક આંચકો મારી બાજુએ ખેંચી એટલે તે વેલાઓમાં ઢંકાઈ ગઈ અને ત્યાંજ વળગી રહી.

“ આ રસ્તે એ આવે એવો સંભવ નથી ” તે આકાર બડબડયો. પછી તે ઘાસ ઉપર થઈ ઘરના દક્ષિણ ખુણા આગળ એક નીચું અને પહોળું ઝાડ હટું તેની નીચે લાંબો થઈને પડ્યો. અને ત્યાંજ અડધો કલાક સુધી સુઈ રહ્યો.

તે વખતે એક બીજો આકાર, એક ઉપરથી આંધારામાં બહાર પડ્યો અને ધીમે ધીમે છુપાતો છુપાતો તબેલા તરફ ગયો.

આ બીજા આકાર આશ્વે ગયો એટલે પહેલો ઉઠ્યો, થોડીવાર કાન દબ ઉભો રહ્યો; અને પછી ધીમેથી અવાજ કર્યા વગર તે બીજા આકારની પાછળ ગયો. ઘણીજ સાવચેતીથી તે બીજા આકાર સીધો અને સીધો ચાલ્યો જતો હતો; તેની પાછળ પહેલો આકાર મક્કમપણે ચાલતો હતો. પેલા બીજા આકારે જ્યારે તખેલા પાસેથી આગળ જઈ, વાડ ને કટેરા કુદાવી કબરસ્તાનનો રસ્તો લીધો ત્યારે પહેલો આકાર વાડ આગળજ ચાલ્યો ને ખડખડયો “ નકામી મહેનત કરવાની જરૂર નથી હું અહિંજ આમતેમ ફરીશ અને ઉંહ—” તેને જાણે બીજા વિચાર સુજ્યો હોય તેમ તે ખોલતો ખંધ થયો અને આવ્યો હતો તે રસ્તે પાછો ગયો.

બીજા અડધા કલાક સુધી તેણે—કોઈવાર ઝાડ નીચે બેસીને તો કોઈવાર થડની પાછળ ઉભા રહીને રાહ જોઈ. પછી તેણે પોતાના હાથમાંની ખંડમાંથી એક મોટી ટોપી કહાડી પહેરી લીધી અને છેક ઘુંટી સુધી પહેાંચે એટલો લાંબો અને ઝાળા પડતો એક ઝલ્લો પહેરી લીધો. અંધારામાં આ વેશ સાથે તે આકાર ઉંચો અને જાડો જણાતો હતો.

આવી રીતે વેશ બદલીને તે તખેલા અને વાડી વચ્ચેના દરવાજા આગળ જઈને ઉભો રહ્યો. આકાશ વાદળાંઓથી ધીમે ધીમે ચોખ્ખું થતું હતું. તે ઉભો હતો ત્યાંથી ચાલીને તખેલામાં થોડે સુધી જાય તો સામેથી કોઈ આવતું હોય તેની નજરે પડ્યા વગર રહે નહિ. તે ઉભો હતો ત્યાં વીશ મીનીટ સુધી ઉભો રહ્યો પછી સ્ટેજ અસ્વસ્થ થવા લાગ્યો. તેજ ક્ષણે બહાર મેદાનમાંથી કોઈ વાડ કુદીને તખેલા આગળ આવ્યું અને ત્યાંથી ઘર તરફ આવવા લાગ્યું. તે આકાર બહુ ધીમેથી અને સાવચેતીથી આવતો હતો. તખેલાના દરવાજાથી થોડે દૂર ઝાડના નાના જુમખા હતા. તે છેક

પાસેના જુમખા આગળ આવ્યો ત્યારે કંઈ અવાજથી ચમક્યો અને ઉભો રહ્યો. તે અવાજ, તેને ખાત્રી થઈ કે, લાનના દરવાજાનો હતો; તે દરવાજા ધીમેથી કોઈ ઉઘાડતું હોય કે ફેટું હોય તેવો અવાજ થતો હતો. તે જરા પાછો હઠ્યો. અને ઝાડની નીચે ચુપકીથી ઉભો રહ્યો. પછી ફરી ચમક્યો અને આ વખત તો તેને ધુભરી પણ છુટી; કારણ કે, ઘરની દિશામાંથી કોઈ ઉંચા આકારને દરવાજામાંથી બહાર નીકળતાં અને થોડીવાર પાછું ફરીને જતાં તેણે અંધારામાં જોયું. તે ઉંચો આકાર થોડીવારજ દરવાજા આગળ ઉભો રહ્યો ને પછી રસ્તા ઉપર જઈ ઝાડોની પાછળ અદૃશ્ય થયો.

પછી ઝાડ નીચે જે આકાર ચમકીને ઉભો રહ્યો હતો તે જરા આગળ આવ્યો, કાન દીધા અને પછી ચાલવા લાગ્યો. તે તખેલા આગળ આવી પહોંચ્યો તે વખતે એક ધીમી પણ તીણી સીસોટી સાંભળીને તે ફરી ચમક્યો ને ઉભો રહ્યો. સીધાં ઘેર જવાનો તે માણસે હવે ધરાદો છોડી દીધો. તે તખેલાની અંદર ગયો—ત્યાં અંધારું ઘણું હતું—અને ઘણીવાર સુધી ત્યાં કશી હિલચાલ જણાઈ નહિ.

દરમ્યાન પેલો ઉંચો આકાર રસ્તા ઉપર થઈને ઝાડોની આથે આથે વેલેન્ડસની ખીજ ખાજુની વાડ આગળ ગયો અને વાડ ઉપરથી કુદી પડી પાછો અંદર આવ્યો. અને ઝડપથી ઘરના ઉત્તર ખુણા આગળ આવી પહોંચ્યો. અહિં તેણે લાંબો કોટ અને મોટી હેટ કહાડી નાંખી વેલા અને છોડવાની નીચે સંતાડી દીધાં. પછી ઉઘાડે માથે બેદરકારીથી ઘરની આસપાસ એકવાર તેણે ફેરો માર્યાં અને પાછળ થઈને ચોકનાં પગથીયાં આગળ તે આવી પહોંચ્યો. પોતાની દોરડાંની નીસરણી તેની જગ્યાએજ છે એવી ખાત્રી કરીને એક ખુરશી લઈને ચોકનાં છેક ઉપરનાં પગથીયાં આગળ નીરાંતે

ઢેઠા અને સીંગરેટ સળગાવી પીવા લાગ્યો. બીડીનો ચળકાટ ન થાય તે માટે ચોકના ટેબલ ઉપરથી એક પંખો લઈ તેણે આડો રાખ્યો હતો અને પોતે વેલાની ઓથે ઢેઠો હતો. તેણે પોતાનો બીજો કોટ પણ ઉતારી નાંખીને ટેબલ નીચે સંતાડ્યો હતો.

તરતજ તેને એક ઓળો તબેલા તરફથી ઘર તરફ આવતો જણાયો. તે ઓળો તેનાથી વીશેક ડગલાં આંધો રહ્યો હશે ત્યાં સુધી તે બેસી રહ્યો પણ પછી તે એકદમ કુદકો મારીને નીચે ઉતર્યો અને પેલા સામેથી આવતા ઓળા તરફ ધસ્યો.

“ ઉભો રહે ચોર કોણ છે તું ? ” તેણે બરાડ પાડી.

એક પણ ચુપકીદી ફેલાઈ. પછી પેલા બીજાએ ઉશ્કેરાયલા અવાજે કહ્યું.

“ જેરપર તું છે ? ”

“ અરે ! મેરીક ! ! ” જેરપરે પણ ચકિત થતાં કહ્યું “ એનો અર્થ શું ? ”

મેરીક પગથીયાં તરફ ગયો ને બોલ્યો. “ મને જરા બેસવા દે, જેરપર હું થાકી ગયો છું અને તેમાં તે ઉમેરો કર્યો. ” એમ કહી તે પગથીયાં ઉપર બેસી ગયો. જેરપર પણ તેની પાસે ઢેઠો ને પૂછ્યું “ તું કેમ અત્યારે બહાર આવ્યો ? ”

મેરીકે સ્ટેજ હસીને કહ્યું “ હું પણ તને એજ સવાલ કરું તો ચાલે. પણ તારી વાતમાં કંઈ ભેદ હશે. મારી વાત તો સાધારણ છે. પ્રથમ તો—”

“ પ્રથમ તો શું ? ચલાવ મેરીક. ”

“ હું બીડી પીવાને બહાર આવ્યો હતો. મને ઉંઘ આવતી નથી તેથી ઘણી વાર એવી રીતે બહાર આવીને બેસવાનો મેં વીચાર કર્યો હતો પણ તેનો આજે મેં અમલ કર્યો. હું આ પાછલાં

બારણાથી બહાર આવ્યો ને મારી બીડીની વાસ ઘરના કોઈ માણસને ના આવે તેથી જરા ઘરથી દૂર ચાલ્યો. એક સીંગાર પૂરી કરી હુંફું નાંખી દઈ હું કેપ્ટનની ઝોળીમાં પડ્યો હતો. ત્યાં એકા-એક પાસેની ઝાડીમાં મેં કંઈ અવાજ સાંભળ્યો. મેં જરા મ્હોં ફેરવ્યું તો તદ્દન નજીકજ કોઈનો શ્વાસ ચાલતો સાંભળ્યો. અંધારું હતું તેથી મને દેખાયું નહિ; પછી શ્વાસ પણ બંધ થયો. એક પણ પછી—તું માનશે?—મેં એક આકારને મારી છેક નજીક ઉભેલો જોયો. તે આકાર પછી ઘર તરફ ગયો. તે કોઈ ચોરજ હતો. મારી પાસે કંઈ હથીયાર નહોતું તેથી તેનાથી ગ્રાડ દૂર હું તેની પાછળ ચાલ્યો અને—”

“અને શું?”

“હમણાંજ મને વિચાર આવે છે કે તું પણ એજ કારણથી બહાર આવ્યો હોય.”

“નહિ. હું ધારું છું કે હું તો ઠગાયો છું.”

“કેવી રીતે?”

“જવા દે. તારી વાત પુરી કર. પછી હું મારી વાત કરીશ. તારા ચોરનું શું થયું?”

“તે ઘરની આસપાસ ફરીને બધી જગ્યા ધ્યાનથી તપાસતો હોય એમ જણાયું. તે જો ઘરમાં પેસવાનો પ્રયત્ન કરે તો ખુમ પાડી બધાને જગાડવાના ઇરાદાથી હું તેની પાછળ ને પાછળ ચાલ્યો.”

“પછી છેવટે શું થયું?”

“છેવટ તો આવ્યું છે કે કેમ તે કોણ જાણે! તે માણસ તબેલા તરફ ગયો અને હું માણસોને જગાડવાનો વિચાર કરતો

હતો તેવામાં તે ઝાડની ઓથે ઓથે બહાર નીકળી ગામ તરફ જતા રહ્યો.”

“બસ એટલું જ?”

“એ શું ઓછું છે? હું દરવાજાની બહાર તેની પાછળ ગયા નહિ. પણ મારી ખાત્રી છે કે તે ગામ તરફ ગયો. તું શું ધારે છે?”

“હા! આ ઘરની તપાસ કરવા આવ્યો હોય એમ મને તો લાગે છે.”

“હા. મને પણ એમજ લાગે છે. અને હવે—”

“હવે મારી વાત હું તો એક પ્રકરણમાંજ પૂરી કહીશ. ઉંઘ નહિ આવવાથી ખારી ઉઘાડી તો નીચે કોઈ આકાર મને દેખાયો. હું પુર્વ તરફથી બહાર નીકળ્યો. આ બારણું ઉઘાડું છે એ મને ખબર નહોતી. હું નીચે આવ્યો ત્યારે તે માણસ તબેલા તરફ જતો હતો. હું પેલી ઝાડી આગળ ઉભો રહ્યો હતો. મારી પાસે પિસ્તોલ હતી. પણ તેને જતો જોઈને મેં ધાર્યું કે કદાપિ તે તબેલામાં જશે તો માણસો જગશે. ત્યાં ચોરો માટે “એલામ” ગોઠવેલાં છે તે સારી રીતે કામ કરે છે. તે પાછો અહિં આવે છે કે કેમ એ જાણતો હું અહિં બેઠો હતો. મેરીક મને લાગે છે કે હું તારી પાછળ આવ્યો હોઈશ.”

“તેને કેટલો વખત થયો?”

“ઓછામાં ઓછો અડધો કલાક.”

“ત્યારે તો હું નહિ. ખાત્રીથી કહું છું.”

“તે ગયો તેનું વર્ણન આપી શકશે?”

“એ તારા ને મારા કરતાં ઉંચો હતો અને તેણે વેશ પહે-
રેલો હતો એવું ચોકસ જણાતું હતું.”

“કેવી રીતે?”

“એણે લાંબો ઝુલતો ઝલ્લો અને મોટી ટોપી પહેરી હતી.”

“તે રસ્તો જાણતો હોય એમ જણાતું હતું?”

“ના. તેની હિલચાલ ઉપરથી, તેને રસ્તો પરિચિત હોય
એમ જણાતું નહોતું.”

જેરપર થોડીવાર નીચું મેંડાં રાખીને વિચાર કરતો બેસી
રહ્યો. મેરીકે પછી તેને પૂછ્યું “તું આમાં શું ધારે છે, જેરપર?”

“હજી સુધી કંઈ નહિ. મારે હવે ઉંઘની જરૂર છે. ચાલ
આપણે અંદર જઈએ મેરીક.”

પણ મેરીકે જેરપરને હાથ પકડી ઉભો રાખ્યો. “જેરપર,
હું હવે નથી સહન કરી શકતો. આ ભેદથી હવે હું હારી ગયો
છું. તને કંઈ જડ્યું છે? બોલ. હવે મારી ધીરજ રહેતી નથી.
ઓ પ્રભુ! હું અહિંથી ગયોજ શા માટે? મને ફરીફરીને એકજ
વિચાર આવ્યા કરે છે કે હું ગયો ના હોત તો મારી બહાલી અત્યારે
જીવતી હોત અને અમારા જેવું સુખી બીજું કોઈ ના હોત. મને
માર્યા શિવાય તેને કોઈ મારી શકત નહિ. આહ! શું નશીબ!!”
એટલું બોલી તે ગળગળો થઈ ગયો અને વધારે બોલાયું નહિ.
એ હાથ વચ્ચે માથું નાંખી દઈ તે બેસી રહ્યો.

જેરપર ગુંચવાડામાં પડ્યો. જે આવેશથી મેરીકે આ ખરી
લાગણીના શબ્દો ઉચ્ચાર્યા હતા તેવો કોઈ ઢાંગ કરી શકે નહિ.
મેરીક ખરા અંતઃકરણની લાગણીથીજ બોલતો હતો તે વીશે તેને
શક રહ્યો નહિ.

“મેરીક, તું ધારતો હશે તેવો આળસુ હું બેસી રહ્યો નથી. હું લગભગ છેડે આવી પહોંચ્યો છું. પણ આ બાબત એવી છે કે છેડે આવી પહોંચતાં લગી કંઈ પણ ખુલ્લું કરવું એ ભ્રમ ભરેલું છે. અત્યાર સુધી બધી કડીઓ બેસતી આવે છે. અને ઇશ્વર બાણ છે કે પરિણામથી આપણા મિત્રોને કેટલો આઘાત થશે.”

“મિત્રોને એટલે—”

“ક્રેટન અને મીસીસ વેલેન્ડ; અને કદાચ તને.”

“એટલે?”

“વધારે કંઈ પુછ નહિ. હેતુ જ્યારે જણાશે ત્યારે બધાની અભયબી પુરી થશે.”

“હેતુ! તેં હેતુ શોધ્યો છે? તને તે ખબર છે?”

“હા. મને તે ખબર છે.”

“જેરપર, મને એક વાત કહે. આમાં કોનો હાથ છે? પુરુષનો કે સ્ત્રીનો?”

જેરપર મુંગોજ રહ્યો.

“આહ! તું જવાબ નહિ આપે પણ મને સુચના તો કર. મેં ઘણી કલ્પનાઓ કરી જોઈ છે. પેલા વારસાને કંઈ સંબંધ છે?”

“મેરીક. હું એકજ વખત જવાબ આપીશ. પછી બોલીશ નહિ. હું તને પુછું છું કે વારસાના સંબંધમાં તને કદિ એ વિચાર નથી આવ્યો કે પેલી ઘરડી માસીને બીજાં પણ ભવિષ્યનાં વારસ સગાં હોય? આલ હવે આપણે અંદર જઈએ.”

મેરીક ધીમેથી હાથો ને બોલ્યો “તેં મને આખરે કંઈ પણ કહ્યું છે. હવે એટલું કહે કે ક્યારે—”

“ક્યારે અંત આવશે ? હું ધારું છું કે આમ નહિ તો તેમ પણ બહુ તો એ અઠવાડીયામાં અંત આવી જશે.”

“આમ નહિ તો તેમ એટલે શું ?”

“નિષ્ફળતા મળવાનો પણ સંભવ છે. પણ એ બંને બાબતો આછા છે.”

મેરીક તે પછી અંદર ગયો ત્યારે જેરુપરે ધીમે રહી પેટી નીસરણીનો છેડો વેલામાંથી છુટો કર્યો. પછી કોટ અને વેશનો પોશાક લઈ આવી તે અંદર ગયો. ને ઉપર જઈ નીસરણી જેંચી લીધી. અને પછી ખારી આગળ વિચાર કરતો બેઠો. “આ તો ખરેખર એક ઉખ્યાલું થઈ પડ્યું છે. અને દરેક પળે તે વધારે અને વધારે વિલક્ષણ બનતું જાય છે. એ ખરપડીને માટેજ અત્યારે બહાર નીકળ્યો હતો એ તો નક્કી છે. એ ખાત્રીથી માને છે કે તેણે કોઈ અજાણ્યા માણસને દીઠો છે; બળી એ પણ નક્કી છે કે ડોરીસ કેવી રીતે અને શા કારણથી મરી ગઈ તે એ જાણતો નથી. તો પણ મને લાગે છે કે કેન જેરુપર તું ખરો છે. કક્ત એકાદ કડી વચમાં ખુટે છે.”

સવાર પડતાં સુધી જેરુપરે નોટબુકમાં લખ્યાં કર્યું.

પ્રકરણ એકત્રીશમું.

“મારા મિત્ર મી. ફ્રાંક.”

ખીજી સવારે મેરીક નીચે નાસ્તો કરવા આવ્યો નહિ ત્યારે ખખર કહાડતાં જણાયું કે તેને ખૂબ તાવ ચડ્યો છે અને ડોક્ટરની જરૂર છે. જેરુપર તરતજ ઉઠીને તેની પાસે ગયો. મેરીક ખારી

આગળ આરામ ખુરશી ઉપર પગ લાંબા કરી સુતો હતો. તેનો ચહેરો ઉભરાયલો હતો.

“ મને લાગે છે કે ગઈ રાતે મને ઠંડી લાગી ગઈ હશે. “તેણે જેસ્પરના સવાલના જવાબમાં કહ્યું. “અને હું તને મળવાજ માગતો હતો. ગઈ રાતે હું બહાર નીકળ્યો હતો એ વાત હું ડૉક્ટરને અને બીજાં બધાને કહું કે નહિ ? તારી શું સલાહ છે ?”

“ સીગારેટ પીવા બહાર ગયો હતો એમ કહેવામાં કંઈ હરકત નથી.”

“ ત્યારે બીજી બધી વાત કહેવી નહિ ?”

“ નહિ. હું ધારું છું કે તે હમણાં બહાર પાડવી નહિ. કેપ્ટન પાછા ફરે ત્યાર પછી—”

આ બખતે જેની મેરીક વાસ્તે નાસ્તો લઈને આવી એટલે વાત બંધ પડી. પણ મેરીક જેસ્પરનું કહેવું સમજી ગયો હતો. ડૉક્ટર આવ્યા ત્યારે તેને જેસ્પર યુક્તિ રચીને દાદર ઉપર મળ્યો. ને શેકહેન્ડ કરતાં ધીમેથી કહ્યું “ ડૉક્ટર મારું જરા કામ કરશો ?”

“ શું ?”

“ મેરીકને જરા ખુશ રાખજો. તે કહે તેની હા એ હા કરજો.”

“ હા !”

તે બંને છુટા પડ્યા. ડૉક્ટર સીમંડળને મળ્યા વગરજ વેલેન્ડસ છોડી ગયો. તે જરા કચવાયલો હતો. બપોરે બે વાગે જેસ્પર તેની ઑફીસમાં ગયો અને ધીમેથી ડૉક્ટર પાસે ટેબલ ઉપર બેઠો એટલે ડૉક્ટરે ઉંચું જોયું “ઓહ ! તું છે ? મેરીકને કેમ છે ? કે હવે તું માંદો થયો છે ? તું પણ બહાર ફરવા ગયો હતો કે શું ?”

“ડૉક્ટર, એ ‘પણ’ બહુ અર્થસૂચક છે. તમારો મીજસ ઠેકાણે નથી એમ જણાય છે. પણ મારે જરા માહિતિ જોઈએ છે અને મને ઈલાવળ છે.”

“શું?”

“મેરીકને શું થયું છે?”

“તે ગઈ રાતે સીગારેટ પીવા ઘરની બહાર નીકળ્યો હતો. એ ધારે છે કે તેને તેથી શરદી થઈ ગઈ છે.”

“ડૉક્ટર” જેસ્પરે ઉભા થઈ કહ્યું “તમારા ધંધાની રીતબાત જાણું છું. પણ તમે મને મદદ કરવાનું કહ્યું છે; અને અત્યારે કંઈ પણ છુપાવ્યા શિવાય તમારે તમારો ખરો અભિપ્રાય જણાવવો જોઈએ. આ કામમાં હવે મારે શું પગલાં લેવાં એ તમારા જવાબ ઉપર આધાર રાખે છે.”

“ખરું કહે છે?”

“અલબત્ત. અત્યાર સુધી મારે ધીમેથી કામ લેવાની જરૂર પડી હતી. પણ હવે હું એવી સ્થિતિએ પહોંચ્યો છું કે હવે જલદીથી તપાસ ચલાવવી પડશે અને તમે મને મદદ નહિ કરો તો મારે અંધારામાં આંધળાની માફક કામ કરવું પડશે. તેથી ઠઠાચ ગાંભીર ભૂલ થવાનો સંભવ છે.”

“બહુ થયું કેન. મારે જાણવાનું હતું તે બધું મેં જાણી લીધું છે. તારે પુછવું હોય તે પુછ.”

“મેં એકવાર તો પુછ્યું કે મેરીકને શું થયું છે.”

“મારી પરિક્ષા મુજબ મનની અસ્વસ્થતા છે. તેના બધા મંદવાડાં કારણ એજ છે.”

“તેના હૃદયમાં કંઈ વાંધો છે?”

“ના.”

“અત્યારે તે ખરેખરો માંદો છે ?”

“ના. કંઈ ચિન્તાગ્રસ્ત છે.”

“પોતાની મેળે કૃત્રિમ ઉપચારોથી એવો મંદવાડ આણવાનું ખની શકે ખરું ?”

“હા. તેમ કરવાનું જાણતો હોય તો થઈ શકે.”

“એ કેમ કરવું એ મેરીક જાણે છે ?”

“હું એમ ધારું છું. કેટલાકનાં ખંધારણ એવાં હોય છે કે કવીનાઇનનો પુરો ડોઝ ઝેરની ગરજ સારે છે. મીસીસ વેલેન્ડ તરફથી હું જાણવા પામ્યો હતો કે થોડા દિવસ પહેલાં મેરીકે તેમની પાસેથી થોડીક કવીનાઇનની ગોળીઓ લીધી હતી.”

“અને આ ઠંડીનું ખડાનું ?”

“ઢાંગ છે.”

“રૉથ, હવે લંબાણ કરવાની જરૂર નથી. મારે શું જરૂર છે તે હું કહીશ. એ દિવસની અંદર મારે શહેરમાં જવું પડશે તે દરમ્યાન મેરીકને વેલેન્ડસમાંથી બહાર જવા દેવો જોઈએ નહિ. મારી ગેરહાજરીમાં જો એ વેલેન્ડસ છોડી જાય તો અત્યાર સુધીની મારી મહેનત નિષ્ફળ જવાનો સંભવ છે.”

“હું ધારું છું કે તે જવાને બહુ ઇંતેજાર નથી.”

“ખાત્રી છે ? તમે એની સાથે ઘણીવાર વાતચિત કરો છો. એ અચાનક રાતરે વેલેન્ડસ છોડી ગયો. એમ કોઈ દિવસ તમે જાણો તો તેથી તમે અજાણ થાઓ ખરા ?”

“અરે હા ! તું પુછે છે ત્યારે મને સુજે છે કે તેનાથી ધંધે જવાતું નથી તેથી તેને ફિકર થયાં કરે છે. પણ આ કામ પુરું,

થયા વગર તે વેલેન્ડસ છોડી જવાની હિમ્મત કરી શકતો નથી; વેલેન્ડસમાંના તેના સ્નેહીઓને છોડી જતાં તેને બહુ અઘડું લાગે છે. તો પણ, તે કહેતો હતો કે કોઈ કોઈવાર એકદમ કોઈને કહ્યા વગર વેલેન્ડસમાંથી નીકળી જવાનું તેને મન થાય છે.”

“ઓહ ! ત્યારે તમને એમ કહેતો હતો ખરો.”

“હા. એવીજ મતલબની તેણે મને વાત કરી હતી. આજ સવારેજ એ પ્રમાણે એણે મને કહ્યું હતું.”

“રૉથ, હમણાં એને જવા દેવાનો નથી.”

ડૉક્ટરે એક આરામ ખુરશી ઉપર બેસતાં કહ્યું “અહિં બેસ કેન. તારી બધી ગુમ હિલચાલ જણાવવાની જરૂર નથી પણ મારે સમજવું તો જોઈએ. બેસ.”

અડધા કલાક પછી જેરપર જવા ઉઠ્યો ત્યારે તેનો ચહેરો ગંભીર હતો અને ડૉક્ટરે પણ કંઈ ગંભીર કામ કરવાનું માથે લીધું હોય એમ જણાતું હતું. “હું મારો ભાગ ભજવીશ” ડૉક્ટરે ખારણા આગળ આવતાં કહ્યું. “આપણી ગોઠવણ મુજબ કરવાની જરૂર પડશે એમ મને લાગતું નથી; પણ જરૂર પડશે તો હું એમ કરવા ચુકીશ નહિ. અને કેનેથ તારી ગુપ્ત વાતો જાણ્યા વગર મને એક વાતની તો ખબર પડી છે કે—”

“એમ કે ? શેની ખબર પડી ?”

“એજ કે તારા અભિપ્રાય મુજબ, ડોરીસ કેવી રીતે મરણ પામી તે યુજન મેરીક કહી શકે એમ છે—જે તે કહેતો.”

જેરપરે ગંભીર થઈ કહ્યું “ડૉક્ટર, તમે એવું અનુમાન કરો એ સ્વાભાવિક છે. પણ યાદ રાખજે કે મેં જાણી જોઈને તમને ખોટું રસ્તું દોરવ્યા નથી. ડોરીસ મેરીકના મરણ બાબત તમે જાણો છો તેથી વિશેષ કંઈ પણ યુજન મેરીક જાણતો નથી.”

“એટલે—”

“એમ છતાં યુજન મેરીકની મારફતજ હું સત્ય શોધી શકીશ. મારી પાસે વધારે હકીકત કહુડાવશો નહિ. અને જરૂર પડે મને મદદ કરવા ચુકશો નહિ. સાહેબજી.”

રૉથ અટકાવે તે પહેલાં કેનેથ રસ્તા ઉપર પહોંચી ગયો હતો. કેનેથને અટકાવવાની રૉથને ખૂં જોતાં ધમ્માજ નહોતી. તે તો વિચારમાંજ મશગુલ હતો. “આ તો ખરેખર મારી સમજણ બહાર છે. અલેઘ છે. મને તો કંઈ સુજતું નથી. કેન આખરે શું કરે છે તે જોવાનું છે.”

*

*

*

ખીજી સવારે વેલેન્ડસમાં કોઈ ઉઠ્યું નહોતું તેટલામાં એક ભાડાની ગાડી ખારણા આગળ આવી ઉભી અને તેમાંથી એક અજાણ્યા માણસે ઉતરી ઘંટ વગાડ્યો. તે સાંભળી માર્થા બહાર આવી તેને એ માણસે પુછ્યું “મી. કેન જેસ્પર છે?” માર્થા એ હા કહેવાથી તે માણસે પોતાનું કાર્ડ જેસ્પરને આપવા આપ્યું. જેસ્પર ઉઠેલો હતો તેણે તરતજ ખારણું ઉઘાડી કાર્ડ હાથમાં લઈ વાંચ્યું “ગુસ્તાવ ફ્રૅક.” પછી કાર્ડ ના એક ખુણા ઉપર ચોકડી કરેલી જોઈ રાજી થતાં બોલ્યો “આહ! તેને ઉપર મોકલ માર્થા. હું હજી તૈયાર થયો નથી. પણ ફ્રૅક આવશે તેની હરકત નથી.”

માર્થા મી. ફ્રૅકને ઉપર તેડી લાવી ત્યારે જેસ્પરે તરતજ ખારણું ખોલતાં કહ્યું “ફ્રૅક દોસ્ત, આવો અચાનક હુમલો! ખરેખર હું ઘણાજ ખુશી થયો. અંદર આવ. અંદર આવ.” એમ કહીને મી. ગુસ્તાવ ફ્રૅકને જેસ્પર અંદર ઘસડી ગયો ને ખારણું બંધ કર્યું. માર્થા અડધો દાઢર ઉતરી હશે એટલામાં કેનેથે દાઢર ઉપર આવી કહ્યું “માર્થા, મીસીસ વેલેન્ડને કહે કે જો કંઈ અડ-

ચલુ ના હોય તો મારા મિત્ર મી. ફ્રાંક હમણાંજ આવ્યા છે તેને નાસ્તા ઉપર હું તેડતો આવીશ. અને ઓળખાણ કરાવીશ.” જેરપરને ખાત્રી હતી કે મેરીકે પણ આ કહેણ સાંભળ્યું હોવું જોઈએ.”

જેરપરે ખાણું બંધ કરી ફ્રાંક આગળ બેસીને પુછ્યું.
“મી. ફ્રાંક તમે આખી રાતના કંટાળેલા હશે ખરું?”

“નહિ. હું કંટાળેલો નથી. મને કહેશો કે મારે તમને કેવી રીતે મદદ કરવાની છે?”

“કેપ્ટન વેલેન્ડે તમને શું કહ્યું છે?”

“એટલુંજ કે તમારે એક ખાત્રીલાયક ભરૂંસેદાર લુહારની જરૂર છે. કામ અગત્યનું અને ખાનગી છે; અને મારે તમારા પરાણ તરીકે અહિં રહેવાનું છે.”

“ખરું છે. મી. ફ્રાંક, કામ ઘણુંજ ખારીક અને શુભ છે.”

“મારે કેટલો વખત અહિં રહેવું પડશે?”

“તે તો હવે પછી જણાય. એક દ્રૂંકની કુંચી તમારી પાસેથી મારે જોઈએ છે; અગર તે દ્રૂંક તમારે ઉઘાડી આપવાની છે. રાતરે એ દ્રૂંકવાળો એરડો તમારા કબજામાં આવે એવો બંદોબસ્ત થશે.”

થોડીવાર પછી મી. ફ્રાંકની ઓળખાણ નાસ્તાની ટેબલ ઉપર બેઠલાં વેલેન્ડસના બધા રહેનારાંઓની સાથે કરવામાં આવી. મેરીકે પણ—સીમંડળની અબળયથી વચ્ચે—નાસ્તા ઉપર આવ્યો હતો. એ ખરેખર માંદો દીસતો હતો. નાસ્તા દરમ્યાન એને તેને પોતાની ગાડીમાં ફરવા લઈ જવાનું આમંત્રણ કર્યું; પણ મેરીકે ડૉક્ટરની સલાહ લઈ તે સ્વીકારવા જણાવ્યું હતું. નાસ્તો

ખલાસ થયા પછી બધા બહાર ચોક ઉપર આવ્યા હતા તે વખતે જેરપરે મીસીસ વેલેન્ડ સાથે થોડી વાતચિત કરી લીધી હતી. ડૉક્ટર આવતા જણાયા એટલે મીસીસ વેલેન્ડે કહ્યું “આ ડૉક્ટર આવ્યા. આપણે એને પુછી જોઈએ.” જેરપરે મી. ફૉકની ડૉક્ટર સાથે ઓળખાણ કરાવી. મેરીકને બહાર જવાથી કાયદો થશે એમ ડૉક્ટરે અભિપ્રાય આપ્યો તેથી તે એલેનની સાથે તેની ગાડીમાં એસી બહાર ગયો. પછી તરતજ મી. ફૉકે ઉઠી ઉપર જવાનો વિચાર જણાવ્યો એટલે મીસીસ વેલેન્ડ બોલી ઉઠી “માફ કરજો, મી. ફૉક. પણ તમારે વાસ્તે ઓરડો તૈયાર છે એમ નાસ્તા પછી તરતજ તમને કહેવાનું હું ભુલી ગઈ. કેનેથ, તારા ઓરડામાં તો ચાકરો વાળતા અને સાફસુફ કરતાં હશે. તારા મિત્ર માટે મીસીસ મેરીકવાળો ઓરડો રાખ્યો છે. હું હમણાં જોનીને—” પણ કેનેથ એકદમ ઉભો થઈ બોલ્યો “મી. ફૉકને હું ઓરડો બતાવીશ.”

*

*

*

હોરીસના ઓરડામાં કેનેથ અને ફૉક આવ્યા એટલે કેનેથે અંદરથી કળ લીધી ને પેલી મોટી લોઢાની પેટી બતાવી કહ્યું “આ પેટી હું ખોલવા માગું છું.”

“હમણાંજ ખોલવા માગો છો?”

“જો બની શકે તો. એ કળ અને તેની કુંચી જેવી મારે કુંચી જોઈએ છે. કુંચી તો મારે અવશ્ય જોઈએ. મને લાગે છે કે એ ઘણી વિચિત્ર કળ છે.”

ફૉક તે ટૂંક આગળ ઘુંટણીએ પડ્યો અને તરતજ “આહ!” કરી બોલી ઉઠ્યો. “હા. એ ઘણી વિચિત્ર કળ છે. અને એમ છે કે, આવીજ એક કળ મેં પહેલાં જોઈ ના હોત તો હું તમને અત્યારે મદદ કરી શકત નહિ. મારી ખેંચ લાવશો?”

જેરપરે બેંગ આણી આપી એટલે ફાંક કામે લાગ્યો.

“હું કામ કરું તે દરમ્યાન તમે પેલા માંદા માણસને ખસેડવા માગતા હતા ખરું?” ફાંકે પુછ્યું.

“હા. ખરી વાત છે.”

“બેને પાછા આવતાં કેટલો વખત લાગશે?”

“બે કલાક. કદાચ વધારે પણ થાય.”

તેજ વખતે ખારણા ઉપર ટકોરા થયા. જેરપરે ઉઘાડી જોયું તો મીસીસ વેલેન્ડ ઉભી હતી. તેણે કહ્યું “કેનેથ, મેં ચાકરોને કહી દીધું છે કે તારા મિત્રને ઉંઘમાં ખલેલ ન પહોંચે તે માટે તેઓએ આ તરફ આવવું નહિ. અને તારો ઓરડો તૈયાર છે. મી. ફાંકને જ્યારે ત્યાં જવું હોય ત્યારે જઈ શકશે.”

*

*

*

તેજ ખપોરે કેપ્ટન વેલેન્ડ શહેરમાંથી પાછો આવ્યો અને કેનેથના મિત્ર મી. ફાંકને જોઈ ઘણો ખુશી થયો. તેને વેલેન્ડસમાં રહેવા ઘણો આગ્રહ કર્યો પણ ફાંકે નમનતાઈથી જણાવ્યું કે તેને હમણાં વખત નથી. મી. જેરપર સાથે થોડો વખત આનંદમાં ગાળ્યો છે તેજ હાલ બસ છે અને વળી કોઈવાર વખત આવશે તો વેલેન્ડસની ફરીથી મુલાકાત લેશે તે વખતે વધારે રહેશે. તેજ સાંજે મી. ફાંક વેલેન્ડસ છોડી ઉપડી ગયો. જેરપર તેને મૂકવા સ્ટેશન સુધી ગયો હતો.

“આપણે ઠીક નાટક લજવ્યો, મી. જેરપર” ફાંકે રસ્તામાં વાત કરતાં કહ્યું. “મને પણ ગમત પડી અને તમારું કામ તો હું ધારૂં છું કે ત્રણ દિવસમાં પુરું કરી તમને પહોંચાડીશ. પણ કેવી રીતે મોકલું?”

“મારા ઉપર નહિ પણ ડૉક્ટર રૉથ ઉપર એ મોકલજો. આ પ્રમાણે તાર કરજો:—

‘તમારો મુઠ તૈયાર છે. આરહેન્સ.’

“એકલે કોઈ દરજીના તાર જેવો એ તાર જણાશે. તેના જવાબમાં મારા તરફથી તમને જુદાજુદા તાર મળશે. “તરત મોકલો” એમ હું તાર કહું તો તમારે તરત પાર્સલ ડૉક્ટર ઉપર રવાના કરવું. અને ‘આવતી કાલે આવીશ’ એમ તાર કહું તો તમારે મારી રાહ જોવી. સમજ્યા?”

“ખરોખર.”

સ્ટેશન ઉપર છુટાં પડતાં જેરપરે પાછું ફાંકને કહ્યું “પેલા માણસને કાલ સવારે અહિં મોકલજો અને એને ખરોખર સમજણ પાડજો. ગામમાં જેમ અને તેમ જાહેર રીતે ફરવાનું તેને કહેજો; અને વેલેન્ડસ આગળથી તો ફક્ત એક એ વખત જવાનું કહેજો.”

“હું સમજ્યો છું.”

“અને એ પણ સમજાવજો કે વેલેન્ડસના કોઈ પણ માણસને તેણે મળવાનું નથી. ફક્ત એકાદ દિવસ અને રાતરે તેણે દેખા દેવાની છે. એને મારા તરફથી પૈસા આપી દેજો.”

“સાફ. સાહેબજી.”

જેરપર એકલો પડતાં બડબડ્યો “એનાથી કામ થશે ખરું. કોઈ અજાણ્યો માણસ ગામમાં આવ્યો છે એમ જાણતાંજ તેને વેલેન્ડસમાંથી બહાર નીકળવાની હિમ્મત થશે નહિ. મારી ખાત્રી છે.”

પ્રકરણ બત્રીશમું.

૫૨૫૨.

ટ્રેન ઉપડી ગયા પછી જેરપર થોડીવાર સ્ટેશન ઉપર ખોટી થયો. પ્રથમ તેણે એક ઓળખીતા મનુર સાથે કંઈ ખાનગી વાત કરી. પછી સ્ટેશન ઉપરના સીગ્નલર સાથે કંઈ વાત કરી, પાછો આવ્યો અને પેલા મનુરને એક તારનું પાકીટ આપ્યું. આમ કરવામાં તેનો શું ધરાદો હતો તે એ વેલેન્ડસ પાછો આવ્યો ત્યારે કેપ્ટન સાથે તેને વાતચિત થઈ તે ઉપરથી સહજ સમજાશે. :

“કેપ્ટન” જેરપરે કહ્યું “હું આજે એક ભવિષ્ય ભાખું છું.”

કેપ્ટન સહેજ હસ્યો. જેરપરે ચાલુ રાખ્યું: “કલાકેકની અંદર તમને એક તાર મળશે.”

“કોની તરફથી?”

“મારી તરફથી. એના ઉપર તો બીજાનું નામ હશે. તમને અગત્યના કામ વાસ્તે શહેરમાં બોલાવનારો એ સંદેશો છે.”

કેપ્ટન જરા નાખુશ થયો. “કેન, તું બહુ ખરાબ છે.”

“તમે વાંચીને તરતજ—”

“તરતજ?”

“મને શોધવા નીકળી પડજો. મને તમે કુટુંબના કોઈ માણસ સાથે વાતો કરતો જોશો. તમારે મને તરતજ તે તાર બતાવવો અને તમારે બહલે મને શહેરમાં જવા કહેવું.”

કેપ્ટને છુટકારાનો દમ લીધો. જેરપરે આગળ ચલાવ્યું. “હું સહેજ આનાકાની કરીશ. પણ તમે બહુજ કાલાવાલા કરી

આગ્રહ કરજો અને, અલખત, આખરે આવતી કાલે સવારે હું જઈશ.”

થોડીવાર સુધી બન્ને શાન્ત રહ્યા. પછી કેપ્ટન બોલ્યો. “સમજ્યો. તારા કહેવા પ્રમાણે હું કરીશ. તારે ખુલાસો કરવાની કંઈ જરૂર નથી.”

“નહિ. ખુલાસો કરવા માગતો પણ નથી. પણ હવે જલ્દી જ આ બધાંનો અન્ત આવશે.”

“એવી આશા રાખું છું. દરમ્યાન મેં તો હવે એનો વિચાર કરવો જ છોડી દીધો છે.”

તે તાર વખતસર આવ્યો અને જેસ્પર, મીસીસ વેલેન્ડ અને મેરીકની રૂબરૂમાં તે કેપ્ટનને મળ્યો. કેપ્ટને પોતાનો પાઠ લખ્યો અને કેનેથે બહુ આનાકાનીથી શહેરમાં જવાનું સ્વીકાર્યું. કેપ્ટને વધારામાં, કેવી જાતનું કામ કરવાનું હતું તેનો પણ ખુલાસો કર્યો અને કેટલાક કાગળીયા શોધવા ઉપર ગયો. મીસીસ વેલેન્ડ પણ થોડીવારે ઉપર ગઈ એટલે જેસ્પરે મેરીક સાથે વાત છેડી.

“સારે નશીબે કેપ્ટનના કામમાં મને વધારે દિવસ નહિ લાગે. મારે હમણાં વીન્સ્ટનમાં જ રહેવાની ઘણી જરૂર છે. પણ એક બે દિવસમાં કંઈ બગડી જશે નહિ. મેરીક તું પણ સાથે આવે તો કેમ? તને તેથી હવાફેર પણ થશે.”

“થશે પણ—”

“તારે બહુ હસકર કરવી નહિ પડે. ગાડીમાં જ આપણે ફરીશું.”

“તે તો ખરું. પણ રોથને પુછ્યા પછી કહું.”

“એ તો-સાંજરે આવશેજ. એને પુછીને નક્કો વિચાર કરી રાખજો.”

મેરીક પોતાના ઓરડામાં ગયો. ને જોરપરને કહેતો ગયો કે ડૉક્ટર આવેતો ઉપર મોકલવો. ડૉક્ટર અડધા ફલાકની અંદરજ ત્યાં આવી પહોંચ્યો.

“ડૉક્ટર” જોરપરે કહ્યું “મેરીક તમને કંઈ પુછવા માગે છે.”

“એમ ? હું ત્યાંજ જાઉં છું ત્યારે તો.”

“પણ જરા ઉભા રહો. પહેલાં મારે વાત કરવી છે. હું આવતી કાલે શહેરમાં જવાનો છું. હું પાછો આવું ત્યાં સુધી તેને આ ઘર કે બાગની બહાર જવા દેવાનો નથી.”

“ઉંહ ! પણ હું તેને ના રોકી શકું તો પછી શું ?”

“તમે રોકી શકશો. અને રોકવો પડશેજ. હું પાછો ફરું ત્યાર પહેલાં જો એ આ ઘર છોડી જશે તો ડોરીસના મરણ માટે જે માણસ જવાબદાર છે તે કદી મળશે નહિ એવો સંભવ છે.”

રૉથ ચમક્યો. “આહ ! ત્યારે તે જાણે છે. ખરું ?”

“તે કંઈજ જાણતો નથી.”

“પણ ત્યારે શું કામ—”

“તમારામાં જરા પણ ધીરજ નથી.”

“તું તો ખરેખર વળમાં બોલે છે. જો તે કંઈજ જાણતો નથી તો પછી તેને અહિં રાખીને કામ પણ શું છે ?”

“એજ કે જો તે અહિં રહેશે તો આ કામ કોણે કર્યું તે એ શોધી શકશે. બોલો, મેરીકને રોકશો કે નહિ ?”

“હા. એર આપીને પણ તેને રોકીશ.”

“એ જીવતો હશે તો મને વધારે ઉપયોગી થશે.”

*

*

*

ડૉક્ટર, મેરીકને મળ્યો અને તેને તપાસ્યો. કોઈ એપી-રોગ લાગુ પડ્યો છે એમ જણાય છે એમ કહી ડૉક્ટરે તેને બીવડાવ્યો; તે એટલે સુધી કે મેરીકે કબુલ કર્યું કે આખો દિવસ તે ચોરડામાંજ ભરાઈ રહેશે અને ડૉક્ટરને પુછ્યા વગર બાગમાં પણ ફરવા નહિ જાય. આ રીતે ડૉક્ટરે પોતાનો પાઠ ભજવ્યો હતો.

પ્રકરણ તેત્રીશમું.

છબીઓ.

બીજે દિવસે સવારે જેરપર સૌથી પહેલો નાસ્તો લેવા નીચે આવ્યો. કારણ તેને સવારની ગાડીએ જવાનું હતું. પણ તેની અજાયબી વચ્ચે મીસીસ વેલેન્ડ તેના પહેલાંથી ત્યાં આવીને બેઠી હતી. જેરપર આવ્યો કે તરત મીસીસ વેલેન્ડે નાસ્તો મંગાવ્યો. જેરપર નાસ્તો કરવા લાગ્યો એટલે મીસીસ વેલેન્ડે વાત છેડી, “કેનેથ, તું ઉતાવળમાં છે એટલે તું ખા અને હું વાત કરીશ. મારે તને કંઈ કહેવાનું છે.”

“શું છે?”

“એન વેલેન્ડસ છોડી જવા માગે છે.”

“વેલેન્ડસ—છોડી—જવા?” જેરપરે અત્યંત આશ્ચર્ય અકિત થતાં પૂછ્યું.

“હા. હું પુછવા એમ માગું છું કે થોડો વખત અગ્નિ બનને અહિંથી જઈએ તો કંઈ હરકત છે?”

જેરપરે એકદમ ઉભા થઈ મક્કમપણે કહ્યું “ઘણીજ હરકત છે. તેમ થવુંજ નહિ બેઠાંએ. આ વાતનો અંત આરે ત્યાં સુધી ગમે તેમ કરીને પણ એને અહિંજ રોકવી બેઠાંએ. મીસીસ વેલેન્ટ, હવે ચાર પાંચ દહાડામાંજ આ લેદનો અન્ત લાવવાની હું આશા રાખું છું. પણ હજી ઘણું કરવાનું બાકી છે. મને વચન આપો કે આ લેદ ઉઠશે ત્યાં સુધી ગ્લેન આ ઘરમાંજ રહેશે.”

પળવાર તેઓની દૃષ્ટિ મળી. અને મીસીસ વેલેન્ટે મ્હોં ફેરવી નાંખ્યું. “મારું વચન છે.” તેણીએ કહ્યું અને બીજીજ પળે ચાલી ગઈ.

જેરપર પછી થોડીવાર બારણામાં ઉભો રહ્યો તે વખતે રસ્તા ઉપર એક છોકરાને જલદીથી અંદર આવતો તેણે જોયો. તે છોકરાના હાથમાં એક પાકીટ હતું. જેરપરે છોકરાને તરત ઓળખ્યો ને ધાર્યું કે તે મેરીક માટેજ કંઈ સંદેશો લાવ્યો હશે. છોકરા પાસે આવ્યો એટલે તેને બોલાવી પુછ્યું. “કેમ છોકરા, મારે માટે કંઈ લાવ્યો છે?”

“ના સાહેબ, મી. મેરીક માટે. તેઓ ક્યાં છે?”

“એ હજી ઉઠ્યા નથી. પણ નોટ તું અંદર ટેબલ ઉપર મૂક. મેરીક નીચે આવશે ત્યારે લેશે. તારે જવાબ લઈ જવાનો છે?”

“ના. ઑવરીએ મને જવાબ માટે કંઈ કહ્યું નથી. પણ મને પૈસા મળ્યા નથી.”

“ઓહ. એમાં શું. લે પૈસા હું આપું છું. તું જ તારે જવું હોય તો. ચીઠી હું મેરીકને પહોંચાડીશ.”

“સારું સાહેબ. લ્યો ત્યારે.”

જેરપરે થોડીવાર વિચાર કર્યો. પછી ‘મેરીકની નોટ લઈ તેના ચોરડા આગળ જઈ ટકોરા માર્યા. ‘મેરીકે અંદરથી પુછ્યું “કોણ છે?”

“એ તો હું જેરપર છું. મેરીક, જરા બારણું ઉઘાડશે?”

મેરીકે બારણું ઉઘાડ્યું એટલે જેરપરે ખુલાસો કર્યો “તારી ઓફીસનો છોકરો મને બહાર મળ્યો. તેણે આ નોટ તારે વાસ્તે આપી છે. હું થોડીવારમાં જવાનો છું અને હજી બીજું કંઈ ઉઠ્યું નથી એટલે તને જગાડ્યો કે હું તને હાથોહાથ ચીઠી આપું. ચાલો, સાહેબજી. તારે કંઈ કામ છે?”

“કંઈ નહિ. ઉપકાર.”

“ઠીક ત્યારે. હવે હું બેંગ લઈને જઈશ. તબીબેત સાચવજે. મેરીક.”

એમ કહી જેરપર પોતાના ચોરડામાં ગયો. પાંચ મીનીટ પછી મેરીકે ટકોરા કર્યા અને રજા મળતાં અંદર આવ્યો. જેરપર ટેબલની એક બાજુએ આરસીમાં ભેઈ નેકટાઈ પહેરતો હતો. મેરીકે અંદર આવી પુછ્યું :

“જેરપર, જતાં જતાં મારી ઓફીસ આગળ એક મીનીટ જોટી થઈ શકશે? મારા ભાગીયાની આ ચીઠી છે ને તેણે તરત જવાબ માગ્યો છે. તું જતાં જતાં એક ચીઠી એને આપીશ?”

“ઘણી ખુશીથી. તૈયાર છે ને?”

“ના. પણ હમણાંજ હું લખી નાંખીશ.” એમ કહી તે બહાર જવા દાગ્યો પણ જેરપરે તેને અટકાવ્યો. “સખુર! પણ અહિં બેસીનેજ આ ટેબલ ઉપર લખી નાંખ. આ કાગળ, પેન

અને ખડીઓ અહિંજ છે. હું કપડાં પહેડું છું તેટલામાં તું ઘસડી નાંખ.” એમ કહી આરસીની સામેજ ટેબલના ખીંખ ખુલા ઉપર લખવાનાં સાધન મૂક્યાં અને પોતે પાછો નેકટાઈ સાથે માથાકુટ કરવા લાગ્યો. પણ તે દરમ્યાન તેણે ચરમા પણ ચઢાવ્યાં હતાં. આ ચરમાના કાચ સુકમદર્શક હતા તે જેસ્પર પોતેજ જાણતો હતો. તે એવી રીતે આરસી આગળ ઉભો રહ્યો કે મેરીક લખતો હતો તે કાગળ તે સારી રીતે આરસીમાં જોઈ શકે. સુકમદર્શક ચરમાથી તેણે, મેરીકે નીચે પ્રમાણે લખ્યું તે વાંચી લીધું:—

“ પહેલી આજની ગાડીએ તું જવું જુલતો નાહ. કારણ જેસ્પર આયારે એજ પહેલી ગાડીએ શહેરમાં જાય છે અને—”

તે વધારે વાંચી શક્યો નહિ; કારણ કે મેરીકનો ખભો નડ્યો. પણ થોડાજ શબ્દો વધારે લખ્યા હતા એમ મેરીકના હાથ ઉપર ધ્યાન રાખવાથી તેણે જાણ્યું. મેરીકે સરનામું કર્યું અને કેનેથ પણ તૈયાર થઈ આરસી આગળથી આઘો ખસતો હતો. એટલામાં મેરીકે પાછી ચીઠી કહાડી મથાળે ઉતાવળથી નીચે મુજબ લખ્યું તે કેનેથે જોયું.

“ સાંજ પહેલાં ઘેર જવું નહિ.”

પહેલી લીટીઓ મેરીકે ઘણી ધીમે ધીમે વિચાર કરીને લખી હતી. પણ આ છેલ્લી તેણે ઉતાવળથી લખી નાંખી હતી.

*

*

*

ઘોડાગાડીમાં બેઠાં બેઠાં જેસ્પરે, મેરીકે લખેલી ચીઠી ઉપર વિચાર કરવા માંડ્યો. પછી નોટ બુક કહાડી એક પાનાં ઉપર તેણે ઉતાર્યું:

“પહેલી ગાડીએ તું જવું લુલ્લો નહિ. ઝરણ જેપર અત્યારે એજ પહેલી ગાડીએ સ્ટેશનમાં નય છે. અને—”

આ લખાણ તેણે ધારી ધારીને વાંચ્યું અને ફરીથી ને ફરીથી તે વાંચ્યું, અને કંઈ સમજ ન પડવાથી કટાણીને મૂકી દેતો હતો તેવામાં એને કંઈ વિચાર મુજબો અને તેથી તે ઘણાજ ખુશી થયો. મેરીકે લખ્યું હતું તેમાંથી દર એક શબ્દ રાખી બીજા શબ્દ ઉપર છેકો મૂક્યો. એટલે નીચે પ્રમાણે વાંચાયું:

“પહેલી—ગાડીએ—જવું—નહિ—જેપર—એજ—ગાડીએ—નય છે—”

જેપરે ખુશી થતાં તે નોટખુક ગજવામાં મૂકી અને ગાડી-વાળાને હુકમ આપ્યો “જે આપણે બહુ વખત નથી માટે ઑફીસ આગળ જવાની જરૂર નથી. હું પોસ્ટ ઑફીસમાંજ મેરીકની નોટ નાંખીશ; માટે પોસ્ટ ઑફીસ આગળ જરા ઉભી રાખજે.” તે મુજબ નોટ પોસ્ટ બોક્સમાં નાંખી જેપર સ્ટેશને આવી પહોંચ્યો અને ગાડીમાં બેઠો. ગાડી આલી પછી તે બીડી પીવાના ડબ્બામાં ગયો તો તેણે ધાયું હતું તેમ અવરી મોર્સ—મેરીકનો ભાગ્યો—એક નીચી બેઠક ઉપર નિરાંતે બેઠો બેઠો બીડી કુંકતો હતો. જેપરે તેની આગળ જઈ કહ્યું “મેરીકે એક નોટ આપી હતી તે હું તમને ઑફીસમાંજ પહોંચાડત પણ મને વખત નહિ હતો એટલે તે મેં પોસ્ટ ઑફીસમાં નાંખી. તમે અહિં મળવાના છો એમ મેં ધાયું હોત તો—”

“એમાં કંઈ હરકત જણાતી નથી. શેની નોટ હતી તે કંઈ બોલ્યો હતો?”

“મહિ એટલુંજ કહ્યું હતું કે તમારી વરફથી એને નોટ મળી હતી; તે છેકરો પાછો ગયો પછી તેનો જવાબ લખવાનું મુજબ હતું.”

“ઓહા!” મોર્સે જરા અકબચકાવે. “એમ કે? ઓફીસના કામ બાબત હશે ત્યારે તો. કંઈ અડચણ નહિ મી. જેસપર.”

“ચાલો સાહેબજી. મેં ભુલ કરી નથી. તેથી નિરાત.” એમ કહી જેસપર પાછો ચાલી ગયો.

મોર્સેને તો ખાત્રીજ થઈ કે જેસપર આ ગાડીએ શહેરમાં જાય છે તેથી મેરીકે તેને આ ગાડીએ શહેરમાં નહિ જવા લખ્યું હશે. “પણ એ ઉદ્વતની કોને દરકાર છે” એમ મનમાં ને મનમાં ટીકા કરી મોર્સે દીલાસો લીધો.

શહેરમાં પહોંચ્યા પછી મોર્સેની હિલચાલ ઉપર ધ્યાન નહિ આપતાં, જેસપર તેના એક ઓળખીતા પોલીસ ફોજદાર પાસે ગયો.

“કેપ્ટન હાવી, હાલ મારે તમારી મદદની જરૂર છે” જેસપરે એકલાં પડતાં ફોજદારને કહ્યું.

“ઓહ મદદ! ત્યારે તમે અમારા ખાતામાં આવવા માગો છો એમજ ને? પણ અમારા ખાતામાં હાલ કંઈ જગ્યા ખાલી હોય એમ લાગતું નથી.”

“મારે એવી મદદની જરૂર નથી. હું હાલ સ્વતંત્રજ કામ કરું છું. તેમાં નિષ્ફળ નીવડીશ તો કદાચ તમારી સાથે જોડાઈશ.”

“ચાલો ત્યારે ઠીક. શું મદદ જોઈએ છે?”

“મારે એક ચાલાક, હુશીઆર, સમજી અને તાબેદાર માણસની જરૂર છે. તમારા ખાતામાંનો સમજીયા?”

“ઠીક. પછી?”

“મારે વાસ્તે વેશ બદલવાનાં સાધન. પેલો માણસ એના યુનિફોર્મમાં જ હોવો જોઈએ. એણે શું કરવાનું છે તે આ કાર્ડ ઉપર લખેલું છે.”

“બહુ સારું. હું જોઈ છું.” તે ફેજદારે કાર્ડ લીધું અને વાંચ્યું.

“મારો વેશ લેવા હું સાંજરે આવીશ.” એમ કહી જેરપર ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો. અને બહારોબહાર પોલીસના ઉપરી અમલદારની ઓફીસમાં પહોંચ્યો. વેલેન્ડ સાથે જેરપર કામ કરતો હતો ત્યારે એકવાર આ માણસને તે મળ્યો હતો. અત્યારે વેલેન્ડનો ઓળખાણનો કાગળ પણ તે લાવ્યો હતો. તે અમલદાર, વેલેન્ડનો કાગળ વાંચી જેરપર સ્થામું જોઈ બોલ્યો “કેપ્ટન વેલેન્ડ લખે છે કે મારે તમને મદદ કરવાની છે?”

“હાજી. હમણાં જ થોડી મીનીટ આપ મારી સાથે વાત કરી શકશો?”

“અડધો કલાક. હું કેપ્ટન વેલેન્ડના ઉપકાર નીચે છું.”

જેરપરે ગજવામાંથી એક બંડલ કહાડી તેમાંથી ચાર પાંચ છળીઓ બહાર કહાડી તે પોલીસ અમલદાર આગળ ખુલ્લી ગોઠવી ને પુછ્યું “આમાંનો કોઈ ચહેરો આપને પરિચિત લાગે છે કે નહિ તે મહેરબાની કરી મને કહેશો?”

તે અમલદારે બધી છળીઓ તપાસીને પુછ્યું “તમે આ સોડાને ઓળખો છો?”

“આપ ઓળખો છો?”

“હા! આ સેન્ડી બ્રાઉન છે. હમણાં તો એ જેલમાં છે. પણ છળી ખરોખર સારી નથી.”

“તેથીજ મેં તે લીધી.” જેસ્પરે સ્હેજ હસીને કહ્યું.

“એમ કે ? મારી પરિક્ષા લેવા માટે ? ઠીક. આતો—અં ... એનું નામ યાદ આવતું નથી. પણ ખીલીયડ રમનારો ઉસ્તાદ ઉઠાઉગીર છે. ન્યુ આર્લીઅન્સ તે છ એક વરસ ઉપર આંચો હતો.”

“આપની સ્મરણશક્તિ તિક્ષ્ણ છે !”

“અને આ—એ તો ખરેખર દશ વીશ વરસની બુની છબી લાગે છે. કારણ કેપ્ટન વેલેન્ડ હમણાં તો ઘણા બદલાઈ ગયા છે” એમ કહીને ત્રણ ઓળખેલી છબીઓ તેણે બુદ્ધી પાડી. ખાકીની ત્રણ છબીઓ ખસેડતા તેણે કહ્યું “આ ત્રણ તો એકજ માણસની છબી છે.” એ ત્રણ છબીઓમાં પોશાક બુદ્ધા બુદ્ધા હતા. તેમજ દરેકનો ચહેરો મળતો આવતો નહોતો. એકમાં દાઢી હતી; ખીજમાં ચસ્મા હતાં ને ત્રીજામાં સાદો ચહેરો હતો; છતાં તે અમલદારે આ ત્રણ છબી એકજ માણસની હોવાનું જણાવ્યું. “મેં આ માણસને જાણ્યો છે. પણ નામની ખબર નથી. ઘણું કરતાં સાક્ષી તરીકે તે એકવાર મારી પાસે આવી ગયો છે. આ દાઢી તો ખોટી ચડાવેલી જણાય છે. વેશ બદલેલો દેખાય છે. બુઓ તમે તપાસો. તમને પણ જણાઈ આવશે. “એમ કહી છબીઓ જેસ્પરને આપી. જેસ્પર તે જોતો હતો એટલે તે અમલદારે કહ્યું “એના કાન નીચે એક ડાઘો જણાય છે તે બુઓ.”

“હા. દેખાય છે ખરો.”

“એ શેનો છે તે જાણો છો ?”

“તલ હશે.”

“તલ ? ખાત્રી છે ?”

“મને સાંભરે છે કે એ માણસને—”

“એ જુવે છે?”

“હા. એને એક કાન નીચે આવેજ આટલોજ તલ છે. પણ કયા કાન નીચે તે મને ખરાબર સાંભરતું નથી.”

“ઓહ! ત્યારે તમે એને ઓળખો છો?”

કેનેથ આ સવાલથી ચેત્યો. અને સાંભાળીને જવાબ દીધો. “હું એને એક વખત મળ્યો હતો. ખરી વાત એમ છે કે આ તણ છબીઓ મેંજ જુદે જુદે વખતે લીધી છે.”

“અને તેને મોટી કોણું કરી છે?”

“હાલોંએ.”

“ત્યારે તો તાજી છે. હાલોં હમણાંજ મુસાફરીથી પાછો ફર્યો છે.”

“ગયા ઉંઘાળાનીજ છે.” કેનેથ પકડાડ ગયો એટલે કબુલ થયો.

“ત્યારે આ દાઢી ને લાંબી મુઠ વીશે શું ખુલાસો કરોછો?”

“ખરી વાત તો એ છે કે છબીના મુઠ ઉપર મેં એ દાઢીને મુઠ સાહીથી પાડ્યાં હતાં ને પછી તેની મોટી છબી લેવડાવી હતી. ગરમતની ખાતરજ મેં એમ કયું હતું.”

“ડીક કયું. મને પણ એથી જાણવાનું મળ્યું કે વેશ બદલ્યાથી એ માણસ કેવો દેખાય છે.” એમ કહી વાત કરવા માટેની ટયુબ ટેબલ ઉપરથી તેણે હાથમાં લીધી અને હસતાં હસતાં કહ્યું “વાત એમ છે કે, જમણા ગાલ નીચે તલવાળા એક માણસની શોધમાંજ અમે છીએ.” પછી તેણે ટયુબમાં વાત કરવા માંડી.

“ઓઈલ!”

“કેમ ?” જવાબ આપ્યો. જેરપરે જાણ્યું કે ખોઈલ પાસે-
નાજ ચોરડામાં હોવો જોઈએ.

“એકલા છો ?”

“હા” ફરી જેરપરે જવાબ સાંભળ્યો.

“પેલા મીયર્સ હાઉસના કેસની હકીકત જોઈ કહાડો. અને
પા કલાક પછી મારી પાસે લાવો. ત્યાં સુધી હું કામમાં છું.”
એમ કહી તેણે ટયુબ મુકી દીધી અને જેરપર—જે આ વાતચિતથી
ઘણો ચકિત થયો હતો—તેના તરફ જોઈ કહ્યું “આ છબીઓ હાલ
મારી પાસે રહેવા દેશો ? તમે કેટલો વખત શહેરમાં રહેવાના છો ?”

“તે તો હવે પછી જણાય. હું કાલેજ પાછો જવા માગું
છું. મારે કહેવું જોઈએ કે છબીઓ તો મારે અતિ ઉપયોગી અને
કિમતી છે.

“કેવી રીતે ?”

“પુરાવા તરીકે. હું ધારું છું કે હજી હમણાં હું એ
છબીઓ છોડી શકીશ નહિ.”

“એનાથી કોઈને આળખવા માગો છો ?”

“નહિ. તે કોણ છે તે તો હું જાણું છું. એણે કોઈ વખત
ખીજ માણસનું રૂપ લીધું હતું કે કેમ તેજ હું જાણવા માગું છું.”

“ત્યારે તો અહિંજ રહેવા દો. મારે પેલો તલ આળખા-
વવાનો છે. આજ સાંજરે હું તેનું પરિણામ જણાવી શકીશ.
કેમ એમ બનશે ?”

“કેટલે વાગે ?”

“નવ વાગે.”

“સાડું.”

“નવ વાગે ત્યારે. કદાચ તે વખતે તમારા કેસની મને વધારે માહિતિ આપશે. તેથી કદાચ મને મદદ થશે અને કદાચ —તમને પણ મદદ થશે. કારણ, તમે જાણવા માગો છો તે જાણી શકશો.”

“આપનાથી બની શકે તે કરશોજ. હું છબીઓ મૂકી જાઉં છું. અને નવ વાગે પાછો આવીશ. સાહેબજી.” એમ કહી જેસ્પર અંદર ખાનેથી ખુશી થતો બહાર નીકળ્યો.

પોલીસ અમલદાર બડબડ્યો “ચાલાક ને દંડ જણાય છે. તેને આની સાથે શું કામ હશે કોણ જાણે! કંઈ નહિ. કદાચ આમાંથી અમને બંનેને ફાયદો થશે.”

પ્રકરણ ચોત્રીશમું.

પકડાયો.

કેનેથ જેસ્પરે તે આખો દહાડો શું કર્યું તેનું વર્ણન કરવાની જરૂર નથી. તે આપોઆપ જણાઈ આવશે. પણ રાતરે નવ વાગે તેણે પોલીસ અમલદાર આગળ આવી શું કર્યું તે જાણવાની જરૂર છે. જેવો તે અમલદાર આગળ આવ્યો તેવોજ કહેવા લાગ્યો “કેપ્ટન હું શરણ થવા આવ્યો છું. હમણાંજ મેં એક માણસ ઉપર હુમલો કરી તેને લુટ્યો છે. હું આપને તે બધી હકીકત પછીથી કહીશ. પણ પહેલાં છબીઓ બાબત મારે જાણવું છે. કેપ્ટન હાર્વી એ મારી મદદમાં માણસ આવ્યો હતો તે હમણાંજ અહિં આવી પહોંચ્યો. તેને તરતજ અંદર આવવા દે એવો આપ હુકમ આપશો?”

“અલખત્ત” અમલદારે તેવો હુકમ આપ્યો ને પછી જેરપ-
રને કહ્યું.

“પ્રથમ તો તમારે મારા એક સવાલનો જવાબ આપવો
પડશે.”

“શું?”

તે અમલદારે પેલી ત્રણ છબીઓ હાથમાં પકડી હતી. “આ
માણસ અત્યારે ક્યાં છે તે તમે કહી શકો એમ છે?”

“હા. હું ધારું છું—”

“કે—?”

“મેં એને આજે સવારેજ જોયો છે. અને તે રહે છે એ
જગ્યાને થોડા દિવસ સુધી છોડી જશે નહિ એમ માનવાને મારી
પાસે કારણો છે.”

“અને—તે ક્યાં છે તે મને કહેશો?”

“અમુક શરતે.”

થોડી પળ બન્ને એક બીજા સ્હામું બેતાં, વિચાર કરતા બેઠા.
પછી કેનેથે શરૂ કર્યું “ત્યારે મીયર્સ હાઉસની સ્ત્રીઓએ આ
માણસને ઓળખ્યો છે કેમ?”

“ઓહો!” પોલીસ અમલદાર એકદમ પોકારી ઉઠ્યો.
“તમે એ બાબતમાં શું જાણો છો?”

“જયા મે મહિનાના ન્યુસપેપરોમાંથી મળી આવ્યું તેટ-
લું જ.”

“ખરેખર! તમે એજ કામ કર્યું લાગે છે. મારી સુચના
વિપરથી તમે એ કામે વળખ્યા હતા?”

“બિલકુલ નહિ. એ બધાં ન્યુસપેપરો બેચાનેજ હું શહે-
રમાં આવ્યો હતો.”

“ત્યારે એ કેસ બાબત તમે સાંભળ્યું હતું ?”

“કદિ નહિ.”

“નહિ ? પાસે આવો મી. જેક્ષર. તમે મને શું ચવાડામાં
નાંખો છો. અને આપણે એક બીજાને ખુલાસો કરવો એ જરૂરનું
છે. હું તમને બેઠતી માહિતિ આપીશ અને તેના બદલામાં આ
માણસના સંબંધમાં તમે જે જાણતા હો તે કહેવું પડશે.”

“એ વાત તો બહુ લાંબી છે. પણ હું અહિં કહેવાજ
આવ્યો છું. શરૂઆત—”

આજ પળે જેક્ષરની મદદમાં આવ્યો હતો તે પોલીસનો
માણસ અંદર દાખલ થયો. જેક્ષરે તરત તેને પુછ્યું “કેમ
હોસ્ત. બધું ખરોખર છે ? બોલી જા.”

“બધું ખરોખર છે. સાહેબ. મેં તેને ગલીમાંથી બહાર
કહાડ્યો ત્યારે પોતાને નિર્દોષ જાહેર કર્યો. વળી તે એમ કહે છે
કે તેની પાસેથી કોઈ કીમતી કાગળીયાઓ છુંટી ગયું છે.”

“ઠીક. તેણે ફરીયાદ કરવાની પ્રયત્ન બતાવી છે ?”

“મેં એને બહુ તકજ આપી નથી. હું એને ચોક્કી ઉપર
લઈ ગયો. આપનો હુકમ હતો કે એને બીવડાવી ને જતો કરવો.
પણ તેની રીતભાત ઉપરથી પછી મને એમ લાગ્યું કે એને પોલી-
સની ધાસ્તી રાખવાને બીજું પણ કંઈ કારણ હોવું જોઈએ. માટે
તેને ચોક્કીમાં રાખીનેજ હું અહિં આવ્યો છું.”

કેનેથ ચોડીવાર ચૂપ રહ્યો. તે બેઠા પેઠા માણસ બોલ્યો
“આમ કરવાથી આપના કામમાં કંઈ વિઘ્નતો નથી આવ્યું ને

સાહેબ ? મને લાગ્યું કે મારે એને જવા દેવો ના બેઠાએ. તમે બે એની ખાત્રી આપતા હો—”

“ નહિ. બિલકુલ નહિ.”

“ એ માણસ કોણ છે ? ” પોલીસના ઉપરી અમલદારે પુછ્યું.

“ એ પેલા માણસનો મિત્ર અને મદદગાર છે.” કેનેથે અર્થ-સુચક રીતે કહ્યું.

“ ત્યારે તો છે ત્યાંજ એને રહેવા દો.”

પછી હુંજને શાખાસી આપી રવાના કર્યો; અને જેરપર તથા પોલીસ અમલદાર વાતમાં ગુંથાયા.

મકરણ પાંત્રીશમું.

ખુલ્લો દાવ.

શહેરમાં આવ્યા પછી જેરપર પહેલું કામ ફાંકને ત્યાં જઈ તેને કરવા સોંપેલી કુંચી બાબત ખબર ઠહાડવાનું હતું. ફાંકે તેને વચન આપ્યું હતું કે તે-જેરપર શહેર છેડી જશે ત્યાર પહેલાં, છેવટે સ્ટેશન ઉપર પણ, તે કુંચી તેને સોંપશે પણ અત્યાર સુધી કુંચી તેના હાથમાં આવી નહોતી. અને હવે ટ્રેન ઉપડવાને ફક્ત વીશ મીનીટજ બાકી હતી. તેથી જેરપર અધીરાઈથી ઘડીમાં ઘડીયાળ તરફ અને ઘડીમાં સ્ટેશનના દરવાજા તરફ બેઠો હતો. આ ઉપરાંત તે બીજા માણસની પણ રાહ બેઠો હતો. તે માણસ કોઈ નહિ પણ તેનો આગલા દિવસનો મદદગાર હોય હતો. પોલીસના ઉપરીએ હોય ને વીન્સ્ટન સુધી જેરપરની સાથે

જવાનો હુકમ આપ્યો હતો—બેકે આ ગોઠવણમાં જેરપરનો ખિલ-કુલ હાથ નહોતો. પંદર મીનીટ બાકી રહી એટલે હુઝ જણાયો. એનો વેશ ખેંચાણકારક નહિ હોવાથી એની ગમ કોઈ ભેતું નહોતું. તેને બેઠ જેરપરે કહ્યું “તમે ઠીક વેશ લીધો છે. રસ્તો તમને જડશે કે?”

“હા. હું શોધી કહાડીશ.”

“તારાં બીજાં પુછડાં ક્યાં છે?”

“ગાડીમાં.”

એજ વખતે ફ્રાંક આવી પહોંચ્યો. હુઝ આગળ ચાલી ગયો.

“આખરે આવ્યો છું, મી. જેરપર. આ તમારી કુંચી.”

“ખરોખર કરી છે ને?”

“ખરોખર—મારા સાહેબ. પણ મને મહેનત તો બહુજ પડી હોંકે. ખરોખર મારે બીજા એક આદમીની મદદ લેવી પડી. એ માણસ પોલીસનો લુહાર છે.”

“પછી?”

“એણે કહ્યું આવીજ કુંચી તેણે પોલીસની ઑફીસમાં ફેખી હતી. એક ચોરે નાસતાં નાસતાં તે નાખી દીધી હતી. અને તે આવીજ છે.”

કેનેથને રસ પડ્યો તેથી પુછ્યું “તમે—એ કુંચી બેઈ? આવીજ છે?”

“ના. તદ્દન આવી નહિ. સ્ટેજ તો તફાવત હોયજ.”

“આ તમારા પૈસા, ફ્રાંક. મને કુંચી આપો. બીજાં કંઈ કહેવાનું છે?”

“ના.”

ટ્રેન ઉપડી અને કેનેથે ફાંકનો ઉપકાર માન્યો. છુએ બાબુમાં આવી જેસ્પરના કાનમાં કહ્યું કે પોલીસના ઉપરીએ છુંજની મદદમાં બીજાં બે માણસો મોકલ્યાં છે.

“ ભલે મોકલ્યાં ” જેસ્પરે ગાડીમાં બેઠા પછી બડબડાટ કર્યો “ પણ માફં કામ થયા પહેલાં છુંજ શિવાય બીજા કોઈને વેલેન્ડ-સમાં હું હાખલ કરીશ નહિ. અને મારો દાવ તો હું ખુલ્લોજ રમીશ.”

પ્રકરણ છત્રીશમું.

માર્થા શું જાણે ?

કેનેથના શહેરમાં ગયા પછી મીસીસ વેલેન્ડે માર્થાને પોતાના ઓરડામાં બોલાવી બારણું બંધ કરાવ્યું ને પોતાની પાસે બેસાડી.

“ માર્થા આજે હું તારી સાથે કંઈક ખાનગી વાત કરવા માગું છું.”

“ બહુ સાફં, બા સાહેબ. મારા ઉપર વિશ્વાસ રાખજો.”

“ તારા ઉપર વિશ્વાસ છે તેમાંજ તને કંઈ પુછવાનો વિચાર છે. અને તે બિચારી ડોરીસના મરણ સંબંધી છે. કેનેથ આ સંબંધી શોધ ચલાવે છે અને તે માટેજ તે હાલ આપણે ત્યાં રહે છે. જેસ્પર એમ માને છે—અને તે માટે તેની પાસે પુરાવા છે—કે ડોરીસ મરણ પામી તે રાતે તેણે એક લાંબો કાગળ લખ્યો હતો અને તે કાગળ મોડી રાતે કોઈ ટપાલમાં નાંખી આવ્યું છે. તે કાગળમાંજ તેના મરણનો ભેદ છે એમ એ માને છે. માર્થા,

અમારે એ જાણવું છે કે આ કાગળ કોના ઉપર લખેલો હતો—તેમાં શું હતું અને તે કોણ ટપાલમાં નાંખી આવ્યું હતું.”

માર્થા થોડીવાર ચુપ રહી અને પછી ઉઠતાં ઉઠતાં બોલી “અને તે એમ ધારે છે કે એ કાગળ હું ટપાલમાં નાંખી આવી હતી !”

“એ ધારે છે કે તું આ બાબતમાં મદદ કરી શકીશ, માર્થા. તું કંઈ જાણતી હોય તો તે અમારાથી છુપાવીશ નહિ.”

“મીસીસ વેલેન્ડ, ડોરીસને હું ચાહતી અને તમને, બધાને હું ચાહું છું તે ધન્ય જાણે છે. તમને મદદ કરવાનું મારાથી જો બની શકે એમ હોત તો મારી જીંદગી આપીને પણ તેમ કરત. પણ તેમ નથી. હું જાણતી નથી. તેમ હું કંઈ કહી શકું એમ નથી. હું ઇચ્છું છું કે કહી શકત !”

“ત્યારે તું જાણતી નથી; તેમ અનુમાન પણ કરી નથી શકતી કે એ કાગળ કોણ નાંખી આવ્યું હતું ?”

“ના. હું કંઈ કહી શકું એમ નથી. એક શબ્દ પણ નહિ. હવે મને રજા છે ?”

“હા—જા.”

મીસીસ વેલેન્ડ થોડીવાર વિચાર કરતી બેઠી. પછી કેપ્ટન પાસે જવાને ઉઠતાં ઉઠતાં બબડી “એ કંઈ છુપાવે છે એ નક્કી છે.”

*

*

*

તે સવારે એન બહારથી આવીને ઘરમાં જતી હતી તેવીજ માર્થાએ તેને ચોરડામાંથી બોલાવી “મીસ એન !”

“ઓહ ! માર્થા ! તેં તો મને બીવડાવી.”

“શશ્શ ! ધીમેથી મીસ ઝેન. હું તમને એક વાત કહેવાને બહુજ બધીરી થઈ રહી છું.”

“એમ કે ? ઠીક ત્યારે. ઉપર મારી સાથે આવ.”

પણ માર્થાએ તેને અટકાવી. “મીસ, બહુ વાર નહિ લાગે અને અહિં આટલામાં કોઈ છે નહિ. ડોક્ટર અને મીસીસ વેલેન્ડ ઉપર છે; અને જેની પણ ઉપર કામ કરે છે.”

“ઠીક ત્યારે. બોલ શું છે.” ઝેન એક ખુરશી ઉપર બેઠી. માર્થાએ તેની આગળ આવી ધીમેથી કહ્યું “એડીવાર પહેલાં, માજીએ મને તેમના ચોરડામાં ખાનગી રીતે બોલાવી. તેમણે મને જે કહ્યું તે બધું હું કહી શકતી નથી; ઘણુંક તો તમને એ બધું માલુમજ હશે. પણ એક વાત મારે તમને કહેવી જોઈએ, કે ડોરીસ મરણ પામી તે રાતે તેણે શું શું કર્યું તે બાબત તપાસ ચાલે છે.”

“મને ખબર છે.”

“ઠીક. ત્યારે કહાવ્ય તમને બધીજ ખબર હશે; ને હું ફેક્ટની ચિન્તા કરતી હોઈશ.”

“શી બાબત ?”

“મીસ ઝેન, તે રાતે કોઈ ટપાલમાં કાગળ નાંખી આવ્યું હતું એમ એ લોકોએ શોધી કહાડયું છે.”

“એમ કે ?” ઝેન એક આંચકા સમેત ઉભી થઈ ગઈ; માર્થા પણ ઉભી થઈ.

“એ કાગળ કોણ લઈ ગયું હતું એ પણ તેઓએ શોધી કહાડયું છે ?” ઝેને ગંભીરતાથી પુછ્યું.

“ના, મીસ. અને તે શોધી શકશે પણ નહિ એમ હું માનું છું.”

“શોધશેજ” એને કંટાળીને કહ્યું “પેલા શીકારી કુતરા જેવપરની મદદથી તે બધુંજ શોધી કહાડશે.”

“ગમે તેમ પણ મારા તરફથી તે લોકોને મદદ મળશે નહિ.”

“તું ખરેજ નિમકહલાલ છે, માર્થા.” એને મમતાથી કહ્યું “અને જેમ બને તેમ બનવા દઈ ક્રૂતા જ્યાં ક્યાં શિવાય બીજા ઇલાજ નથી. કંઈ ચિન્તા કરીશ નહિ છોકરી. પણ તને ખાત્રીજ છે કે તેઓ હજી કંઈ બાણતા નથી?”

“હા ખાત્રીજ છે. કારણ, તેઓ એટલુંજ માને છે કે ડારીસે તે રાતરે કોઈને કાગળ લખ્યો અને તે કાગળ કોઈ ટપાલમાં નાંખી આપ્યું; અને તે કાગળમાં તેના મરણનો લેહ છે.”

“ઓ પ્રભુ ! માર્થા, હું હવે મારા ઓરડામાં બેઠું છું. મને જરા પાણી આપી જજે.”

મકરણ સાડત્રીશમું.

મેરીકની હિલચાલ.

તે દિવસે બપોરના નાસ્તા ઉપર ડૉક્ટર રૉથે મેરીકના સંખ-ધમાં પોતાનો હુકમ બધાને કહી સંભળાવ્યો કે “મેરીકે બે ત્રણ દિવસ સુધી પોતાનો ઓરડો છોડવાનો નથી. અને તેને મેં કહ્યું છે કે કેપ્ટન અને મીસીસ વેલેન્ડને તેની પાસે જવાની મના કરી છે. અને તેમ થવું એ જરૂરનું છે.”

મીસીસ વેલેન્ડ અને કેપ્ટને આ હુકમ ચુપકીથી માની લીધો. પણ એને સ્થેજ તોછડાઈથી પુછ્યું “અને મારું શું ડૉક્ટર ? મને પણ મનાજ છે કે ?”

“ના. તમને તમારી મરજી હોય તેમ કરવા છુટ છે.” ડૉક્ટર બાણુતો હતો કે એન કોઈ દિવસ મેરીકના ઓરડામાં જતી નહોતી. તેથી તેને આવી છુટ આપવામાં કંઈ હરકત લાગી નહિ.

“એમ કહેવા માગો છો, ડૉક્ટર” એને ફરી પુછ્યું “કે મી. મેરીકને કોઈ ચેપીરોગ લાગુ પડ્યો છે?”

“હા. તેને મંદવાડ છે તે ગમે ત્યારે ચેપી રોગનું રૂપ ધારણ કરે એવો છે.” પછી ડૉક્ટરે મીસીસ વેલેન્ડ તરફ ફરી કહ્યું “પણ ચાકરોને એ કહેવાની જરૂર નથી. એમને કંઈ લય નથી.”

“કેમ?” એને પુછ્યું.

“એ લોકો મજબુત છે; તન્દુરસ્ત છે.” ડૉક્ટરે ઉંચું જોયા વગરજ જવાબ આપ્યો.

નાસ્તા પછી થોડીવારે ડૉક્ટરે પાછી મેરીકની મુલાકાત લીધી. તે વખતે મેરીકને તાવ હતો. નીચે ઉતરતાં ડૉક્ટર બડબડ્યો “મને ખાત્રી થઈ છે કે મેરીકને એ દવા બનાવતાં આવડે છે. અને તેનાજ આ મંદવાડ છે.” ડૉક્ટરના ગયા પછી મેરીક કોચ ઉપર બેઠો થયો ને લવાં ચઢાવી પોતાના મનથી બોલ્યો “ગમે તેમ કરીને એ કરવુંજ જોઈએ. હું ખરેખરજ જો માંદો હોઉં તો મારે ત્યાંજ રહેવું જોઈએ કે કોઈ બીજા ત્યાં દબલ કરી શકે નહિ.” એમ બોલી તે ઉભો થવા જતો હતો તેવામાં ખાસણા ઉપર જોરથી ટકોરા પડ્યા. મેરીકે, અંદર આવવાનું કહેતાં, એન વેલેન્ડ, મક્કમ પગલાંથી ચાલતી અંદર આવી ઉભી.

“ઉભા નહિ થતા, ચુલ્હન” મેરીક ઉભો થવા જતો હતો તેને અટકાવી એને કહ્યું “મારે તમારી સાથે જરા એકાન્તમાં વાત કરવાની છે. તેથીજ અત્યારે અહિં આવી છું.”

“તમે બેસશો નહિ, ઝેન ?”

“ના” ઝેને ઠંડો જવાબ આપ્યો. “હું એક સવાલ પુછવા આવી છું. મને અત્યાર સુધી એ સુન્યું નહિ તેનું કારણ કે એ અહિંથી ગયો તેને બીજે દિવસે આખો દહાડો તમે શહેરમાં હતા. તેથી એ તમને મળ્યોજ હશે એમ મેં ધાર્યું હતું.”

“એ—તે શું ? હું સમજ્યો નહિ.”

“હરકત નહિ. મને એટલુંજ કહો કે તમે શહેરમાં છેલ્લાં હતા તે દિવસે તમને કોઈ કાગળ મળ્યો હતો કે નહિ—કોઈ પણ કાગળ.”

“મને !” મેરીક ફીક્કો ને શું ચવાયલો દેખાયો “તે દિવસે ? નહિ. એક પણ નહિ. પણ એ પુછવાનું કારણ શું ?”

“કારણ તે દિવસે તમારા ઉપર એક કાગળ મોકલવામાં આવ્યો હતો, એમ માનવા મારી પાસે કારણ છે.”

“મને વધારે સ્પષ્ટતાથી કહો તો મહેરબાની.”

“હું તમને કંઈ કહી શકતી નથી; કારણ, હું કંઈજ જાણતી નથી.” ઝેને એમ કહી ચાલવા માંડ્યું.

“ઝેન—આ કાગળ બાબત બીનું કોઈ જાણે છે ?”

“કોઈ નહિ—હું જાણું છું ત્યાં સુધી. સાહેબજી, યુજન.”

“એનો અર્થ શું ?” ઝેન પોતાના ઓરડામાં જઈ બેઠકની; પણ પોતે કંઈ પણ ખુલાસો કરી શકી નહિ.

*

*

*

ડૉક્ટર તે સાંજે આવી ગયા પછી મેરીક પોતાના ઓરડામાં એકલો હતો અને ડૉક્ટરની ઇચ્છાથી જેનીને તેના ઓરડાની

સામેના ગોખમાં બેસાડવામાં આવી હતી; કે મેરીકને અચાનક કંઈ જરૂર પડે તો તેને અડચણ પડે નહિ. મેરીકનું બારણું અડધું ઉઘાડું હતું. મેરીકે સ્હેજ ઉઘરસ ખાધી હોય એમ જેની ને લાગ્યું; અને તેથી તે તરતજ બારણા આગળ આવી ને પુછ્યું.

“મી. મેરીક, તમારે કંઈ બેઠાં છે?”

“અંદર આવ, જેની.” મેરીકે કહ્યું; ને જેની ખુશ થતી અંદર ગઈ.

“બારણું બંધ કર, જેની. મારે તારી પાસે એક કામ કરાવવું છે. બધાં નીચે ખાણાં ઉપર છે કે જેની?”

“હા, સાહેબ.”

“મારી પતિનના ઓરડાની કુંચી કોની પાસે છે?”

“મીસીસ વેલેન્ડ પાસે, સાહેબ. એટલે—”

“આહ! અને મી. જેક્સર નથી તે દરમ્યાન તેના ઓરડા કોણ સંભાળે છે?”

“હું સંભાળું છું, સાહેબ. અને—”

“તેની કુંચી તારી પાસે છે?”

“હા, સાહેબ.”

મેરીકે ઉઠીને જેનીના ખલા ઉપર હાથ મુકી કહ્યું “જેની તારે શું કરવાનું છે તે હું કહું છું તે સાંભળ. હું આ ઓરડાથી અકબાઈ ગયો છું. મારે ફેર બદલી કરવાની જરૂર છે; અહિં સુધ્ધ રહેવું મને બિલકુલ ગમતું નથી. મીસીસ વેલેન્ડને ડારીસના ઓરડામાં જવું ગમતું નથી અને તેને તસ્દી આપવી એ મને ઠીક લાગતું નથી. પણ મને લાગે છે કે હું ડારીસના ઓરડામાં

મુઠ શકીશ. અને મારી બધી વસ્તુઓ તારે ત્યાં ખસેડવાની છે-
કોઈને પણ જણાવ્યા વગર.”

“હમણાં સાહેબ ?”

“હમણાંજ નહિ, એ ઓરડો મારા હુકમથીજ બંધ રાખ-
વામાં આવ્યો છે. ને હવે મારી ઇચ્છાથી પાછો ઉઘાડવામાં કંઈ
હરકત નથી. મને બહુ ગરબડ ગમતી નથી અને તું પણ શાન્ત
રીતે કામ કરનારી છે; તેથી મને થયું કે આ કામ તનેજ સોંપું કે
કોઈને પણ જણાવ્યા વગર કામ થઈ શકે.”

“ઓહો સાહેબ, તમે જે કહેશો તે કરવા તૈયાર છું.”

“હા. પણ બહુજ ચુપકીથી થવું જોઈએ. બીજા લોકોને
જણાવીને ગભરાટ કે ગરબડાટ થશે તે મને નહિ ગમે. હવે જરા
પાણી આપ જેની.”

“હા, સાહેબ. આપને ખુશી કરવા અને સુખી કરવાને હું
ગમે તે કરવા તૈયાર છું.”

“હું જાણું છું તેમાંજ મેં એ કામ તને સોંપ્યું છે. હવે
તારે શું કરવાનું છે તે હું વીગતથી તને કહું. પછી જરા હું
આરામ લઈશ.”

*

*

*

બીજા સવારે મીસીસ વેલેન્ડ અને કેપ્ટન નાસ્તા ઉપર આવ્યાં
કે તરતજ માર્થા અધીરાઈથી પોકારી ઉઠી : “બાઈ સાહેબ, બાઈ
સાહેબ ! જરા એક વાત કહેવાની છે.”

“શું છે માર્થા ?”

“મી. મેરીક તેની પતિના ઓરડામાં છે.”

“ચુલન! પણ ત્યાં એ શું કરે છે?” મીસીસ વેલેન્ડે આશ્ચર્ય થઈ પુછ્યું.

“કરે શું? ત્યાંજ રહેવા ગયા છે. ગઈ આખી રાત એ ત્યાંજ સુતા હતા. તેનું પોતાનું બિછાનું તો જેમનું તેમ છે.”

“પણ માર્થા, તને કેવી રીતે ખબર પડી?”

“જેની આજે સવારે મારી પાસે આવીને કહેવા લાગી કે રાતરે અંધારા ઓરડામાંથી જતાં તેને માથામાં વાગ્યું હતું તેથી અત્યારે તેને બહુ દરદ થતું હતું; માટે મી. મેરીકને કંઈ જોઈએ છે કે કેમ તે જોવા હું જાઉં તો સાડું. હું તેથી મી. મેરીકના ઓરડા આગળ ગઈ ને ટકોરા કર્યા પણ ખારણું બરોબર બંધ કરેલું જણાયું નહિ; તેથી મેં તે ઉઘાડ્યું તો બિછાનું જેમનું તેમ ચોકખું પડેલું જોયું. ઓરડામાં કોઈ નહોતું અને મી. મેરીકની બધી ચીજો પણ ત્યાં દેખાતી નહોતી. મને સુજ્યું કે કદાચ તે ડોરીસના ઓરડામાં હશે તેથી હું ત્યાં ગઈ ને જોયું તો મી. મેરીક ત્યાંજ હતા; અને ઉંઘતાં હતા. મેં નીચે આવીને જેનીને પુછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે મી. મેરીકની ઈચ્છાથી તેણે પોતેજ ઓરડો બદલવામાં મદદ કરી હતી. મી. મેરીકનો હુકમ થયો એટલે તે બિચારી શું કરી શકે? ગરીબ છોકરી!”

“ઠીક માર્થા. જેનીનો આમાં બહુ વાંક જણાતો નથી. અને હવે થયું તે થયું. બહુ ચોળાચોળ કરવી નહિ.”

માર્થા પોતાને કામે વળગી. પણ મીસીસ વેલેન્ડના મનમાં બહુ ઉથલ પાથલ થતી હતી. મેરીકને એકદમ એમ બદલવાનું કારણ શું? અને તે પણ ચોરી ચુપકીથી અને જેરપરની જેર-હાજરીમાં! જેરપરે એ ઓરડો સંભાળવાનું મીસીસ વેલેન્ડને માથેજ નાખ્યું હતું, અને હવે શું થશે? જેરપરની અત્યાર

સુધીની બધી મહેનત કદાચ ધુળતો નહિ મળે ? આ અને એવાજ બીજા વિચારોથી મીસીસ વેલેન્ડ બહુ ચિન્તાતુર થઈ ગઈ. નાસ્તા ઉપર એનના દેખતાં તો તે બોલી નહિ; પણ નાસ્તો પુરો થયા પછી કેપ્ટન ચોક ઉપર જઈ બેઠો એટલે ત્યાં જઈ મીસીસ વેલેન્ડે વાત કરી.

“એનો અર્થ શું ? એમ કરવાનું કારણ શું ?” કેપ્ટને પણ એજ ઉદ્ગારો કહાડ્યા.

“હું પણ એજ વિચાર કરું છું. પણ હવે એનો ઇલાજ શું ?

“હાલ તો આપણે રાંધ આવે ત્યાં સુધી બેસી રહીએ. રાંધ શું કહે છે તે જાણીએ.”

ડૉક્ટર થોડીવાર પછી આવ્યો કે તરતજ કેપ્ટને તેને ખબર કરી. “અને તમે પછી શું કર્યું ?” ડૉક્ટરે પુછ્યું.

“કરે શું ? હમે એટલોજ વિચાર કર્યો છે કે તેની આ હિલચાલથી આપણે નારાજ છઈએ કે તેથી આપણને કશી હરકત પડી છે એમ તેને જણાવવું નહિ.”

“તેજ ખરોખર છે; આ હિલચાલથી આપણી બાજુ કંઈ બગડશે એમ હું કંઈ ધારતો નથી. મને લાગે છે કે જેરપરે એ ચોરડામાં તો લગભગ બધુંજ જાઈ લીધું છે.”

“પણ જતી વખતે તેણે ખાસ લલામણુ કરી હતી કે એ ચોરડામાં કોઈએ દખલ કરવી નહિ; મેરીકને તેથી આઘોળ રાખવો. એમ કરવાનું કારણ તો કોણ જાણે !”

“હવે તો ઇલાજ એજ છે કે મેરીક એ ચોરડામાંથી કોઈ પણ વસ્તુ બહાર ખસેડી ના મુકે એટલું આપણે ધ્યાન રાખવું. અને હવે હું તમને ખબર કહું છું; કેનનો તાર આવ્યો છે તે સાંભળો:—

“૧૪૯ માં આવું છું. કેપ્ટને કહેને તમારી ઑફીસ આગળ મને મળે સાથે ગાડી પણ લાવે.”

“હું લગ્ન સુધી અહિંજ રહીશ; અને ત્યાર પછી પણ બીજા હુકમ મળતાં સુધી રહીશ.”

“પણ—કેન—”

“મને મળવાની ઇચ્છા કરશે, તે હું જાણું છું. પણ તે મેરીકના સંબંધમાંજ. તમે એને બધી હકીકતથી વાકેફ કરજો અને અહિં તેડી લાવજો. તમને એણે શહેરમાં મળવા બોલાવ્યા છે તેનું કંઈ ખાસ કારણ હોવું જોઈએ.”

પ્રકરણ આડત્રીશમું.

પડદા ઉપડવાની તૈયારી.

વીન્સ્ટન પાસે આવ્યું ત્યારે જરૂર પોતાના ડબ્બામાંથી ઉઠીને બીડી પીવાના ડબ્બામાં—ન્યાં હુઝ બેઠો હતો ત્યાં ગયો અને હુઝને ધીમેથી કહ્યું, “વીન્સ્ટન પહોંચ્યા પછી, હુઝ, તું મારી પાછળ થોડે દૂર ચાલ્યો આવજો. હું એક ડોક્ટરની ઑફીસમાં જઈશ. એટલે પછી તારે જરા ઉતાવળથી ચાલી આવીને ડોક્ટરના બારણા પરનો ઘંટ વગાડવો; એટલે હુંજ બારણું ઉઘાડીશ.” હુઝે માથું હલાવ્યું ને જરૂર ચાલ્યો ગયો. વીન્સ્ટન ઉતરી, કેનેથ ડોક્ટરની ઑફીસ આગળ આવ્યો ત્યારે બારણા આગળ ગાડી ઉભી હતી. અને કેપ્ટનેજ કેનેથને આવકાર આપ્યો અને પોતાની હકીકત જાહેર કરવાની શરૂ કરી.

“જરા સખુર કરો, કેપ્ટન” જેસ્પરે તેને અટકાવીને કહ્યું
 “મારી સાથે હું એક સાથી લાવ્યો છું. તે હમણાંજ મારી પાછળ
 આવી લાગશે. તમે જરા અંદર જતા રહો. હું તમને પાછળથી
 મેળવીશ. વખત કીમતિ છે.”

એક ક્ષણ પછી જેસ્પરે હુઝને ઑફીસમાં દાખલ કર્યો ને
 પાએક કલાક તેને ત્યાં બેસવાનું કહ્યું. “તારી સાથે આવવાને હું
 એક મિત્રની સાથે ગોઠવણ કરું છું. પણ મારે પહેલાં તેની સાથે
 વાત કરવી જોઈએ. તું જરા અહિં બેશન.” એમ કહીને જેસ્પર
 કેપ્ટન પાસે ગયો.

“બોલો, કેપ્ટન, મારી ગેરહાજરીમાં જે બન્યું હોય તે બધું
 કહો. પણ જરા ટુંકામાં કહેજો. કારણ, હમણાં વખત અમૂલ્ય
 છે. પ્રથમ તો મેરીક તેના દોસ્ત મોર્સ વિષે કંઈ બોલ્યો છે કે
 કંઈ પુછ્યું છે?”

“હા. હું ગઈ કાલે ગામમાં જતો હતો ત્યારે તેણે મોર્સને
 આપવાને એક ચીઠ્ઠી મને આપી હતી. પણ મોર્સ ઑફીસમાં
 મળ્યો નહિ. મેં તેને પાછા આવીને કહ્યું કે ઑફીસ બંધ છે
 અને મોર્સ મળ્યો નહિ ત્યારે તે બહુજ નીરાશ થએલો જણાયો.
 અને ત્યાર પછી બહુજ અસ્વસ્થ થઈ ગયો છે.”

“એમ ત્યારે. એ જાણે છે કે ગઈ કાલે મોર્સ શેઢેરમાં ગયો
 હતો. મને લાગે છે કે છેલ્લી ઘડીયે તેને આપણા ઉપર વેહમ
 પડ્યો છે. પણ કંઈ નહિ; આગળ ચલાવો.”

પછી કેપ્ટને મેરીક ડારીસના ઓરડામાં ગયો. એ વીગત
 કહી. જેસ્પર તે સાંભળીને નિરાશ ને નાખુશ થએલો જણાયો.
 તેણે હિંમત આપતાં કહ્યું “તમે બેઠરકારી બતાવી તેજ ઠીક

કર્ચું. ડૉક્ટર એની પાસે છે ને? એણે જરા મારી ગોઠવણમાં ખલેલ કરી છે. પણ હવે એટલુંજ કરવાનું છે કે આપણામાંથી કોઈએ એની પાસે ને પાસે રહેવું. અને હવે કેપ્ટન બહાર મારા મિત્ર મી. હ્યુઝ બેઠા છે તેની સાથે તમારે કપ્રસ્તાનમાં જવાનું છે. બીજા હુકમો એ આપશે. અને તેનો તમારે વિના બૂલે અમલ કરવાનો છે. હિમ્મત રાખો કેપ્ટન. હવે આ લેલ ઉપરનો પડદો ઉપડવાની તૈયારી છે.” એમ કહી તેણે હ્યુઝને બોલાવી બેની ઓળખાણ કરાવી અને તેમને જવા કહ્યું.

“ ને તું ? ” કેપ્ટને ગુંચવાતાં પુછ્યું.

“ હું હમણાંજ ઘેર જાઉં છું. ડૉક્ટરને મળવાની બહુ જરૂર છે.”

*

*

*

ડૉક્ટર રૉથ અગમચેતી માણસ હતો. અને અત્યારે તે મેરીકની પાસે બેઠો હતો ત્યારે તેને માલમ હતું કે હવે ખરેખરે આણીનો વખત આવી લાગ્યો છે. અને મેરીક પણ તે જાણતો હોય એમ તેની અસ્વસ્થતા ઉપરથી જણાતું હતું. ડૉક્ટરે ઘડિયાલમાં જોયું તો ટ્રેનનો વખત થઇ ગયો હતો; તેથી તે ઉઠીને બારી આગળ ગયો.

“ કેમ એ શું કરો છો ? ” મેરીકે, ડૉક્ટરને નીચલી બારી ખંધ કરીને ઉપલી ઉઘાડતાં જોઇને પુછ્યું.

“ તમારા ઉપર સીધો પવન ના આવે એમ કહું છું.” ડૉક્ટરે જવાબ આપ્યો. પછી મેરીકની પાસે આવીને કહ્યું.

“ મી. મેરીક તમે જાણો છો, કે બહુજ જરૂર જણાયા શિવાય હું કોઈ દિવસ ઘેનની દવા આપતો નથી. અત્યારે તમારી મનની.

અને શરીરની સ્થિતિ બહુ ખરાબ જણાય છે. તેવી સ્થિતિમાં તમને હંધ નહિ આવે એ સ્વાભાવિક છે. પણ તમારે હંધની જરૂર છે. મારે તમારી મરજી હોય તો હું ઘેનની નરમ દવા તમને આપું. હું અહિંજ બેસું છું એટલે દવાની શું અસર થાય છે તે જોવાને ઠીક પડશે.”

“ખુશીથી ઘેનની દવા આપો. હમણાં મને એની ઘણીજ જરૂર લાગે છે.”

“હું પણ એમજ ધાડું છું.”

ડૉક્ટરે દવાનો ભાગ તૈયાર કર્યો ને મેરીકને પીવાડયો. મેરીક સુતો; અને જેમ જેમ વખત જતો ગયો તેમ તેમ વધારે શાન્ત થતો ગયો. એક વખત તેણે માથું ઉંચું કરી પુછ્યું “ડૉક્ટર !”

“શું છે ?”

“શહેર તરફથી ખપોરની ગાડી આવી ગઈ ?”

“હા. અલખત, હમણાંજ તે આવી.”

“ત્યારે જો મોર્સ આવી પહોંચે ને હું હંધતો હોઉં તો મને જગાડજો. મારે તેને મળવું છે. જરૂરી કામ છે.”

“બહુ સાડું. હું જોઈશ. મેરીક, તમે હંધી જશો તો હું જરા બહાર જઈશ. તમારે જરૂર પડે તો ઘંટ વગાડજો.”

દશ મીનિટ વધારે ગઈ એટલે મેરીક તદ્દન શાન્ત થઈ ગયો હતો. અડધા કલાક પછી ડૉક્ટરે કેપ્ટનની ગાડી દરવાજા આગળથી પસાર થતી જોઈ; અને તેમાં કેપ્ટનની સાથે કોઈ અભણેયો માણસ હતો; તેનો અર્થ શું ? મેરીક અત્યારે હંધી ગયો હતો ને તરત જાગે એમ સંભવ નહોતો. ડૉક્ટર પાછો પોતાની જગ્યાએ

બેઠા કે તરતજ વીન્ડન તરફથી જેડપરને આવતો તેણે બેયો. ફરીથી તેણે મેરીકને તપાસ્યો ને ઘેનમાં છે એવી ખાત્રી કરી, ઘંટ વગાડી, બહાર દાદર આગળ આવી ઉભો. ઘંટ સાંભળી જેની એકદમ કુદકા મારતી ચઢી આવતી હતી તેને તેણે અટકાવી. “ ઉભી રહે. આ શું કહેવાય ? માંદા માણસના ઓરડા આગળ આમ ધાંધલ કરી આવતાં શરમાતી નથી ? તું પાછી જા. અને માર્યાને મોકલ. મારે માર્યાનું કામ છે. અને હું બોલાવું ત્યાં સુધી પાછી ઉપર આવતી ના. કોઈ મોકલે તો પણ નહિ. કહેજે કે મેં ના કહી છે.”

જેની બહીલી પડી ગઈ. અને નિરાશ થઈ ધીમે ધીમે નીચે ઉતારવા લાગી. એટલે વળી પાછી ડોક્ટરે ધમકાવી “ જલદી જા. આવતી વખત તો કુદકા મારતી હતી અને હવે પગ કેમ ભાંગી ગયા ? ” જેની જલદીથી ઉતરી ગઈ. ડોક્ટર બડબડ્યો “ લુચ્ચી ઓર ! હવે તારે હાથે હું ઘાણ બગડવા દઉં એમ નથી.”

માર્યા તરતજ ઉપર આવી. “ માર્યા, અમને તારો ભરોસો છે.” ડોક્ટરે કહ્યું “ મી. મેરીક અંદર સુતા છે. ભર ઉંઘમાં છે. તારે એટલી તપાસ રાખવી કે કોઈ અંદર જઈ એને જગાડે નહિ. અહિં ઓરડામાં પણ કંઈ અવાજ થવા દેતી નહિ. મીસ એલેન ઉપર છે ? ”

“ હા.”

“ ઠીક. પણ એને ચેતાવવાની જરૂર નથી. તું અહિં બહારના ઓરડામાં બેસજો. અને બન્ને બાજુ તપાસ રાખજો. એ બે જાગે તો તરત મને બોલાવજો. અને હું આવીને તને છોડવું ત્યાં સુધી અહિંજ રહેજો. સમજી ? ”

“ હા. સાહેબ.”

“માર્થો, આ ઉંઘ ઉપર ઘણો આધાર છે. માટે તું ખરો-ખર તપાસજે.”

“કંઈ ફીકર નહિ, સાહેબ.” માર્થાએ ખાત્રી આપી.

ડૉક્ટર નીચે ગયો ત્યારે નીચેના મોટા ખંડમાં કે આસપાસ કોઈ નહોતું. બહાર જેટપર ચોક ઉપર આરામ ખુરશીમાં નિરાંતે પડ્યો હતો. ડૉક્ટર આંખો એટલે તે તટાર થઈને બોલ્યો “ધાર્યા કરતાં સ્થિતિ ઘણી સારી છે, ડૉક્ટર. આટલામાં હજી કોઈ જણાતું નથી.”

“મીસ વેલેન્ડ એના ઓરડામાં છે. એની માને તારા આંખાની ખબર નથી.”

“મેરીક પાસે કોણ છે? તેને કેમ છે?”

“મેરીક ઉંઘે છે અને માર્થા ચોકી કરે છે.”

“કેટલો વખત—”

“ત્રણ ચાર કલાક સુધી ઉંઘશે ખરો. મેં ઘેનની દવા આપી છે.”

“તમે! તમારી મેળેજ?”

“હા.”

“રૉથ, બોલો. શું બન્યું છે?”

રૉથે આગલા દિવસે અને તે દિવસે બનેલી પોતાના સંબંધીની બધી હકીકત કહી સંભળાવી; “અને બીજું તો કેપ્ટને કહ્યું હશે.” છેવટે ડૉક્ટરે ઉમેર્યું.

“હા. મોર્સ ઉપરની ચીઠી અને ઓરડાની અદલાબદલીની વાતો મને કેપ્ટને કરી છે. અને આ તમારી દવા તો ખુબ ઉપ-

ચોગી થઈ પડશે. રૉથ અત્યારના જેવો વખત ફરી આવશે નહિ. મારે પેલાં કપડાં પહેરવાના ઓરડામાં પાછું સ્થળ જવું છે. તમે બહાર ચોકી રાખજો. કંઈ પુછશો નહિ.”

માર્થા પોતાની જગ્યાએ જ હતી. તેને જેસ્પરે કહ્યું “માર્થા તું અહિં જ સ્થળે અને ડૉક્ટર તમે અંદર બીજાના પાસે રહેજો. ને અંદરનું ખારણું બંધ કરજો. માફ કામ પુરું થયે હું તરતજ બહાર આવીશ.”

જેસ્પર અંદરના ઓરડામાં ગયો ને ડૉક્ટર બીજાના પાસે ઉભો રહ્યો. જેસ્પર અંદર ભાગ્યે ત્રણ મીનીટ રહ્યો અને તે ઓરડાની બહાર આવ્યો ત્યારે તેણે મેરીકના સ્ક્રામું જોવાની હરકાર પણ કરી નહિ. પણ ડૉક્ટરે તેના ચહેરા ઉપરથી જોઈ લીધું કે જેસ્પરના મગજમાં ધિક્કાર ને ગુસ્સાની લાગણીઓ ઉભરાતી હતી.

“ચાલો” જેસ્પરે બહાર નીકળતાં કહ્યું “માર્થા તું તો અહિં જ બેસજો. ચાલો રૉથ.” તેઓ પાછા ચોક ઉપર આવ્યા; પછી થોડીવાર બંને મુગા રહ્યા. પછી જેસ્પરે ધીમે રહી કહ્યું “રૉથ ખેલ લગભગ ખલાસ થયો છે. કેટલેક અને તેની સાથે મારો મિત્ર છે તે આવશે. એટલે બધો હિસાબ કરી નાખીશું. પણ હું વધારે કહું તે પહેલાં તમે કહો કે યુજીન મેરીકનો મંદવાડ કેટલે અંશે ખરો ને કેટલે અંશે કૃત્રિમ છે.”

“પ્રથમ તો એ પ્રકૃતિએ જ ઢીલો છે—એવા માણસને તન્દુરસ્તીમાં પણ કોઈ પણ ચિન્તા અસહ્ય છે અને તેથી તેના શરીર ઉપર અસર થયા વગર રહે નહિ. તેના અંદર આવ્યા પછી હમેશ તે ઉચ્ચાટ ને ચિન્તામાં જ રહ્યો છે. આ બધું કદાચ તેની સ્ત્રીના વિચિત્ર મરણનું પરિણામ હોય.”

“કદાચ હોય !”

“હા કદાચ. કારણ તે અહિં આવ્યો ત્યાર પછી બહાર ચેરિંગમાં દેખાવ દેવાની તેને હિમ્મત ચાલતી નહોતી એવું જણાયું છે. અને એકલો અટુલોજ કર્યા કરે છે.”

“મેં પણ એ જોયું છે.”

તેજ પળે ઉપર દાહર આગળ એનનો સાફ સંભળાયો “માર્થા, મમ્મા જો મારા વિષે કંઈ પુછે તો કહેજે કે હું કબરસ્તાનમાં ગઈ છું.” જેરપરને ડૉક્ટરે એક બીજા સામું જોયું. તરતજ એન બહાર આવી એટલે તેઓ ઉભા થયા. એને અતડી રીતે માથું હલાવી સલામ કરી ચાલવા માંડ્યું. તેના ગયા પછી જેરપરે પુછ્યું “રૈય, મને કહો કે મેરીકની હાલની સ્થિતિ એવી છે કે આ ભેદ અત્યારે ખુલ્લો કરું તો તેને જે સખત આઘાત લાગશે તે ખમી શકશે કે નહિ?”

“ના. એવું કંઈ નથી. હાલની સંદેહ ભરી સ્થિતિ દૂર થાય એવું ગમે તે તે સહન કરી શકશે. અને તેથી તેને વધારે આડું થશે.”

“ત્યારે મારો રસ્તો સાફ છે. ડૉક્ટર, મેરીક જાગે તે પહેલાં હું, તમે, કેપ્ટન અને મીસીસ વેલેન્ડને એક સાથે મળવા માગું છું. પણ સૌથી પ્રથમ મારે એન વેલેન્ડ સાથે વાતચિત કરવાની છે. અને તેણે અજાણે મને તક આપી છે.”

એમ કહી તે એન વેલેન્ડની પાછળ ચાલતો થયો.

મકરણ ઓમણચાળીશમું.

કબરસ્તાનમાં એન અને જેરપર.

એન કબરસ્તાન આગળ પહોંચી ત્યારે તેના પિતાની ગાડી ત્યાં આગળ હોલેલી જોઈને તે ઘણી ચકિત થઈ. પણ વધારે આશ્ચર્ય તો તેને એ લાગ્યું કે તે ગાડીમાં લગામ ઝાલી ને કેપ્ટન પોતે બેઠો હતો. એન તરફ તેની પીઠ હતી તેથી કેપ્ટન એનને જોઈ શકે એમ નહોતું. એન અત્યારે ખુશ મીનસમાં નહોતી એટલે કેપ્ટન તરફ નહિ જતાં બીજા છેડા ઉપરના એક છીંડામાંથી તે અંદર ગઈ. અંદર જતાંજ કંઈ અવાજ સાંભળ્યો અને તેણે જોયું તો આઘેના છેડા ઉપરથી એક અજાણ્યો માણસ, હાથમાં ધૂળને માટીથી ખરડાયલું એક ખંડલ લઈને કેપ્ટન તરફ ઉતાવળે પગલે જતો હતો. અને પછી વાડ કુદાવી તે માણસ ગાડીમાં ચઢી બેઠો; ને કેપ્ટને ગાડી ફેરવી ઘર તરફ હંકારી. એનની અજાણ્યોનો પાર રહ્યો નહિ. અને ગાડી દેખાતી બંધ થઈ ત્યાં સુધી તેણે તે ગમ જ્યાં કર્યું. પછી ડોરીસની કબર આગળ જઈ ને ફસડાઈ પડી; ને ઉંડો નિશ્વાસ નાંખી બોલી “આહ! ડોરીસ! ડોરીસ! તારે ખાતર હું કેટલું સહન કરું છું તે તું જાણે છે? આહ! જાણતી હોત તો!!”

*

*

*

જેરપર કબરસ્તાનમાં આવ્યો તેવોજ પહેલો, જે ખુણા આગળથી પેલો અજાણ્યો માણસ નીકળેલો એને જોયો હતો ત્યાંજ ગયો. અને ત્યાં જોયું તો એક જુની કબર આગળ તરતનોજ ખોદેલો ખાડો હતો. “હું ખરો છું!” જેરપર બડબડ્યો “મારી સાંકળ પુરી થઈ છે. એમ નહોત તો હું એ ખંડલ લીધુંજ ન

હોત.” એટલું કહી તે વિચાર કરતો ઉભો છે—એટલામાં તેણે
 ઝેનને તેજ દિશા તરફ આવતી જોઈ. ઝેન નિચે મ્હોડે, વિચાર-
 રમાં ચાલી આવતી હતી. એણે છેક પાસે આવતાં સુધી જેરપરને
 દેખ્યો નહિ. તે છેક પાસે આવી ત્યારે જેરપરે એકજ શબ્દ
 ઉચાર્યો “ઝેન!” પણ તેથી તે ચમકી નહિ કે ખીંચી નહિ.
 ઉલટ ગુસ્સાથી ને ધિક્કારયુક્ત સ્વરે “તમે!” એટલુંજ પુછી
 ચોડીવાર ઉભી રહી ને પાછી ફરી.

“ઝેન ઉભાં રહો. હમણાં જશો નહિ. મારે વાત કરવી
 છે.” જેરપરે કહ્યું. “એટલે કે મારે વાત કરવીજ પડશે.”

“હું તમારી સાથે બોલવા માંગતી નથી. હું કદી બોલીશ
 નહિ.”

“ભલે તમે નહિ બોલતાં પણ હું તમારી સાથે વાત કરવાનેજ
 તમારી પાછળ આપ્યો છું. ને હું વાત કરીશજ. હા અને
 તમારે તે સાંભળવીજ પડશે.”

ઝેને કંઈ જવાબ આપ્યો નહિ; તેમ તેણે આગળ જવા
 કર્યું નહિ. ફક્ત એક ઝાડને અઢેલી ખીજ તરફ દૃષ્ટિ ફેરવી ઉભી
 રહી.

“ઝેન” જેરપરે નમ્ર થઈ શરૂ કર્યું. “મારે ખુલાસો કર-
 વાને વખત નથી; તેમ ખુલાસો કરવા આ જગ્યા પણ નથી.
 પણ આ ભયંકર ભેદ ઉપરનો પડદો હું ખુલ્લો કરું તે પહેલાં
 મારે તમને થોડાક શબ્દો કહેવાના છે. તમે મને એક હિચકારો
 બસુસ માનો છો; હું તમારા ઉપર શંકાથી જોઉં છું એમ માનો
 છો; અને તમને છળવા ને ફસાવવાજ હું તમારા ઘરમાં રહ્યો છું

એમ પણ તમે માનો છો; છતાં એક સ્વાભિમાની મનુષ્ય પોતાના પૂર્ણ વિશ્વાસ અને માનને એવ્ય સ્ત્રીને જે વાત કહે તે વાત હું તમને કહેવા અત્યારે આવ્યો છું. ગ્લેન—ગ્લેન વેલેન્ડ, આપણે બાળકપણમાં સાથે રમતાં ત્યારથી હું તને ચાહું છું; અને તે પ્રેમ અત્યારે સૌથી વધારે જોસથી ઉભરાય છે. અને હવે હું તને મારી પતિન થવા કહું છું. પણ જો, હજી હમણાં કંઈ પણ જવાબ આપીશ નહિ. હમણાં તું શું જવાબ આપશે તે હું જાણું છું. થોભ અને તારા ઉપર મારો વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા હતી અને છે એમ સિદ્ધ કરું ત્યાં સુધી મુગી રહેજે. અને પછી—દયાળુ થજે.”

જેરપર ફરી ગયો ને ચાલવા માંડ્યું. તેને થોડા પગલાં જવા દઈ ગ્લેને અટકાવ્યો—“ ઉભા રહો. એક પણ થોભો. આ દુઃખદાયક બનાવમાં મારો કંઈ ભાગ છે એમ તમે સુચવ્યું છે; તો તમે બીજા કોઈને હકીકત જાહેર કરો તે પહેલાં મારે જાણવું જોઈએ ને મારે જાણવાનો હક્ક છે કે તમે મારા ઉપર શું સંદેહ લઈ જાઓ છો અને શું તહોમત મુકો છો. અને મને નિર્દોષ ધરવાર કરવાનું તમે કહો છો તેનો અર્થ શું ?”

“ તારી નિર્દોષતા બાબત મારો વિશ્વાસ સાબિત કરવાનું હું કહું છું. ગ્લેન તારા સંબંધમાં એક શબ્દ પણ હું બીજાની આગળ બોલીશ નહિ. મને આશા છે ને હું માનું છું કે તું તારી હકીકત જાતેજ બહાર પાડશે. આ બાબતમાં તારા વિશે હું શું માનું છું તે કહું ?”

“ શું માનો છો ?”

“ હું માનું છું કે તું તે રાતે ડોરીસના ઓરડામાં ગઈ હતી એમ તું કહે છે તે વાત ખરી હશે; પણ વધારામાં હું એમ પણ ધારૂં છું કે પાછળથી તે તારા ઓરડામાં આવી હશે. તેણે શું

કહ્યું—અને તે કેવી રીતે તેં થવા દીધું તે હું કહી શકતો નથી. પણ હું માનું છું કે તેની ગોઠવણોમાં તું વચ્ચે ના આવે તે માટે તેણે તને ઝેરી દવા પાઠ; અને તને વચનથી બાંધી લીધી કે અમુક વસ્તુ કે બીના તું છાની રાખશે. તેણીની ગભરાયલી સ્થિતિ બેઠને કદાચ તેં વિચાર કર્યા વગર વચન આપી દીધું હશે.”

“ઓ પ્રભુ !” ઝ્વેને નિશ્વાસ નાંખી કહ્યું અને તે વખતે પહેલીજ વાર તેના ઝ્વેરા ઉપરની મગફળી અદૃશ્ય થઈ ગઈ.

“હું માનું છું કે તે વચન પાળવાને ખાતર તું તે રાતે તેના ઓરડામાં ગઈ હતી. પીસ્તોલોની અદલાબદલી કોણે કરી તે હું કહી શકતો નથી. પણ પાછળથી મેં જે અદલાબદલી કરી તેના હેતુ ક્રૂર એજ હતો કે તારું નામ આ બાબતમાં સંડોવાય નહિ. એ મારી અંતઃકરણની ઇચ્છા હતી. અહો—ઝ્વેન બહાલી—તે કરતાં પણ વિશેષ કરવાની જરૂર પડી હતે તો તે હું તારે ખાતર કરવાને તૈયાર હતો. અને છતાં તું ધારતી હતી કે હું તારા ઉપર સંદેહ લઈ બાઈ છું. અરે! ઝ્વેન, ઝ્વેન, શું છે ?”

ઝ્વેન મોંઝો હાથ દબને ફરીને ઝાડને ટેકવીને ઉભી રહી હતી અને હસકાં ભરતી હતી.

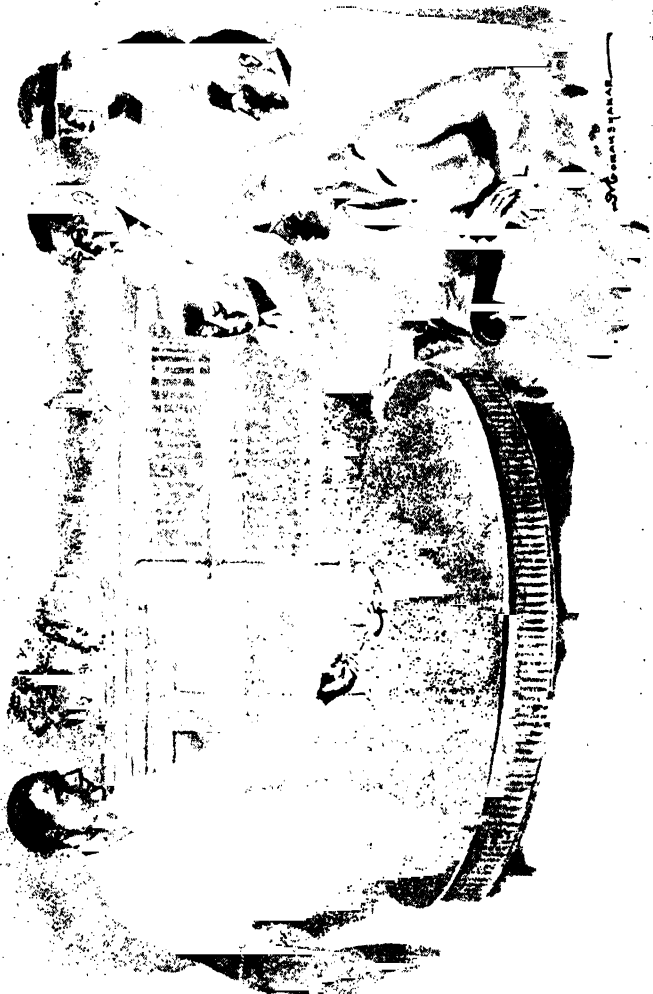
“તમે હવે મને છોડશો? જતા રહો અહિંથી” તેણીએ ગળગળાં થઈ કહ્યું.

“તારો હુકમ હશે તો હું જઈશ. પણ તું જલદી આવશે ને? તારે ખાતરજ હું બીજા લોકોને ટળવળતા મૂકીને આંખો છું. ઝ્વેન તું જલદીજ આવશે ને? હું બધાને મારી વાત બહેર કરવાનો છું ને તું પણ તે સાંભળે તો ઠીક.”

“હું આવું છું. જલદી આવીશ.”

(The 1955 film "The 400 Blows" is a film by Jean-Pierre L  aud, 1955, 10 min, 16 mm, M. M. M.)

મકરણ ચાળીશમું.

“મને તમારે સાંભળવીજ પડશે.”

અપોરનો વખત થઈ ગયો હતો. મેરીક તેના ઓરડામાં હજી ઉઘતોજ હતો અને તેની પાસે હાલ ઘુમ બેઠો હતો. તેને કેનેથે કહી સુકયું હતું કે “મેરીક જાગે તો તેને એમ સમજાવજે કે ડૉક્ટર રૉથે તને તેની સંભાળ રાખવા અહિં બેસાડ્યો છે. અને હમારા તરફથી સંદેશો આવે ત્યાં સુધી ગમે તે યુક્તિ કરીને અહિંજ શાન્ત રાખજે; પણ તેને ઉશ્કેરતો નહિ—અને તારે કંઈ જાણ્યો તો બહાર એક દાસી છે તેને બોલાવજે અને તે દાસી ઉપર પણ ધ્યાન રાખજે. મને તેના ઉપર પણ વહેમ છે.”

નીચે કેપ્ટનના ઓરડામાં બધું મંડળ ભેગું થયું હતું. ગોળ ટેબલની આસપાસ ડૉક્ટર, કેપ્ટન, મીસીસ વેલેન્ડ અને એલેન એ ચાર જણાં અર્ધ ચન્દ્રાકારમાં ગોઠવાઈ બેઠાં હતાં; ને તે બધાંની સલામું મેઝાં કરી જેરુપર ઉભો હતો; માર્થા મીસીસ વેલેન્ડની પાછળ બેઠી હતી. જેરુપરે ઉભા થઈ શરૂ કર્યું:—

“આજે બધી ગુપ્ત હકીકત અને ભેદ ઉઘાડો પાડવાનો વખત આવી પહોંચ્યો છે તેથી મને ઘણી ખુશી થાય છે. વધારે તો એટલા માટે કે, ડોરીસ પોતાના હાથેજ મરી ગઈ છે છતાં તેનું મૂળકારણ મેરીક પોતેજ છે એમ જે હું પહેલેથી માનતો હતો તે પુરવાર કરવાને હું આત્યારે શક્તિમાન છું. આટલું કહી હવે હું વધારે ખુલાસાથી બોલીશ.

“મેં તમને ઘણી વખત કહ્યું છે કે, મેરીક ડોરીસના મરણનું કારણ બણતો નથી; એ સત્ય હતું અને છે. આત્યારે પણ તે બણે

છે કે કેમ એ બાબત મને શંકા છે. હું ધારું છું કે અહિં એક વ્યક્તિ છે જેને પહેલાંથી મેરીક ઉપર શક હતો. એમ કરવાને તેને કારણ હતું પણ તેની પાસે પુરાવા નહોતા. એ ગમે તેમ હોય પણ મેં પુરાવા શોધી કહાડ્યા છે. હું પહેલાંથીજ શરૂઆત કરીશ. ડોરીસ મરી ગયેલી જણાઇ ત્યારે તેના ઓરડાની અને સામાનની સ્થિતિ કેવી હતી તે તમને બધાને યાદ હશેજ. તે દિવસે ડોરીસ ઘણીજ સુખી અને આનંદી હતી એમ તો આપણે બધા ખાત્રીથી જાણીએ છીએ. એ ઉપરથી મેં એટલુંજ અનુમાન કર્યું કે તે ખાણા ઉપરથી ઉઠી અને ઓરડામાં ગઇ ત્યારે તેનો આપઘાત કરવાનો બિલકુલ વિચાર નહોતો. ત્યારે, ઓરડામાં ગયા પછી તેણે એવી ભયંકર શોધ કરી હશે અગર એવી ભયંકર ખીના તેના જાણવામાં આવી હશે કે તેથી તેણે પોતાની જીંદગીનો અંત લાવવાનો નિશ્ચય કર્યો. આ અનુમાન મારો મૂળ પાયો. એના આધારેજ મેં મારી શોધ આગળ ચલાવી. હવે આ ખીના શું હોવી જોઇએ? ડોરીસ એખલી પોતાના ઓરડામાં જાય છે તે વખતે તે પુરા જહારમાં આનંદી છે. માર્થાને રજા આપે છે. પોતેજ બધા સામાન બાંધવા કહે છે. તેની પોતાની ટ્રંકો તો ખાણા પહેલાં માર્થાની મદદથી પેક થયેલી હતી. ત્યારે ખાણા પછી તે પોતાના પતિનીજ ટ્રંકો ગોઠવવા જાય છે એ સ્પષ્ટ છે. એ ટ્રંકો તેણે જાતે માળીયામાંથી ઉતરાવી હતી. તેમાંથી એક ટ્રંક મેં ઉઘાડી તપાસી જોઇ ત્યારે તે બરોબર ગોઠવેલી ઠીકઠાક હતી; અને ઉપરજ ડોરીસના હાથે લખેલું કપડાંનું લીસ્ટ હતું. હવે બાકી રહી તે બીજી ટ્રંક. તે બીજી ટ્રંક ઉઘાડે છે. અને તે ટ્રંકમાંજ બિચારી ડોરીસના મૃત્યુનું “વૉરન્ટ” પડેલું હોવું જોઇએ એવું મેં પ્રથમથીજ અનુમાન કર્યું હતું. તે ટ્રંક બંધ હતી એની કુંચી મને મળી શકી નહિ. જે કુંચીએ મને

મળી શકી તેથી પણ એ દ્રંક ઉઘડી નહિ. એટલે, તે દ્રંકમાં એવું તે શું હતું કે જેથી ડારીસ આપઘાત કરવા તૈયાર થાય તે આજ સુધી હું જાણવા પામ્યો નહોતો.

“મારું આ અનુમાન ખરૂં હોવું જોઈએ તેની સાબીતિમાં બીજી હકીકતો પણ મને મળી હતી. ડારીસ એક તો લગ્નના પોશાકમાં સજ્જ થઈ હતી. હું મેરીકનું સરનામું શોધવા ગયો ત્યારે મેં જોયું કે ડારીસની દરેક વસ્તુ ઉઘાડી હતી; અગર દીધેલી હોય તો કુંચી એ કળમાંજ હતી; જ્યારે મેરીકની દ્રંકો ખંધ હતી અને કુંચીઓ મળતી નહોતી. મેજમાં જોતાં કંઈ પણ મેરીકના કાગળપત્રો નહોતા; તેમ મેરીકની એક પણ છબી નહોતી. મેરીકને સંબંધ કરતું બધુંજ જાણે ખુણે ખોચરેથી સાફ કરી કેંકણે પાડ્યું હોય એમ દીસતું હતું.

“કેપ્ટન, અત્યાર સુધી મેં તમારાથી એક વાત છુપાવી છે. આ બાબતમાં તપાસ કરવા તમે મને આમંત્રણ કરી ગયા પછી બીજેજ દિવસે મેરીકે આવીને એજ પ્રમાણેનું આમંત્રણ કર્યું; એથી પણ મારો વહેમ મજબુત થયો. મેરીકે પોતે ડારીસના ચોરડામાં શોધ ચલાવી હતી અને તેને આ કાગળના કડકાઓ મળી આવ્યા હતા.” એમ કહી જેરપરે પેલા બે કાગળના કડકાઓ બધાની સમક્ષ રજૂ કર્યા, અને પછી આગળ ચલાવ્યું: “મેરીકે આ કડકાઓ ઉપરથી અક્કલમંદ કલ્પના ગોઠવી કહાડી હતી; પણ મને એ સંભવિત લાગી નહોતી. મારે કંઈ દિશામાં કામ કરવું એ પણ મેરીકે મને જણાવ્યું હતું. મેં એ કટકાઓ લીધા અને મેરીકને તેથી સંતોષ થયો. આ ઉપરથી તમને બધાને સમજાશે કે હું અહિં રહ્યો તેથી મેરીકને શંકા કેમ ના આવી. હું અહિં તંના કહેવાથીજ આવ્યો છું એમ એ જાણતો ને માનતો હતો.

મેરીક શહેરમાંથી આવ્યો ત્યારે પહેલવહેલો હુંજ તેને મળ્યો હતો; એ તમે બધાં જાણો છો. તમે બધાએ તેને બીજે દિવસે જોયો ત્યારે તે જેવો ફીક્કો ને નંખાઈ ગયેલો જણાતો હતો તેવોજ તે મને પ્રથમ મળ્યો ત્યારે જણાતો હતો. મને પ્રથમ તો એમ લાગ્યું કે તેને ડોરીસના મરણની ખબર પડી હશે. પાછળથી મેં જાણ્યું કે તે જણાતો નહોતો. ત્યારે મેં વિચાર્યું કે તેની ચિન્તા અને અસ્વસ્થતાનું બીજું કંઈ કારણ હોવું જોઈએ, તે પહેલેથીજ ફીક્કો અને ઉદાસ હોતો હતો; પણ મેં તેને સમાચાર કહ્યા ત્યારે તેના ઉપર જે અસર થઈ તે તેણે ઢાંગથી ઉત્પન્ન કરી હોય એમ મને લાગ્યું નહિ. આ અને ત્યાર પછીની તેની વર્તણૂક ઉપરથી મારી ખાત્રી થઈ કે ડોરીસના મરણના કારણથી મેરીક અજાણ્યો હતો.

“ મારી તપાસમાં મને એમ પણ માલુમ પડ્યું કે તે દિવસે એટલે ડોરીસના મરણના દિવસે મેરીકને મોર્સ તરફથી સંદેશો મળ્યો હતો ને તેજ સંદેશો ઉપરથી તે ઉતાવળમાં શહેરમાં ગયો હતો. અને શહેરમાંથી ઉતાવળમાં પાછા ફરતાં તેણે પોતાની કુંચી ખોઈ હતી. શહેરમાંથી પાછા ફર્યા પછી અત્યાર સુધી મેરીક બહાર જાહેરમાં પોતાનું મોં બતાવતો નથી; એટલુંજ નહિ, પણ જાણે સંતાતો હોય એમ બધાથી અલગ રહે છે, એતો તમને બધાને પણ જણાયું હશે. મારી સાથે શહેરમાં આવવાને મેં તેને એક બે વખત આગ્રહ કર્યો હતો ત્યારે તેણે બહાનાં કહાડ્યાં હતાં. વીન્સ્ટનમાં અજાણ્યા લોકો આવ્યા છે અને તેઓ વેલેન્ડ-સની આસપાસ તપાસ રાખે છે એમ જાણવાથી તેને કેટલો ગભરાટ થયો હતો તે તે દિવસે ખાણ ઉપર બધાંએ જોયું હતું. અને તે તરતજ પછી મોર્સને મળવા નીકળી પડ્યો હતો તે પણ તમે બધાં જાણો છો. હું તેની પાછળ ગયો હતો અને યુક્તિ

કરી તે બે વચ્ચેની વાત સાંભળી હતી. તેમાં મેરીકે હવે ઑફીસ બંધ કરી, બધું ખસેડી નાંખવું જોઈએ એવી મોર્સને સલાહ આપી હતી. મેરીકે પોતાના હાથેજ મંદવાડ લાવતો હતો એ તો, ડોક્ટર, તમે પોતેજ મને કહ્યું છે.

“ ડોરીસના મરણનું કારણ નહિ જાણવા છતાં આવી રીતે સતત ચિન્તા અને લયમાં રહેવાને મેરીકને શું કારણ હોવું જોઈએ તે ઉપરજ મેં વિચાર કરી મારી સંકલના ગોઠવી.”

ત્યાર પછી તેણે (જેસ્પરે) માળીયામાંની ટ્રંકની તપાસ કરી; અને તેના ઉપરના નંબરોની ચીઠી ઘડલી તેણે ઉપરની ટ્રંકની ચીઠી નીચેની ટ્રંકને લગાડી; અને નીચેની ટ્રંકની ચીઠી ઉપરની ટ્રંકને લગાડી; પછી ઉપરની ટ્રંકનો નંબર જોઈ મેરીક ચમક્યો હતો; અને તે ટ્રંક તેણે પછી તરતજ ખસેડી મૂકી હતી; અને તેથી પેલી ડોરીસના ઓરડાની બંધ ટ્રંકમાંજ બધો ભેદ છુપાયેલો હોયો જોઈએ એમ પોતાની ખાત્રી કેવી રીતે થઈ હતી તે બધું વિગતવાર જેસ્પરે જણાવ્યું. પછી આગળ બોલતાં કહ્યું:

“ દરમ્યાન મેરીકને પેલો ટુંકો કાગળ તેની બેન તરફથી મળ્યો; તેનાથી તે એટલો બધો ઉશ્કેરાઈ ગયો કે મને શક ગયો. અને મેં ડોક્ટર સાથે કાવત્રું રચી તે કાગળ વાંચ્યો. તેમાં શું લખ્યું હતું? ‘ પેલાં બીયાં વાવી દો. તેને સાથે ફેરવવાથી—ખુલ્લાં રાખવાથી નુકશાન છે. જોન સ્મીથ તમારે માટે પુછપરછ કરે છે.’ આ કાગળથી મને એક ઘણી અગત્યની કડી મળી આવી. કારણ કે, શહેરના બહુમાથોની ડીક્ષનરીમાં ‘ બીયાં ’ નો અર્થ ‘ ચોરીનો માલ ’ અને ‘ જોન સ્મીથ ’ નો અર્થ ‘ પોલીસ ઑફીસર ’ થાય છે.”

“મેં તરતજ પેલી દ્રંકની કુંચી મેળવવાનો વિચાર કર્યો. કેપ્ટનને ખાસ મોકલી મી. ફ્રાંક—જે હુશીયારમાં હુશીયાર હુદાર ગણાય છે—તેને અહિં બોલાવ્યો; અને એ દ્રંકની કળ બનાવવા તેને કહ્યું. પછી મારા કેમેરાથી મેરીકની જુદી જુદી છબીઓ લઈને હું શહેરમાં ગયો. પોલીસને મળ્યો. પોલીસે મેરીક વીશે મને કેટલીક ખાતમી આપી. મોર્સ, મેરીકનો સાથી, મારી સાથેજ શહેરમાં આવ્યો હતો; તેની હિલચાલ ઉપર દેખરેખ રાખી સંધ્યા સમયે તેના હાથમાંથી અગત્યના કાગળોનું બંડલ પડાવી લઈ, હુઝને સાથે લઈ હું અહિં આવ્યો. પોલીસ સાથેની વાતચિત ઉપરથી મને જણાયું કે શહેરની પોલીસ પણ એક અગત્યના કેસ માટે મેરીકનીજ શોધમાં છે. અને તેથીજ પોલીસ અમલદારોએ હુઝ અને તેના સાથીઓને મારી સાથે મોકલ્યા છે. આપણો યુજન મેરીક તે શહેરનો બદમાશમાં બદમાશ શાહુ ચોર ડેન્ડી જ્યોર્જ છે એમ પોલીસે મારી ખાત્રી કરી આપી હતી. ફ્રાંક પાસેથી કુંચી લઈ હું અહિં આવ્યો. હુઝ અને કેપ્ટનને કબરસ્તાનમાં જઈને કબર આગળથી જે બંડલ બહાર કહાડયું છે તે બીજું કશું નહિ પણ શહેરમાં છેલ્લામાં છેલ્લી જે અદ્ભુત ચોરી થઈ છે તેની લુટ છે. અને તેજ ‘બીયાં’ રાપવા તેને પત્રથી શીખામણ થઈ હતી.”

“પણ આમાંની કેટલી વાત ડોરીસના જાણવામાં હતી?”

“તે બીચારી છોકરી તો મારા અભિપ્રાય મુજબ એક સતી છે. તેણે તે રાતે પેલી દ્રંક ઉઘાડી ત્યારે એણે શું જોયું? એક બદમાશ ચોરનો સઘળો અસખાબ અને હથીયારો, પ્રખ્યાત ચોરોની જીવનકથાની ચોપડીઓ, જુદા જુદા વેશો અને મેરીકનાજ હાથના અક્ષરે ‘ડેન્ડી જ્યોર્જ’ લખેલી ચીઠીઓ એ દરેક

ચીજ ઉપર ચોંટાડેલી તેની નજર પડી. તરતજ તેણે ભેધ લીધું હશે કે હવે તેણીને માટે અને તેણીના મિત્રો માટે દુનિયામાં શરમ અને નામોશી શિવાય બીજું કંઈ નથી. તેણીએ તરતજ મક્કમ વિચાર કરી નાંખ્યો : “હશે. તેજ ટૂંકમાં મેરીકનો અધો સામ્રાજ્ય અને પૈસા નાંખ્યા અને ટૂંકને કળ દીધી. કુંચી એક નાના બંડલમાં વીંટાળી પોતાની પાસે રાખી હશે. તે કુંચી ડોરીસ મેરીકની સાથે તેની કબરમાં દટાઈ છે.” આ છેલ્લાં વાક્યથી ગ્લેને એક ધીમી ચીસ પાડી; પણ તે નહિ ગણકારતાં જેસપરે આગળ ચલાવ્યું :

“ટૂંક બરોબર હઈને તેણીએ નીચે ઉતરીને ઓરડામાંથી મેરીકની અધી છબીઓ એકઠી કરી ઉપર લઈ ગઈ. અને તેના કાગળો તથા પોતાની પાસેની મેરીકની બીજી છબીઓ એ સઘળું તેણે સગડીમાં નાંખી બાળી દીધું. પછી તેણે મેરીકને એક કાગળ લખ્યો.”

“કાગળ !” મીસીસ વેલેન્ડ પોકારી ઉઠી.

“તેણીના મેજમાં જ્યારે મેં પહેલે દિવસે શોધ કરી હતી ત્યારે મને બે ચીજો મળી આવી હતી. ઘોળા પાઉડરનાં નાનાં પડીકાં, એક પડીકાંનો ખાલી કટકો અને પછી એક ખાલી કાગળનો કટકો. ડૉક્ટર રૉથે આ પડીકાં અફીણના સત્વનાં બહાર કર્યાં. તે ઉપરથી હું એમ અનુમાન કરું છું કે તે રાતે જેની પાસે તેણે લેમોનેડ મંગાવીને તેમાં આ બે પડીકાં ખાલી કર્યાં હશે. અને તે પીધું હશે. બીજી ચીજ મને મેજમાંથી જડી આવેલી તે એક બ્લોટીંગનો ચોરસ કડકો છે. અને એક ઘણાજ બળવાન કાચથી બેતાં તેના ઉપરની અધી લીંટીઓ હું ઉકેલી શક્યો છું. ત્યાર પછી મેરીકની એક ટૂંકની નીચેથી એક કાગળનો કટકો મને

જડ્યો. તે ઉપરથી સિદ્ધ થયું કે ડોરીસે તે રાતે મેરીકને કાગળ લખ્યો હતો. તે કાગળ તેણે પછીથી ફાડી નાંખ્યો હતો અને બીજો લખ્યો હતો; અને તે બીજો કાગળ ગઇ કાલે રાતરે મેં મોર્સના હાથમાંથી ઝુટાવી લીધો છે.”

“પણ ત્યારે એ કાગળ મોર્સ પાસે ક્યાંથી ગયો? શહેરમાં કોણે મોકલ્યો?”

હવે ઝ્વેન વેલ્વેન્ડ એકદમ ઉભી થઇને દૃઢતાથી બોલી “પપ્પા, મી. જેરપર, મને તમારે સાંભળવીજ પડશે. મને હવે બોલવા દો.”

પ્રકરણ એકતાળીશમું.

ઝ્વેન શું જાણે છે.

ઝ્વેન શું બોલે છે તે સાંભળવા સર્વ મંડળી આતુર બની ગઇ. ઝ્વેને શાન્તિથી બોલવા માંડ્યું: “કેનેથ જેરપરે, પોતાની હકીકત કહેવામાં માફ નામ જાણી જોઇને છુપાવ્યું છે તે જાણવા છતાં હું કાંઇ બોલું નહિ—હું મારી હકીકત કહું નહિ એવી કંગાલ અને નીચ સ્વભાવની હું નથી. હું શું જાણું છું તે હવે હું તમને કહીશ; જોકે મારી ખાત્રી છે કે કેનેથ જેરપરે તો અનુમાનથી તે જાણી લીધુંજ છે. ડોરીસે તે રાતરે કાગળ લખ્યો હતો તે વિશે હું કંઇક કહી શકું એમ છું; જોકે તેમાં શું લખ્યું હતું તે હું જાણતી નથી.

“તે રાતરે ડોરીસના ખાસનામાં ઉભાં રહી મારે તેની સામે જે વાતચિત થયાનું મેં અત્યાર આગમચ જાહેર કર્યું છે તે બધું

સત્ય છે. તે જામતી હતી તેમાં તેને હરકત નહિ કરવા તેણે મને જણાવ્યું એટલે હું થાલી ગઈ. હું ઉંઘવા જેવી થઈ ત્યાં સુધી મેં મારા ઓરડામાં વાંચ્યા કર્યું. હું ઉંઘવા જતી હતી તેટલામાં બારણું ધીમેથી ઉઘાડી ડોરીસ દાખલ થઈ. તેણે ખુલ્લો ઝલ્લો પહેર્યો હતો. તે બારણામાં ઉભી હતી ત્યારે મને દેખાયું હતું કે તેના એક હાથમાં પાણીનો કાચનો કુળ હતો; અને તેજ હાથથી રૂમાલમાં વીંટાળેલી કાંઈ ચીજ તેણે છાતી સાથે દાબી રાખી હતી. પછી જે બન્યું તે હું કહેવા પ્રયત્ન કરીશ નહિ. હું કહી શકું એમ નથી. ડોરીસનો મિજાસ તે વખતે વિચિત્ર જણાતો હતો. મેં તે તરતજ જોઈ લીધું. કદાચ તેને હીસ્ટીરીયા થશે એમ મને લાગ્યું. તે વખતે તેને ખુશ રાખવાની ડોક્ટરની સલાહ મને સાંભરી અને તે પ્રમાણે હું વર્તી. તેણે પાણીનો કુળ મૂકી દીધો અને બોલવા લાગી. તેણે કહ્યું કે તે ચીડીયણ થઈ ગઈ હતી અને તે માટે મારે તેને માફ કરવું જોઈએ; અને માફ કર્યું છે એમ જતાવવા તેની પાસેનું લેમનેડ પીવું જોઈએ. હું પણ તે વખતે તરસી થઈ હતી તેથી લેમનેડનું એક ગ્લાસ પી ગઈ. તે વખતે મને સુન્યું નહોતું પણ અત્યારે મને સાંભરે છે કે, હું બીજું ગ્લાસ પીવા જતી હતી એટલે તેણે કુળ મારા હાથમાંથી ખુંચી લીધો હતો અને બોલી હતી કે બહુ પીશતો હું માંદી થઈશ.”

“તમારા દેખતાં ડોરીસે કંઈ પીધું હતું?” ડોક્ટરે પુછ્યું.

“નહિ. પણ તેણે કહ્યું હતું કે એક ગ્લાસ તેણે મારા ઓરડામાં આવતા પહેલાં લીધું હતું. તે મને ખરું લાગ્યું. કારણ કે, કુળ અધુરો હતો. પછી તે રડવા લાગી અને મેરીક વિશે તે બહુજ વિચિત્ર રીતે વાતો કરવા લાગી; અને ધક્કાજ શુસ્સે થયેલી જણાઈ. મેં તેને પંખાનીને સાન્ત ખાડવાનો પ્રયત્ન

કરવા માંડ્યો. પણ તેથી તે તે વધારે ઉશ્કેરાઈ ગઈ અને ગમે તેમ બોલવા લાગી. મેં તેને ધમકી આપી કે પિતાજીને બોલાવીશ એટલે તો તે ઘણીજ વિકાળ થઈ ગઈ. ‘તેમ કરશે તો જીંદગી સુખી પસ્તાશે’ તેણીએ મને કહ્યું. ‘તું શું કહે છે તે તું જાણતી નથી. તું તારાં અને તારા આપના નામને નામોશીમાં નાખવા માગે છે? મને નામોશી લગાડવા માગે છે? તેને અહિં બોલાવીશ અને હું જાણું છું તે કહેવડાવીશ તો આખા કુટુંબનું સત્યાનાશ વાળીશ. તે કદી ફરી ઉંચું જોઈ શકશે નહિ—કદી પણ નહિ.” આથી હું પણ ઘણીજ ગુસ્સે થઈ અને તેને જોરથી પકડી, પિતાજીની વિરૂધ્ધમાં બોલતી બંધ થવા કહ્યું. એટલે તે કોચ ઉપર ફસડાઈ પડી ને ડુસકાં ભરવા લાગી. પછી શું કરવું તે મને પણ સુખ્યું નહિ. થોડીવારે ડોરીસ શાન્ત થઈ ને ઉઠી; અને ટેબલ ઉપરથી રૂમાલમાં સંતાડેલી ચીજ લઈ આવી. પછી મારી આગળ ગુંઠણીએ પડી બોલી ‘મને અટકાવતી ના, જોન બહાલી. અને કંઈ તકરાર પણ કરતીના. ગમે તો મને મુર્ખ ગણજો પણ હું કહું છું તે સાંભળ. જોન, મને અત્યારે છાતીમાં દરદ થાય છે. મેરીક ગયો ના હોત તો હું અત્યારે સુખી હોત. ઓહ! મેરીકને મેં શું કામ જવા દીધો! કદાચ કંઈ અકસ્માત થશે તો? જોન, મને તું અત્યારે બે વચન આપ. એકે તો એ કે આજે અત્યારે હું તારી પાસે આવી છું અને જે બોલી છું તે કદાપિ કોઈને ગમે તે થાય તો પણ જાહેર કરવું નહિ—ચુજીનને પણ નહિ.” અલબત્ત મેં વચન આપ્યું. પછી પાછી ડોરીસ બોલી “હવે આ લે. અને હું જો મરી જાઉં—કદાચ હું વહેલી પણ મરી જાઉં—તો પછી મારું શરીર કોફીનમાં પડેલું હોય ત્યારે આ સાંકળી મારે ગળે લેસ્વી દઈને કપડાંની નીચે સંતાડી દે જે. ઓહ! જોન, મારે મનથી આ ચીજે ઘણીજ કિમતી છે.” તે સાંકળીની સાથે મેરીકનું

એક લોકીટ અને એક વિચિત્ર કુંચી હતી. મેં એ બીજું પણ વચન આપ્યું. પછી તે ઉઠી અને મારા ખોળામાં એક કાગળ મૂકીને બોલી “તું આવી ત્યારે હું આ કાગળ લખતી હતી. અને તે આજે જવો જોઈએ. એન, હું એને કંઈ કહેવું ભૂલી ગઈ છું; તે શહેર છોડે તે પહેલાં એને આ કાગળ મળવો જોઈએ. એન તે આજે જવો જોઈએ.” ડોરીસ ફીક્કી પડી ગઈ હતી અને ઘણીજ ધ્રુજતી હતી. મને એની દયા આવી તેથી મેં એ કાગળ લીધો અને તરતજ તે મોકલી આપવાનું વચન આપ્યું. તેણે ફરીથી આ બધી વાત ગુપ્ત રાખવા મારી પાસેથી વચન લીધું; અને પછી તે ગઈ. મેં તેનો ચોરડો બંધ થતાં જોયો અને કુંચી ફરતાં સાંભળી. પછી હું નીચે માર્થા પાસે ગઈ. માર્થા બાકીનું હવે તું કહે.”

માર્થાએ એ કાગળ પોતે કેવી રીતે નાંખી આવી હતી તે કહી સાંભળાવ્યું. એન પછી ઉઠીને બોલી “હું એક વાત કહેવી ભૂલી ગઈ. મેરીક આવ્યો તે રાતે હું ડોરીસના કોફીન આગળ ગઈ હતી અને તેના ગળામાં પેલી સાંકળી સેરવી દીધી હતી.”

“એ કુંચી કેવી હતી? આના જેવી હતી?” જેસ્પરે પોતાની પાસે કુંચી હતી તે બતાવતાં પુછ્યું.

“હા. પણ તે શું ભૂલી ગયો હશે એમ ધારો છો?”

“નહિંજ. આ કુંચીઓ પોલીસ પાસે હતી. પોલીસને તે જડી હતી. અને માર્થાએ પોસ્ટમાં નાંખેલો કાગળ આ રહ્યો. એજ કે?” જેસ્પરે ગળવામાંથી એક કાગળ બહાર કહાડી પુછ્યું.

“એજ કાગળ.” એને કહ્યું અને માર્થાએ ટેકો આપ્યો.

“એ કાગળ ગઈ કાલે મેં મોર્સના હાથમાંથી ઝુંટવી લીધો છે. હવે હું એ મેરીકને આપીશ.”

“હા. એમજ કરવું જોઈએ.”

“ડોરીસની છેલ્લી ઇચ્છા મુજબ એ કાગળ મેરીકને આપીશું. હું ખાસે છે એટલે તે નહાસી જવાનો ભય નથી. હવે આપણે એટલુંજ કરવાનું છે કે મેરીકને ખરી વાત જણાવી, તેને પકડાવીને ગુપચુપ શહેરમાં મોકલી દેવો. કંઈ પણ ગરબડ થવા દેવી જોઈએ નહિ.” એમ કહી જેસ્પર ખારણાં તરફ ગયો. ડૉક્ટર અને કેપ્ટન તેની પાછળ ગયા. ગ્લેન, મીસીસ વેલ્ડેન્ડ અને માર્થા ત્યાંજ બેસી રહ્યાં.

પ્રકરણ બેતાળીશમું.

લુંઝનો દાવ .

મેરીક છેવટે જાગ્યો ત્યારે ચાર વાગ્યા હતા. તેણે કોણીના ટેકાએ સહેજ ઉભાં થઈ હુંઝ રહામું જોયું; અને તરત જરા ખડીધો હોય એમ જણાયું.

“તમે કોણ છો ?”

“તમે જાગ્યા કે ? હવે તો સારું છે ને ?”

“તમે—છો—કોણ ?” ફરી એજ સવાલ કર્યો.

“કોણ ? તમે એમ કહેવા માગો છો કે તમે મને ઓળખતા નથી ? કદાચ ભૂલી ગયા હશે. હું ડૉક્ટરના હુકમથી અહિં તમારી સંજાળ સખવા બેઠો છું. હું આજ બપોરે આવ્યો છું.”

“ક્યાંથી ?”

“ શહેરમાંથી. ડૉક્ટરને બોલાવું ? ”

“ ના. તમે ડૉક્ટરને બોળજો છો ? ”

“ આજ પહેલાં એમને જોયા નહોતા. ”

મેરીક ધીમેથી બેઠા થયો અને કંઈ વિચારમાં પડ્યો. ગાડી-વારે પછી તેણે પુછ્યું “ તમને અહિં કોણ લાવ્યું ? ”

“ કોણ ? ગામમાંનો કોઈ માણસ હતો. હું બોળખતો નથી. મને એવી સુચના મળી હતી કે ડૉક્ટર રૉથની ઑફીસમાં મારે જવું. ત્યાંથી તે માણસે મને અહિં આણ્યો છે. ”

“ જેરપર પણ આવ્યો છે ? ”

“ જેરપર ? ”

“ તમારી સાથે શહેરમાંથી કોણ આવ્યું ? ”

“ મારી સાથે ? કોઈ નહિ. પણ તમે બહુ શ્રમ નહિ લો. ડૉક્ટરને બોલાવું. ”

“ હું એમ પુછું છું કે એજ ગાડીમાં કોઈ અહિં વેલેન્ડસમાં આવ્યું ? ”

“ મારી પાછળ ? ”

“ પાછળ કે પહેલાં. ”

“ કોઈ નહિ. ”

“ ઉંહ ! તમે અહિં પ્રથમ કોને મળ્યા તે કહો. ”

“ તે ગૃહસ્થ ને હું આવ્યા ત્યારે— ”

“ તે ગૃહસ્થનું વર્ણન કરો જરા. ”

“ બહુ ઉંચા નથી; શરીરે ઠીક છે—મોંઠાં ભરેલાં છે; જરા વાલ પડેલી છે અને આંધેલ વયના છે. ”

“ત્યારે તો કેપ્ટન વેલેન્ડ. પછી?”

“વરન્ડા ઉપર એક સ્ત્રી હતી. તે ગૃહસ્થની પત્નિ હશે એમ હું ધારૂં છું. તેણે ચાકરને બોલાવીને ઉપરથી ડૉક્ટરને મોકલવા કહ્યું.”

“પછી?”

“પછી અમે ઉભા હતા એટલામાં એક જુવાન માણસ બહારથી આવ્યો.”

“તે કેવો હતો?”

“દેખાવડો, ઉંચો અને મજબુત. એને બધા કેન—કેનેથ કહી બોલાવે છે.”

“એણે શું કહ્યું?”

“એ કોઈ સ્ત્રીની શોધમાં હતો.”

મેરીક પછી પાછો અઢલીને સુતો અને જરા પાણી મંગાવી પીધું, પછી તરતજ ડૉક્ટર અને તેની પાછળ કેપ્ટન અને જેરપર ચોરડામાં દાખલ થયા.

“કેટલો વખતથી જાગ્યા છો?” ડૉક્ટરે પુછ્યું.

“પંદર મીનીટ થઈ હશે સાહેબ.” હ્યુઝે કહ્યું.

“મી. મેરીક આજે તમે ઠીક લાગો છો. અને હવે મી. જેરપર તમને કંઈ કહેવા માગે છે.”

“મેરીક” જેરપરે શરૂ કર્યું “કેટલોક વખત અગાઉ તમે તમારી પત્નિ ડોરીસના મરણનું કારણ શોધી કહાડવા મને કહ્યું હતું. હું તે શોધી કહાડવા ફસેલમંદ થયો છું. અને અમુક

વખતે તેના મનમાં શું વિચાર આવ્યા હશે તે પણ કહેવા સમર્થ છું.”

“હવે જે કહેવું હોય તે જલદી કહો, મહેરબાની કરીને.”

“તું આ ઓરડામાં આવ્યો છે તે સાફ જ ક્યું છે, મેરીક. પણે જી. પેલી મોટી ટ્રંકનો બહારનો દેખાવ તો નિર્દોષ દેખાય છે. પણ તેજ ટ્રંક, જ્યારે, સુખ અને આનંદના વિચારોમાં મગ્ન થએલી તારી પત્નિએ ઉઘાડી ત્યારે તેના મરણનો હુકમ તેને મળ્યો.”

આ સાંભળતાંજ મેરીક એકદમ ચમક્યો, ટ્રંક તરફ જોયું અને પછી મગફળીથી માથું ઊંચું કરી કરડાકીમાં હસીને બોલ્યો “આ મહત્વની શોધ આપ નામદારે કેવી રીતે કરી તે મહેરબાની કરી જણાવશો? તમે એ ટ્રંક ઉઘાડી જોઈ હતી?”

“ના. કુંચી સંતાડી દીધી હતી. તેની કુંચી તારી પત્નિની સાથે તેની કબરમાં ગઈ છે.”

“આહ! ત્યારે તો આપણા બહાદુર ડીટેકટીવ સાહેબ કેવી ભુલ કરે છે તે આપણે તપાસીએ.” પછી છુઝ તરફ ફરીને બોલ્યો “આ કળ લાંગી શકે એવું કંઈ ઓળખ લાવો.”

જેસ્પરે આગળ આવી કહ્યું “ઓળખની કંઈ જરૂર નથી. મારી પાસે કુંચી છે; તે મને લાગે છે કે એ કળને લાગશે. મી. ફૉકને હાથે તે મેં બનાવાવી છે. અને ગઈ કાલેજ તેણે મને આપી.”

મેરીકે કરડાકીથી કહ્યું “એમ કે! ત્યારે તો આપ એટલા માટેજ શહેરમાં ગયા હશો. આવો ગૃહસ્થો. મી. જેસ્પર તમેજ ટ્રંક ઉઘાડશો તો ઠીક પડશે.”

કેનેથે કુંચી હુંજને આપીને કહ્યું “તમે અભણ્યા માણસ છો એટલે આ ગૃહસ્થનું (!) જરા કામ કરો.”

હુંજે કુંચી કળને લગાડી અને ઠાંકણું ઉઘાડ્યું. મેરીકે નીચાં વળી ઉપર પાથરેલા કાગળો બાબુએ ખસેડ્યા અને—એકજ દૃષ્ટિ પુરતી હતી. મેરીકે એક વિકાળ વાઘની માફક ધુરકયો અને કેનેથ ઉપર તુટી પડ્યો. પણ જેરપર ચેતેલો હતો તેથી તેણે સામે એક ફટકો એવો તો માર્યો કે મેરીકે જમીન દોસ્ત થઈ ગયો. અને તેજ વખતે બેશુદ્ધ થયો. તેને હુંજના કબજામાં સોંપી, ડૉક્ટર, કેપ્ટન, અને જેરપર ત્રણે ચાલી ગયા. હુંજે તરતજ બારી આગળ જઈ સીસોટી વગાડી એટલે તેના માણસો ઉપર ચડી આવ્યા. હુંજે તેમને કહ્યું “ચાલો, હવે આપણો દાવ છે.”

પ્રકરણ ત્રેતાળીશમું.

ત્રણ કાગળો.

મેરીકે ઉર્ફે ડેન્ડી જ્યૉર્જ એક બાહોશ બદમાશ હતો; અને તેથી તેણે પોલીસ સાથે રકજક કરવાની દરકાર કરી નહિ. તેઓએ જે કહ્યું તે તેણે સાંભળી લીધું. પણ છેવટે હુંજે ડોરીસને કાગળ તેને આપ્યો અને તે તેણે વાંચ્યો ત્યાં તે એકદમ ઢીલો થઈ ગયો. અને દેખાવ ઉપરથી તે ખરેખરો પસ્તાવામાં ડુબી ગયેલો જણાયો. હુંજે તેને શાન્ત કરવા ડૉક્ટર પાસેથી એક પડીકું લાવી પાચું તે પછીજ તે નિદ્રાધીન થયો.

સવારના ચાર વાગ્યા પહેલાં તો મેરીકે અને તેના રક્ષકો સ્ટેશન તરફ વિદાય થઈ ચુક્યા હતા. વેલેન્ડસમાં રહેનારાંઓ

તેની કશી દરકાર વગર સવાર સુધી નિરાંતે ઉઘ્યાં. સવારે જ્યારે બધા નાસ્તા ઉપર ભેગાં થયાં ત્યારે જોન વેલેન્ડે, કેનેથ જેસ્પર તરફની પોતાની અત્યાર સુધીની વલણ માટે દીલગીરી દર્શાવી; અને ખરા અંતઃકરણથી જેસ્પરની માફી ચાહી. જેસ્પરે તે માફી આપતાં સ્વાભાવિક રીતે એક શરત કરી લીધી. તે શરત શું હશે તે વાંચનારના અનુમાન ઉપરજ છોડીશું.

*

*

*

જોનની પિસ્તોલ ડોરીસના હાથમાં શી રીતે આવી તે બાબત બધાંએ ઘણો વિચાર કર્યો; પણ કંઈ ખુલાસો મળી શક્યો નહિ. ફક્ત એટલુંજ અનુમાન કરી શક્યા કે ડોરીસની પોતાની પિસ્તોલ ખાલી હશે તેથી, જોન ઉઘી ગયા પછી પાછળથી આવીને ડોરીસે અદલા બદલી કરી લીધી હશે.

*

*

*

ત્રીજે દિવસે એક ભારે પાકીટ કેપ્ટનના સરનામાનું ટપાલમાં આવ્યું. તે ઉઘાડતાં અંદરથી એક બીજું પાકીટ અને છુઝના હાથનો કાગળ નીકળ્યો. અંદરનાં પાકીટ ઉપર સરનામું કેપ્ટનનું હતું અને અક્ષર મેરીકના હતા. છુઝનો કાગળ નીચે મુજબ હતો:—

“બહાલા સાહેબ,

આપના ઘરમાં બજવાયલા નાટકનો છેલ્લો અંક ગઈ કાલે ટ્રેનમાંજ સમાપ્ત થયો. એ નાટકના મુખ્ય પાત્રે આ દુનિયામાંથી હમેશ માટે રજા લીધી છે. કેવી રીતે તે હું દુઃખમાંજ જણાવીશ.

બહુ ચોળાચોળ નહિ કરવા, ‘મેરીક’ ને હમે છુટો રહેવા દીધો હતો. ટ્રેનમાં તે અમારા હોસ્ટ તદ્દીકેજ બોલતો ચાલતો હતો. શહેરથી એકાદ માર્મલ દૂર હોય ત્યારે, પ્રથમ તેણે એક સીગારેટ પીધી. અને તરસનું બહાનું કહાલી એક ગ્લાસ

પાણી પીધું. પછી બેઠક ઉપર, પીઠ ફેરવી, લાંબો થઈ સુઈ ગયો; અને ઘસઘસાટ હંધવા લાગ્યો. થોડીવારે તેની ઘોર બેઠતી બંધ થઈ. અમે જાણ્યું તે બર નિદ્રામાં છે. સ્ટેશન આવ્યું ને અમે ઉઠાડવા ગયા ત્યારે અમે તેનું મુડકુજ જોયું. તેના શરીરમાં બિલકુલ ચેતન નહોતું. તેના ગળવાં તપાસતાં અંદરના ચોર ગળવાંમાંથી અફીણના સત્વની છુટી અમને મળી આવી. તેના આવી રીતે અન્ત આવ્યો તે એક રીતે સાફ જ થયું છે. કારણ, અહિં કોઈ તેને યુદ્ધન મેરીકના નામથી જાણતું નથી. અને અમારી સાથે તે આવ્યો ત્યારથી તે ડેન્ડી જ્યોર્જ તરીકે જ ઓળખાતો હતો. તેના મરણથી ‘જ્યોર્જ’ અને ‘મેરીક’ હુમેશને માટે જુદી જુદી વ્યક્તિઓ રહેશે. અને તેથી તમારે ગભરાવવાનું કંઈ કારણ રહેતું નથી.

“એક બીજી વાત. તમારે ત્યાં ગમ કાલે અમે એની સ્ત્રીનો કાગળ આવ્યો. તે વાંચ્યા પછી તેણે એક કાગળ લખ્યો. અને તે બીડી તે ઉપર તમારું સરનામું કર્યું. તે કાગળની સાથે તેણે તેની સ્ત્રીનો કાગળ બીડ્યો. એ પાકીટ આ સાથે હું બીડું છું. તેણે મને કહ્યું હતું કે “હમણાં આ કાગળ શાખો. શહેરમાં પહોંચતાં પહેલાં હું એ પાછો માથું તો આપજો હું જો ના માગી લઉં તો તમારે એ કાગળ કેપ્ટન વેલેન્ડને પહોંચાડવાનો છે. તે બદલ મને વચન આપો.” તેણે મરી જતાં સુધી એ કાગળ પાછો માગેલો નહિ તેથી મારું વચન પાળવા એ કાગળ હું તમને બીડું છું.

“યુદ્ધન મેરીક અમે ડેન્ડી જ્યોર્જ એ બે વ્યક્તિઓ એકજ છે એમ, માશા શિવાય, અહિં પોલીસમાં પણ કોઈ જાણતું નથી; અને જાણશે નહિ. માટે બેફીકર રહેજો.

લી. આપનો વિશ્વાસુ

શુઝ.”

*

*

*

મેરીકનો કાગળ બહુજ ટુંકો હતો. તેના ઉપર નહોતું મથાળું કે નહોતી તારીખ. તે નીચે મુજબ હતો:—

“આ સાથે મારી પ્રિય પત્નિનો છેલ્લો કાગળ છે તે તમે સૌ વાંચજો.

“તેણીને ન્યાય આપવાની ખાતર, તમને હું ખાત્રી આપું છું કે એ પવિત્ર આત્માને નુકશાન કરવા મારો બિલકુલ ધરાદો નહોતો. તેણી મારી જીંદગીની બીજી—કાળી—ખાળુ બજવા પામે એવી મારી ધારણાજ નહોતી. ખાત્રી રાખજો કે, મને સ્કેન્ડલ પછુ વહેમ પડયો હોત તો, તેણીની અંતઃક્રીના નિરાશામય બયાનક ત્રાસમાંથી તેને બચાવવા મેં મારી એ—બીજી—જીંદગીનો નાશ કર્યો હોત.”

“એક બચકર ભૂલના પરિણામે એક પવિત્ર આત્માનો ભોગ અપાયો છે. તે ભૂલ, હું સ્વસ્થ ચિત્તમાં હોત તો કદાપિ કરત નહિ. પણુ શહેરમાંથી મળેલા સંદેશાએ મારું ચિત્ત વ્યગ્ર કરી નાંખ્યું હતું; અને હું લગભગ ઘેલો થઈ ગયો હતો. મેં તેને ભૂલથી જીદીજ કુચી આપી. અને તે ભૂલજ આ સત્યાનાશનું મુળ છે.”

“નીતિ નિયમની સમજ મારા હૃદયમાં નથી એમ બોલાતાં મેં ધાણીવાર સાંભળ્યું છે. નિર્દોષતા અને મધુરતા એ જેના મુખ્ય આકર્ષક ગુણો હતા તેવી એક છોકરીને હું કેટલો અન્યાય કરતો હતો તેનો મને બિલકુલ ખ્યાલજ નહોતો. હું એને સ્કાતો હતો. અને સત્ય કહું છું કે તેને સુખી કરવા ઇચ્છતો હતો. તેને સુખી કરી ચકત એમ હું અંતઃક્રણથી માનતો હતો. તેને હું જેવો દેખાતો હતો અને ખરેખર હું જેવો છું એ બે વચ્ચેનો ભેદ સમજવા માટે, તેણીના છેલ્લા કાગળથી મારી દૃષ્ટિ જેટલી અસરકારક રીતે ખુલી ગઈ છે તેટલી બીજી કાઈ રીતે ખુલત નહિ. તેણીના એ કાગળે મને મારા કર્તવ્યનું બાન કરાવ્યું છે. તેણીના નિર્દોષ આશામય જીવનનું સત્યાનાશ વાળવા મેં જે ક્યું છે, તે માટે કોઈ પણ રીતે હું બદલો વાળી શકું એમ નથી.”

“તેણી દેવદૂત હતી. તે જો પરમેશ્વરની યાચના કરવા હિંમત કરી શકી નહિ તો હું તે પરમેશ્વરને એક શબ્દ પણ કહેવાની ધૃષ્ટતા કેમ કરી શકું? પણ હું, મારા નામનો નાશ થાય તેવી જગ્યાએ જતો રહીને, તેણીના છેલ્લા હુકમનો અમલ કરી શકું એમ છું.”

“માટે હવે હું જઈશ. દુનિયા હવે અકારી લાગે છે. જીવન અર્થશૂન્ય છે. હવે જીવવું તેના કરતાં મોત મને ઓછું દુઃખદાયક લાગે છે. માટે શ્રામા! સલામ!

મેરીક.”

હવે રહ્યો છેલ્લો કાગળ—ઠારીસે મેરીકને લખેલો છેલ્લો કાગળ:—

“મારા પતિ,

હા. તમે મારા પતિ છો, તે કોઈ રીતે ફેરવી શકાય એમ નથી. જોકે આપણા સંબંધનો આજે—આજ રાતરેજ—અંત આવવો જોઈએ; અને જોકે હું તમને ફરીથી જોઈશ નહિ—જેવા માગતી પણ નથી—છતાં પણ એ સંબંધ મને કબુલ છે.

“નહિજ. હવે ફરીથી હું તમને જોવા ઇચ્છતી નથી. હું માનું છું કે મારા ઉપર આવો નિર્ણય આઘાત કરવા તમે ધાયું હશે નહિ. તમારી ભૂલ થઈ. તમે મને ખોટી કુંચી આપી ગયા. તમે બહુ ઉતાવળમાં હતા. પણ તે કુંચીથીજ મને મારો મરણ સંદેશો મળ્યો. હું તે સાથે લેતી જઈશ. એને મારા હૃદય ઉપર રાખીશ. અને તે કૃપાળુ પ્રભુ જ્યારે મારો ખુલાસો પુછશે ત્યારે હું તે રજૂ કરીશ. તેની ખાત્રી થશે કે તમારા પાછા ફરવાની રાહ જોવી એ અશક્ય હતું.

“હું થોડા વખત માટે, એક પ્રેમાળ, ઉદાર અને સરળ માણસની પતિન થવા બાંધ્યશાળી થઈ છું. હું તે માણસને પરણી છું. બીજા કોઈને વફાદાર રહેવા હું બંધાયેલી નથી. હું તેની પતિન હતી; અને તે જતો રહ્યો છે.—ખોવાઈ ગયો છે—મારે મન મરણ પામ્યો છે. કાલ સુધી મારું જીવન લંબાવી, તેના—મારા પતિના—બદલામાં, પેલી ટ્રકમાં બરેલાં કંગાળ અને હિચકારાં હથિઆરો ધારણ કરનાર એક બુદ્ધિજ્ઞ બદમાશ રાખસને આવકાર આપવા હું અહિં કેમ રહી શકું!”

“સઘળું મને વિચિત્ર લાગે છે. હું કંઈ સમજી શકતી નથી. છતાં માનું છું કે તમે મને ઝડપતા હતા અને હું ખરી બીના જાણું એમ તમારી ઇચ્છા નહોતી. હું તમને માફ કરું છું કારણ હું તમને ફરીથી જોવાની નથી.

“પેલો યુજન—જેને હું ખોળખતી હતી—જે મારો પતિ હતો તે, જે મારા મૃતદેહના મુખને ચુંબન કરશે તે મને હરકત નથી. પણ આપણા વચ્ચેનો બેદ ગુપ્ત રાખનાર—સ બાળી રાખનાર—કુંચીને મારા હૃદય ઉપરથી દૂર કરવાની નથી. મારી ઇચ્છા છે કે, બધું પતી રહ્યા પછી તમારે સાક્ષ્યા જવું. અને તમોએ ધારણ કરેલું નામ વીન્સ્ટનમાં ફરી સંબળાવવા દેવું નહિ.

“અહિંનાં—વેલેન્ડસનાં—મારાં સગાંજાણાંએને સત્ય કહી પણ જાણવા દેશે નહિ. તમે મને જો રહાતા હો તો એ મહારી ઇચ્છા પૂર્ણ કરજો. તેમને લેશમાત્ર ખબર પડવા દેશે નહિ. એટલું જ નહિ, પણ તમારું મ્હોં પણ ફરી તેમને ખતાવશે નહિ.

“યુજન મેરીક, હું તમને કેટલી રહાતી હતી તે જણાવવાની જરૂર નથી. મેં તમારા ઉપર અંધ શ્રદ્ધા મૂકી તેનું ફળ મેં આપ્યું. હું તમને દોષ દેતી નથી. દોષ મારો અને મારા કમભાગ્યનો જ છે.

“હું કંઈ લખી શકતી નથી; કંઈ કહી શકતી નથી. મારા હૃદયના બાવ જણાવી શકતી નથી. મારું મગજ ભરે છે; હૃદયમાં જવાળા હોં છે; તેને શાન્ત કરનાર આ દુનિયામાં હવે કોઈ નથી. મૃત્યુ શિવાય તે રામી શકે એમ નથી.

“યુજન મેરીક, જેનાથી હું દૂર નહાતુ છું તે, તેનું ફેડી લેશે. તેનો પાઠ બજાવશે. મારો પાઠ ખતમ થયો છે.

“ઈશ્વર, કૃપાળુ ઈશ્વર—નહિ તેને હું કંઈ કહેતી નથી. તેને પ્રાર્થવાનો હવે મને હક્ક નથી. સલામ !

તમારી પત્નિ ડોરીસ.”

સમાપ્ત.

આ પુસ્તક મુંબઈ નં ૯૩, ચીંચપોકલી પરલ રોડ પર લેડી નોર્થકોર્ટ હિંદુ
આર્કાઈવેજ કે. એન. સેલર, પ્રેસમાં ધોંડીયા નારાયણ વનારસેએ
છાપ્યું છે અને ડી. લખમીદાસની કુંપની માટે ધનજીભાઈ
લખમીદાસે નં. ૭૯ પારસી બજાર સ્ટ્રીટ ફોર્ટ
મુંબઈમાંથી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.

ઝેર કાણુ આપ્યું ?

ડીટેકટિવ નોવેલ.

પાપી પેટને ખાતર આદમ જાત શું શું નથી કરતી? મોહક મોહિનીની મોહજાળમાં મુંઝાઈને માનવી કેવો મ્હાત થાય છે- કેવો સહંજમાં આવી પડે છે-તેની આ “સોનેરી ટોળી”ના કાવત્રાંથી ભરપુર વાર્તામાં જાણે એક નાટક જેતા હોઈએ તેવો આગેહુબ ચિતાર છે. પાત્રો અત્રેજી નામોના નહી પણ દેશી નામોમાં અને સ્થળ બંગાલ દેશ છે.

છુપી પોલીસની આ વાર્તા અમારી આગળ ઠાઠેલ વાર્તાઓ જેવીજ અદ્ભૂત તેમજ રસીક છે. ૩૦૦ ઉપર પાના, સોનેરી નામ, છતાં કી. રૂ. ૧-૮-૦

ડીટેકટિવ બહાદુર

શેરલોક હોમ્સ.

વીલાયતમાં કોઈ જખ્ખર ગુનાહ ન પકડાય ત્યારે વર્તમાન પત્રોમાં “Wanted a Sherlock Holmes” એટલે “શેર લોક હોમ્સ જોઈએ” એવા મથાળાં નીચે લખાણ થાય છે તેમજ તેના લેખક સર એ. કોનન ડોઇલ છુપી પોલીસની વાર્તાઓ લખી વિશ્વવિખ્યાત થયેલા છે તેમની ઉપલી વાર્તા બહુજ અદ્ભૂત છે કીમત રૂ. ૧-૪-૦

રસીલી વાર્તાઓ.

અરેખ્યન કિસ્સા ૧૪ વાર્તાઓ ...	...	...	૧—૦
આનંદાશ્રમ...	...	...	૧—૦
અનંગવિષ સચિત્ર ...	...	...	૨—૪
ઉદયકાન્ત ...	...	...	૧—૮
એમ. એ. બનાકે કચું મેરી મિટ્ટી ખરાબકી ...	...	...	૨—૦
પ્રભાતચંદ્ર ...	...	...	૧—૦
મંદારિકા સચિત્ર ...	...	...	૩—૦
મધુરિ લા. ૧-૨ સચિત્ર ...	...	...	૩—૮
આજકાલનું હિંદુસ્તાન લા. ૧-૨-૩ ...	...	...	૫—૦
લદ્દપુરની લદ્દશામા સચિત્ર ...	...	...	૨—૦
લેદી બબ્બનો ...	...	...	૨—૪
પારકે પૈસે પરમાનંદ...	...	...	૨—૦
દુશ્મન દારાબ—ખ્યારમાં હાર ...	...	...	૧—૮
વિલાસિની—સત્યનો જય ...	...	...	૧—૮
ગૃહ લક્ષ્મી—ઉત્તમ સંસારી ચિતાર ...	...	...	૧-૧૨
કંગાલ કેદી લા. ૧-૨ સચિત્ર ...	...	...	૩-૧૨
નીલમ માણેક લા. ૧ થી ૮ ...	...	...	૧૦—૦
બે મુદ્રિકા—આંખે પાટા બાંધી કરેલ લગ્ન ...	...	...	૦—૭
લાલન વણબરી સચિત્ર ...	...	...	૧—૮
ચંદ્ર-કળા સચિત્ર ...	...	...	૨—૪
ગમગીન ગુલાં સંસારી ...	...	...	૧—૪
સુધારાનું શિખર ,, ...	...	...	૨—૮

કલીઓપેત્રા સચિત્ર	૨—૦
ઓમરપાશા સચિત્ર ઈતીહાસિક	૫—૦
ગંજે સુલેમાની	૧—૦
ગુપ્ત ગુપ્તા બ્રમરને પુષ્પકલી	૦—૮
ગુલશીરીના ઈરાનની છેલ્લી શાહુબદી	૧—૮
જંગી જેરદસ્ત લુટારો	૦—૧૨
ખહુરૂપી ખજાર ભા. ૧ થી ૬	૬—૮
મુદ્રા ને કુલીન રૂ. ૧-૦ પાકી ખંધાઈ	૧—૪
રત્ન લક્ષ્મી રૂ. ૦-૧૨ ,, ...	૧—૦
વિલક્ષણ કથા ગ્રંથ ૯ વાર્તાઓ	૧—૦
શરમાલ કુંવર, શરમમાં કુંવારોજ રહ્યો... ..	૦-૧૨
સોનેરી ટાળી ડીટેકટિવ જીજ્ઞાસુ નકલોજ બાકી સિલક છે	૬—૦
વધૂવધ યાને સ્ત્રીનું ખુન, આ એક ઘણીજ અદ્ભૂત હુપી પોલીસની વાર્તા છે	૨—૦
એક્સેલસીયર મ્યુસીક ગાઈડ તાલ માત્રા સાથના ઉસ્તાદી ગાયનોની હારમોન્યમ ગાઈડ	૨—૦
નવલગંગા સચિત્ર	૩—૦

ઉપયોગી સાહિત્યના ગ્રંથો.

સ્ત્રી શાસ્ત્ર—દરેક માતાએ દરેક પતિને—દરેક
બાળકીએ આ પુસ્તક વાંચવું જોઈએ, તે
સચિત્ર છે ... ૩—૦

સીના સાથે સલાહકાર—ઉપલી જ મતલબનું
સચિત્ર પુસ્તક ... ૨—૮

પુરૂષ શાસ્ત્ર—અસલી “કોકશાસ્ત્ર”ને નામે ઠગાતા
નહી, આ પુસ્તક તેમજ ઉપલા પુસ્તકોનો વિષય
તેજ છે... ૨—૮

મહારાજ લાયબલ કેસ—તે સાથે ભાટિઆ કોન્સ્ટી-
રસી કેસ, ધર્મને નામે ચાલતા ધર્તીગનો મુક-
રદમો ... ૨—૦

બેંગીકેસ ને વારંટ લીલા—વધ્ધલ કુળના કેટલાક
ગોકુલીઆ મહારાજની કુટીલ લીલા... ૧—૪

ખુલાસે જાદુ—હાથ ચાલાકીના ૨૫૦ ખેલોનો
સંગ્રહ ... ૧—૦

શિવાય અડધા આનાની ટીકીટ ખીડી અમારું પ્રાઈસ
લીસ્ટ મંગાવો.

માઈસોરી અગરબત્તી.

એકજ વખત અમારે ત્યાંની અગરબત્તી વાપરે અને ફરી બીજાને ત્યાંની પસંદજ નહી પડે. એકાદ બે અગરબત્તી આખા ચોરડાને મધમધાવવા બસ છે!

તોલાના આના ૨-૪-૬-૮-૧૦-૧૨ તથા ૩. ૧.

લાખનૌ-કનોજના અત્તર.

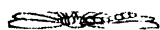
અંબર-મુખલતે અંબર	તોલાના ૩.	૧૦-૦
ગુલાબ, ચમેલી, અગર	,,	૮-૦
બસ-ફેબસ	,,	૬-૦
કેવડો, હીનો, મોતીઓ	,,	૫-૦
અંપો, બોલસરી, પાનડી, મીટ્ટી	,,	૪-૦
“ફદે-ગુલાબ” ચાને ગુલાબનો આત્મા		
રાજઓને અમીરોને લાયક	,,	૬૦-૦

કસ્તુરી સુવર્ણ સંજ્વન.

શરીરની રંગેરંગમાં નવું તેજ લાવનાર સોના રૂપાના વરક તેમજ કસ્તુરી મિશ્રીત ઉમદા શક્તિની ગોળીઓ તે એક “વાજકરણ” છે. બાટલીના ૩. ૩-૦

સુગંધ

એ માનવ જાતીને છેક પુરાણા વખતથી પ્રિય
વસ્તુ છે. આપણા ગરમ દેશમાં આ દેશની
સુગંધીજ માફક આવે છે.

પણ તેની ઉંચી જાતો મળવી મુશ્કેલ.
લખનાં કાનોજનાં અતી ઉમદા

અત્તર

જેવાં કે ગુલાબ-ચમંદી-અંબર-અગર-કેવડા-
બસ-મોતીઆ-હીના-બોલસરી-પાનડી-
ચંપા-મીઠી વગેરે તેમજ

માધસોરી અગરબત્તી

માં પણ વણીજ ઉમદા જાતો અમારે ત્યાં હંમેશ
મલી શકે છે.

(કાંઈમત માટે આ છોકરો છોકરી આપેલ લીખટ જુઓ.)

દી. લખમીદાસની કંપની,

૭૯, પારસી બજાર, કોટ, સુંબઈ.

